

Regeringens proposition

1996/97:70

Ny vallag

Prop.
1996/97:70

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 januari 1997

Lena Hjelm-Wallén

Leif Pagrotsky
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny vallag som är gemensam för val till riksdagen, val till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet. Den ersätter 1972 års vallag samt den lag om val till Europaparlamentet som tillämpades vid Sveriges första val till Europaparlamentet år 1995. Vidare föreslås en lag om röstlängdsregister och en ny lag om brevröstning som skall ersätta lagen om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz samt fartygsröstningen. Dessutom föreslås en rad följdändringar med anledning av den nya vallagen.

Den nya vallagen bygger i stora delar på reglerna i den nuvarande vallagen men innehåller också viktiga nyheter.

Vallagen får en ny språkdräkt. Ett av syftena med omarbetningen är att lagens uppbyggnad skall stå i överensstämmelse med ordningsföljden av de moment som genomförs vid ett val. Därför har flera omkastningar av reglerna gjorts.

Väljarna ges möjlighet att inom ramen för partivalssystemet avge en särskild personröst. Personröstningen enligt den vid försöksvalen i vissa kommuner och valet till Europaparlamentet tillämpade s.k. modifierade danska modellen har arbetats in i förslaget.

Personröstningsmomentet framhävs bäst genom att kandidaterna tydligt förs fram inför valen. Bland annat för att förenkla möjligheten till detta föreslås en frivillig reglering där partier som väljer att registrera sin partibeteckning också slutligt anmäler samtliga sina kandidater. Härigenom får också partiet skydd för sin partibeteckning.

Genom förslaget slås det fast enligt vilka principer personröstningen skall förstärkas. Den modell som föreslås medför att behovet av strykningar och tillskrivna namn faller bort. Tillskrivna namn beaktas därför inte vid sammanräkningen för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Strykningar skall inte alls beaktas vid sammanräkningen.

De nya reglerna skall dels underlätta för väljarna att personrösta, dels göra det möjligt att klara en snabb och riktig sammanräkning av rösterna. Dessutom kommer missbruket av den fria nomineringsrätten, t.ex. bruket av s.k. piratlistor, att motverkas.

I propositionen föreslås också att det införs ett nytt system för framställning av röstlängder och röstkort. Detta innebär att kvalifikationsdagen för rösträtt bestäms till 30 dagar före valdagen. Systemet med en alltid gällande röstlängd ersätts med ett system där röstlängden endast tas fram då det skall hållas ett val eller en omröstning. Den särskilda röstlängden för utlandssvenskar tas bort och utlandssvenskarna skall vara upptagna i samma röstlängd som övriga väljare.

Genom den nya vallagen genomförs det EG-direktiv som stadgar rätt för unionsmedborgare bosatta i en annan medlemsstat att där rösta i kommunala val. Reglerna innebär att det nuvarande kravet på tre års folkbokföring för att utlänningar skall ha rätt att rösta i kommunalval tas bort för unionsmedborgare. Treårskravet tas också bort för medborgare i Island och Norge.

I propositionen läggs fram ett förslag som tillmötesgår en begäran från 1995 års kyrkomöte angående de kyrkliga valen. Förslaget innebär dels att valdag vid 1997 års val blir tredje söndagen i september, dels att mandatperioden för kyrkofullmäktige och andra kyrkliga organ blir fyra år.

Den nya vallagen och övriga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 juni 1997.

1	Förslag till riksdagsbeslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till vallag	7
2.2	Förslag till lag om röstlängdsregister	70
2.3	Förslag till lag om brevröstning i vissa fall	72
2.4	Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen	76
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.	77
2.6	Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)	86
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1979:411) om Sveriges indelning i kommuner och landsting	92
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	93
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister	95
2.10	Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)	96
2.11	Förslag till lag om ändring i kyrkolagen (1992:300)	99
2.12	Förslag till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)	103
2.13	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:743) om aviseringsregister	107
3	Ärendet och dess beredning	108
4	Utgångspunkter för regeringens förslag till en ny vallag	111
4.1	Huvuddragen i det gällande valsystemet	111
4.2	Behovet av förnyelse inom valsystemet	113
4.3	Förändringar i förhållande till det i dag gällande valsystemet	114
4.4	Information om det nya valsystemet	115
5	Språklig och redaktionell översyn	117
6	Personvalsinslaget	117
6.1	Ett ökat personvalsinslag	120
6.2	Avvägningen mellan partiernas och väljarnas inflytande	121
6.3	Kandidaturvalet	123
6.4	Ersättersystemet och den s.k. dubbelvalsavvecklingen	123
6.5	Redovisning av valfinansiering	124
7	Den fria nomineringsrätten	125
7.1	En frivillig reglering om anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning	129
7.2	Strukna och tillskrivna kandidatnamn	131
8	Nytt röstlängdsförfarande m.m.	133
8.1	Kortare tid mellan kvalifikationsdagen och valdagen	133
8.2	Nya röstlängdsregler för utlandssvenskar	137
8.3	Registerlagstiftning	141

9	Vissa frågor om röstning	144	Prop. 1996/97:70
9.1	Särskilt röstmottagningsställe	144	
9.2	Utlandsröstning, brevröstning och fartygsröstning	146	
9.3	Ångerröstningen begränsas inte	150	
9.4	Namnvalsedlar på posten	151	
9.5	Inga partisymboler på valsedlarna	152	
9.6	Identitetskontroll vid röstning i vallokal	154	
10	Särskilda frågor vid kommunala val	155	
10.1	Rösträtt och valbarhet i kommunala val	155	
10.2	Mandattiden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun	157	
10.3	Ersättarsystemet vid val till kommunfullmäktige	158	
10.4	Utjämningsmandat och småpartispärr föreslås inte vid val till kommunfullmäktige	161	
11	Sammanräkningsförfarandet	162	
11.1	Den preliminära sammanräkningen	162	
11.2	Den slutliga sammanräkningen och grunden för Riksskatteverkets mandatfördelning	163	
11.3	Förvaring av valsedelsmaterial	164	
11.4	Användning av optisk läsning vid sammanräkningen	165	
12	Överklagande av val	166	
12.1	Valprövningsnämndens sammansättning	166	
12.2	För tidigt ingivna överklaganden	167	
12.3	Underrättelse till partier om utseende av nya ledamöter, nya företrädare och ersättare	169	
13	Ändrad valdag och förlängd valperiod vid kyrkliga val	170	
13.1	Ändrad valdag	170	
13.2	Förlängd valperiod	171	
14	Kostnader och ikraftträdande	173	
15	Författningskommentar	175	
15.1	Förslaget till vallag	175	
15.2	Förslaget till lag om röstlängdsregister	245	
15.3	Förslaget till lag om brevröstning i vissa fall	247	
15.4	Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen	249	
15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval, m.m.	249	
15.6	Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen	250	
15.7	Förslaget till lag om ändring i lagen om Sveriges indelning i kommuner och landsting	251	
15.8	Förslaget till lag om ändring i lagen om homosexuella sambor	251	
15.9	Förslaget till lag om ändring i lagen om folkbokföringsregister	251	
15.10	Förslaget till lag om ändring i kommunallagen	251	
15.11	Förslaget till lag om ändring i kyrkolagen	253	
15.12	Förslaget till lag om ändring i sametingslagen	253	
15.13	Förslaget till lag om ändring i lagen om aviseringsregister	253	

Bilaga 1	1993 års vallagskommittés sammanfattning av slutbetänkandet <i>Vallagen</i> (SOU 1994:30)	255	Prop. 1996/97:70
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna	260	
Bilaga 3	Nomineringsrätts- och valkretskommitténs samman- fattning av betänkandet <i>Vissa valfrågor</i> (SOU 1995:143)	261	
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanserna	264	
Bilaga 5	Nomineringsrätts- och valkretskommitténs samman- fattning av betänkandet <i>Utvärderat personval</i> (SOU 1996:66)	265	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	269	
Bilaga 7	Rådets direktiv 94/80/EG, med ändring 96/30/EG	270	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde			
	den 9 januari 1997	281	
	Rättsdatablad	282	

Regeringen föreslår att riksdagen
antar regeringens förslag till

1. vallag,
2. lag om röstlängdsregister,
3. lag om brevröstning i vissa fall,
4. lag om ändring i riksdagsordningen,
5. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.,
6. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369),
7. lag om ändring i lagen (1979:411) om Sveriges indelning i kommuner och landsting,
8. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor,
9. lag om ändring i lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister,
10. lag om ändring i kommunallagen (1991:900),
11. lag om ändring i kyrkolagen (1992:300),
12. lag om ändring i sametingslagen (1992:1433) och
13. lag om ändring i lagen (1995:743) om aviseringsregister.

Regeringen har följande förslag till lagtext

2.1 Förslag till vallag

Härigenom föreskrivs¹ följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag gäller för val till riksdagen, för val till landstings- och kommunfullmäktige samt för val till Europaparlamentet.

Vid sådana val röstar väljarna på ett parti och har möjlighet att avge en särskild personröst.

Vem har rösträtt?

2 § Rösträtt vid val till riksdagen har svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är bosatta i landet eller någon gång har varit folkbokförda här. Dessa bestämmelser finns i 3 kap. 2 § regeringsformen.

3 § Rösträtt vid val till landstingsfullmäktige har den som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförd inom landstinget. Rösträtt vid val till kommunfullmäktige har den som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförd i kommunen.

Medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) samt medborgare i Island eller Norge som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförda i landet har rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige.

Andra utlänningar som fyller 18 år senast på valdagen har rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige om de har varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen.

Bestämmelser om rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige finns i 4 kap. 2–4 §§ kommunallagen (1991:900).

4 § Den som har rösträtt vid val till riksdagen har rösträtt också vid val till Europaparlamentet.

¹ Jfr rådets akt om allmänna och direkta val av företrädare till Europaparlamentet fogad till rådets beslut 76/787/EKSG, EEG, Euroatom av den 20 september 1976 (EGT nr L 278, 8.10.1976, s. 5, Celex C476X1008(01)), rådets beslut den 1 februari 1993 om ändring av den akt om allmänna och direkta val av företrädare i Europaparlamentet som bifogats rådets beslut av den 20 september 1976, (EGT nr L 33, 9.2.93, s. 15, Celex 393D0081), samt rådets direktiv 93/109/EG av den 6 december 1993 om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (EGT nr L 329, 30.12.93, s. 34, Celex 393L0109) .

Unionsmedborgare som har rösträtt enligt 3 § andra stycket och som vid val till Europaparlamentet inte röstar i någon annan medlemsstat inom Europeiska unionen, har rösträtt vid ett sådant val i Sverige.

5 § Frågor om rösträtt enligt 2–4 §§ avgörs på grundval av en röstlängd som upprättats före valet. Närmare bestämmelser om röstlängd finns i 7 kap.

Vem är valbar?

6 § Den som har rösträtt vid val till riksdagen är valbar till riksdagen. Detta regleras i 3 kap. 10 § regeringsformen.

7 § Den som på valdagen har rösträtt vid val till landstings- eller kommunfullmäktige är valbar i ett sådant val. Detta regleras i 4 kap. 5 och 6 §§ kommunallagen (1991:900).

8 § Valbar till Europaparlamentet är var och en som har rösträtt enligt 4 §. Unionsmedborgare är dock valbara under den ytterligare förutsättningen att de enligt 5 kap. 16 § visar att de i sitt hemland inte förlorat sin valbarhet vid val till Europaparlamentet.

Den är inte heller valbar som är

- ledamot av regeringen i en medlemsstat,
- ledamot av Europeiska Gemenskapernas kommission,
- domare, generaladvokat eller justitiesekreterare i Europeiska Gemenskapernas domstol,
- ledamot av Europeiska revisionsrätten,
- medlem av rådgivande kommittén i Europeiska kol- och stålgemenskapen eller av Ekonomiska och sociala kommittén i Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen,
- medlem av sådana kommittéer eller andra organ som har tillsatts enligt fördragen om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen, Europeiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen för att förvalta gemenskapernas medel eller för att utföra en permanent och direkt förvaltningsuppgift,
- styrelseledamot, direktionsledamot eller anställd i Europeiska investeringsbanken, eller
- tjänsteman eller annars anställd i aktiv tjänst inom Europeiska gemenskapernas institutioner eller till dessa knutna fackorgan.

När skall val hållas?

9 § Val skall hållas på en söndag.

Ordinarie val

10 § Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige skall hållas samma dag. Valdag skall vara den tredje söndagen i september.

Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige hålls vart fjärde år. Detta regleras i 3 kap. 3 § regeringsformen och 5 kap. 5 § kommunallagen.

Extra val

11 § Vid extra val till riksdagen som beslutas av regeringen bestämmer regeringen vilken dag som skall vara valdag. Ett sådant extra val hålls inom tre månader från beslutet. Efter val till riksdagen får regeringen inte besluta om extra val förrän tre månader har gått från den nyvalda riksdagens första sammanträde. Inte heller får regeringen besluta om extra val under tid då dess ledamöter, efter det att samtliga ledamöter har entledigats, uppehåller sina befattningar till dess att en ny regering skall tillträda. Dessa bestämmelser finns i 3 kap. 4 § regeringsformen.

Har riksdagen fyra gånger förkastat riksdagens talmans förslag till statsminister hålls extra val till riksdagen. Vid ett sådant extra val till riksdagen bestämmer riksdagens talman efter samråd med den centrala valmyndigheten vilken dag som skall vara valdag. Om inte ordinarie val till riksdagen ändå skall hållas, hålls extra val inom tre månader. Dessa bestämmelser finns i 6 kap. 3 § regeringsformen.

Omval

12 § Vid omval till riksdagen skall regeringen bestämma vilken dag som skall vara valdag.

Vid omval till landstings- eller kommunfullmäktige skall den centrala valmyndigheten efter samråd med länsstyrelsen bestämma vilken dag som skall vara valdag.

Val till Europaparlamentet

13 § Val till Europaparlamentet skall hållas i juni vart femte år.

När indelningen i landsting eller kommuner ändras

14 § Om en ändrad landstings- eller kommunindelning skall träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie val hålls till landstings- och kommunfullmäktige, skall redan det valet avse landstinget och kommunen enligt den nya indelningen.

Valmyndigheter

15 § Det skall finnas en central valmyndighet. Regeringen skall bestämma vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

Utöver sina övriga uppgifter enligt denna lag skall den centrala valmyndigheten informera allmänheten om när, var och hur man skall rösta samt om vad som i övrigt gäller för valet.

16 § Länsstyrelsen skall vara regional valmyndighet.

17 § I varje kommun skall det finnas en valnämnd. Valnämnden skall vara lokal valmyndighet. Prop. 1996/97:70

Valnämnden skall ha tillgång till personal i den omfattning som behövs för att nämnden skall kunna utföra sina uppgifter. Det som en kommun, en valnämnd och valförrättarna är skyldiga att göra enligt denna lag skall bekostas av kommunen.

För valnämnden gäller det som sägs om nämnder i kommunallagen (1991:900).

18 § Om en ändrad kommunal indelning innebär att en ny kommun bildas, skall de indelningsdelegerade välja ledamöter till valnämnden och ersättare för dessa innan ändringen träder i kraft. Detta skall de göra snarast möjligt under året före ikraftträdandet.

Valprövningsnämnden

19 § En valprövningsnämnd utses av riksdagen. Valprövningsnämnden är sista instans för överklagande av val och av sådana beslut där det särskilt anges att beslutet får överklagas till nämnden.

Valprövningsnämnden består av en ordförande, som är eller skall ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen. Ledamöterna i Valprövningsnämnden väljs efter varje ordinarie val till riksdagen, så snart valet vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden äger rum. Ordförande väljs särskilt. För ordförande och ledamöterna utses ersättare.

Dessa bestämmelser finns i 3 kap. 11 § regeringsformen.

2 kap. Valkretsar

1 § För val skall det finnas valkretsar. En valkrets är ett geografiskt avgränsat område för vilket det skall väljas ledamöter till den beslutande församling som valet gäller.

För val till Europaparlamentet utgör landet en valkrets.

Val till riksdagen

2 § Vid val till riksdagen är landet indelat i 29 valkretsar. Dessa är

1. Stockholms kommun,
2. Stockholms läns valkrets (Stockholms län med undantag av Stockholms kommun),
3. Uppsala län,
4. Södermanlands län,
5. Östergötlands län,
6. Jönköpings län,
7. Kronobergs län,
8. Kalmar län,
9. Gotlands län,
10. Blekinge län,

11. Malmö kommun,
12. Skåne läns västra valkrets (Bjuvs, Eslövs, Helsingborgs, Höganäs, Hörby, Höörs, Landskrona och Svalövs kommuner),
13. Skåne läns södra valkrets (Burlövs, Kävlinge, Lomma, Lunds, Sjöbo, Skurups, Staffanstorps, Svedala, Trelleborgs, Vellinge och Ystads kommuner),
14. Skåne läns norra och östra valkrets (Bromölla, Båstads, Hässleholms, Klippans, Kristianstads, Osby, Perstorps, Simrishamns, Tomelilla, Åstorps, Ängelholms, Örkelljunga och Östra Göinge kommuner),
15. Hallands län,
16. Göteborgs kommun,
17. Bohusläns valkrets (Göteborgs och Bohus län med undantag av Göteborgs kommun),
18. Älvsborgs läns norra valkrets (Ale, Alingsås, Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda, Herrljunga, Lerums, Lilla Edets, Melleruds, Trollhättans, Vårgårda, Vänersborgs och Åmåls kommuner),
19. Älvsborgs läns södra valkrets (Bollebygds, Borås, Marks, Svenljunga, Tranemo och Ulricehamns kommuner),
20. Skaraborgs län,
21. Värmlands län,
22. Örebro län,
23. Västmanlands län,
24. Dalarnas län,
25. Gävleborgs län,
26. Västernorrlands län,
27. Jämtlands län,
28. Västerbottens län, och
29. Norrbottens län.

Val till landstingsfullmäktige

3 § Vid val till landstingsfullmäktige skall landsting delas in i valkretsar.

En valkrets skall omfatta en eller flera kommuner, om inte något annat följer av 4 § andra stycket.

4 § En valkrets bör utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat enligt bestämmelserna i 3 kap. 5 och 6 §§. Den bör ha en sammanhängande gränslinje.

En del av en kommun får bilda en valkrets tillsammans med en annan kommun, en del av en annan kommun eller delar av andra kommuner, om valkretsen annars inte kan beräknas få minst 8 fasta valkretsmandat. En kommun får också delas in i två eller flera valkretsar, om man på så sätt kan uppnå en lämpligare valkretsindelning.

5 § Om en kommun delas in i två eller flera valkretsar för val till landstingsfullmäktige och om kommunen är indelad i valkretsar för val till kommunfullmäktige, skall gränsen för en valkrets för val till landstings-

fullmäktige sammanfalla med gränsen för en valkrets för val till kommunfullmäktige. Prop. 1996/97:70

Val till kommunfullmäktige

6 § Vid val till kommunfullmäktige är kommunen valkrets, om inte något annat följer av andra stycket.

Om en kommun har fler än 6 000 personer som har rösträtt, får kommunen delas in i två eller flera valkretsar. Om det finns fler än 24 000 som har rösträtt i en kommun eller om det för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige, skall kommunen delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 6 000 personer som har rösträtt får delas in i två eller flera valkretsar bara om det finns synnerliga skäl därför att kommunen sträcker sig över ett betydande geografiskt område eller har andra geografiska förhållanden som motiverar en sådan indelning.

Antalet personer som har rösträtt i en kommun skall beräknas på grundval av uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister den 1 juli det år beslutet om valkretsindelning fattas.

7 § En valkrets skall utformas så att den kan få minst 15 kommunfullmäktige. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. En församling skall lämnas odelad eller i vart fall inte delas in i fler än två kretsar. Antalet fullmäktige för hela kommunen skall fördelas så jämnt som möjligt.

Beslut om valkretsindelning

8 § Indelningen i valkretsar för val till landstingsfullmäktige skall beslutas av fullmäktige, sedan kommunerna har fått tillfälle att yttra sig. För att gälla skall beslutet vara fastställt av länsstyrelsen.

9 § Indelningen i valkretsar för val till kommunfullmäktige skall beslutas av fullmäktige. För att gälla skall beslutet vara fastställt av länsstyrelsen.

Tid för beslut om indelning i valkretsar

10 § Landstings- och kommunfullmäktiges beslut om ändrad indelning i valkretsar skall meddelas senast den 31 oktober året före det valår då den nya indelningen skall gälla för första gången.

11 § Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om indelning i valkretsar får meddelas senare än som sägs i 10 §.

12 § Landstings- och kommunfullmäktiges beslut om indelning i valkretsar får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut om att fastställa valkretsindelning enligt 8 och 9 §§ får överklagas hos Valprovsnämnden.

3 kap. Valkretsmandat

Mandaten i riksdagen

1 § Riksdagen består av 349 ledamöter. De 349 mandaten består av 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat. Detta regleras i 3 kap. 1 och 6 §§ regeringsformen.

Närmare bestämmelser om hur fasta valkretsmandat och utjämningsmandat fördelas på grundval av valresultatet finns i 18 och 20 kap.

2 § Den centrala valmyndigheten skall för val till riksdagen besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Varje valkrets skall få ett fast valkretsmandat för varje gång som antalet personer som har rösträtt i valkretsen är jämnt delbart med en trehundrationdel av antalet personer som har rösträtt i hela landet.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Antalet personer som har rösträtt skall beräknas på grundval av uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister den 1 november året före valåret.

3 § Ändrad länsindelning eller ändrad kommunal indelning skall beaktas vid val till riksdagen redan från och med den dagen ändringen har beslutats, om beslutet kommer att påverka antalet fasta valkretsmandat och det träder i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie val till riksdagen har hållits.

Mandaten i landstingsfullmäktige

4 § Landstingsfullmäktige beslutar hur många mandat som fullmäktige skall ha. Detta regleras i 5 kap. 1 § kommunallagen (1991:900).

5 § Mandaten i landstingsfullmäktige består av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Om talet blir brutet när antalet fasta valkretsmandat beräknas, skall det rundas av till närmast lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

Närmare bestämmelser om hur fasta valkretsmandat och utjämningsmandat fördelas på grundval av valresultatet finns i 18 och 20 kap.

6 § Länsstyrelsen skall besluta hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget delas med antalet fasta valkretsmandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla fasta valkretsmandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. När överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Antalet personer som har rösträtt i landstinget skall beräknas på grundval av uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister den 1 november året före valåret.

Mandaten i kommunfullmäktige

7 § Kommunfullmäktige skall besluta hur många mandat som fullmäktige skall ha. Detta regleras i 5 kap. 1 § kommunallagen (1991:900).

Samtliga mandat i fullmäktige är fasta mandat. Närmare bestämmelser om hur mandaten fördelas på grundval av valresultatet finns i 18 och 20 kap.

8 § Om en kommun är indelad i flera valkretsar skall länsstyrelsen besluta hur många mandat som varje valkrets skall ha. Det skall göras på följande sätt.

Antalet personer som har rösträtt i kommunen delas med antalet mandat och därefter delas antalet personer som har rösträtt i varje valkrets med det tal som blir resultatet av den beräkningen. Varje gång som antalet som har rösträtt i en valkrets är jämnt delbart med detta tal får den valkretsen ett mandat.

Om inte alla mandat kan fördelas på detta sätt, får valkretsarna de återstående mandaten i tur och ordning efter de överskott som uppstår vid beräkningen. Om överskottstalen är lika stora i två eller flera valkretsar, skall lotten avgöra vilken valkrets som skall få mandatet.

Antalet personer som har rösträtt i kommunen skall beräknas på grundval av uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister den 1 november året före valåret.

9 § Om antalet mandat som en valkrets får enligt 8 § blir mindre än 15, skall antalet ändå bestämmas till 15. Antalet mandat i övriga kretsar skall då jämkas i motsvarande utsträckning. I ett sådant fall skall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

10 § Den centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § och länsstyrelsens beslut enligt 6, 8 och 9 §§ om antalet fasta valkretsmandat skall meddelas senast den 30 april det år då ordinarie val skall hållas.

11 § Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om fördelning av mandat får meddelas senare än som sägs i 10 §.

Överklagande

12 § Hos Valprövningsnämnden får överklagas

- den centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § om antalet valkretsmandat vid val till riksdagen, och
- länsstyrelsens beslut enligt 6, 8 och 9 §§ om antalet valkretsmandat för val till landstings- och kommunfullmäktige.

4 kap. Valdistrikt och valförrättare

Valdistrikt

1 § Varje kommun skall delas in i geografiskt avgränsade röstningsområden. Ett sådant område kallas valdistrikt.

2 § Om kommunen har fler än en valkrets för val till kommunfullmäktige, skall varje sådan krets omfatta ett eller flera valdistrikt.

3 § Ett valdistrikt bör omfatta 1 200–1 500 personer som har rösträtt. Om det finns särskilda skäl, får ett valdistrikt omfatta färre än 300 som har rösträtt. Länsstyrelsen får efter samråd med valnämnden besluta om valdistrikt som omfattar fler än 1 800 personer som har rösträtt.

På förslag av fullmäktige i kommunen skall länsstyrelsen besluta om kommunens indelning i valdistrikt. Kommunen skall se över indelningen året närmast före det år då ordinarie val till riksdagen skall hållas.

Om det behövs får länsstyrelsen självant besluta om indelningen i valdistrikt. Innan länsstyrelsen fattar ett sådant beslut, skall fullmäktige i kommunen få tillfälle att yttra sig.

Tid för beslut om indelning i valdistrikt

4 § Länsstyrelsens beslut om indelning i valdistrikt skall meddelas senast den 1 december året före det år då beslutet skall tillämpas för första gången.

Länsstyrelsen skall omedelbart i ortstidning kungöra beslut om indelning i valdistrikt.

5 § Regeringen eller den myndighet som beslutar om ändring i landets indelning i landsting eller kommuner får, om det behövs, bestämma att beslut om indelning i valdistrikt får meddelas senare än som sägs i 4 §.

Valförrättare

6 § När val skall hållas enligt denna lag skall valnämnden utse minst fyra personer att vara valförrättare i varje valdistrikt. Nämnden skall förordna en av dessa att vara ordförande och en att vara ersättare för ordföranden.

Vid röstningen skall minst tre av valförrättarna vara närvarande. En av dessa skall vara ordföranden eller ordförandens ersättare.

7 § Alla som är valbara till ledamöter i valnämnden är skyldiga att ta emot ett uppdrag som valförrättare, om de inte har ett giltigt hinder.

Överklagande

8 § Länsstyrelsens beslut enligt 3 § i ärenden om indelning i valdistrikt får överklagas hos Valprovsnämnden.

Om en valnämnd har beslutat att inte godta ett hinder mot att ta emot ett uppdrag som valförrättare, får detta beslut överklagas hos länsstyrelsen. Tiden för överklagande räknas från den dag beslutet meddelades. Länsstyrelsens beslut får inte överklagas.

5 kap. Registrering av partibeteckningar och anmälan av kandidater

Partibeteckning skyddas genom registrering och anmälan av kandidater

1 § En partibeteckning kan skyddas vid val. För att få ett sådant skydd skall partiet registrera partibeteckningen och anmäla kandidater till valet.

2 § Skyddet för en registrerad partibeteckning består i att sådana namn som skrivits till eller som inte avser någon av de kandidater som partiet anmält till valet enligt 13 § skall anses obefintliga om de förekommer på valsedlar för partiet.

Bestämmelser om valsedlar med registrerad partibeteckning finns också i 6 kap. 3 och 5 §§ och 18 kap. 11 §.

Ansökan om registrering

3 § Ansökan om registrering av en partibeteckning görs hos den centrala valmyndigheten. För att partiets beteckning skall registreras skall kraven i 4–7 §§ vara uppfyllda.

4 § Ansökan om registrering av en partibeteckning skall vara skriftlig. I ansökan skall det stå för vilket slag av val som partiet söker registrering.

Om ansökan gäller registrering för val till landstings- eller kommunfullmäktige, skall partiet också ange för vilket landsting eller vilken kommun det begär registrering. Med ansökan skall följa förklaringar enligt 7 § eller ett intyg av notarius publicus att sådana förklaringar har visats upp för honom eller henne.

5 § Ansökan om registrering av en partibeteckning skall ha kommit in till den centrala valmyndigheten senast den sista februari det år då val skall hållas för att partibeteckningen skall kunna få skydd vid valet. Om ansökan gäller ett annat val än ordinarie val till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet, skall ansökan ha kommit in inom en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats.

Villkor för registrering

6 § Den centrala valmyndigheten skall registrera en partibeteckning om följande villkor är uppfyllda.

1. Partibeteckningen består av eller innehåller ord.
2. Partiet är inte en underavdelning av en politisk sammanslutning.
3. En ansökan om registrering för val till riksdagen har dokumenterat stöd av minst 1 500 personer som har rösträtt i hela landet, om inte partiet är representerat i riksdagen.
4. En ansökan om registrering för val till landstings- eller kommunfullmäktige har dokumenterat stöd av minst 100 respektive minst 50 personer som har rösträtt i det landsting eller den kommun som ansökan gäller.
5. En ansökan om registrering för val till Europaparlamentet har dokumenterat stöd av minst 1 500 personer som har rösträtt i hela landet, om inte partiet är representerat i parlamentet.
6. Partibeteckningen kan inte antas bli förväxlad med en beteckning
 - som redan är registrerad, eller
 - som ett parti redan ansökt om att få registrerad, om beteckningarna skulle komma att bli registrerade för samma val.
7. Partibeteckningen kan inte antas bli förväxlad med en beteckning som tidigare gällt för samma slag av val men som avregistrerats för högst fem år sedan på grund av namnbyte.

I 9 § finns bestämmelser om undantag från kravet i 6.

7 § De som enligt 6 § 3–5 stöder en ansökan om registrering skall själva skriva under en förklaring om stödet. De skall i förklaringen också ange sitt personnummer och den kommun där de är folkbokförda.

För vilka val registreringen gäller

8 § Om en partibeteckning registreras för val till riksdagen, gäller registreringen också för val till landstings- och kommunfullmäktige i hela landet samt för val till Europaparlamentet. Registreras en partibeteckning för val till landstingsfullmäktige, gäller registreringen val i

det landstinget och val till kommunfullmäktige i de kommuner som ligger inom landstinget. Registreras en partibeteckning för val till kommunfullmäktige i en kommun, gäller registreringen val i den kommunen. Registreras en partibeteckning för val till Europaparlamentet, gäller registreringen det valet.

9 § Om ett parti som har registrerat en partibeteckning går med på det, kan ett annat parti få samma beteckning registrerad

- för val till riksdagen även om beteckningen redan är registrerad för val till landstings- eller kommunfullmäktige, eller
- för val till landstingsfullmäktige, även om partibeteckningen redan är registrerad för val till kommunfullmäktige inom landstinget.

Detta gäller också om det första partiets ansökan ännu inte lett till registrering, när det andra partiet lämnar in sin ansökan.

Ombud skall anmälas

10 § Ett parti som fått sin partibeteckning registrerad skall anmäla ett ombud till den centrala valmyndigheten inom en månad efter det att registreringen av partibeteckningen har kungjorts enligt 12 §.

De ombud som partierna har anmält är behöriga att lämna medgivande enligt 9 §.

När avregistreras partibeteckningar?

11 § En registrerad partibeteckning skall tas bort ur registret om

1. partiet begär det,
2. partiet inte har anmält kandidater för två ordinarie val i följd till riksdagen, landstings- eller kommunfullmäktige eller till Europaparlamentet, eller
3. partiet inte har anmält ett ombud enligt 10 §.

Kungörelse av registrering och avregistrering

12 § När en partibeteckning har registrerats eller tagits bort ur registret, skall den centrala valmyndigheten kungöra detta i Post- och Inrikes Tidningar.

Anmälan av kandidater

13 § För att skydda sin beteckning vid val skall partier som registrerat partibeteckning också anmäla samtliga sina kandidater. Om regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver det får anmälan i stället göras hos länsstyrelsen.

14 § Anmälan av kandidater skall göras skriftligen av partiets ombud eller av en person som ombudet utsett. Kandidaterna skall skriftligen förklara att de gett partiet tillstånd att anmäla dem. Förklaringen skall skickas med anmälan.

15 § För val till riksdagen skall partiet anmäla kandidater i en viss valkrets. För val till landstingsfullmäktige skall partiet som kandidater anmäla personer folkbokförda i landstinget och som kandidater för val till kommunfullmäktige personer folkbokförda i kommunen. För val till Europaparlamentet skall partiet anmäla kandidater för landet.

Försäkran av unionsmedborgare som önskar kandidera

16 § Unionsmedborgare som inte samtidigt är svenska medborgare och som önskar kandidera vid val till Europaparlamentet skall senast vid en tid som den centrala valmyndigheten bestämmer enligt 19 §, lämna en försäkran till den centrala valmyndigheten. I den skall de

- ange sin nationalitet och sin adress i Sverige,
- ange den valkrets eller område i hemstaten där de senast var upptagna i röstlängd, och
- försäkra att de inte kandiderar vid val till Europaparlamentet i någon annan stat.

Till en sådan försäkran skall följa ett intyg av den behöriga myndigheten i hemstaten att valbarheten inte gått förlorad där eller att denna diskvalifikationsgrund inte finns såvitt myndigheten vet.

Bristfällig anmälan av kandidater

17 § Om en anmälan saknar uppgifter skall den myndighet som tagit emot anmälan genast underrätta den som anmält kandidaterna. Om det är fråga om en försäkran enligt 16 § skall den centrala valmyndigheten underrätta kandidaten själv. Detsamma skall gälla om en förklaring eller ett intyg som fogats till en anmälan eller en försäkran saknar uppgifter. I underrättelsen skall det anges när handlingen senast skall ha ändrats eller kompletterats. Ärendet skall slutligt prövas av den centrala valmyndigheten så snart som möjligt efter denna tidpunkt.

18 § Kandidaters namn skall anses som obefintliga i anmälan, om partiet inte kan visa att det har fått kandidaternas tillstånd att anmäla dem.

En kandidat som inte visar upp ett intyg enligt 16 § andra stycket får inte kandidera. Om en sådan kandidats namn anmäls till ett val skall kandidatens namn anses obefintligt.

Tidpunkten för anmälan av kandidater

19 § Den centrala valmyndigheten skall inför varje val

- bestämma när kandidaterna senast skall anmälas,
- kungöra denna tidpunkt i Post- och Inrikes Tidningar,
- underrätta varje parti som registrerat sin partibeteckning om tidpunkten, och
- bestämma när försäkran enligt 16 § senast skall lämnas.

20 § Den centrala valmyndigheten skall upprätta listor över de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Sådana listor skall upprättas för varje slag av val och för varje riksdagsvalkrets, varje landsting och varje kommun eller, vid val till Europaparlamentet, landet som helhet.

I 9 kap. 11 § finns det bestämmelser om att sådana listor skall finnas i röstningslokalerna.

Överklagande

21 § Den centrala valmyndighetens beslut i ärenden enligt detta kapitel får överklagas hos Valprovsningsnämnden.

6 kap. Valsedlar

Valsedlars utformning och innehåll

1 § Den centrala valmyndigheten skall hålla till handa de valsedlar som skall användas vid val.

2 § Valsedlarna skall vara lika till storlek och material. För val till riksdagen skall användas gula, för val till landstingsfullmäktige blå och för val till kommunfullmäktige vita valsedlar. För val till Europaparlamentet skall användas vita valsedlar.

Den centrala valmyndigheten får förse valsedlar med en särskild beteckning för att underlätta räkningen av dem.

3 § På en valsedel skall det finnas en partibeteckning. En valsedel bör dessutom innehålla

- namn på en eller flera kandidater,
- en valkrets-beteckning som visar för vilken valkrets valsedeln är avsedd,
- en valbeteckning som visar för vilket val valsedeln gäller, och
- uppgift om det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 §.

4 § På valsedlar som innehåller kandidatnamn bör varje kandidat identifieras på ett sådant sätt att det klart framgår vem som avses.

Om en valsedel innehåller kandidatnamn skall det på valsedeln finnas ett markerat utrymme intill varje namn där väljarna kan lämna en särskild personröst genom en markering.

Om en valsedel innehåller kandidatnamn, skall namnen föras med nummer och tas upp i nummerordning under varandra.

5 § Om en väljare skriver till ett kandidatnamn på en valsedel för ett parti som inte registrerat sin partibeteckning eller anmält kandidater

enligt 5 kap. 13 §, skall väljaren anses ha lämnat en särskild personröst för namnet. Har flera kandidatnamn skrivits till på en sådan valsedel, skall väljaren anses ha lämnat en personröst för det första namnet.

Av 18 kap. 11 § tredje stycket framgår att strykningar av namn på valsedel som upptar namn inte beaktas.

När någon inte samtyckt till att vara kandidat

6 § Den som har angetts som kandidat på en valsedel som hålls till handa vid ett val utan att ha samtyckt till det kan anmäla detta till länsstyrelsen. Anmälan skall göras skriftligen.

Länsstyrelsen skall föra en förteckning över de anmälningar som kommer in före valet.

Hur valsedlar skall beställas och hur de hålls till handa

7 § Den centrala valmyndigheten förser på beställning varje parti med valsedlar till det antal partiet önskar.

En beställning från ett parti som registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 § levereras bara om beställningen gjorts av en behörig företrädare för partiet, av partiets ombud eller av en person som ombudet utsett.

8 § Staten svarar för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valkretsen för ett parti som deltar i riksdagsvalet, om partiet vid detta val får eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet. Detta gäller också ett parti som, utan att ha uppnått den angivna röstandelen, är eller genom valet blir representerat i riksdagen.

9 § Staten svarar för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valet för ett parti som deltar i val till landstings- eller kommunfullmäktige, om partiet är eller genom valet blir representerat i fullmäktige.

10 § Staten svarar för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valet för ett parti som deltar i valet till Europaparlamentet, om partiet vid detta val får eller vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet.

11 § Vid tillämpning av 8–10 §§ beräknas antalet personer som har rösträtt på grundval av uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister den 1 november året före valåret.

12 § Den centrala valmyndigheten levererar bara valsedlar som beställaren betalar i förskott, om

1. valsedlarna beställs av ett annat parti än som sägs i 8–10 §§,

2. valsedlarna beställs av någon annan än den som är behörig företrädare för partiet, eller

3. valsedlar beställs till ett antal som överstiger vad som sägs i 8–10 §§.

13 § Om ett parti har betalat valsedlarna i förskott och om partiet enligt 8–10 §§ får rätt att vid valet få kostnadsfria valsedlar, skall förskottet betalas tillbaka. Återbetalningen får motsvara högst vad staten skall svara för enligt 8–10 §§.

Beloppet betalas tillbaka till partiet oavsett vem som har betalat förskottet.

14 § Den centrala valmyndigheten förser på beställning och utan särskild ersättning valsedlarna med partibeteckning, kandidatnamn samt valkrets- och valbeteckningar.

När skall valsedlar beställas?

15 § Före ett val skall den centrala valmyndigheten bestämma den sista dag då valsedlar skall ha beställts för att de skall kunna levereras 45 dagar före valdagen. I särskilda fall får myndigheten bestämma en senare dag för beställning och leverans.

Om en beställning kommer in senare än vad den centrala valmyndigheten har bestämt, hålls valsedlar till handa bara om de kan levereras före valdagen och utan att leveransen av tidigare gjorda beställningar försenas.

16 § Den centrala valmyndigheten har rätt att få hjälp av länsstyrelsen i ärenden enligt detta kapitel.

Överklagande

17 § Den centrala valmyndighetens beslut i ärenden enligt detta kapitel får överklagas hos Valprövningsnämnden.

7 kap. Röstlängder och röstkort

Vem som skall finnas i röstlängd

1 § Röstlängderna för val till riksdagen skall innehålla alla svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är eller har varit folkbokförda i landet.

Svenska medborgare som inte har varit folkbokförda i landet någon gång under de senaste tio åren skall tas upp i en röstlängd bara om de senast 30 dagar före valdagen skriftligen anmäler sig. Den som gjort en sådan anmälan skall tas upp i röstlängd i 10 år från dagen för anmälan.

Avges en röst från en person som inte tagits upp i en röstlängd men som i övrigt uppfyller kraven för rösträtt, skall den avgivna rösten anses

som en anmälan enligt andra stycket. I fråga om anmälan finns också regler i 10 §. Prop. 1996/97:70

2 § Röstlängderna för val till landstings- och kommunfullmäktige skall innehålla uppgifter om

- alla svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är folkbokförda i landstinget respektive kommunen,
- unionsmedborgare samt medborgare i Island och Norge som fyller 18 år senast på valdagen och som är folkbokförda i landstinget respektive kommunen, och
- andra utlänningar som fyller 18 år senast på valdagen, som är folkbokförda i landstinget respektive kommunen och som har varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen.

3 § Röstlängderna för val till Europaparlamentet skall innehålla uppgifter om

- svenska medborgare som sägs i 1 §, och
- unionsmedborgare som fyller 18 år senast på valdagen, som är folkbokförda i landet och som senast 30 dagar före valdagen enligt 5 § skriftligen hos skattemyndigheten anmält sin önskan att tas upp i röstlängd.

Vilka uppgifter en röstlängd grundar sig på

4 § När det skall hållas val enligt denna lag skall skattemyndigheten upprätta en röstlängd för varje valdistrikt. Det är uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister 30 dagar före valdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna.

Särskilt om röstlängd vid val till Europaparlamentet

5 § Unionsmedborgare som vill utöva sin rösträtt vid val till Europaparlamentet skall senast 30 dagar före valdagen skriftligen hos skattemyndigheten anmäla sin önskan om att tas upp i röstlängd.

I sin anmälan skall unionsmedborgare i en skriftlig försäkran

- ange sin nationalitet och sin adress i Sverige,
- ange den valkrets eller det område i hemstaten där de senast var upptagna i röstlängd, och
- försäkra att de inte kommer att rösta i en annan medlemsstat.

Beslut med anledning av anmälningar meddelas när röstlängden upprättas. Underrättelse om ett sådant beslut skall sändas till valmyndigheten i den stat där väljaren är medborgare.

I vilken röstlängd skall de som har rösträtt finnas?

6 § Uppgifterna i aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister skall ligga till grund för beslut om i vilken röstlängd väljare som anges i 1–3 §§ skall finnas. De skall tas upp i röstlängden

för det valdistrikt inom vilket de är folkbokförda 30 dagar före valdagen. De som då inte är folkbokförda i landet skall tas upp i röstlängden i det valdistrikt inom vilket de senast var folkbokförda. Finns det inte någon uppgift om folkbokföring så att de kan hänföras till visst valdistrikt men finns det en uppgift om i vilken kommun som de senast varit folkbokförda, bestämmer skattemyndigheten i vilken röstlängd de skall tas upp.

Röstkort

7 § För var och en som finns i en röstlängd skall skattemyndigheten upprätta ett röstkort. För val som hålls samtidigt skall det upprättas ett gemensamt röstkort. För väljare som inte har någon känd adress skall det upprättas röstkort bara om de begär det.

Ett röstkort skall innehålla uppgift om

- väljarens namn och nummer i röstlängden, och
- vilka val som väljaren får delta i.

Röstkortet bör också innehålla annan information om valet.

8 § Röstkorten skall skickas ut så snart som möjligt, dock senast i så god tid att de kan beräknas vara väljare som är folkbokförda i landet till handa senast 18 dagar före valdagen.

9 § Väljare som har förlorat sitt röstkort eller inte har fått något röstkort skall få ett duplettröstkort om de begär det.

Duplettröstkort skall beställas hos skattemyndigheten. De som vill ha ett duplettröstkort skall lämna uppgift om namn och personnummer.

Anmälan om adress

10 § En anmälan om adress från svenska medborgare som inte är folkbokförda i landet skall anses också som en anmälan om att tas upp i röstlängd, om anmälan görs skriftligen till en skattemyndighet.

Rättelse av uppgifter i en röstlängd

11 § De som anser att röstlängden innehåller felaktiga uppgifter om dem skall senast måndagen före valdagen skriftligen begära att uppgifterna rättas. Detta gäller också de som anser sig vara felaktigt uteslutna ur röstlängden. Det som hänt senare än 30 dagar före valdagen får inte ligga till grund för rättelse enligt denna paragraf.

Frågor om rättelse skall prövas av skattemyndigheten.

12 § Får skattemyndigheten från en myndighet i någon annan medlemsstat meddelande om att en person som har rösträtt och som finns upptagen i röstlängd här i landet, redan avgett en röst i val till Europaparlamentet, skall skattemyndigheten genast rätta röstlängden.

13 § När samtliga beslut om rättelser förts in i en röstlängd skall den så snart som möjligt sändas till den kommun där valdistriktet ligger. Prop. 1996/97:70

Överklagande

14 § Skattemyndighetens beslut i ett ärende om rättelse får överklagas bara i samband med att det val överklagas för vilket röstlängden har upprättats. I ett sådant ärende får bara det åberopas som har förekommit hos skattemyndigheten.

8 kap. Kuvert

1 § För val skall det finnas

- valkuvert,
- ytterkuvert för budröst, och
- fönsterkuvert.

Kuverten hålls till handa bara genom den centrala valmyndigheten.

2 § Valkuvert skall vara utformade på ett sådant sätt att färgen på den valsedel som väljaren lagt i kuvertet kan ses utan att valhemligheten avslöjas.

3 § Valkuvert och ytterkuvert för budröst skall i god tid före valet finnas

- hos valnämnder,
- på de postkontor där röstning skall anordnas,
- hos den som ansvarar för den särskilda röstmottagningen i varje kommun, och
- hos de utlandsmyndigheter som skall anordna röstmottagning.

Sådana kuvert skall också finnas hos Posten Aktiebolags lantbrevbärare som skall ta hand om ytterkuvert för budröst och hos de personer som av valnämnden fått i uppdrag att hålla till handa valkuvert och ytterkuvert.

Fönsterkuvert för röstning på postkontor, på särskilda röstmottagningsställen inom landet och på sådana röstmottagningsställen som inrättas av en utlandsmyndighet skall i god tid före valet finnas hos respektive röstmottagare.

4 § Ett parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet skall vid riksdagsval, landstings- och kommunfullmäktigval på begäran få valkuvert och ytterkuvert för budröst utan kostnad.

Ett parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet skall vid sådant val på begäran få valkuvert och ytterkuvert för budröst utan kostnad.

Röstmottagning och röstning

1 § All röstmottagning skall vara offentlig.

2 § För att avge sin röst skall väljarna för varje slag av val ta en valsedel för det parti de vill rösta på. Om de vill avge en särskild personröst skall de göra en markering för den kandidat som de helst vill se vald. Därefter skall väljarna själva lägga in den valsedel de valt i ett valkuvert för varje slag av val.

Väljare som på grund av ett fysiskt funktionshinder inte kan göra i ordning eller lämna sin röst på föreskrivet sätt får anlita någon som hjälper dem vid röstningen.

Röstningslokaler

3 § Röstning kan anordnas i följande röstningslokaler:

1. vallokaler,
2. Posten Aktiebolags postkontor inom landet,
3. särskilda röstmottagningsställen inom landet, och
4. röstmottagningsställen som utlandsmyndigheter har inrättat.

4 § Kommunen skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler.

5 § På valdagen skall väljarna rösta i vallokalen i det valdistrikt där de finns i röstlängden. Väljare som vistas utomlands eller av någon annan anledning inte kan rösta på valdagen i sin vallokal kan rösta i en annan röstningslokal som sägs i 3 § 2–4.

Väljare får rösta genom bud eller lantbrevbärare enligt vad som anges i 14 kap.

Väljare får brevrösta bara enligt lagen (1997:000) om brevröstning i vissa fall.

Röstkort vid röstningen

6 § Väljare som röstar i sin vallokal bör ha med sig sitt röstkort.

För att få rösta på ett postkontor eller ett särskilt röstmottagningsställe inom landet måste väljare ha med sig sitt röstkort och lämna det till röstmottagaren.

Om de som vill rösta hos en utlandsmyndighet inte har något röstkort skall röstmottagaren fylla i ett adresskort för dem.

Valhemligheten

7 § Väljarnas valhemlighet skall skyddas. I varje röstningslokal skall det finnas ett lämpligt antal avskilda platser (valskärmar) där väljarna utan insyn kan lägga in sina valsedlar i valkuvert.

8 § För varje slag av val som hålls i en vallokal skall det finnas en valurna.

9 § I varje vallokal skall finnas den röstlängd som upprättats för valdistriktet.

10 § I varje röstningslokal skall det finnas ett exemplar av denna lag.

11 § I en vallokal skall det finnas listor över partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater för valet i den valkrets som valdistriktet hör till. På de postkontor där röstning anordnas och på särskilda röstmottagningsställen inom landet skall sådana listor för valen i samtliga valkretsar finnas. Dessa listor bör också finnas hos de röstmottagningsställen som en utlandsmyndighet har inrättat.

Listor som sägs i denna paragraf upprättas på sätt som anges i 5 kap. 20 §.

12 § I anslutning till varje röstningslokal skall det ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats skall väljarna för det val som avses ha tillgång till

- valsedlar för val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige med parti- och valbeteckning (partimarkerade valsedlar) för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,

- valsedlar för val till Europaparlamentet med parti- och valbeteckning (partimarkerade valsedlar) för varje parti som vid något av de två senaste valen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, och

- blanka valsedlar.

Valförrättarna och röstmottagarna skall se till att valsedlar enligt första stycket finns utlagda.

De partier som deltar i valen skall också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats. På särskilda röstmottagningsställen inom landet och röstmottagningsställen som inrättas av utlandsmyndigheter får partierna bara lägga ut partimarkerade valsedlar.

13 § Vid val skall kuvert som sägs i 8 kap. finnas i varje röstningslokal i den mån de krävs för röstning i lokalen.

Ordning i röstningslokalen

14 § I en röstningslokal eller i ett utrymme intill lokalen får det inte hållas tal. Där får inte heller delas ut eller sättas upp tryckta eller skrivna upprop till väljarna. Där får inte heller spelas upp sådana upprop.

15 § Valförrättarna eller röstmottagarna skall ansvara för ordningen i röstningslokalen. Den som finns i röstningslokalen eller i ett utrymme intill lokalen skall rätta sig efter de regler som valförrättaren eller röstmottagaren meddelar för att röstningen skall kunna genomföras. Blir det sådan oordning att den inte kan avstyras har valförrättaren eller röstmottagaren rätt att avbryta röstningen.

16 § Om röstningen i en vallokal avbryts skall varje valurna och röstlängden förseglas och förvaras på ett säkert sätt. När röstningen skall fortsätta, skall valförrättaren visa dem som är närvarande att förseglingarna inte har öppnats.

Avbryts röstningen på ett postkontor, på ett särskilt röstmottagningsställe inom landet eller hos en utlandsmyndighet skall de kuvert som tagits emot förvaras på ett säkert sätt under avbrottet.

Valförrättning och röstmottagning skall dokumenteras

17 § Valförrättarna skall föra protokoll över valförrättningen i vallokalen. Röstmottagare på postkontor, vid särskilda röstmottagningsställen inom landet eller hos en utlandsmyndighet skall fortlöpande föra anteckningar över röstningen.

Protokoll och anteckningar skall föras på blanketter som fastställts av den centrala valmyndigheten.

10 kap. Röstning i vallokal

När får röstning pågå i en vallokal?

1 § En vallokal skall hållas öppen för röstning mellan klockan 8.00 och 20.00. Om väljarna i distriktet ändå får tillräckligt bra möjligheter att rösta, får den centrala valmyndigheten bestämma att vallokalen i ett visst valdistrikt skall vara öppen för röstning under kortare tid.

2 § När vallokalen har öppnats för röstning, skall den av valförrättarna som är ordförande visa dem som är närvarande att varje valurna är tom. Sedan får röstningen börja.

3 § Väljare som finns i vallokalen eller på en plats som de har anvisats intill lokalen, när tiden för röstning går ut, skall få tillfälle att rösta.

Röstningen skall förklaras avslutad, när tiden för röstning i vallokalen har gått ut och de som är närvarande har fått tillfälle att rösta.

Hur röstning i vallokal går till

4 § I vallokalen skall valförrättarna ge väljarna ett valkuvert för varje slag av val som de vill delta i och hänvisa dem till en ledig valskärm. Där skall de avge sin röst och lägga en valsedel för varje slag av val i ett valkuvert utan att vika valsedeln.

När väljarna gjort i ordning sina valkuvert skall de lämna kuverten till valförrättaren. Prop. 1996/97:70

5 § Valförrättarna får begära att väljaren uppger sitt fullständiga namn och sin födelsetid.

6 § Innan något valkuvert tas emot skall valförrättaren kontrollera att väljaren

- enligt röstlängden har rösträtt i det val som väljaren vill delta i, och

- inte redan har röstat i valet.

Valförrättaren skall också kontrollera att

- väljaren bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

7 § En valförrättare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 6 §.

Om en väljare vill lämna fler än ett valkuvert för ett och samma val, får valförrättaren ta emot bara ett av dessa. På väljarens begäran skall samtliga kuvert för det valet lämnas tillbaka.

8 § Uppfylls de krav som ställs i 6 och 7 §§ skall valförrättaren ta emot väljarens valkuvert, i väljarens närvaro lägga det i valurnan för det val valsedeln gäller och markera i röstlängden att väljaren röstat.

När en röst skall lämnas genom bud

9 § Bestämmelser om röstning genom bud finns i 14 kap.

10 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot skall valförrättaren kontrollera att väljaren

- enligt röstlängden har rösträtt i ett val,

- inte redan har röstat i valet,

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och

- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valförrättaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,

- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,

- budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera

varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

- vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,
- budet inte är vittne,
- budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och
- budet och vittnet har fyllt 18 år.

11 § Uppfylls de krav som ställs i 10 § skall valförrättaren öppna ytterkuvertet för budröst och kontrollera att

- ytterkuvertet innehåller valkuvert,
- väljaren bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

12 § En valförrättare får inte ta emot ett ytterkuvert för budröst som inte uppfyller de krav som ställs i 10 och 11 §§.

Har väljaren gjort i ordning mer än ett valkuvert för något val får valförrättaren inte ta emot något av dem.

13 § Uppfylls de krav som ställs i 10–12 §§ skall valförrättaren ta emot väljarens valkuvert, i budets närvaro lägga det i valurnan för det val valsedeln gäller och markera i röstlängden att väljaren röstat.

14 § Ett valkuvert som lämnats i ett ytterkuvert för budröst men som inte tas emot skall innan det lämnas tillbaka till budet läggas in i ett särskilt kuvert. Detta kuvert skall klistras igen.

15 § Ytterkuvert för budröst som har öppnats av valförrättare enligt 11 § skall tas om hand av valförrättarna och överlämnas till valnämnden. Nämnden skall förvara det under valperioden.

Valskjutsar

16 § Kommunen bör ordna valskjutsar på valdagen för väljare som bor avlägset eller isolerat och för vilka det blir dyrt eller tar lång tid att ta sig till vallokalen.

11 kap. Röstning på postkontor

På vilka postkontor skall röstning anordnas?

1 § När val skall hållas skall den centrala valmyndigheten efter samråd med Posten Aktiebolag bestämma på vilka postkontor röstmottagning skall anordnas. Vid val till riksdagen och vid ordinarie val till landstings- eller kommunfullmäktige skall röstmottagning alltid anordnas på minst ett postkontor i varje kommun.

2 § På de postkontor där röstmottagning anordnas skall det vid ordinarie val till riksdagen, vid ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt vid val till Europaparlamentet vara möjligt att rösta från och med den artonde dagen före valdagen till och med valdagen. Vid andra val skall det vara möjligt att rösta på dessa postkontor från och med den tionde dagen före valdagen till och med valdagen.

När skall postkontor hålla öppet för röstning?

3 § På ett postkontor där röstmottagning anordnas före valdagen skall det vara möjligt att rösta under hela den tid då postkontoret är öppet för allmänheten.

På förslag av Posten Aktiebolag får den centrala valmyndigheten för ett visst postkontor begränsa denna tid. Det skall dock alltid vara möjligt att rösta under minst en timme varje dag då ett sådant postkontor är öppet för allmänheten.

4 § På valdagen skall de postkontor där röstmottagning anordnas vara öppna för röstning under minst en timme före klockan 11.00 och minst en timme efter klockan 15.00.

Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige får den centrala valmyndigheten bestämma att det inte skall anordnas någon röstmottagning på postkontor på valdagen.

Vem utser röstmottagare på postkontor?

5 § Posten Aktiebolag skall utse röstmottagarna på postkontor.

Möjlighet att rösta efter utsatt tid

6 § Väljare som finns i postkontoret eller på en plats som de har anvisats intill kontoret, när tiden för röstning går ut, skall få tillfälle att rösta.

Hur röstning på postkontor går till

7 § Väljarna skall visa sitt röstkort för röstmottagaren, som skall ge dem ett valkuvert för varje slag av val de vill delta i och hänvisa dem till en ledig valskärm. Där skall de avge sin röst och lägga en valsedel för varje slag av val i ett valkuvert utan att vika valsedeln.

När väljarna gjort i ordning sina valkuvert skall de lämna kuverten och sitt röstkort till röstmottagaren.

8 § Väljare som inte är kända för röstmottagaren skall legitimera sig. Om de inte gör det får de inte rösta.

9 § Om det hålls flera slag av val samtidigt, skall väljare som röstar på ett postkontor rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.

10 § Innan något valkuvert tas emot skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- enligt uppgift på röstkortet har rösträtt i det val som väljaren vill delta i, och

- bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val.

Röstmottagaren skall också kontrollera att

- det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

11 § En röstmottagare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 10 §.

Om en väljare vill lämna fler än ett valkuvert för ett och samma val, får röstmottagaren ta emot bara ett av dessa. På väljarens begäran skall samtliga kuvert för det valet lämnas tillbaka.

12 § Uppfylls de krav som ställs i 10 och 11 §§ skall röstmottagaren ta emot väljarens valkuvert, i väljarens närvaro lägga in valkuverten och väljarens röstkort i ett fönsterkuvert och klistra igen det.

När en röst skall lämnas genom bud eller lantbrevbärare

13 § Bestämmelser om röstning genom bud eller lantbrevbärare finns i 14 kap.

14 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot från ett bud skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- enligt uppgift på röstkortet har rösträtt i ett val,

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i val-lokalen eller någon annan röstningslokal, och

- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Röstmottagaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,

- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,

- budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

- vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,

- budet inte är vittne,
- budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och
- budet och vittnet har fyllt 18 år.

15 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot från en lantbrevbärare skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- enligt uppgift på röstkortet har rösträtt i ett val,
- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i vittnets närvaro, och

- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Röstmottagaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklippt,
- vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran,
- lantbrevbäraren intygat på ytterkuvertet att väljaren själv lämnat ytterkuvertet,
- vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,
- lantbrevbäraren inte är vittne, och
- vittnet har fyllt 18 år.

16 § Ett bud eller en lantbrevbärare som inte är känd för röstmottagaren skall legitimeras sig.

17 § En röstmottagare får inte ta emot ett ytterkuvert för budröst, om inte de krav som ställs i 14–16 §§ är uppfyllda.

18 § Uppfylls de krav som ställs i 14–16 §§ skall röstmottagaren ta emot ytterkuvertet, i budets eller lantbrevbärarens närvaro lägga in det i ett fönsterkuvert tillsammans med väljarens röstkort och klistra igen kuvertet.

19 § Ett ytterkuvert för budröst som inte tas emot av röstmottagaren skall lämnas tillbaka till budet eller lantbrevbäraren. Ett ytterkuvert som lämnats genom en lantbrevbärare men som inte tas emot av röstmottagaren skall lämnas tillbaka till väljaren av lantbrevbäraren.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

20 § Röstmottagaren skall ta hand om de fönsterkuvert som gjorts i ordning och på en särskild förteckning anteckna varje väljares namn och den valnämnd som varje fönsterkuvert skall skickas till. På fönsterkuvertet skall röstmottagaren anteckna det värdepостnummer som finns i förteckningen.

21 § Röstmottagaren skall skicka fönsterkuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden. Skickas kuverten med post skall de ordnas som värdepost. Prop. 1996/97:70

12 kap. Röstning vid särskilt röstmottagningsställe

Var kan särskild röstmottagning anordnas?

1 § Den centrala valmyndigheten får bestämma att särskild röstmottagning skall anordnas vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalter eller liknande vårdinrättningar eller vårdanstalter.

2 § Den centrala valmyndigheten får bestämma att särskild röstmottagning skall anordnas på annan plats än som sägs i 1 §.

3 § Den centrala valmyndigheten får uppdra åt någon annan att bestämma om särskild röstmottagning.

4 § Den centrala valmyndigheten skall samråda med valnämnden innan den bestämmer var särskild röstmottagning skall anordnas. Inför beslut enligt 1 § skall myndigheten samråda också med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om var och när särskild röstmottagning skall anordnas. Inför beslut enligt 2 § skall myndigheten samråda också med länsstyrelsen om var särskild röstmottagning skall anordnas. Vad som nu sagts skall också gälla för den som enligt 3 § skall bestämma om särskild röstmottagning.

När får särskild röstmottagning anordnas?

5 § Särskild röstmottagning vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalter eller liknande vårdinrättningar eller vårdanstalter får anordnas från och med den sjunde dagen före valdagen till och med valdagen.

Särskild röstmottagning enligt 2 § får anordnas bara på valdagen. Ett sådant röstmottagningsställe skall vara öppet under minst två timmar. Öppethållandet bör pågå minst en timme före klockan 11.00 och minst en timme efter klockan 15.00.

Vem utser röstmottagare på ett särskilt röstmottagningsställe?

6 § Den centrala valmyndigheten skall utse röstmottagarna på de särskilda röstmottagningsställena. Myndigheten får uppdra åt valnämnden eller någon annan att utse röstmottagare.

7 § Väljare som finns i ett särskilt röstmottagningsställe eller på en plats som de har anvisats intill röstmottagningsstället, när tiden för röstning går ut, skall få tillfälle att rösta.

Hur särskild röstmottagning går till

8 § Väljarna skall visa sitt röstkort för röstmottagaren, som skall ge dem ett valkuvert för varje slag av val de vill delta i och hänvisa dem till en ledig valskärm. Där skall de avge sin röst och lägga en valsedel för varje val i ett valkuvert utan att vika valsedeln.

När väljarna gjort i ordning sina valkuvert skall de lämna kuverten och sitt röstkort till röstmottagaren.

9 § Väljare som inte är kända för röstmottagaren skall legitimera sig. Om de inte gör det får de inte rösta.

10 § Om det hålls flera slag av val samtidigt, skall väljare som röstar på ett särskilt röstmottagningsställe rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.

11 § Innan något valkuvert tas emot skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- enligt uppgift på röstkortet har rösträtt i det val som väljaren vill delta i, och
 - bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val.
- Röstmottagaren skall också kontrollera att
- det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert, och
 - varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

12 § En röstmottagare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 11 §.

Om en väljare vill lämna fler än ett valkuvert för ett och samma val, får röstmottagaren ta emot bara ett av dessa. På väljarens begäran skall samtliga kuvert för det valet lämnas tillbaka.

13 § Uppfylls de krav som ställs i 11 och 12 §§ skall röstmottagaren ta emot väljarens valkuvert, i väljarens närvaro lägga in valkuverten och väljarens röstkort i ett fönsterkuvert och klistra igen det.

När en röst skall lämnas genom bud

14 § Bestämmelser om röstning genom bud finns i 14 kap.

15 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- enligt uppgift på röstkortet har rösträtt i ett val,

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och

- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Röstmottagaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklippt,
- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,

- budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

- vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,

- budet inte är vittne,

- budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och

- budet och vittnet har fyllt 18 år.

16 § Ett bud som inte är känt för röstmottagaren skall legitimera sig.

17 § En röstmottagare får inte ta emot ett ytterkuvert för budröst, om inte de krav som ställs i 15 och 16 §§ är uppfyllda.

18 § Uppfylls de krav som ställs i 15 och 16 §§ skall röstmottagaren ta emot ytterkuvertet, i budets närvaro lägga in det i ett fönsterkuvert tillsammans med väljarens röstkort och klistra igen kuvertet.

19 § Ett ytterkuvert för budröst som inte tas emot av röstmottagaren skall lämnas tillbaka till budet.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

20 § Röstmottagaren skall ta hand om de fönsterkuvert som gjorts i ordning och på en särskild förteckning anteckna varje väljares namn och den valnämnd som varje fönsterkuvert skall skickas till. På fönsterkuvertet skall röstmottagaren anteckna det nummer som finns i förteckningen.

21 § Röstmottagaren skall skicka fönsterkuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden. Skickas kuverten med post skall de ordnas som värdepост.

Röstning kan anordnas hos utlandsmyndigheter

1 § När val skall hållas skall den centrala valmyndigheten, efter samråd med Utrikesdepartementet, bestämma hos vilka svenska utlandsmyndigheter som röstmottagning skall anordnas. Vid omval till riksdagen och till landstings- eller kommunfullmäktige får den centrala valmyndigheten bestämma att röstning inte skall anordnas hos utlandsmyndigheter.

Under vilken period får man rösta hos utlandsmyndigheter?

2 § Vid ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet får röstmottagningen hos en utlandsmyndighet börja tidigast den tjugofjärde dagen före valdagen. Vid andra val får röstmottagningen börja tidigast den tjugonde dagen före valdagen.

Röstmottagningen får pågå så länge att de valkuvert som myndigheten har tagit emot kan vara hos den centrala valmyndigheten senast klockan 12.00 dagen före valdagen.

3 § Utlandsmyndighetens chef skall bestämma när och var röstmottagningen skall anordnas. Beslutet skall kungöras.

Vem är röstmottagare hos en utlandsmyndighet?

4 § Utlandsmyndighetens chef, eller den person som myndighetens chef utser, skall vara röstmottagare.

Möjlighet att rösta efter utsatt tid

5 § Väljare som finns i ett röstmottagningsställe som anordnats av en utlandsmyndighet eller på en plats som de har anvisats intill röstmottagningsstället, när tiden för röstning går ut, skall få tillfälle att rösta.

Hur röstning hos en utlandsmyndighet går till

6 § Röstmottagaren skall ge väljarna ett valkuvert för varje slag av val som de vill delta i och hänvisa dem till en ledig valskärm. Där skall de avge sin röst och lägga en valsedel för varje slag av val i ett valkuvert utan att vika valsedeln.

När väljarna gjort i ordning sina valkuvert skall de lämna kuverten och sitt röstkort till röstmottagaren. Röstmottagaren skall för de väljare som inte har något röstkort med ledning av de uppgifter väljarna lämnar fylla i ett särskilt adresskort.

7 § Väljare som inte är kända för röstmottagaren skall legitimera sig. Om de inte gör det får de inte rösta.

8 § Om det hålls flera val samtidigt, skall väljare som röstar på ett röstmottagningsställe som anordnas av en utlandsmyndighet rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.

9 § Innan något valkuvert tas emot skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val.
- Röstmottagaren skall också kontrollera att
- det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

10 § En röstmottagare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 9 §.

Om en väljare vill lämna fler än ett valkuvert för ett och samma val, får röstmottagaren ta emot bara ett av dessa. På väljarens begäran skall samtliga kuvert för det valet lämnas tillbaka.

11 § Uppfylls de krav som ställs i 9 och 10 §§ skall röstmottagaren ta emot väljarens valkuvert, i väljarens närvaro lägga in valkuverten och väljarens röstkort eller adresskort i ett fönsterkuvert och klistra igen det.

När en röst skall lämnas genom bud

12 § Bestämmelser om röstning genom bud finns i 14 kap.

13 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot skall röstmottagaren kontrollera att väljaren

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och
- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Röstmottagaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,
- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,
- budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,
- vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,
- budet inte är vittne,
- budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och

– budet och vittnet har fyllt 18 år.

Prop. 1996/97:70

14 § Ett bud som inte är känt för röstmottagaren skall legitimera sig.

15 § Om budet inte kan visa upp väljarens röstkort, skall röstmottagaren med ledning av giltig legitimation för väljaren och de uppgifter om väljaren som budet kan lämna fylla i ett adresskort för väljaren.

16 § En röstmottagare får inte ta emot ytterkuvert för budröst, om inte de krav som ställs i 13–15 §§ är uppfyllda.

17 § Uppfylls de krav som ställs i 13–15 §§ skall röstmottagaren ta emot ytterkuvertet, i budets närvaro lägga in det i ett fönsterkuvert tillsammans med väljarens röstkort eller adresskort och klistra igen kuvertet.

18 § Ett ytterkuvert för budröst som inte tas emot av röstmottagaren skall lämnas tillbaka till budet.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

19 § Röstmottagaren skall ta hand om de fönsterkuvert som gjorts i ordning och på en särskild förteckning anteckna varje väljares namn. På fönsterkuvertet skall röstmottagaren anteckna det nummer som finns i förteckningen.

20 § Röstmottagaren skall skicka fönsterkuverten och den förteckning som sägs i 19 § till den centrala valmyndigheten. Skickas kuverten och förteckningen med post skall de ordnas som värdepост.

När utlandsrösterna kommer till den centrala valmyndigheten

21 § Den centrala valmyndigheten skall allteftersom fönsterkuverten kommer in från utlandsmyndigheterna fortlöpande anteckna hur många fönsterkuvert som kommer in till myndigheten och därefter skicka fönsterkuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden. Skickas kuverten med post skall de ordnas som värdepост.

Om en väljare inte finns i röstlängden eller om det inte är möjligt att utreda var väljaren finns i röstlängd därför att personnummer saknas eller är ofullständigt skall den centrala valmyndigheten behålla fönsterkuvertet. De fönsterkuvert som behålls av myndigheten skall förvaras på ett säkert sätt till dess valet vinner laga kraft.

14 kap. Röstning genom bud eller lantbrevbärare

Förutsättningar för röstning genom bud eller lantbrevbärare

1 § Väljare får lämna sin valsedel genom bud enligt 2–6 §§ eller genom Posten Aktiebolags lantbrevbärare enligt 7–9 §§. Om en röst lämnas

genom ett bud eller genom en lantbrevbärare skall den lämnas i ett ytterkuvert för budröst. Prop. 1996/97:70

Budröstning

2 § Väljare som är sjuka, funktionshindrade eller gamla och därför inte kan komma personligen till sin vallokal eller någon annan röstningslokal får lämna sin valsedel genom bud.

Vem kan vara bud?

3 § Bud får vara väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, fader, moder eller syskon. Bud får också den vara som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter.

Den som anlitas som bud skall ha fyllt 18 år.

Hur röstning genom bud går till

4 § Väljare som vill rösta genom bud skall

- för varje slag av val avge sin röst och själv lägga en valsedel i ett valkuvert,
- i budets och ett vittnes närvaro lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,
- klistra igen ytterkuvertet,
- försäkra på heder och samvete att de gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på detta sätt och att de på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller annan röstningslokal,
- intyga att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 11 §, och
- skriva denna försäkran och detta intyg på ytterkuvertet.

På ytterkuvertet skall budet och vittnet skriftligen intyga att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt.

Ett vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får inte vara vittne. Detsamma gäller väljarens sambo eller sambons barn.

5 § Budet skall skriva sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet.

Var skall budet lämna rösten?

6 § Budet skall lämna ytterkuvertet för budröst i väljarens vallokal. Budrösten får också lämnas på ett postkontor, ett särskilt röstmottagningsställe eller ett röstmottagningsställe som anordnas av en utlandsmyndighet.

7 § Väljare som betjänas av Posten Aktiebolags lantbrevbärare får lämna sina röster genom lantbrevbäraren, om röstmottagning anordnas vid det postkontor som lantbrevbäraren hör till. Den centrala valmyndigheten får vid val som inte gäller hela landet, på förslag av Posten Aktiebolag, begränsa antalet linjer där väljarna får lämna sina röster genom lantbrevbäraren.

En lantbrevbärare som tar hand om ytterkuvert för budröster bör ha med sig

- partimarkerade valsedlar för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet, och
- blanka valsedlar.

Hur röstning genom lantbrevbärare går till

8 § Väljare som vill rösta genom lantbrevbärare skall

- för varje slag av val avge sin röst och själv lägga en valsedel i ett valkuvert,
- i ett vittnes närvaro lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för budröst,
- klistra igen ytterkuvertet,
- försäkra på heder och samvete att de gjort i ordning valkuvert och ytterkuvertet på detta sätt,
- intyga att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 11 §, och
- skriva denna försäkran och detta intyg på ytterkuvertet.

På ytterkuvertet skall vittnet skriftligen intyga att väljaren själv har skrivit under försäkran.

Ett vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får inte vara vittne. Detsamma gäller väljarens sambo eller sambons barn. Inte heller lantbrevbäraren får vara vittne.

9 § Väljaren skall själv lämna ytterkuvertet för budröst och sitt röstkort till lantbrevbäraren. Väljare som inte är kända för lantbrevbäraren skall legitimera sig. Om de inte gör det får lantbrevbäraren inte ta hand om ytterkuvertet för budröst. Lantbrevbäraren skall på ytterkuvertet intyga att väljaren själv lämnat ytterkuvertet.

Var skall lantbrevbärare lämna rösten?

10 § Lantbrevbäraren skall lämna ytterkuvertet för budröst till en röstmottagare på det postkontor som lantbrevbäraren hör till. Kuvertet får lämnas där även om postkontoret inte är öppet för allmänheten.

11 § Vid ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet får en budröst göras i ordning tidigast 24 dagar före valdagen.

Vid andra val får en budröst som lämnas i vallokalen, på ett särskilt röstmottagningsställe eller på ett postkontor göras i ordning tidigast 10 dagar före valdagen. En budröst som lämnas hos en utlandsmyndighet vid sådana val får göras i ordning tidigast 20 dagar före valdagen.

15 kap. Den fortsatta behandlingen av inkomna fönsterkuvert

Vad valnämnden skall göra med inkomna fönsterkuvert

1 § Valnämnden skall på valdistrikt sortera de fönsterkuvert som före valdagen kommer från röstmottagare på postkontor, särskilda röstmottagningsställen eller från den centrala valmyndigheten. Kuverten skall sedan läggas i särskilda omslag som skall förseglas. På varje omslag skall det antecknas hur många fönsterkuvert som omslaget innehåller. Omslagen bör skickas till respektive valdistrikt i så god tid att fönsterkuverten finns hos valförrättarna när röstningen i vallokalen börjar.

2 § Fönsterkuvert som på valdagen kommer till valnämnden skall skickas till valförrättarna i respektive valdistrikt, om kuverten kan beräknas vara hos valförrättarna innan tiden för röstning i vallokalen går ut.

Innan dessa fönsterkuvert skickas till vallokalen skall de läggas i särskilda omslag som förseglas. På varje omslag skall det antecknas hur många fönsterkuvert som omslaget innehåller.

3 § Valnämnden skall behålla de fönsterkuvert som kommer till den så sent att de beräknas inte kunna vara hos valförrättarna innan tiden för röstningen i vallokalen har gått ut. Dessa kuvert skall valnämnden granska vid nämndens sammanträde för preliminär rösträkning enligt 17 kap.

4 § Fönsterkuvert som finns hos valnämnden skall förvaras på ett säkert sätt.

5 § Valnämnden skall föra protokoll där den fortlöpande antecknar vad nämnden gör med de fönsterkuvert som kommer till nämnden. Protokoll skall föras på en blankett som fastställts av den centrala valmyndigheten.

Vad valförrättarna skall göra med fönsterkuvert som valnämnden har skickat

6 § Valförrättarna skall ta emot omslagen med fönsterkuvert. De skall anteckna i valdistriktets protokoll hur många omslag de tagit emot och hur många fönsterkuvert som omslagen innehåller enligt vad som står på

dem. Omslagen får inte öppnas innan den granskning som sägs i 7 § Prop. 1996/97:70 påbörjats.

7 § Valförrättarna skall förhandsgranska omslagen och fönsterkuverten som kommit till vallokalen i den omfattning som den pågående röstningen tillåter. Vid denna förhandsgranskning skall valförrättarna göra följande.

1. Öppna omslagen, räkna fönsterkuverten och anteckna antalet i protokollet.

2. Kontrollera att väljarna

- är upptagna i röstlängd för valdistriktet,
- inte lämnat fler än ett fönsterkuvert, och
- inte röstat i vallokalen under valdagen.

Valförrättaren skall också kontrollera att

- fönsterkuverten inte blivit öppnade efter att de klistrats igen.

3. Öppna de fönsterkuvert som uppfyller kraven under 2, ta ut innehållet och kontrollera att

- fönsterkuvertet innehåller valkuvert,
- väljaren bara gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något valkuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

8 § Innehåller ett fönsterkuvert som uppfyller kraven under 7 § 2 ett ytterkuvert för budröst enligt 14 kap. 2–6 §§ (bud) skall valförrättaren vid den fortsatta förhandsgranskningen kontrollera att väljaren

- bara gjort i ordning ett ytterkuvert för budröst,
- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och
- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valförrättaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,
- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,
- budet inte är vittne, och
- budet antecknat sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet.

9 § Innehåller ett fönsterkuvert som uppfyller kraven under 7 § 2 ett ytterkuvert för budröst enligt 14 kap. 7–9 §§ (lantbrevbärare) skall valförrättaren vid den fortsatta förhandsgranskningen kontrollera att väljaren

- bara gjort i ordning ett ytterkuvert för budröst,

– på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i vittnets närvaro, och

– på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valförrättaren skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklustrat,
- vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran,
- lantbrevbäraren intygat på ytterkuvertet att väljaren själv lämnat ytterkuvertet, och
- lantbrevbäraren inte är vittne.

10 § Uppfylls de krav som ställs i 8 och 9 §§ skall valförrättaren öppna ytterkuvertet för budröst och kontrollera att

- ytterkuvertet innehåller valkuvert,
- väljaren bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något valkuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

11 § Vid granskning enligt 7–10 §§ skall valförrättarna vidare

- markera i röstlängden de väljare vars valkuvert uppfyller kraven i 7–10 §§,
- lägga tillbaka valkuverten i sina fönsterkuvert tillsammans med väljarens röstkort eller adresskort, och
- lägga tillbaka valkuvert som kommit i ytterkuvert för budröst i sitt ytterkuvert och lägga tillbaka dessa kuvert i sitt fönsterkuvert.

12 § Efter att röstningen avslutats skall valförrättarna göra följande med de fönsterkuvert, ytterkuvert för budröst respektive valkuvert som granskats enligt 7–10 §§. De skall

- lägga de valkuvert som uppfyllt kraven i 7–10 §§ i valurnan för det val valsedeln gäller,
- lägga de fönsterkuvert som inte uppfyllt kraven i 7 § 2 i ett särskilt omslag,
- lägga öppnade fönsterkuvert som innehåller ytterkuvert för budröst eller valkuvert som inte uppfyllt kraven i 7 § 3 eller i 8–10 §§ i ett särskilt omslag,
- anteckna valdistriktets namn och hur många fönsterkuvert omslaget innehåller på varje omslag, och
- försegla varje omslag.

13 § Ytterkuvert för budröst som valförrättarna har öppnat enligt 10 § skall dessa ta hand om och lämna till valnämnden. Nämnden skall förvara dem under valperioden.

14 § Om ett omslag som innehåller fönsterkuvert kommer från valnämnden till valförrättarna efter att röstningen i valdistriktet avslutats, skall omslaget inte öppnas utan skickas tillbaka till valnämnden efter att

den preliminära rösträkningen i vallokalen avslutats. Att omslaget skickats tillbaka skall antecknas i protokollet. Prop. 1996/97:70

Ångerröstning

15 § Väljare skall kunna rösta i sin vallokal även om de röstat i annan röstningslokal (ångerrösta).

Om en väljare ångerröstar skall det antecknas i protokollet.

16 § Om en väljare vill ångerrösta skall det fönsterkuvert som kommer från väljaren tas fram. Om fönsterkuvertet inte lämnas tillbaka till väljaren skall det läggas i ett särskilt kuvert som klistras igen och förses med en anteckning om innehållet. Först när fönsterkuvertet lämnats tillbaka eller lagts in i ett särskilt kuvert får väljaren lämna sin röst i vallokalen. Vad valförrättaren gjort skall antecknas i protokollet.

16 kap. Preliminär rösträkning i vallokal

1 § Omedelbart efter att röstningen i vallokalen förklarats avslutad och samtliga valkuvert som skall läggas i valurnan lagts ner i den skall valförrättarna räkna rösterna. Denna rösträkning är offentlig och skall genomföras utan avbrott. Resultatet av rösträkningen är preliminärt.

2 § Har riksdagsval hållits samtidigt med annat val, skall riksdagsvalet räknas först. Räkningen skall för varje slag av val gå till på följande sätt.

1. Valurnan skall tömmas och valkuverten räknas. Antalet väljare som enligt röstlängden deltagit i valet skall räknas. Antalet kuvert och antalet röstande skall antecknas i protokollet. Stämmer inte uppgiften om antal valkuvert med uppgiften om antalet röstande skall den sannolika orsaken till skillnaden antecknas i protokollet.

2. Valsedlarna skall tas ur valkuverten. Innehåller ett valkuvert mer än en valsedel skall valsedlarna läggas tillbaka i kuvertet.

3. Om en valsedel är blank därför att den saknar partibeteckning, har mer än en partibeteckning eller är märkt så att den kan antas vara ogiltig enligt 18 kap. 10 §, skall valsedeln läggas tillbaka i sitt valkuvert.

4. Valsedlar som lagts tillbaka i sina valkuvert enligt 2 eller 3 skall läggas i särskilda omslag. På varje omslag skall valförrättarna anteckna hur många kuvert som omslaget innehåller.

5. De valsedlar som valförrättarna godkänt skall sorteras i grupper efter partibeteckning. Antalet valsedlar i varje grupp skall räknas och antalet antecknas i protokollet. Valsedlarna för varje parti skall sedan läggas i särskilda omslag. På varje omslag skall valförrättarna anteckna

- vilket val valsedlarna gäller,
- antalet valsedlar,
- för vilket parti valsedlarna gäller, och
- uppgift om valdistrikt.

6. Omslag enligt 4 och 5 skall förseglas.

3 § Protokollet skall skrivas under av ordföranden och två av de närvarande valförrättarna. Därmed är den preliminära rösträkningen i vallokalen avslutad.

4 § Omedelbart efter att den preliminära rösträkningen avslutats skall valförrättarna till valnämnden överlämna

- röstlängden,
 - protokollet,
 - ytterkuvert för budröst som sägs i 10 kap. 15 § och 15 kap. 13 §,
- och
- omslag som sägs i 2 § samt 15 kap. 12 och 14 §§.

Valnämnden skall se till att samtliga dessa handlingar kommer in till nämnden. Om någon handling saknas skall den begäras in.

5 § Valnämnden skall behålla röstlängderna, ytterkuverten för budröst som sägs i 4 § och omslagen som sägs i 15 kap. 12 och 14 §§. Nämnden skall till länsstyrelsen genast överlämna

- protokollen, och
- omslag som sägs i 2 §.

17 kap. Valnämndens sammanträde för preliminär rösträkning

Valnämndens förberedelser för rösträkningen

1 § Så snart som möjligt dock tidigast onsdagen efter valdagen skall valnämnden granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Detta sammanträde är offentligt. Resultatet av valnämndens rösträkning är preliminärt.

Vid sammanträdet skall nämnden granska

- fönsterkuvert som kommit in till nämnden och behållits där,
- fönsterkuvert som valförrättarna lämnat tillbaka till nämnden enligt 15 kap. 14 §,
- fönsterkuvert som kommit in till nämnden innan någon valurna tömts,
- fönsterkuvert som valförrättarna enligt 15 kap. 12 § lagt in i särskilda omslag, och
- omslagskuvert för brevröst enligt lagen (1997:000) om brevröstning i vissa fall.

2 § För varje slag av val och valkrets skall det användas en valurna.

3 § Valnämndens sammanträde skall börja med att valnämnden granskar de fönsterkuvert som sägs i 1 §. Vid denna granskning skall valnämnden göra följande.

1. Öppna omslagen, räkna fönsterkuverten och anteckna antalet i protokollet.
2. Kontrollera att väljarna
 - har rösträtt i kommunen,

- inte lämnat fler än ett fönsterkuvert, och
- inte röstat i vallokalen under valdagen.

Valnämnden skall också kontrollera att

- fönsterkuverten inte blivit öppnade efter att de klistrats igen.

3. Öppna de fönsterkuvert som uppfyller kraven under 2, ta ut innehållet och kontrollera att

- fönsterkuvertet innehåller valkuvert,
- väljaren bara gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något valkuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

4 § Innehåller ett fönsterkuvert som uppfyller kraven under 3 § 2 ett ytterkuvert för budröst enligt 14 kap. 2–6 §§ (bud) skall valnämnden vid den fortsatta granskningen kontrollera att väljaren

- bara gjort i ordning ett ytterkuvert för budröst,
- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt det i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och
- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valnämnden skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,
- budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,
- budet inte är vittne, och
- budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet.

5 § Innehåller ett fönsterkuvert som uppfyller kraven under 3 § 2 ett ytterkuvert för budröst enligt 14 kap. 7–9 §§ (lantbrevbärare) skall valnämnden vid den fortsatta granskningen kontrollera att väljaren

- bara gjort i ordning ett ytterkuvert för budröst,
- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i vittnets närvaro, och
- på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valnämnden skall också kontrollera att

- ytterkuvertet är igenklistrat,
- vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran,
- lantbrevbäraren intygat på ytterkuvertet att väljaren själv lämnat ytterkuvertet, och
- lantbrevbäraren inte är vittne.

6 § Uppfylls de krav som ställs i 4 och 5 §§ skall valnämnden öppna ytterkuvertet för budröst och kontrollera att

- ytterkuvertet innehåller valkuvert,
- väljaren bara gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något valkuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

7 § Vid granskningen enligt 3–6 §§ skall valnämnden

- lägga de valkuvert som uppfyllt kraven i 3–6 §§ i valurnan för det val valsedeln gäller,
- markera i röstlängden för det val som valsedeln gäller att väljaren röstat,
- lägga de fönsterkuvert som inte uppfyllt kraven i 3 § 2 i ett särskilt omslag,
- lägga tillbaka ytterkuvert för budröst eller valkuvert som inte uppfyllt kraven som ställs i 3 § 3 och i 4–6 §§ i sina fönsterkuvert tillsammans med väljarens röstkort eller adresskort efter att valkuvert som kommit i ytterkuvert för budröst lagts i sina ytterkuvert och lägga fönsterkuverten i ett särskilt omslag,
- anteckna valdistriktets namn och hur många fönsterkuvert omslaget innehåller på varje omslag, och
- försegla varje omslag.

8 § När valnämnden granskat fönsterkuverten skall nämnden granska omslagskuverten för brevröst enligt lagen (1997:000) om brevröstning i vissa fall.

Den preliminära rösträkningen

9 § När samtliga valkuvert som skall läggas ner i valurnan lagts ner i den skall valnämnden räkna rösterna. Har riksdagsval hållits samtidigt med annat val, skall riksdagsvalet räknas först. Räkningen skall för varje slag av val gå till på följande sätt.

1. Valurnan skall tömmas och valkuverten räknas. Antalet väljare som enligt röstlängden deltagit i valet skall räknas. Antalet kuvert och antalet röstande skall antecknas i protokollet. Stämmer inte uppgiften om antal valkuvert med uppgiften om antalet röstande skall den sannolika orsaken till skillnaden antecknas i protokollet.

2. Valsedlarna skall tas ur valkuverten. Innehåller ett valkuvert mer än en valsedel skall valsedlarna läggas tillbaka i kuvertet.

3. Om en valsedel är blank därför att den saknar partibeteckning, har mer än en partibeteckning eller är märkt så att den kan antas vara ogiltig enligt 18 kap. 10 §, skall valsedeln läggas tillbaka i sitt valkuvert.

4. Valsedlar som lagts tillbaka i sina valkuvert enligt 2 eller 3 skall läggas i särskilda omslag. På varje omslag skall valnämnden anteckna hur många kuvert som omslaget innehåller.

5. De valsedlar som valnämnden godkänt skall sorteras i grupper efter partibeteckning. Antalet valsedlar i varje grupp skall räknas och antalet

antecknas i protokollet. Valsedlarna för varje parti skall sedan läggas i särskilda omslag. På varje omslag skall valnämnden anteckna Prop. 1996/97:70

- vilket val valsedlarna gäller,
 - antalet valsedlar,
 - för vilket parti valsedlarna gäller, och
 - uppgift om kommun och valdistrikt.
6. Omslag enligt 4 och 5 skall förseglas.

10 § Om fönsterkuvert kommer till valnämnden under rösträkningen efter att någon valurna tömts skall kuverten hållas skilda från övriga kuvert. Sådana kuvert skall läggas i ett eller flera särskilda omslag. Valnämnden skall anteckna på omslaget vad det innehåller. Omslaget skall förseglas.

11 § Ytterkuvert för budröst som öppnats av valnämnden vid granskningen enligt 6 § skall tas om hand av nämnden. Nämnden skall förvara dessa ytterkuvert och ytterkuvert som sägs i 10 kap. 15 § och 15 kap. 13 § under valperioden.

12 § Valnämnden skall föra protokoll över sin rösträkning. Protokoll skall föras på en blankett som fastställts av den centrala valmyndigheten.

13 § När sammanträdet för rösträkning avslutats skall valnämnden till länsstyrelsen genast överlämna

- nämndens protokoll, och
- de omslag som nämnden gjort i ordning.

Om länsstyrelsen begär det skall nämnden också överlämna röstlängderna.

18 kap. Slutlig sammanräkning och mandatfördelning

1 § Länsstyrelsen skall göra den slutliga sammanräkningen av valresultatet.

2 § Den centrala valmyndigheten skall på grundval av resultatet av den slutliga sammanräkningen fördela mandaten i riksdagen och Europaparlamentet samt utse riksdagsledamöter, företrädare i Europaparlamentet och ersättare.

Länsstyrelsen skall bistå den centrala valmyndigheten i den utsträckning som det behövs för att den skall kunna utse ledamöter, företrädare och ersättare.

I fråga om val till landstings- och kommunfullmäktige skall länsstyrelsen fördela mandaten mellan partierna och för varje valkrets utse ledamöter och ersättare.

3 § Länsstyrelsen skall vid den slutliga sammanräkningen pröva om valsedlarna är giltiga enligt 9 och 10 §§ och om något namn på en

valsedel skall anses vara obefintligt enligt 11 § samt meddela de beslut som denna prövning kan föranleda. Länsstyrelsen skall också meddela de beslut som behövs med anledning av uppgifterna i de protokoll som förts över röstningen.

Närmare om förfarandet hos länsstyrelsen

4 § Länsstyrelsens sammanräkning skall vara offentlig och skall påbörjas så fort som möjligt. Har val till riksdagen hållits samtidigt med annat val skall valet till riksdagen räknas först.

5 § Om handlingarna från valnämnden är ofullständiga eller bristfälliga på något annat sätt skall länsstyrelsen begära att de kompletteras. Om det behövs skall länsstyrelsen också begära uppgift om varför handlingarna är i bristfälligt skick.

6 § Länsstyrelsen skall kungöra tid och plats för sammanräkningen. I kungörelsen skall länsstyrelsen ange i vilken ordning som de olika valen kommer att räknas. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor och senast dagen före det att sammanräkningen börjar införas i en ortstidning inom länet.

7 § Den slutliga sammanräkningen skall genomföras utan dröjsmål. Om sammanräkningen avbryts skall valsedlar och övriga valhandlingar förvaras på ett säkert sätt. Innan sammanräkningen börjar igen skall länsstyrelsen kontrollera att det inte gjorts något obehörigt med valhandlingarna.

8 § Länsstyrelsen skall föra protokoll över den slutliga sammanräkningen. Formulär för protokoll skall vara fastställt av den centrala valmyndigheten.

Ogiltighetsgrunder

9 § Har valsedlarna som väljarna lämnat inte förvarats på ett säkert sätt skall de förklaras ogiltiga, om det kan antas att det gjorts något obehörigt med dem.

10 § En valsedel är ogiltig om den

1. saknar partibeteckning eller har mer än en partibeteckning, eller
2. har kännetecknen som uppenbart gjorts med avsikt.

Finns det mer än en valsedel i ett valkuvert är dessa ogiltiga. Om kuvertet innehåller flera valsedlar och alla har samma partibeteckning skall dock en valsedel räknas som giltig. Skiljer sig valsedlarna i ett sådant fall åt i fråga om kandidatnamn eller de särskilda personrösterna, skall namnen på sedlarna anses obefintliga.

11 § Ett namn på en valsedel skall anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar eller det inte framgår klart vem som avses,
2. namnet skrivits till på en valsedel som gäller för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 §, eller
3. namnet inte är anmält och finns på valsedel för ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 §.

Namnen på en valsedel skall vidare anses obefintliga om

1. valsedeln upptar namn men inte är försedd med ett markerat utrymme för personröstning,
2. det lämnats mer än en särskild personröst eller det inte framgår vem personrösten avser,
3. markering för den särskilda personrösten kan antas ha gjorts maskinellt, eller
4. ordningen mellan namnen inte framgår klart.

Ett namn skall inte anses obefintliga på grund av att de strukits från en valsedel som upptar namn.

Valets avslutning

Riksdagsvalet och val till Europaparlamentet

12 § När länsstyrelsen har färdigställt sammanräkningen så att ledamöter eller företrädare och ersättare kan utses skall den slutliga sammanräkningen avslutas genom att protokollet läggs fram för granskning.

13 § Valsedlarna skall läggas in i särskilda omslag, de godkända för sig och de ogiltiga för sig. De ogiltiga valsedlarna och valsedlar där det förekommer strykningar, tillägg och särskild personröst skall förvaras under valperioden. Övriga valsedlar skall förvaras till dess att valet har vunnit laga kraft.

Omslagen med valsedlar får öppnas om

- det skall göras en ny eller en fortsatt sammanräkning, eller
- det annars behövs för valmyndigheternas utvärdering av valet.

14 § När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett ledamöter eller företrädare och ersättare skall valresultatet tillkännages genom att det kungörs i Post- och Inrikes Tidningar. Därmed är valet avslutat.

Det skall också kungöras i Post- och Inrikes Tidningar, när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 58–60 §§ eller nya företrädare och ersättare utsetts enligt 67–69 §§.

15 § När länsstyrelsen har fördelat mandaten mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare skall valresultatet kungöras genom att protokollet läggs fram för granskning. Därmed är valet avslutat.

Detsamma skall gälla när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 61–66 §§.

16 § Valsedlarna skall läggas in i särskilda omslag, de godkända för sig och de ogiltiga för sig. De ogiltiga valsedlarna och valsedlar där det förekommer strykningar, tillägg och särskild personröst skall förvaras under valperioden. Övriga valsedlar skall förvaras till dess att valet har vunnit laga kraft.

Omslagen med valsedlar får öppnas om

- det skall göras en ny eller en fortsatt sammanräkning, eller
- det annars behövs för valmyndigheternas utvärdering av valet.

17 § Om mindre än hälften av det bestämda antalet ledamöter har blivit utsett vid valet, skall länsstyrelsen anmäla detta till Valprövningsnämnden.

Hur fördelningen av mandaten mellan partierna görs

Riksdagsvalet

18 § Den centrala valmyndigheten skall fördela mandaten i riksdagen på grundval av länsstyrelsernas sammanräkning så som den slutligen registrerats i det särskilda formuläret enligt 8 § och med tillämpning av 3 kap. 7–8 §§ regeringsformen.

Bara partier som har fått minst 4 procent av rösterna i hela landet får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster skall dock delta i fördelningen av fasta valkretsmandat i en valkrets, där partiet har fått minst 12 procent av rösterna.

19 § De fasta valkretsmandaten skall enligt 3 kap. 8 § första stycket regeringsformen för varje valkrets fördelas proportionellt mellan de partier som får delta i fördelningen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna med utgångspunkt i valresultatet i valkretsen. Det parti som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet tilldelas ett mandat.

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

20 § För att avgöra hur många mandat som ett parti enligt 3 kap. 8 § andra stycket regeringsformen skall ha sammanlagt i riksdagen för att vara proportionellt representerat i hela landet skall den jämkade uddatalsmetoden tillämpas på hela landet som en valkrets. Varje parti skall tilldelas så många utjämningsmandat som behövs för att partiet

skall få en representation som svarar mot dess andel av samtliga röster i landet. Prop. 1996/97:70

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

21 § Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått fler mandat än vad som behövs för att det skall vara proportionellt representerat i riksdagen skall man vid fördelningen av utjämningsmandaten bortse från partiet och de mandat det har fått. Detsamma gäller för ett parti och de mandat partiet fått, om det fått mindre än 4 procent av rösterna i landet.

Fördelningen av utjämningsmandat på valkretsar skall göras enligt 20 kap. 2 §.

22 § Om ett parti i någon valkrets fått fler mandat än vad som motsvarar antalet namn på partiets valsedlar, skall överskjutande mandat med tillämpning av 20 kap. 2 § flyttas till en annan valkrets där partiet deltar i fördelningen av fasta valkretsmandat. Kan mandatet inte tillsättas på detta sätt skall det vara obesatt under valperioden.

23 § Om det blir lika stora tal för flera partier eller valkretsar vid beräkningarna enligt 19–22 §§, skall lotten avgöra vilket parti eller vilken valkrets som skall få mandatet.

Val till landstingsfullmäktige

24 § Mandaten i landstingsfullmäktige skall fördelas mellan partier. Bara partier som har fått minst 3 procent av rösterna i hela landstinget får delta i fördelningen av mandaten.

25 § De fasta valkretsmandaten i landstingsfullmäktige skall för varje valkrets fördelas proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna. Det parti som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet skall tilldelas ett mandat.

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

26 § Utjämningsmandaten skall fördelas mellan partierna så att fördelningen av alla mandat i landstingsfullmäktige blir proportionell mot partiernas röstetal i hela landstinget. För att avgöra hur många mandat i landstingsfullmäktige ett parti skall ha sammanlagt för att vara proportionellt representerat i landstinget skall den jämkade uddatalsmetoden tillämpas på hela landstinget som en valkrets. Varje parti skall tilldelas så många utjämningsmandat som behövs för att partiet skall få en representation som svarar mot dess andel av samtliga röster i landstinget.

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

27 § Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått fler mandat än vad som behövs för att det skall vara proportionellt representerat enligt 26 §, skall man vid fördelningen av utjämningsmandaten bortse från partiet och de mandat det har fått.

Fördelningen av utjämningsmandat på valkretsar skall göras enligt 20 kap. 2 §.

28 § Om ett parti i någon valkrets har fått fler mandat än vad som motsvarar antalet namn på partiets valsedlar, skall överskjutande mandat med tillämpning av 20 kap. 2 § flyttas till en annan valkrets. Kan mandatet inte tillsättas på detta sätt skall det vara obesatt under valperioden.

29 § Om det blir lika stora tal för flera partier eller valkretsar vid beräkningarna enligt 25–28 §§, skall lotten avgöra vilket parti eller vilken valkrets som skall få mandatet.

Val till kommunfullmäktige

30 § Mandaten i kommunfullmäktige skall för varje valkrets fördelas proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna. Det parti som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet skall tilldelas ett mandat.

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

31 § Om ett parti har fått fler mandat än vad som motsvarar antalet namn på partiets valsedlar, skall ett överskjutande mandat vara obesatt under valperioden. Om kommunen är indelad i valkretsar, skall dock mandatet med tillämpning av 20 kap. 2 § flyttas till en annan valkrets.

32 § Om det blir lika stora tal för flera partier eller valkretsar vid beräkningarna enligt 30 och 31 §§, skall lotten avgöra vilket parti eller vilken valkrets som skall få mandatet.

Val till Europaparlamentet

33 § Den centrala valmyndigheten skall fördela mandaten mellan partierna på grundval av länsstyrelsernas sammanräkning så som den slutligen registrerats i det särskilda formuläret enligt 8 §.

34 § Bara partier som fått minst 4 procent av rösterna i hela landet får delta i fördelningen av mandaten.

35 § Mandaten skall fördelas proportionellt mellan de partier som får delta i fördelningen. Fördelningen görs genom att jämförelsetal beräknas för partierna med utgångspunkt i valresultatet i hela landet. Det parti

som vid varje beräkning får det största jämförelsetalet tilldelas ett mandat. Prop. 1996/97:70

Vid beräkningen skall den jämkade uddatalsmetoden enligt 20 kap. 1 § tillämpas.

36 § Om det blir lika stora tal för flera partier vid beräkningarna enligt 34 och 35 §§, skall lotten avgöra vilket parti som skall få mandatet.

Hur ledamöterna och företrädarna utses

Riksdagsvalet

37 § För varje mandat som ett parti har fått i riksdagen skall en ledamot utses. Dessa bestämmelser finns i 3 kap. 9 § regeringsformen.

Den centrala valmyndigheten skall utse ledamöterna på grundval av länsstyrelsens sammanräkning så som den slutligen registrerats i det särskilda formuläret enligt 8 §.

38 § I första hand skall ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal enligt 20 kap. 3 §. Personligt röstetal skall fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 8 procent av partiets röstetal i valkretsen.

Får flera kandidater lika stora personliga röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

39 § Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses enligt 38 §, skall ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 20 kap. 4 §.

Får flera kandidater lika stora jämförelsetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Dubbelvalsavveckling vid riksdagsvalet

40 § Kandidater som har fått mandat i fler än en valkrets eller för mer än ett parti skall tillträda det mandat för vilket deras personliga röstetal är störst i förhållande till antalet röster för partiet. Har kandidaterna inte tagit plats i ordningen på grundval av sina personliga röstetal, skall de tillträda det mandat för vilket deras jämförelsetal är störst.

Det mandat som kandidaten inte tillträder skall tillfalla den som skulle komma först i ordningen enligt 52 §. Vid denna beräkning skall man bortse från den som redan valts till ledamot.

Leder första stycket till att två eller flera mandat inte tillträds, skall dessa tillsättas ett i taget efter storleken på de personliga röstetalen i förhållande till antalet röster för partiet. Kan inte samtliga mandat tillträdas härigenom tillsätts de efter jämförelsetalen enligt 39 §.

41 § För varje mandat som ett parti har fått i landstingsfullmäktige skall länsstyrelsen utse en ledamot på grundval av ordningen mellan kandidaterna.

I första hand skall ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal enligt 20 kap. 3 §. Personligt röstetal skall fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 100 röster.

Får flera kandidater lika stora personliga röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

42 § Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses enligt 41 §, skall länsstyrelsen bestämma ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti genom att beräkna ett jämförelsetal för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 20 kap. 4 §.

Får flera kandidater lika stora jämförelsetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Dubbelvalsavveckling vid val till landstingsfullmäktige

43 § Kandidater som har fått mandat i fler än en valkrets eller för mer än ett parti skall tillträda det mandat för vilket deras personliga röstetal är störst i förhållande till antalet röster för partiet. Har kandidaterna inte tagit plats i ordningen på grundval av sina personliga röstetal, skall de tillträda det mandat för vilket deras jämförelsetal är störst.

Det mandat som kandidaten inte tillträder skall tillfalla den som skulle komma först i ordningen enligt 54 §. Vid denna beräkning skall man bortse från den som redan valts till ledamot.

Leder första stycket till att två eller flera mandat inte tillträds, skall dessa tillsättas ett i taget efter storleken på de personliga röstetalen i förhållande till antalet röster för partiet. Kan inte samtliga mandat tillträdas härigenom tillsätts de efter jämförelsetalen enligt 42 §.

Val till kommunfullmäktige

44 § För varje mandat som ett parti har fått i kommunfullmäktige skall länsstyrelsen utse en ledamot på grundval av ordningen mellan kandidaterna.

I första hand skall ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal enligt 20 kap. 3 §. Personligt röstetal skall fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 50 röster.

Får flera kandidater lika stora personliga röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

45 § Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses enligt 44 §, skall länsstyrelsen bestämma ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti genom att beräkna ett jämförelsetal för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 20 kap. 4 §.

Får flera kandidater lika stora jämförelsetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Dubbelvalsavveckling vid val till kommunfullmäktige

46 § Kandidater som har fått mandat i fler än en valkrets eller för mer än ett parti skall tillträda det mandat för vilket deras personliga röstetal är störst i förhållande till antalet röster för partiet. Har kandidaterna inte tagit plats i ordningen på grundval av sina personliga röstetal, skall de tillträda det mandat för vilket deras jämförelsetal är störst.

Det mandat som kandidaten inte tillträder skall tillfalla den som skulle komma först i ordningen enligt 20 kap. 5 §. Vid denna beräkning skall man bortse från den som redan valts till ledamot.

Leder första stycket till att två eller flera mandat inte tillträds, skall dessa tillsättas ett i taget efter storleken på de personliga röstetalen i förhållande till antalet röster för partiet. Kan inte samtliga mandat tillträdas härigenom tillsätts de efter jämförelsetalen enligt 45 §.

Val till Europaparlamentet

47 § För varje mandat som ett parti har fått i Europaparlamentet skall en företrädare utses.

Den centrala valmyndigheten skall utse företrädarna på grundval av länsstyrelsens sammanräkning så som den slutligen registrerats i det särskilda formuläret enligt 8 §.

48 § I första hand skall ordningen mellan kandidaterna bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal enligt 20 kap. 3 §. Personligt röstetal fastställs bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 procent av partiets röstetal i landet.

Får flera kandidater lika stora personliga röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

49 § Kan inte ett tillräckligt stort antal företrädare utses enligt 48 §, skall ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 20 kap. 4 §.

Får flera kandidater lika stora jämförelsetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Dubbelvalsavveckling vid val till Europaparlamentet

50 § Kandidater som har fått mandat för mer än ett parti skall tillträda det mandat för vilket deras personliga röstetal är störst i förhållande till

antalet röster för partiet. Har kandidaterna inte tagit plats i ordningen på grundval av sina personliga röstetal, skall de tillträda det mandat för vilket deras jämförelsetal är störst.

Det mandat som kandidaten inte tillträder skall tillfalla den som skulle komma först i ordningen enligt 57 §. Vid denna beräkning skall man bortse från den som redan valts till ledamot.

Leder första stycket till att två eller flera mandat inte tillträds, skall dessa tillsättas ett i taget efter storleken på de personliga röstetalen i förhållande till antalet röster för partiet. Kan inte samtliga mandat tillträdas härigenom tillsätts de efter jämförelsetalen enligt 49§.

Hur ersättarna utses

Riksdagsvalet

51 § Den centrala valmyndigheten skall utse ersättare för ledamöterna i riksdagen på grundval av ordningen enligt 52 §. För varje ledamot utses lika många ersättare som ledamotens parti fått mandat i valkretsen. Det skall dock alltid utses minst tre ersättare för varje ledamot. När ersättare utses skall man bortse från den som valts till ledamot.

Finns det inte någon som enligt första stycket kan utses till ersättare skall reglerna i 20 kap. 6 § tillämpas. För varje ledamot får det bara finnas en ersättare enligt detta stycke. Kan ersättare inte utses på det sättet utses inte någon ersättare.

52 § Om det behövs skall den centrala valmyndigheten för att utse ersättare för de kandidater som ordnats enligt 38 och 39 §§ bestämma en särskild ordning mellan kandidaterna på partiets valsedlar. Detta skall göras enligt 20 kap. 5 §.

Får flera kandidater lika stora röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Val till landstingsfullmäktige

53 § Länsstyrelsen skall utse ersättare för ledamöterna i landstingsfullmäktige på grundval av ordningen enligt 54 §. För varje ledamot skall länsstyrelsen utse lika många ersättare som ledamotens parti fått mandat i valkretsen. Det skall dock alltid utses minst tre ersättare för varje ledamot. När ersättare utses skall man bortse från den som valts till ledamot.

Kan inte ersättare utses på det sättet utses inte någon ersättare.

54 § Om det behövs skall länsstyrelsen för att utse ersättare för de kandidater som ordnats enligt 41 och 42 §§ bestämma en särskild ordning mellan kandidaterna på partiets valsedlar. Detta skall göras enligt 20 kap. 5 §.

Får flera kandidater lika stora röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

55 § Kommunfullmäktige bestämmer hur många ersättare som skall finnas för ledamöterna i fullmäktige. Antalet utgör en viss andel, dock högst hälften av det antal platser som varje parti får i kommunen. Dessa bestämmelser finns i 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen (1991:900).

Länsstyrelsen skall utse ersättare till det antal och på det sätt som sägs i 20 kap. 7 §. Om andelen ersättare av de platser som ett parti fått utgör ett brutet tal skall detta avrundas till närmast högre hela tal. För partier som har fått ett eller två mandat i fullmäktige skall även 20 kap. 8 § tillämpas om det annars inte kommer att utses två ersättare. Kan någon ersättare för en viss ledamot inte utses på det sättet, utses ingen ersättare för den ledamoten.

Val till Europaparlamentet

56 § Den centrala valmyndigheten skall utse ersättare för företrädarna i Europaparlamentet på grundval av ordningen enligt 57 §. För varje företrädare utses lika många ersättare som företrädarens parti fått mandat i valet. Det skall dock alltid utses minst tre ersättare för varje företrädare. När ersättare utses skall man bortse från den som valts till företrädare.

Finns det inte någon som enligt första stycket kan utses till ersättare skall reglerna i 20 kap. 6 § tillämpas. För varje företrädare får det bara finnas en ersättare enligt detta stycke. Kan ersättare inte utses på det sättet utses inte någon ersättare.

57 § Om det behövs skall den centrala valmyndigheten för att utse ersättare för de kandidater som ordnats enligt 48–50 §§ bestämma en särskild ordning mellan kandidaterna på partiets valsedlar. Detta skall göras enligt 20 kap. 5 §.

Får flera kandidater lika stora röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

När ledamöter, företrädare och ersättare avgår under valperioden

Riksdagsvalet

58 § Avgår en ledamot i riksdagen under valperioden skall den centrala valmyndigheten på anmälan av riksdagens talman utse en ny ledamot. Till ny ledamot skall utses den som står i tur att inträda enligt ordningen mellan ersättarna enligt 52 §. Kan någon ny ledamot inte utses skall mandatet vara obesatt under återstoden av valperioden.

59 § Om en ny ledamot tidigare varit ersättare enligt 51 § andra stycket för den avgångna ledamoten skall en ny ersättare utses enligt 51 §. Har mandatet flyttats från en valkrets till en annan, skall det anses att mandatet vid valet tilldelats den sistnämnda valkretsen.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

60 § Den centrala valmyndigheten skall på anmälan av riksdagens talman med tillämpning av 51 § om möjligt utse två nya ersättare, om

- antalet ersättare för en riksdagsledamot har minskat till hälften eller mindre än hälften av det antal som utsetts vid valet därför att ersättare har utsetts till ordinarie ledamöter eller har avgått av någon annan orsak, eller

- antalet ersättare inte är tillräckligt stort för att ersättare skall kunna inträda i en ledamots ställe enligt föreskrifterna i regeringsformen och riksdagsordningen.

Val till landstingsfullmäktige

61 § Avgår en ledamot i landstingsfullmäktige under valperioden skall länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande utse en ny ledamot. Till ny ledamot skall utses den som står i tur att inträda enligt ordningen mellan ersättarna enligt 54 §.

62 § Finns det inte någon som kan utses till ledamot enligt 61 § skall länsstyrelsen göra en ny sammanräkning och utse en ny ledamot.

Vid sammanräkningen skall 20 kap. 6 § tillämpas. Kan någon ny ledamot inte utses skall mandatet vara obesatt under återstoden av valperioden.

63 § Om en ersättare har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak skall länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya sammanräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid sammanräkningen skall 54 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket utses ingen ersättare.

Val till kommunfullmäktige

64 § Avgår en ledamot i kommunfullmäktige under valperioden skall länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande utse en ny ledamot. Till ny ledamot skall utses den som står i tur att inträda enligt ordningen mellan ersättarna enligt 55 §.

65 § Finns det inte någon som kan utses till ledamot enligt 64 § skall länsstyrelsen göra en ny sammanräkning och utse en ny ledamot.

Vid sammanräkningen skall 20 kap. 6 § tillämpas. Kan någon ny ledamot inte utses skall mandatet vara obesatt under återstoden av valperioden.

66 § Om en ersättare har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya sammanräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt skall en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid sammanräkningen skall 55 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket utses ingen ersättare.

Val till Europaparlamentet

67 § Avgår en företrädare i Europaparlamentet under valperioden skall den centrala valmyndigheten på anmälan från Europaparlamentet utse en ny företrädare. Till ny företrädare skall utses den som står i tur att inträda enligt ordningen mellan ersättarna enligt 57 §. Kan någon ny företrädare inte utses skall mandatet vara obesatt under återstoden av valperioden.

68 § Om en ny företrädare tidigare varit ersättare enligt 56 § andra stycket för den avgångna företrädaren skall en ny ersättare utses enligt 56 §.

Ersättare för en annan företrädare som utsetts i stället för en företrädare som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna företrädaren.

69 § Den centrala valmyndigheten skall på anmälan av Europaparlamentet med tillämpning av 56 § om möjligt utse två nya ersättare, om antalet ersättare för en företrädare har minskat till hälften eller mindre än hälften av det antal som utsetts vid valet därför att ersättare har utsetts till företrädare eller har avgått av annan orsak.

Ledighet för företrädare i Europaparlamentet

70 § En företrädare i Europaparlamentet har rätt att fullgöra sitt uppdrag trots tjänsteuppgifter eller andra förpliktelse som företrädaren är skyldig att fullgöra.

Överklagande

1 § Den centrala valmyndighetens eller länsstyrelsens beslut att fastställa utgången av ett val eller av en sådan sammanräkning för att utse efterträdare eller ersättare som sägs i 18 kap. 58–69 §§ får överklagas hos Valprövningsnämnden enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Vem får överklaga?

2 § Ett beslut får överklagas av

- den som enligt röstlängden har rösträtt vid valet,
- den som enligt beslut av skattemyndigheten i ett ärende om rättelse av röstlängd enligt 7 kap. 11 § var utesluten från rösträtt,
- den som efter anmälan enligt 7 kap. 1 eller 10 § inte tagits upp i röstlängden, och
- ett parti som har deltagit i valet.

Hur man överklagar

3 § Den som vill överklaga ett beslut enligt 1 § skall ge in skrivelsen med överklagandet till den myndighet som meddelat beslutet (beslutsmyndighet). Den skall ha kommit dit tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades.

Gäller överklagandet beslut om att utse nya ledamöter eller företrädare eller ersättare enligt 18 kap. 58–69 §§ skall skrivelsen med överklagandet ha kommit till beslutsmyndigheten inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

4 § Om skrivelsen med överklagandet kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, skall överklagandet tas upp till prövning även om inte skrivelsen kommit till beslutsmyndigheten i tid.

5 § Det är Valprövningsnämnden som skall avgöra om en skrivelse med ett överklagande har kommit i rätt tid.

Klagandens rätt att få del av uppgifter

6 § Den som vill överklaga har rätt att hos den myndighet som meddelat beslutet genast få utdrag ur protokoll eller annan handling över sammanräkningen.

Kungörande

7 § Snarast möjligt efter att tiden för överklagande gått ut skall beslutsmyndigheten på en gång kungöra samtliga överklaganden och skicka skrivelserna till Valprövningsnämnden. Om ett överklagande gäller riks-

dagen eller Europaparlamentet, skall kungörelsen införas i Post- och Inrikes Tidningar. Om ett överklagande gäller landstings- eller kommunfullmäktige, skall kungörelsen införas i en ortstidning inom landstinget respektive kommunen.

8 § I en kungörelse enligt 7 § skall en viss kort tid anges inom vilken förklaring över överklagandena skall ha kommit in till Valprovsningsnämnden.

Beslutsmyndighetens yttrande

9 § Beslutsmyndigheten skall skyndsamt till Valprovsningsnämnden ge in yttrande över överklagandena. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.

Övriga bestämmelser om överklagande

10 § Ett beslut genom vilket någon har utsetts till ledamot av riksdagen eller till ersättare gäller även om beslutet överklagats. Ändras valet inträder en ny ledamot eller ersättare på sin plats så snart valet har kungjorts. Dessa bestämmelser finns i 3 kap. 11 § första stycket regeringsformen.

Ett beslut genom vilket någon har utsetts till ledamot i landstings- eller kommunfullmäktige eller till ersättare gäller även om beslutet har överklagats. Om någon annan utses till ledamot eller ersättare med anledning av överklagandet gäller det beslutet så snart det val eller den sammanräkning har avslutats genom vilken ledamoten eller ersättaren blivit utsedd.

Företrädare i Europaparlamentet tillträder sitt uppdrag då de utsetts och deras behörighet prövats av Europaparlamentet.

Bestämmelserna om inhibition i 29 § förvaltningslagen (1986:223) gäller inte beslut som sägs i denna paragraf.

Bevis

11 § För den som blivit utsedd till ledamot av riksdagen eller företrädare i Europaparlamentet eller till ersättare skall den centrala valmyndigheten genast utfärda bevis om detta. I beviset skall den centrala valmyndigheten ange

- namnet på den som blivit utsedd, och
- den tid, det parti och den valkrets som ledamoten eller ersättaren blivit utsedd för.

Ett bevis för ersättare skall dessutom innehålla uppgift om den eller de ledamöter eller företrädare som han eller hon utsetts till ersättare för och ordningen mellan ersättarna, om flera ersättare utsetts för samma ledamot eller företrädare.

12 § Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från sammanräkning vid vilken ledamoten eller företrädaren eller ersättaren blivit utsedd. Beviset skall skickas till den som blivit utsedd samt Valprövningsnämnden och riksdagens talman. Bevis som avser företrädare skall dessutom skickas till Europaparlamentet.

13 § För den som blivit utsedd till ledamot av landstings- eller kommunfullmäktige eller till ersättare skall länsstyrelsen genast utfärda bevis om detta.

I beviset skall länsstyrelsen ange

- namnet på den som blivit utsedd, och
- den tid, det parti och, i förekommande fall, den valkrets som ledamoten eller ersättaren blivit utsedd för.

14 § Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från sammanräkning vid vilken ledamoten eller ersättaren blivit utsedd. Beviset skall skickas till den som blivit utsedd samt landstings- respektive kommunfullmäktige.

Partier skall underrättas om vissa beslut

15 § Beslutsmyndigheten skall om möjligt underrätta ett parti som berörs av ett beslut genom vilket en sammanräkning enligt 18 kap. 58–69 §§ fastställts. Beslutsmyndigheten får avgöra på vilket sätt partiet skall underrättas.

Valprövningsnämndens prövning

16 § När Valprövningsnämnden prövar ett överklagande av ett beslut genom vilket utgången av ett ordinarie val till riksdagen eller ett ordinarie val till landstings- eller kommunfullmäktige har fastställts, skall nämnden ha samma sammansättning som den hade vid tiden för dessa val. När nämnden prövar ett överklagande av ett beslut genom vilket utgången av ett annat val fastställts, får nämnden ha den sammansättning den hade vid tiden för det valet.

När nämnden avgör ett ärende enligt denna lag skall nämndens samtliga ledamöter vara närvarande. Undantag från denna bestämmelse finns i 23 §.

17 § Om Valprövningsnämnden i ett ärende enligt 1 § finner att någon behöver höras som vittne vid domstol, kan nämnden förordna att vittnesförhör skall hållas vid tingsrätt.

I fråga om bevisupptagning enligt första stycket gäller 35 kap. 10 och 11 §§ rättegångsbalken. Ersättning till vittnen skall betalas av allmänna medel. Kostnaden för detta skall stanna på staten.

Statliga och kommunala myndigheter, Posten Aktiebolag och någon annan som anordnat särskild röstmottagning skall lämna Valprövningsnämnden de upplysningar och yttranden som den begär.

18 § Valprövningsnämnden skall vid prövningen av ett överklagande upphäva ett val i den omfattning som det behövs och förordna om omval i den berörda valkretsen om

1. det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för förekommit avvikelse från föreskriven ordning,
2. någon hindrat röstningen,
3. förvanskat avgivna röster, eller
4. otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Ett omval skall dock förordnas bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, skall nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

19 § Har det vid en sammanräkning som sägs i 18 kap. 58–69 §§ förekommit avvikelse från föreskriven ordning och är det inte osannolikt att avvikelserna har inverkat på utgången av sammanräkningen, skall Valprövningsnämnden vid prövning av ett överklagande upphäva sammanräkningen och uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta den rättelse som behövs.

20 § Om ett visst beslut enligt lag inte får överklagas eller om det skall överklagas i särskild ordning, får en omständighet som avses med beslutet inte åberopas vid ett överklagande som avses i 18 eller 19 §§.

Bestämmelser om talan i samband med ett överklagande av val mot en skattemyndighets beslut om rättelse av en röstlängd finns i 7 kap. 14 §.

21 § Om en länsstyrelse har gjort en anmälan enligt 18 kap. 17 § att för få ledamöter utsetts i landstings- eller kommunfullmäktige, skall Valprövningsnämnden upphäva valet och besluta om omval av samtliga ledamöter och ersättare.

Valprövningsnämndens granskning av bevis

22 § Valprövningsnämnden skall granska bevis för riksdagsledamöter eller företrädare i Europaparlamentet och ersättare för att pröva om beviset blivit utfärdat i enlighet med 11 §. Granskningen skall efter riksdagsval vara avslutad senast dagen innan den riksdag som valet gäller samlas till riksmöte. Övriga bevis som kommer in till Valprövningsnämnden skall granskas så snart det kan ske. Berättelse om granskningen skall genast överlämnas till riksdagens talman. Gäller valet företrädare skall berättelse om granskningen dessutom skickas till Europaparlamentet.

23 § Nämnden får uppdra åt ordföranden eller ersättaren för ordföranden att på nämndens vägnar i ärenden av enklare art granska bevis för en riksdagsledamot eller en företrädare och ersättare för en riksdagsledamot eller en företrädare som utses under löpande valperiod med anledning av

att en riksdagsledamot eller en företrädare avgått eller ersättare utsetts enligt 18 kap. 58, 60, 67 och 69 §§ Prop. 1996/97:70

20 kap. Beräkningsgrunder

Den jämkade uddatalsmetoden

1 § Jämförelsetal enligt 18 kap. 19, 20, 25, 26, 30 och 35 §§ skall beräknas på följande sätt.

Så länge partiet ännu inte tilldelats något mandat beräknas jämförelsetalet genom att partiets röstetal i valkretsen delas med 1,4. Därefter beräknas jämförelsetalet genom att partiets röstetal delas med det tal som är 1 högre än det dubbla antalet av de mandat som redan har tilldelats partiet i valkretsen.

Fördelningen av utjämningsmandat och överskjutande mandat

2 § Fördelning av utjämningsmandat enligt 18 kap. 21 § andra stycket och 27 § andra stycket samt fördelning av överskjutande mandat enligt 18 kap. 22, 28 och 31 §§ skall göras på följande sätt.

Av de utjämningsmandat eller överskjutande mandat som ett parti har fått tillförs det första den valkrets där partiet efter fördelningen av de fasta valkretsmandaten har större jämförelsetal än i övriga valkretsar. Återstående mandat tillförs ett efter ett den valkrets där partiet för varje gång har störst jämförelsetal vid en fortsatt tillämpning av den jämkade uddatalsmetoden enligt 1 § på partiets röstetal i valkretsarna. I en valkrets där partiet inte har fått något fast valkretsmandat skall dock jämförelsetalet vid tilldelningen av det första mandatet vara lika med partiets röstetal.

Personligt röstetal

3 § Ordningen mellan kandidatnamnen enligt 18 kap. 38 § första stycket, 41 § andra stycket, 44 § andra stycket och 48 § skall fastställas på följande sätt.

Ett personligt röstetal fastställs på grundval av de särskilda personröster som avgivits för kandidaten. Valsedlar på vilka det lämnats särskilda personröster ordnas gruppvis efter partibeteckning. Därefter räknas antalet personröster för varje namn i gruppen. För namn som fått personröster motsvarande det antal som anges i de nämnda lagrummen fastställs ett personligt röstetal. Ett namns personliga röstetal är lika med antalet personröster som har lämnats för namnet under samma partibeteckning. Det namn som har störst personligt röstetal tar första plats i ordningen, det som har näst störst tar andra plats och så vidare enligt samma grund.

4 § Ordningen mellan kandidatnamnen enligt 18 kap. 39, 42, 45 och 49 §§ inom varje parti skall fastställas med tillämpning av heltalsmetoden genom särskilda uträkningar på följande sätt.

Vid varje uträkning gäller en valsedel bara för ett namn.

Vid uträkningen gäller en valsedel för det namn som står först på sedeln varvid bortses från namn som redan utsetts. Valsedlar med samma första namn bildar en grupp. Varje grupps röstetal räknas fram. Röstetalet är lika med det antal valsedlar som ingår i gruppen. Samma tal är också jämförelsetal för det namn som står först på gruppens valsedlar. Det namn vars jämförelsetal är störst får den första platsen i den ordningen.

Vid varje följande uträkning gäller en valsedel för det namn som står först på sedeln, varvid bortses från namn som redan fått plats i ordningen. Den eller de grupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående uträkning gällde för det namn som fick plats i ordningen, upplöses och ordnas i nya grupper, så att valsedlar som vid den pågående uträkningen gäller för ett och samma namn bildar en grupp. Övriga befintliga grupper behålls däremot oförändrade. För varje nybildad grupp räknas röstetalet fram. Röstetalet är lika med det antal valsedlar som ingår i gruppen. För samtliga namn som deltar i uträkningen beräknas röstetal och jämförelsetal.

Röstetalet för ett namn är lika med röstetalet för den grupp eller det sammanlagda röstetalet för de grupper vilkas valsedlar gäller för namnet. Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess röstetal, om inte den grupp av valsedlar som gäller för namnet deltagit i besättandet av en förut utdelad plats. Om detta är fallet, får man namnets jämförelsetal genom att dess röstetal delas med det tal som motsvarar den del gruppen tagit i besättandet av plats eller platser som utdelats (gruppens platstal), ökat med 1, eller, om flera grupper av valsedlar som gäller för namnet deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa gruppers sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en grupp beräknas genom att gruppens röstetal delas med det största jämförelsetalet vid uträkningen närmast före gruppens bildande. Bråktal som uppkommer vid delning beräknas med 2 decimaler. Den sista decimalsiffran får inte höjas.

Det namn vars jämförelsetal är störst får nästa plats i ordningen.

Särskild ordning för att utse ersättare och för avveckling av dubbelvalda

5 § Den särskilda ersättarordningen enligt 18 kap. 52, 54 och 57 §§ samt dubbelvalsavveckling enligt 18 kap. 46 § skall göras på följande sätt.

I första hand ordnas namnen på grundval av beräkningen av deras personliga röstetal enligt vad som sägs i 3 §.

Kan inte tillräckligt många namn ordnas enligt andra stycket skall de ordnas på grundval av de valsedlar som gällde för namnet, när det fick plats i ordningen enligt 3 och 4 §§. Vid denna uträkning gäller varje

valsedel som hel röst. Med iakttagande av att namnet på den som redan fått plats i den särskilda ordningen anses som obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet får plats i den särskilda ordningen.

Särskilda regler för vissa fall av utseende av ersättare och efterträdare

6 § Om ersättare skall utses enligt 18 kap. 51 § andra stycket eller 56 § andra stycket samt om en ny ledamot skall utses enligt 62 eller 65 § skall följande gälla.

Den kandidat inom valkretsen som står i tur att få nästa mandat för partiet utses till ersättare eller ny ledamot. Saknas en sådan kandidat på partiets valsedlar, skall den centrala valmyndigheten med tillämpning av 2 § bestämma en annan valkrets, där partiet deltar i fördelningen av fasta valkretsmandat, från vilken ersättaren eller ledamoten skall utses. Till ersättare utses den som där står närmast i tur att få mandat för partiet.

Ersättare för kommunfullmäktige

7 § Ersättare enligt 18 kap. 55 § utses på följande sätt.

I första hand utses ersättare på grundval av ordningen mellan kandidaterna som framkommer vid beräkningen av deras personliga röstetal enligt 3 §.

I andra hand utses ersättare genom en sammanräkning inom det parti för vilket han eller hon har blivit vald. Vid varje sammanräkning tas hänsyn bara till de valsedlar som upptar ledamotens namn och som på grund härav gällde för detta namn, när det fick plats i ordningen. Varje valsedel gäller som en hel röst. Med iakttagande av att namnet på en kandidat som genom valet blivit utsedd till ledamot skall anses som obefintligt tillgodoräknas röstvärdet det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet är utsedd till ersättare för den ledamot som sammanräkningen avser. Får flera kandidater lika röstetal skall lotten avgöra vem som skall ha företräde.

Om det antal ersättare som har utsetts är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen (1991:900) och samma ersättare har utsetts för tre eller flera ledamöter, utses ytterligare en ersättare för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namnet på en kandidat som genom valet blivit utsedd till ersättare för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt görs på sätt som anges i andra och tredje stycket.

Om antalet ersättare fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 5 kap. 4 § andra stycket kommunallagen och samma ersättare har utsetts för fem eller flera ledamöter, utses ytterligare en sammanräkning ersättare för var och en av dessa ledamöter.

Därefter görs på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas ersättare har utsetts för sju eller flera

ledamöter, nio eller flera ledamöter, och så vidare, så länge antalet ersättare är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt. Prop. 1996/97:70

8 § Om det sedan ersättare utsetts enligt 7 § visar sig att det för ledamot eller ledamöter i ett parti som har fått ett eller två mandat utsetts bara en ersättare skall ytterligare en sammanräkning göras. I det fall partiet har fått två mandat skall sammanräkningen i första hand göras för den ledamot som har störst personligt röstetal och därefter för den som har störst jämförelsetal.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997, då vallagen (1972:620) och lagen (1995:374) om val till Europaparlamentet skall upphöra att gälla. Dessa lagar skall dock tillämpas vid utseende av efterträdare till ledamot och företrädare samt vid utseende av efterträdare till ersättare som ersatt ledamot eller företrädare som avgått under den valperiod som löper när den nya lagen träder i kraft.

2. Partibeteckningar som registrerats enligt vallagen (1972:620) skall anses som registrerad enligt denna lag.

3. Uppgifter om adress som finns i särskild röstlängd får vid ikraftträdandet av denna lag registreras i ett lokalt folkbokföringsregister enligt lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister. Skattemyndigheten skall upplysa de registrerade om åtgärden.

4. Vid val till riksdagen, rådgivande folkomröstning i hela landet och vid folkomröstning i grundlagsfråga som äger rum före år 2002 samt vid val till Europaparlamentet år 1999 skall vid tillämpning av 7 kap. 1 § denna lag gälla att de som inte varit folkbokförda i landet någon gång efter den 1 juli 1991, bara tas upp i röstlängd om de anmäler att de vill finnas i den.

5. Ansökan om att tas upp i särskild röstlängd som inkommer efter den 1 januari 1997 skall anses som anmälan enligt 7 kap. 1 § denna lag.

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § För de ändamål som anges i 2 § får skattemyndigheterna och Riksskatteverket med hjälp av automatisk databehandling föra register för tillhandahållande av röstlängder för hela landet (röstlängdsregister).

Registerändamål

2 § Röstlängdsregistret får användas för framställning av

1. röstlängder och röstkort enligt vallagen (1997:000), lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m. och folkomröstningslagen (1979:369),
2. röstlängder och röstkort vid folkomröstning i en kommun eller i ett landsting.
3. duplettröstkort, tillsyn, planering och uppföljning av val eller omröstning, och
4. statistik.

Registeransvar

3 § Skattemyndigheten är registeransvarig för det röstlängdsregister som förs inom myndighetens ansvarsområde. Riksskatteverket är registeransvarigt för alla registren.

Registerinnehåll

4 § Ett röstlängdsregister får innehålla uppgifter om

1. svenska medborgare som är eller som har varit folkbokförda i landet och som är eller fyller 18 år senast den dag som val eller folkomröstning skall hållas,
2. unionsmedborgare samt medborgare från Island och Norge som fyller 18 år senast på valdagen och som är folkbokförda i landet, och
3. andra utlänningar som sammanhängande varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen eller dagen för omröstningen.

5 § För den som avses i 4 § får registret innehålla uppgifter om

1. namn, personnummer, adress och den församling som personen är folkbokförd i enligt folkbokföringslagen (1991:481),
2. medborgarskap, och
3. tillhörighet i svenska kyrkan eller medlemskap i en icke-territoriell församling.

För den som inte är folkbokförd i landet får i registret också anges när de utvandrade.

6 § Utöver de uppgifter som sägs i 5 § får registret innehålla uppgifter om valdistrikt, vallokaler och vallokalernas öppettider samt adress till valnämnden. Prop. 1996/97:70

Ett röstlängdsregister får även innehålla de tekniska och administrativa uppgifter som behövs för att tillgodose ändamålen med registret.

Sökbegrepp

7 § I ett röstlängdsregister får som sökbegrepp bara användas uppgift om

1. namn eller personnummer,
2. tillhörighet i svenska kyrkan,
3. medlemskap i en icke-territoriell församling,
4. medborgarskap i Sverige, Danmark, Finland, Island eller Norge,
5. medborgarskap i ett land inom eller utom Europeiska unionen (unionsmedborgarskap eller icke unionsmedborgarskap), eller
6. valdistrikt.

Direktåtkomst

8 § Riksskatteverket, skattemyndigheterna och länsstyrelserna får ha direktåtkomst till alla röstlängdsregister.

Utlämnande av uppgifter

9 § Uppgifter i registret får lämnas ut på medium för automatisk databehandling bara om detta följer av lag eller förordning eller regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har medgett detta eller om uppgiften skall användas för framställning av statistik.

10 § Begär en enskild att få underrättelse enligt 10 § datalagen (1973:289), skall underrättelsen lämnas av skattemyndigheten.

Gallring av uppgifter

11 § En månad efter att det val eller den omröstning för vilket röstlängdsregistret upprättades har vunnit laga kraft skall uppgifterna om personer i registret gallras.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

Härigenom föreskrivs följande.

Vem får brevrösta?

1 § Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige samt vid extra val till riksdagen, val till Europaparlamentet och folkomröstning får väljare som vistas i Tyskland och Schweiz eller ombord på ett svenskt fartyg i utrikes fart brevrösta enligt bestämmelserna i denna lag.

Vid brevröstning skall bestämmelserna i vallagen (1997:000) tillämpas om inte annat följer av denna lag.

Hur brevröstning går till

2 § Den som vill brevrösta skall

- för varje slag av val själv lägga in en valsedel i ett valkuvert,
- i närvaro av två vittnen lägga de valkuvert som gjorts i ordning i ett ytterkuvert för brevröst,
- klistra igen ytterkuvertet,
- försäkra på heder och samvete att valkuvert och ytterkuvert gjorts i ordning på detta sätt och att de gjorts i ordning i Tyskland eller Schweiz respektive ombord på ett svenskt fartyg i utrikes fart,
- skriva sitt namn och sitt personnummer på ytterkuvertet för brevröst, och
- intyga att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

3 § När ytterkuvertet för brevröst gjorts i ordning på det sätt som sägs i 2 § skall vittnena på ytterkuvertet

- skriftligen intyga att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt, och
- skriva sina adresser.

4 § Ett vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får inte vara vittne. Desamma gäller sambo eller sambons barn.

Hur brevrösten skall skickas

5 § När ytterkuvertet gjorts i ordning på det sätt som sägs i 2 och 3 §§ skall väljaren

- lägga ytterkuvertet i ett omslagskuvert för brevröst,
- klistra igen detta kuvert,
- skriva sitt namn och sitt personnummer på omslagskuvertet, och
- skicka omslagskuvertet med postbefordran till den centrala valmyndigheten.

6 § Om ett omslagskuvert görs i ordning ombord på ett fartyg skall fartygets befälhavare, eller någon som befälhavaren utser, ange fartygets namn på omslagskuvertet.

När brevrösten får göras i ordning

7 § Vid ordinarie val eller omval till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige, val till Europaparlamentet och vid en folkomröstning får ett ytterkuvert för brevröst från Tyskland eller Schweiz göras i ordning tidigast 24 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen. Vid dessa val får ett ytterkuvert för brevröst från ett fartyg göras i ordning tidigast 55 dagar före valdagen och senast dagen före valdagen.

Vid extra val till riksdagen och vid folkomröstning som hålls samtidigt med sådana val får ett ytterkuvert från en väljare i Tyskland eller Schweiz göras i ordning tidigast 20 dagar före valdagen och från en väljare ombord på ett fartyg tidigast 30 dagar före valdagen.

8 § Ett omslagskuvert skall anses avgivet den dag då det är poststämplat, eller om det har gjorts i ordning ombord på ett fartyg, det datum som sägs i 2 §.

9 § Omslagskuvert för brevröst skall skickas med post i så god tid att det kan beräknas vara den centrala valmyndigheten till handa senast dagen efter valdagen.

10 § Den centrala valmyndigheten skall allt eftersom omslagskuverten kommer från Tyskland eller Schweiz eller från ett fartyg i utrikes fart fortlöpande anteckna hur många omslagskuvert som kommer in till myndigheten och därefter skicka kuverten till valnämnden i den kommun där väljaren finns i röstlängden.

Vad valnämnden skall göra med omslagskuverten

11 § När det kommer ett omslagskuvert för brevröst från den centrala valmyndigheten till valnämnden skall nämnden anteckna detta i ett protokoll.

Valnämnden skall förvara omslagskuverten på ett säkert sätt fram till valnämndens sammanträde för preliminär rösträkning enligt 17 kap. vallagen (1997:000).

12 § Valnämnden skall granska omslagskuverten och deras innehåll vid valnämndens sammanträde för preliminär rösträkning enligt 17 kap. vallagen (1997:000).

Efter att valnämnden gjort det som sägs i 17 kap. 3–7 §§ vallagen skall nämnden granska omslagskuverten för brevröst. Vid denna granskning skall nämnden göra följande.

1. Räkna antalet omslagskuvert och anteckna antalet i protokollet.

2. Granska omslagskuverten. Vid denna granskning skall valnämnden kontrollera att omslagskuvert

- inte har blivit öppnat efter att det klistrats igen,
- har skickats med post från Tyskland, Schweiz eller från ett fartyg i utrikes fart, och

- inte har avgetts senare än dagen före valdagen.

3. Öppna de omslagskuvert som uppfyller kraven under 2, ta ut ytterkuvertet och kontrollera att väljarna

- har rösträtt i kommunen,
- inte har röstat i vallokalen under valdagen,
- inte har lämnat ett fönsterkuvert som sägs i 8 kap. 3 § tredje stycket vallagen, och

- inte har lämnat fler än ett ytterkuvert för brevröst.

13 § Uppfylls kraven som ställs i 12 § skall valnämnden fortsätta att granska ytterkuvert och kontrollera att det är igenklistrat.

Om ytterkuvertet är igenklistrat skall valnämnden vid sin fortsatta granskning kontrollera att väljaren

- på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt det i ytterkuvertet i närvaro av två vittnen och att kuverten gjorts i ordning i Tyskland eller Schweiz respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart,

- skrivit sitt namn och sitt personnummer på kuvertet, och
- intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

Valnämnden skall också kontrollera att två vittnen på ytterkuvertet skriftligen intygat att

- väljaren själv lagt valkuvert i ytterkuvertet och klistrat igen det,
- väljaren själv har skrivit under en försäkran på ytterkuvertet,
- ytterkuvertet gjorts i ordning i Tyskland, Schweiz respektive ombord på ett fartyg i utrikes fart, och
- ytterkuvertet inte gjorts i ordning tidigare än vad som sägs i 7 §.

14 § Uppfylls kraven i 13 § skall valnämnden öppna ytterkuvertet och kontrollera att

- det innehåller valkuvert,
- väljaren bara gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val,
- det inte finns någon obehörig märkning på något valkuvert, och
- varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel.

15 § Vid granskningen enligt 12–14 §§ skall valnämnden

- lägga de valkuvert som uppfyllt kraven i 12–14 §§ i valurnan för den valkrets och för det val som valsedeln gäller,

- markera i röstlängden för det val som valsedeln gäller att väljaren röstat,

- lägga de omslagskuvert som inte uppfyllt kraven i 12 § andra stycket 2 i ett särskilt omslag,

- lägga tillbaka ytterkuvert eller valkuvert som inte uppfyllt kraven i 12 § andra stycket 3 och i 13 och 14 §§ i sina omslagskuvert efter att

valkuvert lagts tillbaka i sitt ytterkuvert och lägga omslagskuverten i ett särskilt omslag, Prop. 1996/97:70

- anteckna valkretsens och kommunens namn och hur många omslagskuvert omslaget innehåller på varje särskilt omslag, och
- försegla det särskilda omslaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997 och gäller till utgången av år 2002. Genom ikraftträdandet skall lagen (1993:1404) om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och i Schweiz upphöra att gälla.

Härigenom föreskrivs att tilläggsbestämmelsen 7.4.2 riksdagsordningen¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7.4.2

Vid proportionellt val användes valsedlar, på vilka före namnen har satts ut partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av riksdagsledamöter eller för viss meningsriktning). Namnen föres upp i en följd under varandra.

Valsedel är ogiltig om den saknar partibeteckning eller upptager mer än en partibeteckning.

Namn på valsedel skall anses obefintligt, om ordningen mellan namnet och annat namn ej framgår klart.

De platser som har tilldelats ett parti besättes så att partiets första plats tillerkännes den vars namn står främst i ordningen inom partiet, partiets andra plats den som bär det andra namnet i ordningen och så vidare enligt samma grund. När ordningen mellan namn på ett partis valsedlar skall bestämmas, äger 14 kap. 6 § vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

De platser som har tilldelats ett parti besättes så att partiets första plats tillerkännes den vars namn står främst i ordningen inom partiet, partiets andra plats den som bär det andra namnet i ordningen och så vidare enligt samma grund. När ordningen mellan namn på ett partis valsedlar skall bestämmas, äger 20 kap. 4 § vallagen (1997:000) motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

¹ Riksdagsordningen senast omtryckt 1995:272.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.

Prop. 1996/97:70

Härigenom föreskrivs att 3, 5, 7, 8, 13, 15, 17, 18, 20, 21, 28, 30, 34–39, 41–43 och 49–51 §§ samt att rubriken närmast före 36 § lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Vid val i hela riket av kyrkofullmäktige är valdag tredje söndagen i *oktober*.

Vid val i hela riket av kyrkofullmäktige är valdag tredje söndagen i *september*.

Vid val av kyrkofullmäktige som inte omfattar hela riket är valdag den söndag som centrala valmyndigheten bestämmer efter samråd med länsstyrelsen. Sådant val får inte hållas samtidigt med val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige inom valdistriktet.

5 §

Varje församling bildar ett valdistrikt.

Ingår delar av församling i olika valdistrikt vid val till riksdagen, skall varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling tillsammans skall utgöra ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 3 kap. 3 § *fjärde stycket* och 6 § *första stycket* vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 4 kap. 4 och 5 §§ samt 8 § *första stycket* vallagen (1997:000) motsvarande tillämpning.

7 §

Bestämmelserna om valförrättare i 3 kap. 4 och 5 §§ samt 6 § *andra stycket* vallagen (1972:620) äger motsvarande tillämpning vid val av kyrkofullmäktige.

Bestämmelserna om valförrättare i 4 kap. 6 och 7 §§ samt 8 § *andra stycket* vallagen (1997:000) äger motsvarande tillämpning vid val av kyrkofullmäktige.

8 §²

Vid upprättandet av *allmän* röstlängd skall utöver vad som sägs i 4 kap. vallagen (1972:620) följande särskilda bestämmelser iakttas.

Vid upprättandet av röstlängd skall utöver vad som sägs i 7 kap. vallagen (1997:000) följande särskilda bestämmelser iakttas.

¹ Lagen omtryckt 1994:288.

² Senaste lydelse 1995:747 .

För den som inte den 1 juli enligt Svenska kyrkans medlemsregister inte är medlem i Svenska kyrkan eller som enligt aviseringsregistret enligt lagen (1 9 9 5 : 7 4 3) o m aviseringsregister tillhör icke-territoriell församling görs anteckning i röstlängden om detta förhållande.

Röstlängd för territoriell församling skall innehålla uppgifter om personer som är folkbokförda i församlingen om de

- fyller 18 år senast på valdagen,
- är svenska medborgare,
- är utlänningar och varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen,
- enligt Svenska kyrkans centralstyrelses register över kyrkotillhöriga den 15 augusti valåret tillhör Svenska kyrkan, eller
- inte är medlemmar i icke-territoriell församling.

För val i en icke-territoriell församling upprättas särskild röstlängd.

Omfattar valdistrikt, som avses i vallagen, två eller flera församlingar eller distrikt eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, skall särskild del av röstlängden uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav. Om det behövs med anledning av beslutad ändring i församlingsindelningen, skall särskild del av röstlängden läggas upp för det område av församlingen som indelningsändringen avser.

Har det om någon gjorts en anteckning enligt andra stycket och har begäran om rättelse inte framställts på det sätt som sägs i 4 kap. 4 § första stycket vallagen, skall skattemyndigheten besluta om rättelse i röstlängden, om det är uppenbart att anteckningen är felaktig. En sådan ansökan skall ha gjorts hos skattemyndigheten senast den 1 oktober det år då röstlängden upprättades. I fråga om en sådan ansökan och beslut med anledning därav äger 4 kap. 4 § vallagen motsvarande tillämpning.

I fråga om rättelse av uppgifter i röstlängd skall 7 kap. 11 och 13 §§ vallagen tillämpas.

I lokal där röstning äger rum skall väljarna ha tillgång till *blanketter till valsedlar*.

Lantbrevbärare som tar emot *valsedelsförsändelser* bör medföra *valsedelsblanketter*.

Valsedelsblanketter tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

I lokal där röstning äger rum skall väljarna ha tillgång till *blanka valsedlar*.

Lantbrevbärare som tar emot *ytterkuvert för budröst* bör medföra *blanka valsedlar*.

Blanka valsedlar tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

15 §

I fråga om röstkort tillämpas 7 kap. 1 § *andra stycket*, 2 § *första stycket* och 3 § vallagen (1972:620). Röstkortet skall vid val i hela landet sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen. Vid annat val skall röstkortet sändas till de röstberättigade senast 16 dagar före valdagen.

I fråga om röstkort tillämpas 7 kap. 7–9 §§ vallagen (1997:000).

17 §

Röstning sker på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd, får rösta på postkontor inom riket.

Röstning sker på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd, får rösta på *ett särskilt röstmottagningsställe eller på ett postkontor inom riket*.

Om val av kyrkofullmäktige för församling och för kyrklig samfällighet äger rum samtidigt, skall väljare som röstar på postkontor vid ett och samma tillfälle utöva sin rösträtt i de val som han vill deltaga i.

18 §

I fråga om röstningen i vallokal och på postkontor gäller i övrigt 8 kap. 2 § *första stycket*, 3–5 §§, 7 §, 9 § *första och andra styckena* samt 10, 11, 13

I fråga om röstningen i vallokal, *på ett särskilt röstmottagningsställe* och på postkontor gäller i övrigt 8 kap. 3 §, 9 kap. 1, 2, 6–8 och 14–17 §§, 10 kap. 3 §

och 14 §§ vallagen (1972:620) i tillämpliga delar.

första stycket, 4–8 §§, 11 kap. 6 §, 7 § andra stycket, 12 kap. 7 §, och 8 § andra stycket vallagen (1997:000) i tillämpliga delar.

Prop. 1996/97:70

20 §

Om avlämnande av valsedel genom bud (röstning med *valsedelsförsändelse*) finns bestämmelser i 36 §.

Om avlämnande av valsedel genom bud (röstning med *ytterkuvert för budröst*) finns bestämmelser i 36 §.

21 §

I lokal där röstning äger rum skall ett exemplar av denna lag samt av vallagen (1972:620) finnas tillgängliga.

I lokal där röstning äger rum skall ett exemplar av denna lag samt av vallagen (1997:000) finnas tillgängliga.

28 §

Kommunen skall tillhandahålla lämpliga vallokaler. I anslutning till vallokalen eller i denna skall anordnas lämplig plats där de partier som deltagar i valen kan lägga ut sina valsedlar. Valförrättaren skall tillse att väljarna där har tillgång till *blanketter* för valsedlar.

Kommunen skall tillhandahålla lämpliga vallokaler. I anslutning till vallokalen eller i denna skall anordnas lämplig plats där de partier som deltagar i valen kan lägga ut sina valsedlar. Valförrättaren skall tillse att väljarna där har tillgång till *blanka* valsedlar.

30 §

När val skall förrättas bestämmer centrala valmyndigheten efter samråd med Posten Aktiebolag på vilka postkontor röstning skall genomföras. Vid val som omfattar hela riket skall röstning alltid kunna äga rum på minst ett postkontor i varje kommun.

På de postkontor där röstning genomförs skall man, vid val i hela landet, kunna rösta från och med den *tjugofjärde* dagen före valdagen till och med torsdagen före valdagen. Vid annat val skall man på dessa postkontor kunna rösta från och med den tionde dagen före valdagen till och med torsdagen före valdagen.

På de postkontor där röstning genomförs skall man, vid val i hela landet, kunna rösta från och med den *artonde* dagen före valdagen till och med torsdagen före valdagen. Vid annat val skall man på dessa postkontor kunna rösta från och med den tionde dagen före valdagen till och med torsdagen före valdagen.

Röstning på postkontor äger rum under tid då postkontor är öppet för allmänheten. På förslag av Posten Aktiebolag får centrala valmyndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postkontor. Röstning

skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postkontoret är öppet för allmänheten. Prop. 1996/97:70

Inrättas med anledning av valet postkontor vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som Posten Aktiebolag bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Posten Aktiebolag skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av Posten Aktiebolag skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postkontoret.

Den centrala valmyndigheten får bestämma att särskild röstmottagning skall anordnas vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt. Om särskild röstmottagning anordnas skall 12 kap. 3, 4 och 6 §§ vallagen (1997:000) tillämpas. Röstning på ett sådant särskilt röstmottagningsställe får anordnas tidigast sjunde dagen före valdagen.

34 §

Röstmottagare skall sända mottagna fönsterkuvert till valnämnden i den kommun där väljaren är upptagen i *allmän* röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

Röstmottagare skall sända mottagna fönsterkuvert till valnämnden i den kommun där väljaren är upptagen i röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

35 §

I fråga om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postkontor tillämpas samma förfarande som anges i 12 kap. 1-5 §§ vallagen (1972:620) med följande undantag.

Fönsterkuvert, som kommer in till valnämnden efter valdagen eller så sent denna dag att de ej kan beräknas komma valförrättarna till handa innan röstningen i vallokalen slutar, skall behållas av valnämnden som därefter förfar med dem på det sätt som anges i 13 kap. 10 § vallagen.

I fråga om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postkontor tillämpas samma förfarande som anges i 15 kap. vallagen (1997:000) med följande undantag.

Fönsterkuvert, som kommer in till valnämnden efter valdagen eller så sent denna dag att de ej kan beräknas komma valförrättarna till handa innan röstningen i vallokalen slutar, skall behållas av valnämnden som därefter förfar med dem på det sätt som anges i 17 kap. 10 § vallagen.

Särskilda bestämmelser om röstning med *valsedelsförsändelse*

Särskilda bestämmelser om röstning med *ytterkuvert för budröst*

36 §

Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller makes eller sambos barn. Den som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter får också vara bud. Budet skall ha fyllt 18 år.

Väljare som betjänas av Posten Aktiebolags lantbrevbärare får lämna *valsedelsförsändelse* genom denne, om röstning äger rum vid det postkontor till vilket lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av Posten Aktiebolag begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

Väljare som betjänas av Posten Aktiebolags lantbrevbärare får lämna *ytterkuvert för budröst* genom denne, om röstning äger rum vid det postkontor till vilket lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av Posten Aktiebolag begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

37 §³

I fråga om anordnande av *valsedelsförsändelser* tillämpas 11 kap. 3 § andra stycket, 5 § andra stycket samt 6 a § tredje stycket vallagen (1972:620). En *valsedelsförsändelse* får vara anordnad, vid val i hela landet tidigast 24 dagar och vid annat val tidigast 10 dagar före valdagen. I fråga om avlämnande av *valsedelsförsändelser* till lantbrevbärare tillämpas vidare 11 kap. 5 § tredje stycket vallagen.

I fråga om anordnande av *ytterkuvert för budröst* tillämpas 14 kap. 4, 5 och 8 §§ vallagen (1997:000). Ett *ytterkuvert för budröst* får vara anordnad, vid val i hela landet tidigast 24 dagar och vid annat val tidigast 10 dagar före valdagen. I fråga om avlämnande av *ytterkuvert för budröst* till lantbrevbärare tillämpas vidare 14 kap. 9 § vallagen.

38 §

Valsedelsförsändelse enligt 36 § första stycket lämnas på valda-

Ytterkuvert för budröst enligt 36 § första stycket lämnas på

³ Senaste lydelse 1993:1400.

gen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. *Sådan försändelse* får lämnas också på postkontor där röstning äger rum.

Valsedelsförsändelse enligt 36 § andra stycket lämnas på postkontor till vilket lantbrevbäraren är knuten. *Valsedelsförsändelsen* får mottagas även under tid då postkontoret ej är öppet för allmänheten.

39 §

I fråga om *valsedelsförsändelser* tillämpas i övrigt 11 kap. 7–9 §§ vallagen (1972:620).

valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. *Ett sådant ytterkuvert* får lämnas också på postkontor där röstning äger rum.

Ytterkuvert för budröst enligt 36 § andra stycket lämnas på postkontor till vilket lantbrevbäraren är knuten. *Ytterkuvertet* får mottagas även under tid då postkontoret ej är öppet för allmänheten.

I fråga om *ytterkuvert för budröst* tillämpas i övrigt 10 kap. 10–15 §§, 11 kap. 14–21 §§ och 12 kap. 15–21 §§ vallagen (1997:000).

41 §

Omedelbart efter det att röstningen i vallokal förklarats avslutad räknar valförrättarna preliminärt de avgivna rösterna. Rösträkningen är offentlig och skall genomföras utan avbrott.

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomförs enligt 13 kap. 2–6 §§ och 7 § första stycket vallagen (1972:620).

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomförs enligt 16 kap. vallagen (1997:000).

42 §

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokalen har avslutats sänds röstlängd, protokoll och de särskilda kuvert och omslag som avses i 13 kap. 6 § vallagen (1972:620) till valnämnden. *Sker insändandet med post, skall försändelsen anordnas som värdepост.*

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokalen har avslutats sänds röstlängd, protokoll och de särskilda kuvert och omslag som avses i 16 kap. 4 § vallagen (1997:000) till valnämnden.

43 §

Den slutliga sammanräkningen verkställs av länsstyrelsen vid offentlig förrättning som påbörjas så snart det kan ske. Länsstyrelsen skall kungöra tid och plats för sammanräkningen. I kungörelsen anges i förekommande fall i vilken ordning som de olika valen kommer att räknas, om ej hinder möter. Kungörelsen skall anslås på församlingarnas

anslagstavlur samt senast dagen före sammanräkningens början införas i ortstidning inom länet. Prop. 1996/97:70

I fråga om den slutliga sammanräkningen *tillämpas* i övrigt *de bestämmelser i 14 kap. 1 § andra stycket, 2–4 §§, 5 § första stycket 1 och 2 samt 15, 15d, 16, 17 och 19–24 §§* vallagen (1972: 620) som avser val av kommunfullmäktige och utseende av ersättare för fullmäktige.

Vad som sägs i 14 kap. 19 § vallagen om beslut som har fattats med stöd av 14 kap. 18 a § nämnda lag skall vid tillämpningen av första stycket i stället gälla beslut som har fattats med stöd av 13 kap. 4 §, 16 kap. 2 och 3 §§ eller 17 kap. 7–9 §§ kyrkolagen (1992:300).

I fråga om den slutliga sammanräkningen *tillämpas, med undantag för vad som sägs om personligt röstetal, i övrigt 18 kap. 2 § andra stycket, 3, 5–10 §§, 11 § första stycket 1 och andra stycket 4 samt 15–17, 30–32, 44–46, 55 och 64–66 §§* vallagen (1997:000) som avser val av kommunfullmäktige och utseende av ersättare för fullmäktige.

Vad som sägs i 18 kap. 55 § vallagen om beslut som har fattats med stöd av 5 kap. 4 § andra stycket *kommunallagen* (1991:900) skall vid tillämpningen av första stycket i stället gälla beslut som har fattats med stöd av 13 kap. 4 §, 16 kap. 2 och 3 §§ eller 17 kap. 7–9 §§ kyrkolagen (1992: 300).

49 §

Bestämmelserna i 15 kap. 2 § vallagen (1972:620) om bevis för den som blivit utsedd till ledamot av kommunfullmäktige eller till ersättare äger motsvarande tillämpning vid kyrkofullmäktigval.

Bestämmelserna i 19 kap. 13 och 14 §§ vallagen (1997:000) om bevis för den som blivit utsedd till ledamot av kommunfullmäktige eller till ersättare äger motsvarande tillämpning vid kyrkofullmäktigval.

50 §

Beslut, varigenom länsstyrelsen har fastställt utgången av val eller av förrättning för utseende av efterträdare för fullmäktige eller av ytterligare ersättare, får överklagas hos Valprövningsnämnden.

Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid valet samt av den som enligt beslut av skattemyndigheten i ett ärende som sägs i 4 kap. 4 § vallagen (1972: 620) var utesluten från rösträtt. Det får också överklagas av ett parti som har deltagit i valet.

Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid valet samt av den som enligt beslut av skattemyndigheten i ett ärende som sägs i 7 kap. 11 och 13 §§ vallagen (1997:000) var utesluten från rösträtt. Det får också överklagas av ett parti som har deltagit i valet.

Skrivelsen med överklagandet skall ges in till länsstyrelsen och vara denna till handa inom tio dagar efter det att valet eller förrättningen avslutades. Har skrivelsen kommit in till Valprovsnämnden före överklagandetidens utgång, skall den omständigheten att inlagan kommit in till länsstyrelsen först därefter dock inte föranleda att överklagandet inte tas upp till prövning. Valprovsnämnden prövar om skrivelsen har kommit in i rätt tid.

Snarast möjligt efter överklagandetidens utgång skall länsstyrelsen samtidigt kungöra samtliga överklaganden och sända skrivelserna till valprovsnämnden. Kungörelsen införs i ortstidning inom den kommun som församlingen ingår i. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över överklagandena skall ha kommit in till Valprovsnämnden. Länsstyrelsen skall dessutom skyndsamt inkomma till valprovsnämnden med yttrande över överklagandena. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.

Den som vill överklaga har rätt att hos länsstyrelsen genast få utdrag ur protokoll eller annan handling över förrättningen.

51 §

I fråga om handläggningen och prövningen av ett överklagande som avses i 50 § tillämpas 15 kap. 6 §, 7 § första, andra, fjärde och femte styckena och 9 § vallagen (1972:620).

Bestämmelserna i 15 kap. 7 § tredje stycket vallagen tillämpas när länsstyrelsen enligt 43 § gör en anmälan med tillämpning av 14 kap. 21 § vallagen.

Skrivelsen med överklagandet skall ges in till länsstyrelsen och vara denna till handa *tidigast dagen efter valdagen och senast* inom tio dagar efter det att valet eller förrättningen avslutades. Har skrivelsen kommit in till Valprovsnämnden före överklagandetidens utgång, skall den omständigheten att inlagan kommit in till länsstyrelsen först därefter dock inte föranleda att överklagandet inte tas upp till prövning. Valprovsnämnden prövar om skrivelsen har kommit in i rätt tid.

I fråga om handläggningen och prövningen av ett överklagande som avses i 50 § tillämpas 1 kap. 19 §, 19 kap. 16–20 och 23 §§ vallagen (1997:000).

Bestämmelserna i 19 kap. 21 § vallagen tillämpas när länsstyrelsen enligt 43 § gör en anmälan med tillämpning av 18 kap. 17 § vallagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

Härigenom föreskrivs att 2–6, 8, 10–12, 16 och 17 §§ folkomröstningslagen (1979:369) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Central valmyndighet som avses i 1 kap. 2 § vallagen (1972:620) är också central myndighet för folkomröstning.

Central valmyndighet som avses i 1 kap. 15 § vallagen (1997:000) är också central myndighet för folkomröstning.

3 §

För folkomröstning är riket indelat i omröstningsdistrikt. Del av kommun som vid val enligt vallagen (1972:620) bildar ett valdistrikt utgör ett omröstningsdistrikt.

För folkomröstning är riket indelat i omröstningsdistrikt. Del av kommun som vid val enligt vallagen (1997:000) bildar ett valdistrikt utgör ett omröstningsdistrikt.

4 §

För folkomröstnings genomförande svarar inom varje kommun valnämnd som avses i 3 kap. vallagen (1972:620).

När folkomröstning förrättas i samband med val till riksdagen tjänstgör de valförrättare som har utsetts enligt 3 kap. 4 § vallagen också som omröstningsförrättare. Inför annan folkomröstning utser valnämnden för varje omröstningsdistrikt minst fyra personer att vid omröstningen tjänstgöra som omröstningsförrättare i distriktet. Vad som i 3 kap. vallagen föreskrivs om valförrättare tillämpas beträffande särskilt utsedd omröstningsförrättare.

För folkomröstnings genomförande svarar inom varje kommun valnämnd som avses i 1 kap. 17 § vallagen (1997:000).

När folkomröstning förrättas i samband med val till riksdagen tjänstgör de valförrättare som har utsetts enligt 4 kap. 6 § vallagen också som omröstningsförrättare. Inför annan folkomröstning utser valnämnden för varje omröstningsdistrikt minst fyra personer att vid omröstningen tjänstgöra som omröstningsförrättare i distriktet. Vad som i 4 kap. vallagen föreskrivs om valförrättare tillämpas beträffande särskilt utsedd omröstningsförrättare.

Rösträtt vid folkomröstning tillkommer den som är röstberättigad vid val till riksdagen.

Frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgörs på grundval av en före omröstningen upprättad röstlängd. Allmän och särskild röstlängd enligt 4 kap. vallagen (1972:620) länder till efterrättelse. Bestämmelserna i 4 kap. 6, 9, 16 och 18 §§ samma lag om talan mot beslut om rättelse av röstlängd i samband med besvär över val skall gälla även i fråga om besvär över folkomröstning.

När omröstning äger rum, skall särskild röstlängd vara tillgänglig i omröstningslokalen för det distrikt som avses i 4 kap. 20 § vallagen.

Frågan om en person har rösträtt avgörs på grundval av en före omröstningen upprättad röstlängd. Om inte omröstningen hålls samtidigt med ett annat val enligt vallagen (1997:000) skall röstlängd för omröstningen upprättas med tillämpning av 7 kap. 1, 4, 10, 11 och 13 §§ vallagen. Bestämmelserna i 7 kap. 14 § den lagen om rätten att överklaga beslut om rättelse av röstlängd i samband med att valet överklagas skall gälla även i fråga om överklagande av en omröstning.

6 §²

När en folkomröstning skall för rättas, skall, i den mån den centrala valmyndigheten inte bestämmer annat, för var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad vid omröstningen upprättas ett röstkort med uppgifter om den röstberättigade. Röstkortet skall dessutom innehålla uppgifter om omröstningen till ledning för den röstberättigade. För folkomröstning och val till riksdagen som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort. I fråga om röstkort tillämpas i övrigt 7 kap. 1 § andra stycket, 2 § första och tredje styckena samt 3 § vallagen (1972:620). Röstkorten skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar eller, om omröstningen äger

När en folkomröstning skall för rättas, skall, i den mån den centrala valmyndigheten inte bestämmer annat, för var och en som enligt den röstlängd som upprättats för omröstningen är röstberättigad vid omröstningen upprättas ett röstkort med uppgifter om den röstberättigade. Röstkortet skall dessutom innehålla uppgifter om omröstningen till ledning för den röstberättigade. För folkomröstning och val till riksdagen som äger rum samtidigt upprättas gemensamt röstkort. I fråga om röstkort tillämpas i övrigt 7 kap. 7–9 §§ vallagen (1997:000).

¹ Senaste lydelse 1993:1401.

² Senaste lydelse 1988:164.

rum i samband med extra val till riksdagen eller om den inte omfattar hela riket, senast 16 dagar före valdagen.

Prop. 1996/97:70

Centrala valmyndigheten bör på lämpligt sätt sprida kännedom bland allmänheten om tid och sätt för röstning och om de bestämmelser i övrigt som gäller för folkomröstningen. Myndigheten bör vidare inför folkomröstning i grundlagsfråga på lämpligt sätt sprida kännedom bland allmänheten om lydelsen av det förslag som omröstningen avser.

8 §

Statsverket svarar för kostnaderna för framställning av det antal röstsedlar som behövs.

I lokal där omröstning äger rum skall de röstande ha tillgång till

1. röstsedlar för varje förslag som är föremål för folkomröstning och
2. blanka röstsedlar.

I fråga om *röstkuvert* tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 8 och 9 §§ vallagen (1972:620) om valkuvert.

I fråga om *kuvert* tillämpas bestämmelserna i 8 kap. 1 § *andra stycket*, 2 och 3 §§ vallagen (1997:000) om valkuvert.

10 §³

Röstning sker på dagen för folkomröstningen i omröstningslokalen för det omröstningsdistrikt där den röstande är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på tid och plats som nu sagts, får rösta på Posten Aktiebolags postkontor inom riket, hos svensk utlandsmyndighet *eller på svenskt fartyg i utrikes fart.*

Om flera omröstningar äger rum samtidigt, skall den som röstar på postkontor, hos utlandsmyndighet *eller på fartyg* vid ett och samma tillfälle utöva sin rösträtt i samtliga omröstningar som han vill delta i. Om omröstning äger rum i samband med val till riksdagen,

Röstning sker på dagen för folkomröstningen i omröstningslokalen för det omröstningsdistrikt där den röstande är upptagen i röstlängd. Röstberättigad, som på grund av vistelse utom riket eller på annan ort inom riket eller av annat skäl finner sig vara förhindrad att rösta på tid och plats som nu sagts, får rösta på Posten Aktiebolags postkontor inom riket, *på ett särskilt röstmottagningsställe inom landet eller* hos svensk utlandsmyndighet.

Om flera omröstningar äger rum samtidigt, skall den som röstar på postkontor, *på ett särskilt röstmottagningsställe inom landet eller* hos utlandsmyndighet vid ett och samma tillfälle utöva sin rösträtt i samtliga omröstningar som han vill delta i. Om omröstning äger rum i

³ Senaste lydelse 1993:1696.

skall röstande som nu har angivits, som önskar delta både i omröstningen och i valet, avge sin röst i folkomröstningen samtidigt som han röstar i valet.

I fråga om röstningen och om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postkontor, hos utlandsmyndighet *eller på fartyg* tillämpas i övrigt bestämmelserna om ordinarie val till riksdagen i 8–12 kap. vallagen (1972:620). Om folkomröstning äger rum i samband med extra val till riksdagen eller om den inte omfattar hela riket, tillämpas i stället bestämmelserna om extra val i 8–12 kap. vallagen.

I lokal där röstning äger rum skall finnas tillgängligt ett exemplar av denna lag, av särskild lag för den ifrågavarande folkomröstningen, om sådan har beslutats, och av vallagen. Såvitt gäller folkomröstning i grundlagsfråga skall därjämte finnas tillgänglig texten till det förslag som avses med omröstningen.

11 §

Rösterna räknas preliminärt i omröstningslokal och hos valnämnd. Därvid tillämpas bestämmelserna i 13 kap. vallagen (1972: 620). Har omröstning förrättats samtidigt med val till riksdagen, sker *den preliminära rösträkningen* gemensamt för omröstningen och valet *såvitt gäller åtgärder som avses i 13 kap. 3–5 §§ nämnda lag*.

Vid räkningen ordnas röstsedlarna i grupper efter meningsyttring. Blanka röstsedlar bildar en grupp. Antalet röstsedlar inom varje grupp räknas och antalet antecknas i protokollet. Röstsedlarna läggs därefter gruppvis in i särskilda omslag. På omslagen antecknas vilken grupp röstsedlar omslaget innehåller och röstsedlarnas antal.

Vid rösträkning hos valnämnd används en urna för varje omröstning och för varje område som bildar en valkrets vid val av kommunfullmäktige.

samband med val till riksdagen, skall röstande som nu har angivits, som önskar delta både i omröstningen och i valet, avge sin röst i folkomröstningen samtidigt som han röstar i valet.

I fråga om röstningen och om den vidare behandlingen av röster som har avgivits på postkontor, *på ett särskilt röstmottagningsställe inom landet* eller hos utlandsmyndighet tillämpas i övrigt bestämmelserna om ordinarie val till riksdagen i 11–15 kap. vallagen (1997:000). Om folkomröstning äger rum i samband med extra val till riksdagen eller om den inte omfattar hela riket, tillämpas i stället bestämmelserna om extra val i 11–15 kap. vallagen.

Rösterna räknas preliminärt i omröstningslokal och hos valnämnd. Därvid tillämpas bestämmelserna i 16 och 17 kap. vallagen (1997:000). Har omröstning förrättats samtidigt med val till riksdagen, sker *granskningen av förtidsröster enligt 15 kap. 7–13 §§ och 17 kap. 3–7 §§* gemensamt för omröstningen och valet.

12 §

Rösterna räknas slutligt av länsstyrelsen. Rösterna skall därvid redovisas särskilt för varje område som bildar en valkrets vid val av kommunfullmäktige. Vid rösträkningen *tillämpas 14 kap. 1 och 2 §§ samt 3 § tredje stycket* vallagen (1972:620).

Rösterna räknas slutligt av länsstyrelsen. Rösterna skall därvid redovisas särskilt för varje område som bildar en valkrets vid val av kommunfullmäktige. Vid rösträkningen *skall 18 kap. 1 § och 3–9 §§* vallagen (1997:000) *gälla*.

16 §⁴

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning, förs hos Valprövningsnämnden *genom besvär. Besvären prövas av valprövningsnämnden i den sammansättning denna hade vid tiden för omröstningen*. I fråga om sådan talan tillämpas i övrigt bestämmelserna i 15 kap. 4 § *tredje och fjärde styckena* vallagen (1972:620) *om besvär som avser riksdagen* samt 5, 6 och 9 §§ samma kapitel.

Talan får föras av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid folkomröstningen samt av den som enligt beslut som sägs i 4 kap. 4 och 16 §§ vallagen (1972:620) var utesluten från rösträtt. Talan får också föras av ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning, förs hos Valprövningsnämnden. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i 1 kap. 19 §, 19 kap. 3 § *första stycket*, 4 och 5–8 §§ vallagen (1997:000) *vad avser överklaganden av riksdagsval* samt 16 och 17 §§ samma kapitel.

Talan får föras av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid folkomröstningen samt av den som enligt beslut som sägs i 7 kap. 11 § vallagen var utesluten från rösträtt. Talan får också föras av ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

17 §⁵

Har i den verksamhet för förberedande och genomförande av folkomröstning, för vilken myndighet svarar, förekommit avvikelser från föreskriven ordning eller har någon hindrat

Har i den verksamhet för förberedande och genomförande av folkomröstning, för vilken myndighet svarar, förekommit avvikelser från föreskriven ordning eller har någon hindrat

⁴ Senaste lydelse 1993:1401.

⁵ Senaste lydelse 1993:1401.

omröstningen, förvanskat avgivna röster eller otillbörligen verkat vid omröstningen på något annat sätt, skall valprövningsnämnden, om det med fog kan antas att vad som har förekommit har inverkat på utgången av omröstningen, vid prövning av *besvär* över omröstningen upphäva denna i den omfattning som behövs och förordna om ny omröstning beträffande ett eller flera områden som bildar valkrets vid val av kommunfullmäktige eller, om rättelse kan åstadkommas genom förnyad rösträkning, uppdra åt centrala valmyndigheten att vidta sådan rättelse. Förordnande om ny omröstning får dock, såvitt gäller rådgivande folkomröstning, meddelas endast om vad som förekommit kan ha lett till att resultatet av folkomröstningen har blivit missvisande med hänsyn till omröstningens ändamål.

Om enligt bestämmelse i lag talan mot visst beslut inte får föras eller skall föras i särskild ordning, får omständighet som avses med beslutet inte åberopas vid besvär som avses i denna paragraf.

Av 5 § andra stycket följer att bestämmelserna i 4 kap. 6 § och 18 § första stycket vallagen (1972:620) om talan i samband med *besvär* över val mot en skattemyndighets *respektive centrala valmyndighetens* beslut om rättelse av röstlängd skall tillämpas i fråga om *besvär* över folkomröstning.

omröstningen, förvanskat avgivna röster eller otillbörligen verkat vid omröstningen på något annat sätt, skall valprövningsnämnden, om det med fog kan antas att vad som har förekommit har inverkat på utgången av omröstningen, vid prövning av *ett överklagande av* omröstningen upphäva denna i den omfattning som behövs och förordna om ny omröstning beträffande ett eller flera områden som bildar valkrets vid val av kommunfullmäktige eller, om rättelse kan åstadkommas genom förnyad rösträkning, uppdra åt centrala valmyndigheten att vidta sådan rättelse. Förordnande om ny omröstning får dock, såvitt gäller rådgivande folkomröstning, meddelas endast om vad som förekommit kan ha lett till att resultatet av folkomröstningen har blivit missvisande med hänsyn till omröstningens ändamål.

Av 5 § andra stycket följer att bestämmelserna i 7 kap. 14 § vallagen (1997:000) om talan i samband med *överklagande av* val mot en skattemyndighets beslut om rättelse av röstlängd skall tillämpas i fråga om *överklagande av en* folkomröstning.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1979:411) om Sveriges indelning i kommuner och landsting Prop. 1996/97:70

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 24 § lagen (1979:411)¹ om Sveriges indelning i kommuner och landsting skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

24 §

När det finns skäl till det skall en särskild undersökning göras om befolkningens inställning till en indelningsändring. Om en särskild utredare finner skäl till en sådan undersökning, skall han anmäla detta till kammarkollegiet, som beslutar i frågan. Länsstyrelsen beslutar i ärende som länsstyrelsen utreder.

Undersökningen skall göras av länsstyrelsen. Den kan ske genom omröstning, opinionsundersökning eller liknande förfarande. Länsstyrelsen får därvid anlita valnämnden i kommunen, om inte nämndens verksamhet i övrigt hindras därigenom.

Skall undersökningen ske genom en omröstning får länsstyrelsen besluta att det, med tillämpning av 7 kap. vallagen (1997:000), skall framställas röstlängd och röstkort för omröstningen.

Röstlängd och röstkort framställs av skattemyndigheten i det län inom vilket kommunen eller landstinget ligger. Skattemyndigheten har rätt till ersättning för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

¹ Lagen omtryckt 1988:198.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Prop. 1996/97:70

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:813) om homosexuella sambor¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
2. ärvdabalken,
3. jordabalken,
4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,
5. 4 kap. 19 § första stycket utsökningsbalken,
6. 19 § första stycket, punkt 1 nionde stycket och punkt 3 sjunde stycket av anvisningarna till 31 § samt punkt 3 a av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen (1928:370),
7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
8. bostadsrättslagen (1991:614),
9. 9 § rättshjälpslagen (1972:429),
10. lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
11. 5 kap. 18 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),
12. 10 § insiderlagen (1990:1342),
13. 11 kap. 3 § första och andra styckena och 5 § andra stycket vallagen (1972:620),
14. 36 § första stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m.,
15. 2 § andra stycket lagen (1993:1404) om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och i Schweiz,
16. lagen (1993:1469) om uppskovsavdrag vid byte av bostad,
17. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken, samt
18. säkerhetsskyddslagen (1996:627),
19. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar.

13. 14 kap. 3 §, 4 § tredje stycket och 8 § tredje stycket vallagen (1997:000),

15. 4 § lagen (1997:000) om brevröstning i vissa fall,

17. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken,

18. säkerhetsskyddslagen (1996:627), samt

¹ Senaste lydelse 1996:1233.

Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara Prop. 1996/97:70
ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister

Prop. 1996/97:70

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister skall ha följande lydelse.

6 §¹

Ett lokalt folkbokföringsregister får innehålla uppgifter om personer som är eller har varit folkbokförda inom det verksamhetsområde för vilket registret förs. För en sådan person får anges

1. födelsetid och personnummer,
2. namn,
3. adress,
4. folkbokföringsfastighet, lägenhetsbeteckning, folkbokföringsort och folkbokföring under särskild rubrik,
5. födelsehemort och födelseort,
6. medborgarskap,
7. civilstånd,
8. make, barn, föräldrar och vårdnadshavare eller annan person som den registrerade har samband med inom folkbokföringen och om sambandet är grundat på adoption,
9. sjömansregistrering,
10. inflyttning från utlandet,
11. avregistrering vid
 - a) dödsfall och dödförklaring,
 - b) utflyttning till utlandet,
 - c) obefintlighet,
 - d) beslut om fingerade personuppgifter,
12. gravsättning.
12. gravsättning,
13. *anmälan enligt 7 kap. 1 och 10 §§ vallagen (1997:000).*

För personen får också anges uppgifter som den 30 juni 1991 i enlighet med särskilda bestämmelser är antecknade i sådan personakt som avses i 16 § folkbokföringskungörelsen (1967:495) samt uppgifter om medlemskap i en icke-territoriell församling.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:1539.

Härigenom föreskrivs¹ att 4 kap. 2 § och 5 kap. 2, 4, 5, 16 och 34 §§ kommunallagen (1991:900) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har den som är folkbokförd i kommunen och har fyllt 18 år senast på valdagen.

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har den som är folkbokförd i kommunen, *senast på valdagen fyller 18 år och*

1. är medborgare i Sverige eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare),

2. är medborgare i Island eller Norge, eller

3. för det fall de är andra utlänningar, har varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen.

Den som inte är svensk medborgare har rösträtt bara om han har varit folkbokförd i Sverige den 1 november de tre åren närmast före valåret.

5 kap.

2 §

Vid tillämpningen av 1 § skall den som har *upptagits* i gällande röstlängd anses som röstberättigad.

Vid tillämpningen av 1 § skall den som har *tagits upp* i röstlängd *vid det senaste ordinarie valet till fullmäktige* anses som röstberättigad.

¹ Jfr rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (EGT nr L 368, 31.12.1994, s. 38, Celex 394L0080) samt rådets direktiv 96/30/EG av den 13 maj 1996 om ändring av direktivet 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (EGT nr L 122, 22.5.1996, s. 14, Celex 396L0030).

För ledamöterna i fullmäktige skall det finnas ersättare.

Föreskrifter om antalet ersättare finns i vallagen (1972:620).

I en kommun bestämmer kommunfullmäktige det antal ersättare som skall ligga till grund för tillämpningen av bestämmelserna i 18 kap. 55 § vallagen (1997:000). Antalet skall utgöra en viss andel, dock högst hälften av det antal platser som varje parti får i kommunen. Beslutet skall fattas före den 1 april valåret. Länsstyrelsen skall genast underättas om kommunfullmäktiges beslut.

Föreskrifter om att utse ersättare i fullmäktige finns i vallagen.

5 §²

Ledamöterna och ersättarna i fullmäktige skall väljas för fyra år räknat från och med den 1 november valåret.

Om valprovsningsnämnden har beslutat om omval enligt 15 kap. 7 § tredje stycket vallagen (1972:620), skall dock mandattiden förlängas till dess omvalet har avslutats.

Om valprovsningsnämnden har beslutat om omval enligt 19 kap. 21 § vallagen (1997:000), skall dock mandattiden förlängas till dess omvalet har avslutats.

I Stockholms kommun räknas mandattiden från och med den 15 oktober valåret.

16 §

I kommunfullmäktige har ersättare från samma valkrets som ledamoten företräde till tjänstgöring.

Närmare föreskrifter om företrädesordningen finns i vallagen (1972:620).

Om samtliga ersättare för en ledamot i kommunfullmäktige är förhindrade att inställa sig eller att vidare delta i ett sammanträde, skall i ledamotens ställe den ersättare inträda som enligt den bestämda ordningen står i tur att tjänstgöra för den ledamot som har fått den första platsen för partiet i valkretsen. Om en sådan ersättare inte kan

² Senaste lydelse 1994:998 .

tjänstgöra, skall den ersättare inträda som står i tur att tjänstgöra för den ledamot som har fått den andra platsen för partiet i valkretsen och så vidare efter samma grund.

Om partiets samtliga ersättare i valkretsen är förhindrade att inställa sig eller att vidare delta i ett sammanträde, skall den ersättare inträda som har utsetts för partiet i någon annan valkrets efter den grund som nyss har sagts. Därvid har den ersättare företräde som har utsetts i den valkrets där partiets röstetal är högst.

34 §³

Fullmäktige får besluta att det som ett led i beredningen av ett ärende som fullmäktige skall handlägga skall inhämtas synpunkter från medlemmar i kommunen eller landstinget.

Detta kan ske genom folkomröstning, opinionsundersökning eller något liknande förfarande. Vid opinionsundersökning eller liknande förfarande får valnämnden i kommunen anlitas, om nämndens verksamhet i övrigt inte hindras av det.

Skall synpunkter inhämtas genom en omröstning får fullmäktige besluta att det, med tillämpning av 7 kap. vallagen (1997:000), skall framställas röstlängd och röstkort för omröstningen.

Närmare föreskrifter om förfarandet vid folkomröstning finns i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

³ Senaste lydelse 1994:690.

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 16 §, 12 kap. 2 §, 13 kap. 5 §, 14 kap. 1 §, 15 kap. 6 §, 17 kap. 11 och 26 §§, 20 kap. 1 §, 27 kap. 5 §, 29 kap. 4 §, 43 kap. 19 § och 46 kap. 3 § kyrkolagen (1992:300) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 kap.

16 §¹

Kyrkostämman får uppdra beslutanderätten åt kyrkofullmäktige.

Förslag om att upphäva ett sådant beslut får inte väckas i fullmäktige förrän *tre* år har förflutit sedan ledamöterna i fullmäktige började sin tjänstgöring.

Förslag om att upphäva ett sådant beslut får inte väckas i fullmäktige förrän *fyra* år har förflutit sedan ledamöterna i fullmäktige började sin tjänstgöring.

12 kap.

2 §²

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kyrkofullmäktige eller ett direktvalt kyrkoråd i en församling har den som

1. är folkbokförd i församlingen,
2. tillhör Svenska kyrkan, och
3. som har fyllt arton år senast på valdagen.

Den som inte är svensk medborgare har rösträtt bara om han har varit folkbokförd i landet *den 1 november de tre åren närmast före valåret*.

Den som inte är svensk medborgare har rösträtt bara om han har varit folkbokförd i landet *tre år i följd före valdagen*.

Den som är medlem i en icke-territoriell församling har inte rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd i en annan församling.

13 kap.

5 §³

Ledamöter och ersättare väljs för *tre* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då valet har ägt rum.

Ledamöter och ersättare väljs för *fyra* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då valet har ägt rum.

¹ Senaste lydelse 1995:296 .

² Senaste lydelse 1995:1211.

³ Senaste lydelse 1995:296.

1§

Kyrkostämman väljer för *tre* kalenderår bland de röstberättigade en ordförande och en eller två vice ordförande.

Kyrkostämman väljer för *fyra* kalenderår bland de röstberättigade en ordförande och en eller två vice ordförande.

Om ordföranden eller någon vice ordförande avgår under tjänstgöringstiden, väljs en annan för återstoden av denna tid.

15 kap.

6 §

Ledamöter och ersättare i församlingsdelegerade väljs för *tre* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

Ledamöter och ersättare i församlingsdelegerade väljs för *fyra* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

När val av ledamöter och ersättare inte äger rum under år då val av fullmäktige förrättats i hela landet, skall valet dock inte avse längre tid än till utgången av det år då sådana val av fullmäktige skall äga rum nästa gång.

Val av ledamöter och ersättare i församlingsdelegerade förrättas före december månads utgång året före det år då tjänstgöringstiden börjar.

17 kap.

11 §⁴

Sådana ledamöter och ersättare som avses i 6 och 7 §§ skall väljas för *tre* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

Sådana ledamöter och ersättare som avses i 6 och 7 §§ skall väljas för *fyra* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

26 §⁵

Kyrkorådet väljer kyrkvärddar bland dem som är röstberättigade i församlingen enligt 12 kap. 2 §. Minst en av kyrkvärdarna skall utses bland ledamöterna och ersättarna i kyrkorådet.

Kyrkvärdarna utses för *tre* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

Kyrkvärdarna utses för *fyra* år räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet.

Kyrkorådet utser för varje kalenderår en kassaförvaltare, om rådets medelsförvaltning inte har ordnats på något annat sätt.

⁴ Senaste lydelse 1995:296.

⁵ Senaste lydelse 1995:296.

20 kap.

1 §⁶

Under de år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet skall nyvalda fullmäktige eller kyrkostämman välja revisorer och revisorsersättare för granskning av verksamheten under de *tre* följande åren.

Om val till kyrkofullmäktige har upphävts och omval har ägt rum eller om rättelse har vidtagits genom förnyad sammanräkning och mandatfördelningen mellan partierna därvid har ändrats, upphör uppdragen för revisorerna och revisorsersättarna två månader efter det att omvalet eller sammanräkningen har avslutats.

När omvalet eller sammanräkningen har avslutats, skall fullmäktige förrätta nytt val av revisorer och revisorsersättare för återstoden av tjänstgöringstiden.

Under de år då val av kyrkofullmäktige har förrättats i hela landet skall nyvalda fullmäktige eller kyrkostämman välja revisorer och revisorsersättare för granskning av verksamheten under de *fyra* följande åren.

27 kap.

5 §

När domkapitlen i Uppsala, Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås och Växjö stift handlägger ärenden som rör domkyrkan skall en lekman, som särskilt blivit utsedd av domkyrkoförsamlingens kyrkoråd, ingå som ledamot i domkapitlet.

Ledamoten skall väljas för *tre* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har ägt rum i hela landet. Ledamoten väljs av det nyvalda kyrkorådet.

Ledamoten skall väljas för *fyra* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kyrkofullmäktige har ägt rum i hela landet. Ledamoten väljs av det nyvalda kyrkorådet.

För lekmannaledamoten skall på samma sätt väljas en ersättare.

29 kap.

4 §

Val till kyrkomötet förrättas vart *tredje* år.

Varje val gäller för tiden från det att det nyvalda kyrkomötet har samlats till dess det närmast därefter valda kyrkomötet samlas. Denna tid är kyrkomötets valperiod.

Val till kyrkomötet förrättas vart *fjärde* år.

43 kap.

19 §

Ledamöter och ersättare väljs för *tre* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val

Ledamöter och ersättare väljs för *fyra* år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val

⁶ Senaste lydelse 1995:296.

av kyrkofullmäktige har ägt rum
i hela landet.

av kyrkofullmäktige har ägt rum
i hela landet.

Prop. 1996/97:70

46 kap.

3 §

Lunds stifts sydvästra valkrets
omfattar *Malmöhus län* och dess
nordöstra valkrets *Kristianstads
län* och Blekinge län.

Lunds stifts sydvästra valkrets
omfattar *Malmö kommun samt
Skåne läns västra och södra
valkrets som dessa anges i
vallagen (1997:000)*. Lunds stifts
nordöstra valkrets omfattar
*Skåne läns norra och östra
valkrets som dessa anges i
vallagen samt Blekinge län*.

Härnösands stifts västra valkrets omfattar Jämtlands län och dess östra
valkrets Västernorrlands län.

Luleå stifts södra valkrets omfattar Västerbottens län och dess norra
valkrets Norrbottens län.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § samt 3 kap. 3, 17, 22 och 32–33 §§ sametingslagen (1992:1433) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §

Sametinget skall bestå av 31 ledamöter, utsedda genom val. För ledamöterna skall det utses ersättare. I fråga om antalet ersättare och hur de skall utses gäller bestämmelserna i 14 kap. 18 § vallagen (1972:620) rörande landstingsvalen. Ledamöterna skall vara svenska medborgare.

Efter förslag av Sametinget förordnar regeringen ordförande i Sametinget. Ordföranden skall utses bland dem tingets ledamöter. Sametinget väljer vice ordförande bland ledamöterna.

Sametinget skall bestå av 31 ledamöter, utsedda genom val. För ledamöterna skall det utses ersättare. I fråga om antalet ersättare och hur de skall utses gäller bestämmelserna i 18 kap. 53 § vallagen (1997:000) rörande val till landstingsfullmäktige. Ledamöterna skall vara svenska medborgare.

3 kap.

3 §¹

Rösträtt till Sametinget har den som är upptagen i sameröstlängd.

I sameröstlängd tas den same upp som anmäler sig till valnämnden och som är svensk medborgare och på den samiska valdagen fyllt eller fyller 18 år.

Under de förutsättningar som i andra stycket anges för svenska medborgare skall i röstlängden tas upp även de utlänningar som enligt aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister har varit folkbokförda i landet *den 1 november de tre åren närmast före valåret* och som anmäler sig till valnämnden.

Under de förutsättningar som i andra stycket anges för svenska medborgare skall i röstlängden tas upp även de utlänningar som enligt aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister har varit folkbokförda i landet *tre år i följd före valdagen* och som anmäler sig till valnämnden.

¹ Senaste lydelse 1995:748.

17§

Beträffande röstning i vallokal gäller också 8 kap. 10 §, 11 § första stycket och 14 § vallagen (1972:620).

Vid röstning i vallokal gäller också 9 kap. 2 § andra stycket, 7 och 15 §§ samt 10 kap. 3 § vallagen (1997:000).

Avbryts röstningen skall mottagna ytterkuvert förvaras på betryggande sätt.

22 §

Vid en offentlig förrättning, som skall påbörjas så snart det kan ske sedan en vecka förflutit från valdagen, skall valnämnden granska och räkna de avgivna rösterna.

Vid sammanräkningen prövar valnämnden valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut som denna prövning föranleder. Härvid gäller för valnämnden i tillämpliga delar vad som enligt 14 kap. 2 § andra stycket och 3–5 §§ vallagen (1972:620) gäller för länsstyrelsen vid slutlig sammanräkning och mandatfördelning.

Vid sammanräkningen prövar valnämnden valsedlarnas giltighet och meddelar de beslut som denna prövning föranleder. Härvid gäller för valnämnden i tillämpliga delar vad som enligt 18 kap. 9 och 10 §§ samt 11 § första stycket 1 och andra stycket 4 vallagen (1997:000) gäller för länsstyrelsen vid slutlig sammanräkning och mandatfördelning.

Vid förrättningen skall protokoll föras.

32 §

Vid mandatfördelningen mellan grupper, partier och liknande sammanslutningar skall reglerna i 14 kap. 15 d och 17 §§ vallagen (1972:620) tillämpas. Dock gäller att jämförelsetalet innan något mandat har tilldelats skall vara detsamma som röstetalet för gruppen, partiet eller motsvarande.

Vid mandatfördelningen mellan grupper, partier och liknande sammanslutningar skall *mandaten fördelas proportionellt på grundval av valresultatet. Härvid tilldelas mandaten, ett efter annat den grupp, det parti eller motsvarande som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Jämförelsetalet beräknas genom att gruppernas, partiernas eller de liknande sammanslutningarnas röstetal delas med det tal som är ett högre än det dubbla antalet mandat som redan har tilldelats gruppen, partiet eller sammanslutningen.*

Sedan valnämnden fördelat mandaten i Sametinget skall resultatet av valet offentliggöras genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar.

Valnämnden skall utan dröjsmål till regeringen redovisa resultatet av valet samt utfärda bevis till valda ledamöter och ersättare.

Om en ledamot har avgått före utgången av den tid för vilken han blivit vald, skall valnämnden på anmälan av Sametingets ordförande inkalla en ny ordinarie ledamot enligt de bestämmelser i 14 kap. 22 § *vallagen* (1972:620) som avser ny ordinarie landstingsledamot.

Om en ersättare för ledamot har inträtt som ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av annan orsak, skall valnämnden på anmälan av Sametingets ordförande utse ytterligare ersättare enligt de bestämmelser i 14 kap. 23 § *vallagen* (1972:620) som avser ersättare för landstingsledamot.

Den förrättning som avses i första och andra styckena är avslutad när protokollet från förrättningen har *lästs upp*. Efter sammanräkningen skall valsedlarna åter läggas in i omslag på sätt som föreskrivs i 31 §.

Om en ledamot har avgått före utgången av den tid för vilken han blivit vald, skall valnämnden på anmälan av Sametingets ordförande inkalla en ny ordinarie ledamot enligt de bestämmelser i 18 kap. 62 § *vallagen* (1997:000) som avser ny ordinarie landstingsledamot.

Om en ersättare för ledamot har inträtt som ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av annan orsak, skall valnämnden på anmälan av Sametingets ordförande utse ytterligare ersättare enligt de bestämmelser i 18 kap. 63 § *vallagen* (1997:000) som avser ersättare för landstingsledamot.

Den förrättning som avses i första och andra styckena är avslutad när protokollet från förrättningen har *lagts fram för granskning*. Efter sammanräkningen skall valsedlarna åter läggas in i omslag på sätt som föreskrivs i 31 §.

33 §³

Valnämndens beslut enligt 22, 32 och 32 a §§ får överklagas hos Valprövningsnämnden. Ett beslut får överklagas av den som enligt röstlängden var röstberättigad vid valet. Det får också överklagas av en grupp, ett parti eller en liknande sammanslutning som har deltagit i valet.

Överklagandet skall ges in till Valprövningsnämnden och vara nämnden till handa inom tio dagar efter det att resultatet av valet offentliggjorts enligt 32 eller 32 a §.

Vid Valprövningsnämndens prövning av överklaganden som avses i denna paragraf får

Överklagandet skall ges in till Valprövningsnämnden och vara nämnden till handa *tidigast dagen efter valdagen och senast* inom tio dagar efter det att resultatet av valet offentliggjorts enligt 32 eller 32 a §.

Vid Valprövningsnämndens prövning av överklaganden som avses i denna paragraf får

² Senaste lydelse 1995:553 .

³ Senaste lydelse 1995:553 .

nämnden upphäva valet eller
föranstalta om andra mindre
ingripande åtgärder enligt de
grunder som anges i 15 kap. 7 §
vallagen (1972:620).

nämnden upphäva valet eller
föranstalta om andra mindre
ingripande åtgärder enligt de
grunder som anges i 19 kap. 18
eller 19 §§ vallagen (1997:000).

Prop. 1996/97:70

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:743)
om aviseringsregister

Prop. 1996/97:70

Härigenom föreskrivs att 4 och 7 §§ lagen (1995:743) om aviseringsregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Aviseringsregistret får innehålla uppgifter om personer som är eller har varit folkbokförda i landet eller som annars tilldelats personnummer. För en sådan person får de uppgifter anges som registrerats enligt lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister och som avser

1. personnummer,
2. namn,
3. adress,
4. folkbokföringsfastighet, lägenhetsbeteckning, folkbokföringsort och folkbokföring under särskild rubrik,
5. födelsehemort och födelseort,
6. medborgarskap,
7. civilstånd,
8. make, föräldrar, barn och vårdnadshavare,
9. datum för inflyttning från utlandet,
10. avregistrering med uppgift om dödsfall, utflyttning till utlandet eller annan anledning,
11. medlemskap i icke-territoriell församling.
11. medlemskap i icke-territoriell församling,
12. *anmälan enligt 7 kap. 1 och 10 §§ vallagen (1997:000).*

7 §

I aviseringsregistret får som sökbegrepp användas uppgift

1. som avses i 4 § 1–4 och 8,
1. som avses i 4 § 1–4, 8 och 10–12,
2. om medborgarskap i Sverige, Danmark, Norge, Finland eller Island, eller
3. om medborgarskap i land inom eller utom Europeiska unionen (unionsmedborgarskap eller icke unionsmedborgarskap).

Som sökbegrepp får, enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, också användas uppgift som avses i 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1997.

¹ Senaste lydelse 1996:1234.

I mars 1991 bemyndigades chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en särskild utredare (dir. 1991:13) för att se över valförfarandet från administrativ och teknisk synpunkt. Utredningen antog namnet Vallagsutredningen (Ju 1991:02).

I april 1992 beslutade den dåvarande regeringen att utvidga uppdraget till att särskilt se över de bestämmelser som reglerar röstningsförfarandet för utlandssvenskar i syfte att göra det lättare för denna väljarkategori att delta i riksdagsvalen (dir. 1992:49).

Efter det att Vallagsutredningen i oktober 1992 överlämnat delbetänkandet *VAL, Organisation Teknik Ekonomi* (SOU 1992:108) beslutade regeringen i juni 1993 att ombilda Vallagsutredningen till en parlamentariskt sammansatt kommitté. Kommittén antog namnet 1993 års vallagskommitté.

Kommittén har i mars 1994 överlämnat slutbetänkandet *Vallagen* (SOU 1994:30). Kommitténs sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över de remissinstanser som yttrat sig finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju94/1087).

Genom lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994 kunde Riksskatteverket efter samråd med länsstyrelser och valnämnder besluta att viss försöksverksamhet fick genomföras vid de allmänna valen 1994. Riksskatteverket har i januari 1996 redovisat sina erfarenheter av denna försöksverksamhet i rapporten *Försöksverksamhet vid de allmänna valen 1994* (dnr Ju96/338).

Regeringen gav i november 1995 Riksskatteverket två uppdrag. Det ena avsåg en översyn av röstlängds- och röstkortsframställningen. Verket har redovisat sina överväganden med anledning av uppdraget i rapporten *Nytt system för framställning av röstlängder och röstkort* (dnr Ju96/2119). I rapporten presenterar Riksskatteverket rutiner och systemlösningar för hur röstlängder och röstkort skall kunna framställas enligt de av 1993 års vallagskommitté föreslagna nya reglerna. Det andra uppdraget gällde att lägga fram förslag till ett system för optisk läsning av valsedlar inför de allmänna valen år 1998. I rapporten *Optisk läsning av valsedlar* (dnr Ju96/2136) redovisar Riksskatteverket olika modeller för sammanräkning av valresultatet, två med optisk läsning och en som nu utan optisk läsning.

Parallellt med arbetet med en ny vallag har frågan om personval beretts.

I början av år 1992 tillkallades Personvalskommittén (Ju 1992:02) med uppdrag att lägga fram förslag som medför ett ökat inslag av personval till riksdagen samt överväga det lämpliga i att införa ett sådant inslag också vid val till beslutande kommunala församlingar. I betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21) har kommittén redogjort för olika modeller med inslag av personval samt lämnat förslag för att komma till rätta med problem kring missbruket av den fria nomineringsrätten. Betänkandet har remissbehandlats och en sammanställning av

remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju93/1120). Prop. 1996/97:70

Vid de överläggningar mellan riksdagspartierna som hölls hösten 1993 diskuterades bl.a. Personvalskommitténs förslag. Partierna kom därvid överens om att det i regeringsformen skulle införas en bestämmelse om att val till riksdagen sker genom röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge en särskild personröst och att en personvalsreform borde föregås av försök. På grundval av överenskommelsen vid överläggningarna ändrades 3 kap. 1 § regeringsformen.

Vid överläggningarna enades man vidare bl.a. om att frågan om åtgärder mot missbruk av den fria nomineringsrätten och eventuell delning av vissa större riksdagsvalkretsar skulle beredas i parlamentariska utredningar. Mot denna bakgrund tillkallade regeringen i juni 1994 en parlamentariskt sammansatt kommitté (Ju 1994:06) som fick i uppdrag att se över vissa frågor med anknytning till valsystemet (dir. 1994:49). Kommittén antog namnet Nomineringsrätts- och valkretskommittén.

Sedan försök med personröstning ägt rum i sju kommuner vid valet till kommunfullmäktige år 1994 och då personröstning också var ett inslag i valet till Europaparlamentet år 1995, fick Nomineringsrätts- och valkretskommittén i tilläggsdirektiv (dir. 1995:7 och dir. 1995:115) i uppdrag att följa upp resultatet av personvalsinslaget i dessa val.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén överlämnade i december 1995 ett första betänkande *Vissa valfrågor* (SOU 1995:143). Kommittén har i betänkandet presenterat två modeller för att komma till rätta med missbruket av den fria nomineringsrätten. I övrigt lade kommittén inte fram förslag till författningsändringar. Mot bakgrund av kommitténs redovisning i betänkandet kommer förslag i fråga om en ändrad utformning av valkretsarna vid val till riksdagen inte att läggas fram nu. Kommitténs sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 3*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över de remissinstanser som yttrat sig finns i *bilaga 4*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju96/295).

Nomineringsrätts- och valkretskommittén överlämnade i maj 1996 sitt andra betänkande *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). I betänkandet har kommittén redovisat ett antal förslag till förändringar i valsystemet i syfte att underlätta personvalsinslaget vid de allmänna valen år 1998. Kommitténs sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 5*. Även detta betänkande har remissbehandlats och en förteckning över de remissinstanser som yttrat sig finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju96/1819).

1995 års kyrkomöte har i en skrivelse till regeringen anhållit dels beträffande valdagens förläggning om en sådan lagändring att kyrkofullmäktigvalen från och med 1997 års val äger rum tredje söndagen i september, dels beträffande mandatperiodens längd om en sådan lagändring att mandatperioden för kyrkofullmäktige och andra berörda kyrkliga organ blir fyra år (kskr. 1995:4, 1KL 1995, CsSkr. 1995:5).

Europeiska unionens råd har utfärdat direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Direktivet omfattar allmänna och direkta kommunala val och riktar sig till medlemsstaterna. I en bilaga till direktivet bestäms närmare vilka de grundläggande lokala förvaltningsenheterna är i varje medlemsstat. För Sveriges del omfattas kommuner och landsting (se rådets direktiv 96/30/EG av den 13 maj 1996 om ändring av direktiv 94/80/EG). Direktivet inarbetas enligt förslaget i kommunallagen och den nya vallagen. Direktiven finns intagna i *bilaga 7*. I denna fråga har underhandssynpunkter inhämtats från Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Den 17 september 1995 hölls det i Sverige val till Europaparlamentet. Valet reglerades genom lagen (1995:734) om val till Europaparlamentet. I förarbetena till lagen (prop. 1994/95:154, bet. 1994/95:KU40) framhölls att de grundläggande principer som lagen bygger på bör kunna vinna fortsatt tillämpning. Eftersom lagen uttryckligen endast gäller vid 1995 års val måste den dock omarbetas. Liksom har skett i den nuvarande lagen måste vid en sådan omarbetning särskilt beaktas de detaljerade och bindande EG-rättsliga bestämmelser som finns om val av företrädare i Europaparlamentet. Dessa är i främst en av rådet beslutad akt om allmänna och direkta val till Europaparlamentet (den s.k. valrättsakten fogad till rådets beslut 76/787/EKSG, EEG, Euroatom av den 20 september 1976, se prop. 1994/95:154, bilaga 3 och 4). Dessutom finns bestämmelser i rådets direktiv 93/109/EG av den 6 december 1993 om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (se prop. 1994/95:154, bilaga 5).

Regeringen lägger nu fram förslag till en ny vallag huvudsakligen i enlighet med 1993 års vallagskommittés förslag kompletterat med de överväganden i fråga om personval som följt med anledning av det utredningsarbete som skett i denna fråga. Vidare innehåller förslaget bl.a. ett inarbetande av bestämmelser om rösträtt och valbarhet i kommunala val samt om val till Europaparlamentet.

Slutligen lägger regeringen fram förslag som tillmötesgår framställningen från kyrkomötet. Däremot finner regeringen inte anledning att nu, i ett skede där 1997 års val kommer att vara det sista kyrkliga valet i statlig regi, i övrigt vidta några reformåtgärder för de kyrkliga valen. De ändringar som föreslås i propositionen är endast sådana som är nödvändiga med hänsyn till förslaget till en ny vallag.

Samtliga förslag har utarbetats i nära samråd med Riksskatteverkets valenhet som är central valmyndighet i landet.

Lagrådet

Förslaget till lag om röstlängdsregister utgör ett sådant förslag som Lagrådet enligt 8 kap. 18 § regeringsformen bör granska. Detta gäller också för vissa övriga förslag till ändringar i gällande författningar som

tas upp i propositionen. Med hänsyn till att förslagen endast innebär mindre anpassningar till förslaget om ny vallag finner regeringen att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Prop. 1996/97:70

4 Utgångspunkterna för regeringens förslag

4.1 Huvuddragen i det gällande valsystemet

De grundläggande reglerna om valsystemet finns i regeringsformen och kommunallagen (1991:900). Detaljerade regler om valförfarandet finns i vallagen (1972:620). För val till kyrkofullmäktige finns regler i kyrkolagen (1992:300) och lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m. För val till Europaparlamentet finns regler i lagen (1995:734) om val till Europaparlamentet.

Ordinarie val till riksdagen sker vart fjärde år. Detta val samt val i hela landet av ledamöter och ersättare i landstings- och kommunfullmäktige förrättas samma dag. Valdag är tredje söndagen i september. Vid val i hela landet av kyrkofullmäktige är tredje söndagen i oktober valdag.

Val till Europaparlamentet hålls i alla stater som är medlemmar i Europeiska unionen under fyra dagar i en bestämd tidsperiod i juni månad. Senast hölls val i juni 1994 bland de dåvarande medlemsstaterna. Nästa val kommer att äga rum i juni 1999. Med stöd av artikel 31 i anslutningsakten höll Sverige sitt första allmänna, direkta val till Europaparlamentet den 17 september 1995. Grundtanken i lagen om val till Europaparlamentet är att valet så nära som möjligt skall ansluta till den ordning som gäller vid val till riksdagen. Eftersom i valen till Europaparlamentet endast 22 företrädare skall utses från Sverige och då mandaten skall fördelas proportionellt med hänsyn till valresultatet i landet som helhet, anges det i lagen att någon indelning av landet i valkretsar inte skall förekomma.

För val till riksdagen är landet indelat i valkretsar. Valkretsarna är för närvarande 29 och motsvarar i stort länsindelningen. För landstingsvalen är landstingen indelade i valkretsar. Dessa skall omfatta en eller flera kommuner men får också utformas på annat sätt. För val till kommunfullmäktige skall de större kommunerna vara indelade i valkretsar. Om en kommun i övrigt får delas i valkretsar avgörs i första hand av det antal personer som har rösträtt.

I 5 kap. vallagen finns bestämmelser om registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater. Genom registreringen får ett parti ett visst skydd för sin beteckning. Skyddet innebär att någon förväxlingsbar partibeteckning inte får registreras. Registreringen innebär också ett skydd mot illojal användning av en partibeteckning vid val. Detta skydd består i att kandidatnamn på en sådan valsedel skall anses obefintliga om inte valsedeln som första och andra namn upptar en kandidat som är anmäld av partiet. Registrering av partibeteckning är frivillig. Ordningen för partiernas nominering av kandidater till de allmänna valen är inte reglerad. Detta leder bl.a. till att väljarna har

möjlighet att på valsedeln ta upp vilken partibeteckning och vilka kandidater de vill. Denna långtgående s.k. fria nomineringsrätt är en internationellt sett ovanlig företeelse.

Den som har fyllt 18 år senast på valdagen och som är upptagen i röstlängd, har rösträtt till riksdagen. Det finns två typer av röstlängd, en allmän och en särskild. Båda dessa röstlängder upprättas årligen. De skrivs ut de år då det skall hållas val. Röstlängderna gäller från den 1 september till och med den 31 augusti påföljande år. Röstlängderna skall upprättas senast den 15 juli. Den allmänna upprättas för varje valdistrikt av skattemyndigheten i länet och i den antecknas alla svenska medborgare som är folkbokförda på fastighet i valdistriktet den 1 juli och som har fyllt eller fyller 17 år senast den 1 september det år röstlängden upprättas. Den som inte är folkbokförd i valdistriktet den 1 juli är således inte kvalificerad att få rösta. Den tidpunkt som avgör detta brukar kallas för kvalifikationsdagen. Den särskilda röstlängden innehåller uppgifter om utlandssvenskar som senast den 1 juli ansökt om att bli upptagna i röstlängden.

Under ett valår skall det för var och en som tas upp i röstlängd upprättas ett röstkort. Röstkortet skall innehålla uppgifter om väljarens namn och nummer i röstlängden. Kortet skall också innehålla uppgifter om väljarens valdistrikt och i vilken vallokal han eller hon skall rösta på valdagen.

Röstning kan ske både inom och utom landet. Röstning i vallokal på valdagen är naturligtvis det primära alternativet. Härutöver finns möjlighet att rösta på postkontor. Andelen poströster har ökat för varje val sedan möjligheten till poströstning infördes år 1942. Röstning på postkontor får börja 24 dagar före valdagen och pågår fram till och med valdagen. Ångerröstning är möjlig. Med detta avses att rösta i vallokal under valdagen trots att man poströstat. Särskilda postkontor kan också inrättas på sjukhus, ålderdomshem eller kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt. Riksskatteverket beslutar, också efter förslag från Utrikesdepartementet, om att röstmottagning kan ske på vissa svenska utlandsmyndigheter. Ett par länder godtar inte att utlandsmyndigheter tar emot röster. Därför har brevröstning blivit nödvändigt i vissa fall. Riksskatteverket beslutar också om röstning på fartyg i utrikes fart. Röstning kan dessutom ske genom bud eller lantbrevbärare.

Rösträkningen sker på tre olika ställen. Sedan vallokalen stängt kl. 20.00 på valdagen vidtar en preliminär röstsammanräkning av valförrättarna i vallokalen. Onsdagen efter valdagen sker valnämndens preliminära rösträkning då också röster som valdistrikten inte hunnit få beaktas. Detta är den s.k. onsdagsräkningen. Allt valmaterial skickas därefter till länsstyrelsen som ombesörjer den slutliga sammanräkningen. När denna avslutats kan mandatfördelningen vidta.

Mandatfördelningen vid riksdagsvalet ombesörjs av Riksskatteverket. Vid val av landstingsledamöter samt kommunfullmäktige ansvarar länsstyrelserna för mandatfördelningen.

Valadministrationen är organiserad i tre nivåer. Riksskatteverket är central valmyndighet och ansvarar centralt för förberedelserna och

genomförandet av de allmänna valen. Regionalt är länsstyrelserna valmyndigheter och har det formella ansvaret för förberedelserna och genomförandet av allmänna val. På den regionala nivån ingår också skattemyndigheten i valadministrationen. Lokalt är det kommunerna som administrerar allmänna val. Det är den kommunala valnämnden som planerar och genomför röstningen på valdagen och som administrerar den preliminära rösträkning som sker under valnatten.

Om valutgången överklagas handläggs överklagandet hos Valprövningsnämnden. Nämnden har också ett flertal andra uppgifter inom ramen för valförfarandet. Valprövningsnämnden utses av riksdagen.

4.2 Behovet av förnyelse inom valsystemet

Valsystemet skall bidra till förverkligandet av folkstyrelsen. Det är av grundläggande betydelse ur politisk-demokratisk synvinkel att valsystemet, inbegripet valorganisationen, är så uppbyggt att det legitimerar valresultatet och att väljarna kan känna förtroende för detta och därmed också tilltro till att valets resultat är riktigt.

Valsystemet måste vara säkert. I detta ligger att både regelverket och organisationen skall vara uppbyggt på så sätt att de hindrar manipulation av valresultaten. Valsystemet måste vidare vara rättssäkert ur väljarens perspektiv. Detta rör bl.a. frågor om röstlängd.

Vidare bör valsystemet vara förutsägbart i den meningen att väljarna skall kunna förlita sig på att valresultatet bestäms av de regler som gäller och att valorganisationen fungerar så likformigt som möjligt.

Slutligen är det av stor betydelse att valförfarandet ger förutsättningar för en effektiv administration och hantering. Detta gäller såväl personella och ekonomiska resurser som lokaler och utrustning.

Vallagen har ändrats vid åtskilliga tillfällen sedan den trädde i kraft. Någon mer övergripande genomgång av lagen har emellertid aldrig gjorts. De förändringar som genomförts har i huvudsak föranletts av ändringar i valsystemet eller begränsats till vidareutveckling av det valförfarande som tillämpades redan vid 1970 och 1973 års allmänna val.

Vallagen bör innehålla en så långt det är möjligt fullständig reglering av valförfarandet. Ett huvudskäl för detta är naturligtvis att valförfarandet i huvudsak är gemensamt för de olika val som äger rum inom landet. Redan i arbetet med 1972 års vallag slogs fast att det vore i hög grad irrationellt att ha bestämmelser om samtidiga val som är eller i stor utsträckning kan göras överensstämmande i två skilda lagar. Även för val som sker på annan valdag som valet till Europaparlamentet finns skäl att undvika en särskild lag med omfattande hänvisningar till den generella vallagen. Detta ställningstagande innebär att vallagen å ena sidan innehåller grundläggande regler om valförfarandet och å andra sidan detaljerade regler av mer teknisk valadministrativ natur. Vallagen får en stor omfattning vilket ställer höga krav på en genomtänkt disposition. Det är vidare angeläget att vallagen bidrar till förståelse för

hur valsystemet faktiskt är uppbyggt. Vallagen skall självklart också vara användbar för dem som tillämpar lagen.

Vårt hittillsvarande valsystem har beskrivits som ett renodlat partival. Väljaren har fått ta ställning till de alternativ som partierna utgör. Inom partivalets ram har det dock funnits vissa möjligheter för väljaren att påverka vilka personer som skall ta plats i de beslutande församlingarna. Formellt har nämligen väljarna en i det närmaste total frihet att lägga sin röst på just de personer som bäst svarar mot deras preferenser. I realiteten har emellertid inslaget av personröstning varit obetydligt.

Trots att flera utredningar under de senaste 20 åren behandlat frågan om ett ökat inslag av personval kunde politisk enighet inte nås förrän genom Personvalskommitténs betänkande *Ökat personval* (SOU 1993:21). Vid överläggningar mellan företrädare för riksdagspartierna under hösten 1993 träffades överenskommelse bl.a. om att ett ökat inslag av personval skulle införas. Riksdagspartierna var överens om att en personvalsreform borde föregås av försök vid de allmänna valen år 1994. Först vid det ordinarie val som hålls efter 1994 års val kunde personröstning tillämpas första gången och då enligt den modifierade danska modell med preferensröstning som Personvalskommittén förordat.

Vid de överläggningar mellan riksdagspartierna som hölls i personvalsfrågan under hösten 1993 blev partierna också ense om att det i 3 kap. 1 § regeringsformen skulle införas en bestämmelse om att val till riksdagen sker genom röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.

4.3 Förändringar i förhållande till det i dag gällande valsystemet

Det förslag som här läggs fram bygger i stora delar på reglerna i den nuvarande vallagen. Flera viktiga delar i förslaget är dock nyheter. Här skall dessa presenteras översiktligt för att sedan tas upp utförligare längre fram.

Ett syfte med omarbetningen av vallagen är att lagens uppbyggnad skall stå i överensstämmelse med ordningsföljden av de moment som genomförs vid ett val. För att uppfylla detta har flera omkastningar av reglerna gjorts. Vidare är en strävan att lagen skall vara enklare att hitta i. Detta har bl.a. medfört användning av underrubriker och hänvisningar till grundläggande regler i andra om valförfarandet.

I enlighet med vad regeringsformen numera föreskriver ges väljarna möjlighet att inom ramen för partivalssystemet avge en särskild personröst. Vilket genomslag en sådan personröst skall få i förhållande till partiernas rangordning av kandidaterna vid nomineringsprocessen avgörs av den spärr som gäller för att de särskilda personrösterna skall räknas för en kandidat. Det föreslås att spärren i den nya vallagen sätts till åtta procent vid riksdagsvalet och till fem procent vid övriga val.

Personröstningsmomentet framhävs bäst genom att kandidaterna tydliggörs inför valen. Bland annat för att förenkla möjligheten till detta

föreslås en frivillig reglering där partier som väljer att registrera sin partibeteckning också slutligt anmäler sina samtliga kandidater. Härigenom får också partiet skydd för sin partibeteckning. Den hittillsvarande ordningen där minst fyra kandidater anmälades och två av de anmälda kandidaterna måste stå överst på en namnvalsedel utmönstras därvid.

Genom förslaget slås det fast enligt vilken princip personröstning skall ske. Den modell med preferensröstning som föreslås medför att behovet av strykningar och tillskrivna namn bortfaller. Tillskrivna namn beaktas därför inte vid sammanräkningen för de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Strykningar skall aldrig beaktas vid sammanräkningen.

De nya reglerna har det dubbla syftet att dels underlätta för väljarna att personrösta, dels göra det möjligt att klara en snabb och riktig sammanräkning av rösterna. Till detta kommer att missbruket av den fria nomineringsrätten, t.ex. bruket av s.k. piratlistor, motverkas. För att underlätta personröstning upphävs också förbudet mot namnvalsedlar på posten.

Ersättare för ledamöter och företrädare skall i första hand utses på grundval av en kandidats personliga röstetal. Detta innebär för ersättarvalet att den s.k. listtroheten frångås för de fall en kandidat fått personröster över spärren.

Ett nytt system för framställning av röstlängder och röstkort införs. Detta innebär att kvalifikationsdagen för rösträtt bestäms till 30 dagar före valdagen. Systemet med en alltid gällande röstlängd ersätts med ett system där röstlängden endast tas fram då det skall hållas ett val eller en omröstning. Eftersom röstkortet kommer att vara tillgängliga för väljarna senare än i dag kortas förtidsröstningen vid posten till 18 dagar före valdagen. Den särskilda röstlängden för utlandssvenskar tas bort och utlandssvenskarna tas upp i samma röstlängd som övriga väljare. En särskild registerlag för röstlängds- och röstkortsframställning föreslås.

Permanent regler om Sveriges val till Europaparlamentet förs in i den generella vallagen. Detta sker genom att reglerna för det val som hölls år 1995 i tillämpliga delar förs över till den nya vallagen.

Genom den nya vallagen genomförs det EG-direktiv som stadgar rätt för unionsmedborgare bosatta i en annan medlemsstat att där rösta i kommunala val. Reglerna innebär att det nuvarande kravet på tre års folkbokföring för att utlänningar skall ha rätt att rösta i kommunalval tas bort för unionsmedborgare. Treårskravet tas också bort för medborgare i Island och Norge.

4.4 Information om det nya valsystemet

Det är troligt att den nu förestående förändringen av valsystemet med bl.a. personröstning, anmälan av kandidater och nytt röstlängdsförfarande ur väljarnas synpunkt framstår som mer påtaglig än övergången till enkammarriksdag och proportionellt valsystem i början av 1970-talet. Informationsinsatsen vid denna förändring av valsystemet

var massiv. Enligt regeringens mening krävs vid den förestående reformen en motsvarande insats för att det nya valsystemet skall få ett bra genomslag. Aktiva informationsinsatser från såväl partierna som det allmännas sida skyndar också på reformens genomslag. Erfarenheterna från försöksvalen och valet till Europaparlamentet visar att en allsidig belysning är nödvändig på ett tidigare stadium än vad som blev fallet vid t.ex. valet till Europaparlamentet.

De totala kostnaderna för de allmänna valen år 1994 (bortsett från folkomröstningen) uppgick till ca 175,4 miljoner kronor. Av dessa avsåg ca 18,2 miljoner kronor utskick av röstkort, vari ingår en informationsbroschyr, samt ca 2,6 miljoner kronor för övrig information. Endast cirka en och en halv procent av valanslaget gick således till information. Utöver valanslaget krävs till 1998 års val enligt regeringens mening högre anslag för detta ändamål.

För att myndigheterna skall kunna fullgöra den informationsinsats som måste till har extra resurser avsatts i årets budget som kan förutsättas täcka behovet av en inledande insats. Regeringen beräknade i budgeten (prop. 1996/97:1 utg. omr. 1 anslag C 3) valanslaget för innevarande budgetår till 48 miljoner kronor. Beloppet avser bl.a. kostnader för 1997 års kyrkoval. För år 1998, då allmänna val första gången skall hållas med det nya systemet, beräknas utgifterna uppgå till 205 miljoner kronor och för år 1999, då val till Europaparlamentet skall hållas nästa gång, till 120 miljoner kronor. Av dessa har för 1998 års allmänna val 10 miljoner kronor avsatts för informationsinsatser. Skulle ytterligare behov uppkomma får detta behandlas vid nästa budgetberedning.

En viktig fråga i det här sammanhanget är vilken instans som har ansvaret för informationsspridningen. Den i dag tillämpade uppdelningen av informationsspridningen mellan myndigheter och partier är inte reglerad på något sätt. En sådan reglering är inte heller nödvändig eller önskvärd. Partierna har givetvis en central roll som länk till väljarna. Samtidigt har myndigheterna ett primärt ansvar för att en riktig information ges om valsystemet.

Hur informationsinsatsen från statens sida skall se ut får avgöras av den myndighet på vilken det ankommer att utforma informationen. Erfarenheterna från försöksvalen och valet till Europaparlamentet får vara vägledande. Regeringen avser att ge Riksskatteverket som central valmyndighet i uppdrag att arbeta fram en plan för hur information om valet skall utformas och spridas. Det bör sedan ankomma på Riksskatteverket och andra valmyndigheter att se över vilket informationsmaterial som behövs och arbeta fram materialet.

Partiernas roll i detta sammanhang har redan nämnts. Det är uppenbart att partierna har ett stort inflytande när det gäller att öka förståelsen för valsystemet. Det visade sig i de båda val som genomförts med personröstning att partierna inte var uppmärksamma på de förändringar som införts i valen. Till nästa val kan dock förutsättas att partierna har en bättre kännedom om det nya valsystemet och att de fått adekvat information från myndigheterna. De kan därmed medverka till att valsystemet kan belysas för allmänheten på ett enklare sätt. De förenklingar av systemet som föreslås i förhållande till försöksvalet och

valet till Europaparlamentet bidrar naturligtvis också till att göra det lättare att föra ut informationen. Prop. 1996/97:70

Partiernas roll är också mycket viktig när det gäller att verka för närmare kontakter mellan väljarna och kandidaterna. Partierna bör mer aktivt verka för att väljarna skall få kännedom om vilka kandidater som partiet för fram.

5 Språklig och redaktionell översyn

Vid sidan av att det genomförs flera stora och angelägna sakliga ändringar behövs det också en språklig och redaktionell bearbetning av den nu gällande vallagen. Strävan för den bearbetning som nu har gjorts har varit att skapa en lag som är lätt att hitta i och är lätt att följa genom att den i huvudsak är uppbyggd i samma ordningsföljd som de olika momenten i valförfarandet. En följd av detta är att reglerna i flera fall har kastats om i förhållande till den nuvarande lagen och att de olika avsnitten också har försetts med underrubriker.

Lagen innehåller upprepningar av vissa grundläggande bestämmelser om valförfarandet som ges i regeringsformen och kommunallagen. Ett syfte med denna ordning är att samla samtliga bestämmelser som rör de allmänna valen i samma lag. I samband med upprepningarna finns en hänvisning till den grundläggande bestämmelsen.

Flera paragrafer räknar upp olika moment som skall iakttas i samband med valförfarandet. Dessa har delats upp i strecksatser för att underlätta läsningen. I de fall där det behövs för hänvisning till lagtexten – antingen inom lagen eller för personer som fattar beslut enligt lagen – har strecksatserna numrerats för att underlätta hänvisningar.

Vissa av de bestämmelser i förslaget som behandlar den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen samt hur ledamöter och ersättare skall utses är valmatematiska formler klädda i ord. De bestämmelserna blir med nödvändighet förhållandevis omfattande och dessutom svårtillgängliga för dem som inte fullt ut behärskar materialet. Eftersom bestämmelserna tynger lagtexten har de samlats i ett avslutande kapitel som enbart innehåller det som kan kallas valmatematik. När det behövs ges det hänvisningar till bestämmelserna i det kapitlet.

6 Personvalsinslaget

Inslaget av personval har tidigare varit obetydligt i vårt land. Det hittillsvarande valsystemet brukar karakteriseras som ett renodlat partival. De möjligheter som väljarna vid valet har att framföra synpunkter på namnordningen genom att skriva till egna kandidater på valsedlarna eller att stryka kandidater på de förtryckta namnvalsedlarna har i realiteten inte fått någon effekt på den slutliga namnordningen.

Ett ökat inslag av personval har varit föremål för olika överväganden inom det statliga utredningsväsendet under den senare delen av detta

århundrade. Författningsutredningen föreslog i betänkandet *Sveriges statsskick* (SOU 1963:17) en obligatorisk personröstning med partirekommendation av vissa kandidater och mindre valkretsar som bas för väljarkontakt. Förslaget kritiserades dock som komplicerat och genomfördes aldrig.

Grundlagberedningen övervägde också personmomentet i valet i sitt slutbetänkande *Ny regeringsform – Ny riksdagsordning* (SOU 1972:15). Emellertid saknades möjlighet att i det sammanhanget göra undersökningar kring frågan om personvalsinslaget. I stället fick detta övervägas av Personvals- och valkretsutredningen. Utredningen presenterade i betänkandet *Personval och valkretsindelning* (SOU 1977:94) ett förslag som innebar en fakultativ personröstning med officiell kandidatur. Den kandidat som fick flest röster blev direkt invald. Partirösterna överfördes till övriga kandidater på listan. Förslaget mottogs med blandade reaktioner vid remissbehandlingen. Ytterligare överväganden ansågs nödvändiga och förslaget ledde inte till något lagförslag.

Folkstyrelsekommittén framhöll i betänkandet *Folkstyrelsens villkor* (SOU 1987:6) vikten av att valsystemet underlättar för väljarna att påverka valet av kandidater. Ett ökat personvalsinslag skulle enligt kommittén uppmuntra väljarna att intressera sig mer för åsikter och egenskaper hos de uppställda kandidaterna och dessa skulle å sin sida anse det viktigt att informera sig om väljarnas inställning. Det förslag om personröstning som framfördes ledde dock inte till någon lagstiftning.

Personvalskommittén diskuterade i sitt betänkande *Ökat personval* (SOU 1993:21) ett antal olika modeller för ett ökat personvalsinslag i det svenska valsystemet. Endast för en av dessa modeller utarbetades ett fullständigt författningsförslag. Kommittén gav den modellen namnet *modifierad dansk modell* eftersom den inspirerats av det danska valsystemets sidoordnade uppställning.

Grunddragen i det av Personvalskommittén utarbetade förslaget är följande. Nominering av kandidater går till på samma sätt som tidigare. Det förutsätts alltså att partierna presenterar valsedlar som tar upp kandidatnamn i den ordning som partiets nomineringsförfarande lett fram till. Modellen påverkar inte mandatfördelningen mellan partierna utan endast platsfördelningen inom ett parti. Ett valsystem med ökat personvalsinslag enligt modellen utgår således alltså från ett val mellan partier. Det nya i förslaget är att väljarna också har möjlighet att markera *en* kandidat, inte flera, på valedeln. Genom markeringen har väljarna avgett en särskild personröst. Systemet med personröstning är inte tvingande. Det står alltså väljarna fritt att inte markera någon kandidat och i stället godta partiets ordning av kandidaterna eller enbart rösta med en partimarkerad valedel.

Sedan mandatet fördelats mellan partierna skall de besättas med personer. Förslagets enkla grundprincip är att den kandidat som fått flest personröster blir utsedd; den med näst flest personröster besätter det andra mandatet osv. tills samtliga mandat är tillsatta. För att förhindra en ordning där endast ett fåtal personröster blir avgörande för

platsfördelningen, vilket kraftigt skulle reducera partiinflytandet, föreslogs en spärr. Spärren anordnades på så sätt att endast i de fall en kandidat erhållit personröster motsvarande en viss andel av avgivna röster i valkretsen skulle personrösterna avgöra ordningen. Den spärr som föreslogs gälla vid riksdagsvalen sattes till åtta procent av partiets röster i valkretsen. Motsvarande siffra för kommunala val sattes till fem procent. För det fall ingen kandidat skulle nå upp till spärren eller om inte alla platser kunde tillsättas med hjälp av personrösterna skulle den i dag gällande fördelningsmetoden tillämpas.

Under hösten 1993 hölls partiöverläggningar som bl.a. behandlade frågan om personval. Partierna enades därvid om att införa ett system med personval enligt den modifierade danska modellen. Partierna enades vidare om att införandet skulle föregås av försök i minst tre kommuner. Vid överläggningarna enades partierna också om att grundlagen skulle ändras för att lyfta fram personvalsinslaget.

Mot bakgrund av överenskommelserna beslutade riksdagen om grundlagsändringar, vilka trädde i kraft 1 januari 1995 (prop. 1993/94:115, bet. 1993/94:KU44 och bet. 1993/94:KU1 samt SFS 1994:1469), varigenom det bl.a. infördes en ny andra mening i 3 kap. 1 § första stycket regeringsformen med följande lydelse.

Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.

Personvalsinslaget har genom den nya bestämmelsen lyfts fram. Det framgår också att den personröst som en röst på partiet indirekt ger i det hittillsvarande systemet, kan förstärkas med den särskilda personrösten enligt det nya systemet. Det har således genom ändringen i grundlag fastlagts att det svenska valsystemet utgår från ett partival men att det skall finnas en möjlighet för väljarna att avge en särskild personröst.

Vidare beslutades mot bakgrund av överenskommelsen mellan partierna om försöksval med personröstning (prop. 1993/94:129, bet. 1993/94:KU23, SFS 1994:285). Försök med personval enligt den modifierade danska modellen har ägt rum vid val till kommunfullmäktige år 1994 i Helsingborg, Linköping, Solna, Vaggeryd, Vänersborg, Östersund och Övertorneå.

I propositionen 1994/95:154 Val till Europaparlamentet m.m. anförde regeringen bl.a. att ett svenskt system för val till Europaparlamentet så långt som möjligt borde ansluta till det gällande systemet för riksdagsval. Vidare anfördes att eftersom det vid 1998 års allmänna nationella val och framöver kommer att finnas en möjlighet till personröstning, talade starka skäl för att valet till Europaparlamentet även i detta avseende borde genomföras på ett sätt som ansluter till valet till riksdagen. Valet till Europaparlamentet år 1995 genomfördes därför med möjlighet för väljarna att avge en särskild personröst. Spärren för väljarnas inflytande sattes emellertid till fem procent med hänsyn till att landet som helhet utgjorde en valkrets.

Mot bakgrund av de förslag och de val som genomförts med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst har Nomineringsrätts- och valkretskommittén haft i uppdrag att utvärdera de genomförda valen. Övervägandena från utvärderingen redovisas i kommitténs slutbetänkande *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). Kommittén har utgått från den modifierade danska modellen. Sammanfattningsvis kommer kommittén fram till att personvalsinslaget skall förstärkas och göras så ändamålsenligt som är möjligt inom ramen för det traditionella partivalssystemet. Utan att föreslå förändringar i de grundläggande principerna för det personvalssystem som prövats vid de senaste valen, har kommittén framfört förslag som förenklar valsystemet som helhet.

6.1 Ett ökat personvalsinslag

Regeringens förslag: Väljarna ges genom närmare bestämmelser i vallagen möjlighet att i enlighet med regeringsformens föreskrifter avge en särskild personröst inom ramen för partivalssystemet. Personröstning skall ske enligt den modell som prövats vid val till kommunfullmäktige i sju kommuner och i valet till Europaparlamentet.

Kommittéförslag: Olika system för personval behandlades av Personvalskommittén i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21). I betänkandet förespråkades i första hand en modifierad dansk modell. Denna modell har tillämpats i försöksval år 1994 i sju kommuner och i valet till Europaparlamentet år 1995. Dessa val har utvärderats av Nomineringsrätts- och valkretskommittén och resultaten redovisas i slutbetänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). Det förslag till ökat personvalsinslag som sålunda föreslagits och använts är det som överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissutfallet på Personvalskommitténs betänkande är över lag positivt. De flesta remissinstanserna tillstyrker en reform som innebär att personvalsmomentet förstärks. Detsamma kan sägas om Nomineringsrätts- och valkretskommitténs andra betänkande.

Skälen för regeringens förslag: Av den ovan tecknade redogörelsen framgår att frågan huruvida personval skall införas diskuterats under en längre tid. Genom partiöverenskommelsen hösten 1993 och den därpå följande ändringen av 3 kap. 1 § regeringsformen har ett ökat inslag av personval enligt den modifierade danska modellen blivit en obligatorisk del i det svenska valsystemet. Det är förutsatt att personvalsinslaget skall genomföras inte bara vid riksdagsval utan även vid landstings- och kommunfullmäktigval, liksom för val till Europaparlamentet. Regeringens förslag till vallag är utformat i enlighet härmed.

Regeringens förslag: Spärren för att de särskilda personrösterna skall beaktas sätts i den nya vallagen till en början till åtta procent av partiets röstetal i valkretsen vid riksdagsval och till fem procent vid kommunalvalen. För valet till Europaparlamentet skall den vid 1995 års val tillämpade nivån om fem procent gälla.

Kommittéförslag: Personvalskommitténs ställningstagande i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21) föregicks av omfattande diskussioner kring spärrnivån som utmynnade i ett förslag som överensstämmer med regeringens. Nomineringsrätts- och valkretskommittén behandlade också frågan om vilken nivå spärren skall ligga på i betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) och frångick inte Personvalskommitténs överväganden i den delen.

Remissinstanserna: Som tidigare nämnts är de flesta remissinstanserna positiva till Personvalskommitténs betänkande om ett ökat inslag av personval. Beträffande nivån på spärren i den modifierade danska modellen går meningarna dock isär. Av de remissinstanser som yttrat sig särskilt i denna fråga godtar några den föreslagna nivån; bland dessa finns Länsstyrelserna i Älvsborgs och Jämtlands län samt Nacka och Jönköpings kommuner. Två instanser, varav en är Centerkvinnorna, vill ha en lägre nivå och två instanser, varav en är Sveriges Socialdemokratiska kvinnor, vill att den skall vara högre. Remissyttrandena på Nomineringsrätts- och valkretskommitténs andra betänkande uppvisar även de en splittrad bild beträffande nivån på spärren.

Skälen för regeringens förslag: Ett centralt argument för en spärr är att partierna har ett befogat intresse att kunna påverka kandidaturvalet. Partiet känner väl till kandidaternas förutsättningar för att förverkliga partiets idéer och mål. Det är rimligt att den rangordning som partierna gör inte kan kullkastas av ett fåtal väljare.

Till detta bör läggas den för vårt statsskick grundläggande principen att all makt utgår från folket, och det är därför väljarna som skall avgöra vilka som skall representera dem. Det är med denna ordning också rimligt att folkets vilja får genomslag även på personurvalet. Denna avvägning mellan partiernas och väljarnas inflytande var föremål för särskilda överväganden inom Personvalskommittén. Kommittén enades efter ingående diskussion om att en väl avvägd nivå torde ligga i intervallet 5–10 procent. Kommittén förespråkade en viss försiktighet när det gällde att fastställa spärrnivån och lät den i ett inledningsskede hellre ligga något högre än för lågt. Slutligen stannade kommittén vid en nivå om åtta procent av partiets röster i valkretsen vid riksdagsval och vid fem procent vid kommunalvalen.

Vid de partiöverläggningar som följde på kommitténs betänkande diskuterades också nivån och partierna enades om att följa kommitténs nivå vad gäller riksdagsvalet år 1998.

I propositionen (prop. 1993/94:115 s. 10) där förslag till grundlagsändring om personval lades fram, angav den dåvarande regeringen att vid det första ordinarie riksdagsvalet skulle nivån ligga på åtta procent av partiets röstetal men vid påföljande val borde den kunna sänkas. Riksdagen lämnade uttalandet utan erinran.

Vid lagstiftningsärendet angående valet till Europaparlamentet diskuterades spärrnivån på nytt. Det sades i propositionen till lagen om val till Europaparlamentet (prop. 1994/95:154 s. 38) att för att personvalsmomentet skulle få genomslag i det valet, där landet som helhet utgör en valkrets, borde spärren sättas vid den undre gräns som Personvalskommittén föreslagit, dvs. fem procent. Vidare uttalades i ärendet att det för riksdagsvalets del inte fanns anledning att frångå den spärrnivå som man vid partiöverläggningarna enats om. Riksdagen lämnade uttalandet utan erinran.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén hade i uppdrag att utvärdera de val som genomförts med möjlighet att avge särskild personröst. Kommittén anförde att den vid utvärderingen, mot bakgrund av vad som tidigare uttalats i lagstiftningsärendena, utgick från den av Personvalskommittén förespråkade försiktighetsprincipen. Nomineringsrätts- och valkretskommittén redovisade utfallet av valen mot bakgrund av bl.a. spärrnivån. Det visade sig att genomslaget generellt sett var lågt. Kommittén menade att det med hänsyn till förtroendet för personröstningen är viktigt att väljarnas åsikter tillåts slå igenom i valresultatet. Den intressekonflikt som föreligger mellan partiernas och väljarnas krav på inflytande måste beaktas, men avvägningen bör ske så att väljarnas förtroende för systemet upprätthålls och förstärks. Vidare uttalade kommittén att de val med personröstning som hittills hållits indikerar att nivån på spärren i vart fall bör närma sig den av Personvalskommittén förespråkade lägsta nivån för en spärr, dvs. fem procent. Trots det anförda föreslog kommittén ingen sänkning av nivån utan fann att en sådan borde anstå till dess personvalet prövats i full skala. Nomineringsrätts- och valkretskommitténs betänkande har över lag bemötts positivt i denna fråga.

Enligt regeringens bedömning är den av Personvalskommittén och Nomineringsrätts- och valkretskommittén förespråkade försiktighetsprincipen en lämplig väg att gå. Detta innebär att spärrnivån i ett inledningsskede sätts något högre för att om så beslutas, senare kunna justeras nedåt. Detta innebär att de nivåer som partierna tidigare kommit överens om skall vara desamma som nu föreslås i den nya vallagen, dvs. åtta respektive fem procent.

6.3 Kandidaturvalet

Regeringens förslag: Ledamöter och ersättare skall i första hand utses på grundval av sina personliga röster och i andra hand på ett jämförelsetal beräknat på ett oreducerat röstvärde.

Kommittéförslag: Personvalskommitténs (SOU 1993:21) och Nomineringsrätts- och valkretskommitténs (SOU 1996:66) förslag motsvarar regeringens.

Remissinstanserna har ställt sig positiva till kommittéernas förslag eller lämnat dem utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Personvalsinslaget i valsystemet skall lyftas fram genom tillämpning av den modifierade danska modellen. Personvalskommittén resonerade mot bakgrund av modellen kring hur konkurrensen mellan kandidater som inte nått över spärren skulle lösas. Kommittén stannade för att man vid ordnandet av kandidater enligt heltalsmetoden skulle bortse från dem som blivit valda på personröster. Nomineringsrätts- och valkretskommittén kom till samma slutsats vid sin utvärdering av valen med personröstning.

Mot bakgrund av det anförda föreslår regeringen att ledamöter i första hand skall utses på personliga röster. Om inte tillräckligt många ledamöter kan utses enligt det sagda skall kandidaterna ordnas genom beräkning av ett jämförelsetal enligt den i dag tillämpade heltalsmetoden. Därvid bortses från kandidater som utsetts på personröster och beräkningen skall ske efter ett oreducerat röstvärde.

6.4 Ersättersystemet och den s.k. dubbelvalsavvecklingen

Regeringens förslag: Personrösterna får fullt genomslag också på ersättersidan. Ersättare skall utses på sina personliga röster oavsett från vilken valsedelstyp rösterna härrör. Detsamma skall gälla för dubbelvalsavvecklingen.

Kommittéförslag: Personvalskommittén (SOU 1993:21) föreslog att personrösterna skulle få betydelse för ersättarordningen endast om listtroheten bevarades. Nomineringsrätts- och valkretskommitténs (SOU 1996:66) förslag innebär att personrösterna skall beaktas oavsett från vilken valsedelstyp de kommer vilket motsvarar regeringens. En ledamot var skiljaktig och menade att dagens ersättarregler skulle tillämpas oavsett om ledamoten utsetts på personröster eller genom beräkning av ett jämförelsetal enligt heltalsmetoden.

Remissinstanserna har ställt sig positiva till Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag eller lämnat det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Ersättersystemet fick enligt Personvalskommitténs förslag en utformning som anslöt till ett listtroget sätt att utse ersättare. Det innebar att personröster endast beaktades om de kom från en lista som varit med och utsett ledamoten. Ett sådant system medför stora problem vid sammanräkningen och mandatfördelningen på sätt som Nomineringsrätts- och valkretskommittén tydligt visat på. För att förenkla systemet med ett ökat personvalsinslag föreslår regeringen att personrösterna också på ersättersidan får fullt genomslag för det fall en kandidat fått personröster över spärren.

Eftersom reglerna om dubbelvalsavveckling bygger på ersättningsreglerna kommer personrösterna att få genomslag fullt ut också vid dubbelvalsavveckling.

Prop. 1996/97:70

6.5 Redovisning av valfinansiering

Regeringens bedömning: Något förslag om reglering av redovisning av partiernas valfinansiering bör inte nu läggas fram. I avsaknad av sådan reglering förutsätts att partierna liksom i dag öppet redovisar hur de finansierar sina valkampanjer.

Kommittéförslag: Personvalskommittén (SOU 1991:21) och Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1996:66) lämnade inget författningsförslag i frågan men förespråkade öppenhet i redovisningen.

Remissinstanserna lämnade de synpunkter som de nämnda kommittéerna gav i frågan utan erinran. Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Umeå universitet anser emellertid att det i ett modernt demokratiskt samhälle måste vara möjligt att garantera medborgarna insyn i partiernas och kandidaternas ekonomiska förhållanden.

Skälen för regeringens bedömning: I Sverige finns det inga bestämmelser som särskilt reglerar hur de politiska partierna skall redovisa hur de finansierat sin verksamhet vid valen. Annan lagstiftning kring partiernas och kandidaternas ekonomi runt valkampanjer är också mycket begränsad. De är därför oförhindrade att spendera de medel de önskar i samband med en sådan kampanj. De kan också i princip fritt ta emot bidrag från olika bidragsgivare. Den vanligaste formen av stöd är emellertid det statliga och kommunala partistödet. De begränsningar som finns är i praktiken knutna till de som finns i partistödssystemet.

Även om det inte finns någon tvingande reglering på området finns en tradition och en överenskommelse mellan partierna som innebär att de redovisar sina intäkter och kostnader på riksplanet. Redovisningen sker på en särskild blankett och sker vid förfrågan.

Under arbetet med det ökade personvalsinslaget har frågan om oönskade effekter på personvalsinslaget tagits upp bl.a. utifrån finansieringen. Vid införandet av lagen om val till Europaparlamentet berörde konstitutionsutskottet frågan (bet. 1994/95:KU40 s. 15). Utskottet underströk starkt behovet av en öppen redovisning av kampanjmedel vid ett ökat inslag av personval. Enligt utskottets mening borde det noga övervägas vilka åtgärder som kan och bör vidtas för att åstadkomma den eftersträlvade öppenheten. Riksdagen lämnade uttalandet utan erinran.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén anförde att de utvärderingar som gjorts av valen med personröstning inte visat att några ovidkommande ekonomiska hänsyn avgjort vem som utsetts. Kommittén menade att det saknades skäl att överväga någon reglering. Som ett

exempel på hur redovisningen kan formaliseras hänvisade kommittén till ett avtal mellan partierna i Solna kommun.

Prop. 1996/97:70

Mot bakgrund av resultatet av den utvärdering som gjorts om kampanjmedel i samband med det ökade inslaget av personröstningen anser regeringen att det i dagsläget saknas skäl att föreslå någon reglering. Givetvis skall utvecklingen följas mycket noga. Skulle det visa sig att ovidkommande ekonomiska faktorer påverkar utfallet av valet får regeringen återkomma i den frågan.

Regeringen vill framhålla vikten av den frivilliga regleringen och att det i den tas fram enhetliga riktlinjer för hur den öppna redovisningen skall komma till stånd. Ansvaret för detta måste åvila partierna.

Partierna kan givetvis inte ta ansvar för hur enskilda kandidater lägger upp sina personliga valkampanjer vilket dock inte borde förhindra partierna från att utforma generella rekommendationer om förfarandet.

7 Den fria nomineringsrätten

Regeringens förslag: För att underlätta personröstningen, hindra missbruket av den fria nomineringsrätten och möjliggöra en säker och snabb sammanräkning begränsas den fria nomineringsrätten i vissa avseenden.

Kommittéförslag: Personvalskommittén föreslog i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21) en förhandsanmälan av partier vid val. Nomineringsrätts- och valkretskommittén behandlade frågan om missbruket av den fria nomineringsrätten och föreslog i sitt första betänkande *Vissa valfrågor* (SOU 1995:143) i första hand en ordning med fullständiga offentliga valförberedelser omfattande anmälan både av partier och kandidater. Som alternativ föreslogs ett tydligare straffansvar för missbruk av den fria nomineringsrätten. Kommittén kopplade ihop frågan om den fria nomineringsrätten med personvalsinslaget i slutbetänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) och föreslog en ordning med frivillig anmälan av kandidater. Förslagen i det senare betänkandet överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Personvalskommitténs förslag om obligatorisk förhandsanmälan godtogs i det stora hela av remissinstanserna.

Beträffande Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förhandsalternativ i det första betänkandet om fullständiga offentliga valförberedelser är endast ett fåtal remissinstanser negativa. De samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Umeå samt Länsstyrelsen i Östergötlands län avstyrker eller ställer sig tveksamma till förslaget. Motivet till detta är att de anser att principen om den fria nomineringsrätten är så värdefull att den inte bör inskränkas samt att en inskränkning av principen kan leda till negativa reaktioner bland väljarna.

Den övervägande delen av remissinstanserna är positiva till förslaget om fakultativ anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning. De samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Umeå avstyrker eller ställer sig tveksamma till förslaget. Motivet för detta är detsamma som för deras inställning till fullständiga offentliga valförberedelser.

Skälen för regeringens förslag: Principen om den fria nomineringsrätten har kallats en hörnsten inom det svenska valsystemet. Den fria nomineringsrätten kan i korthet sägas innebära att väljarna på valdagen har rätt att fritt välja vilket parti de önskar rösta på samt själva bestämma vilka kandidater de vill rösta på. I detta ligger således att väljarna kan komponera egna namnvalsedlar genom att stryka eller skriva till kandidater på valsedlarna. Den fria nomineringsrätten har emellertid på olika sätt missbrukats under den tid som rätten funnits. För att hindra missbruket infördes år 1935 regler som innebar att partierna fick möjlighet att registrera en partibeteckning. För att skydda partiets beteckning skall kandidater till ett visst antal – dock inte alla – anmälas. Skyddet uppkommer numera genom att de två första namnen på en valsedel för ett visst parti måste vara anmälda för att namnen skall beaktas vid mandatfördelning inom partiet.

De argument som talar för att den fria nomineringsrätten skall stå kvar oförändrad framgår av vissa remissinstansers tveksamma inställning till inskränkningar i den fria nomineringsrätten. Tanken är att den fria nomineringsrätten ger väljarna en sådan frihet att de i största möjliga mån tillåts att påverka valet av ledamöter. Detta sägs i slutändan borga för ett högt valdeltagande. Emellertid har det visat sig att den fria nomineringsrätten mycket sällan påverkat ledamötsvalet. Nomineringsrätts- och valkretskommittén, liksom tidigare kommittéer, pekar t.ex. på att det krävs att mer än 50 procent av alla väljare stryker samma kandidat för att strykningarna skall få effekt. Detta har i realiteten inneburit att strykningarna i riksdagsval aldrig avgjort vem som blivit vald. Vid kommunala val har strykningar haft endast en mycket begränsad effekt. På liknande sätt förhåller det sig med av väljarna tillskrivna namn. Endast i ett fåtal fall i mindre kommuner och i val till kyrkofullmäktige har tillskrivna namn lett till att den tillskrivna kandidaten valts in. Detta har huvudsakligen rört sig om partier som inte gått fram med tillräckligt många egna kandidater i valet och som fått en oväntad framgång i valet.

Det visar sig således att den fria nomineringsrätten i mycket liten omfattning medverkar till att väljarna faktiskt påverkar ledamötsvalet. Från principiella utgångspunkter synes det mer riktigt att låta de särskilda personrösterna vara de som avgör vilken kandidat som utses. Den modifierade danska modellen är också utformad så att den ger väljarna en reell möjlighet att utöva inflytande på personvalet.

Det nuvarande valsystemet bygger vid utseende av ledamöter i princip uteslutande på partiernas nomineringar. De olika namnvalsedlar som partierna går fram med i valen styr i själva verket helt ordningen mellan kandidaterna. Den frihet som tillkommer väljaren är att välja mellan partiernas olika namnvalsedlar. Det är också mot bakgrund av bristen på

väljarinflytande som det rena partivalssystemet kritiseras och det ökade personvalsinflytandet arbetades fram. Det framstår därför närmast som vilseledande att hävda att den fria nomineringsrätten är det som leder till störst väljarinflytande i det nya svenska valsystemet med ökat inslag av personval. Som tidigare nämnts är det i stället det framtida valsystemets utgångspunkt att det är personmarkeringarna som skall styra ordningen bland kandidaterna.

Ett annat argument för den fria nomineringsrätten är att den utgör en säkerhetsventil mot maktmissbruk inom partierna. Genom ett system där alla namn skall vara anmälda av partiet för att räknas kan en minoritet inom partiet inte gå fram med en s.k. spränglista med sina kandidater. Detta argument har också samband med att det motverkar partisplittring om minoriteten kan gå fram med en egen namnlista. Det är givet att ett system med anmälda kandidater medför att partiernas ansvar för nomineringsprocessen ökar än mer. De undersökningar som hittills gjorts beträffande nomineringsprocessen har rört förhållandena enligt det tidigare rena partivalssystemet. Det är därför svårt att dra några säkra slutsatser för det framtida systemet med ett ökat inslag av personval. Undersökningarna visar dock att partierna tar stor hänsyn till minoriteter inom partierna och opinionen i samhället. Vid valet år 1994 fanns således endast sju riktiga spränglistor där partiet inte tagit kostnadsansvaret för en viss namnvalsedel. Det kan antas att partierna i framtiden, då väljarna getts möjlighet att lämna en särskild personröst, måste vara mycket följsamma vid nomineringsprocessen. Sammanfattningsvis finns det således inte någon påtaglig anledning att befara att partierna skulle lämnas för stor makt om en inskränkning av den fria nomineringsrätten infördes.

Det finns också skäl som mera självständigt talar för en ordning med anmälda kandidater. Ett sådant är att kandidaterna måste framhävas mera i ett system med ökat inslag av personval. Anmälan av kandidaterna gör det i viss mån enklare för väljarna att orientera sig bland kandidaterna. Anmälningsförfarandet medverkar således till bättre ordning och ökad klarhet vid valen. Ett system där endast två kandidater skulle stå överst på valsedeln bidrar däremot, som bl.a. valet till Europaparlamentet visade, till att det uppstår förvirring kring valsystemet. Det är då en fördel med ett system där alla kandidater anmäls.

Ytterligare ett skäl för en ordning med anmälda kandidater är det missbruk som är möjligt på grund av friheten att komponera egna listor. Det missbruk som Nomineringsrätts- och valkretskommittén i första hand pekade på är bruket av s.k. piratlistor. Detta innebär ett otillbörligt utnyttjande av ett partis beteckning. Förfarandet går ut på att man utnyttjar ett etablerat partis beteckning och under de två för partiet anmälda kandidaterna sätter upp egna kandidater som inte vare sig tillhör eller sympatiserar med partiet, utan snarare har åsikter som går rakt mot de idéer som partiet står för. Vid kommunalvalen år 1994 erövrade kandidater tre mandat från ett etablerat parti på detta sätt. Förfarandet det är särskilt allvarligt för förtroendet för systemet om personer kan ta sig in på mandat som egentligen gäller för en

åsiktsriktning som väljaren inte stödjer. Genom ett anmälningförfarande för kandidaterna kan sådana missbruk effektivt hindras.

I detta sammanhang måste också den effekt personvalet får på sammanräkningen uppmärksammas. Det står nämligen klart efter försöksvalen med personröstning samt valet till Europaparlamentet att möjligheterna till en snabb och riktig sammanräkning försvåras genom införandet av personröstning. Genom ett anmälningförfarande för kandidater för de partier som registrerat partibeteckning kan sammanräkningen göras mycket enkel. Sammantaget med regeringens förslag beträffande strykningar och tillskrivna namn (se avsnitt 7.2) torde personvalet inte försvåra sammanräkningen i förhållande till vad som gäller i dag.

Den frihet som nu gäller i nomineringsfrågan torde vara unik i ett internationellt perspektiv. I praktiskt taget alla andra demokratiska länder förekommer offentliga valförberedelser i någon form. Det kan inte hävdas att valen i dessa länder skulle vara mindre fria än de som förekommer i Sverige.

Principen om den fria nomineringsrätten utgör en viktig del av det svenska valsystemet vars betydelse inte skall underskattas. Emellertid saknas skäl att anta att en inskränkning i form av frivillig anmälan av kandidater allvarligt skulle påverka t.ex. valdeltagandet. En sådan inskränkning av den fria nomineringsrätten skall vägas mot de fördelar som systemet medför i form av ordning vid valen. Det är också väsentligt att, så som varit fallet utomlands sedan lång tid, skapa så goda förutsättningar som möjligt för det ökade inslaget av personval. Slutligen är det av vikt för mandatfördelningen mellan partierna, men framför allt också för mandatfördelningen inom partierna att sammanräkningen kan ske på ett så enkelt sätt som möjligt.

Vid en avvägning mellan skälen för och emot en inskränkning av den fria nomineringsrätten finner regeringen att den frivilliga ordning som Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslagit i betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) har sådana fördelar att den mot bakgrund av det införda personvalsinslaget uppväger den inskränkning i den fria nomineringsrätten som anmälningförfarandet medför. Det bör alltså införas en ordning där samtliga kandidater skall anmälas för partier som valt att registrera sin partibeteckning. Vidare anser regeringen att de särskilda personrösterna i första hand skall avgöra vilken kandidat som blir vald (se avsnitt 7.1). Som framgår nedan av avsnitt 7.2 föreslår regeringen att strykningar av kandidatnamn på valsedlar inte skall beaktas vid sammanräkningen. Tillskrivna namn skall inte beaktas på valsedlar för partier som registrerat beteckning och anmält kandidater.

Genom att välja en ordning med frivillig anmälan av samtliga kandidater, undviker man också de mera långtgående inskränkningar av den fria nomineringsrätten som Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslog i sitt första betänkande. Ett utökat straffrättsligt ansvar behövs inte heller. Det blir inte heller nödvändigt med en ordning där partierna skall anmäla sig i förväg som Personvalskommittén föreslog (SOU 1993:21).

7.1 En frivillig reglering om anmälan av samtliga kandidater för partier som registrerat partibeteckning

Regeringens förslag: En frivillig reglering om anmälan av kandidater införs till 1998 års val. De partier som väljer att registrera sin partibeteckning måste anmäla samtliga sina kandidater i valet. Om inte kandidater anmäls gäller den fria nomineringsrätten.

Nuvarande regler om att endast några kandidater måste anmälas och att två kandidater måste stå överst på en namnvalsedel utmönstras från den nya vallagen.

Kommittéförslag: Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslog en frivillig reglering om anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning i slutbetänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). Förslagen i slutbetänkandet överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den övervägande delen av remissinstanserna är positiva till Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag om frivillig anmälan av kandidater för partier som registrerat partibeteckning. Som tidigare nämnts har de samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Umeå avstyrkt eller ställt sig tveksamma till förslaget.

Bakgrund: De nuvarande reglerna om skydd för partibeteckning och anmälan av kandidater är utformade på följande sätt. Ett parti som vill skydda sin partibeteckning kan ansöka om registrering hos Riksskatteverket. Registrering får ske om partibeteckningen består av eller innehåller ord, partiet inte utgör en underavdelning av en politisk sammanslutning, ansökan biträds vid registrering till riksdagsval av 1 500, vid val till landstingsfullmäktige av minst 100 och för val till kommunfullmäktige minst 50 röstberättigade medlemmar samt att partibeteckningen inte är förväxlingsbar med annan registrerad sådan eller sådan beteckning som blivit avregistrerad efter namnbyte för högst fem år sedan. Skyddet som ges genom registreringen kan i första hand ses som ett administrativt skydd för partibeteckningen. Genom registreringen hindras att andra förväxlingsbara partibeteckningar registreras.

En partibeteckning som registrerats för riksdagsval gäller för de kommunala valen i hela landet. En registrering för val till landstingsfullmäktige gäller för val till kommunfullmäktige i kommuner inom landstinget.

När registrering skett uppstår skyddet genom att ett visst antal kandidater anmäls. Alla kandidater behöver inte anmälas enligt det system som gäller i dag. För varje parti som registrerat partibeteckning måste det finnas anmälda kandidater till ett antal av minst fyra och högst mellan femton och trettio beroende på vilket val det är fråga om. Skyddet för partibeteckningen ligger i att en valsedel alltid som första

namn skall ta upp två anmälda kandidater. Om någon av de två första kandidaterna inte är anmäld eller om de anmälda kandidaterna stryks, räknas endast den partibeteckning som finns på valsedeln. Härigenom försvåras i viss mån genomförandet av s.k. piratlistorna.

Skälen för regeringens förslag: Det beskrivna systemet innebär, med det ökade inslaget av personval, att det är oklart vilket genomslag väljarnas preferens för en kandidat får. Sammanställt med ett system med strykningar blir detta än mer oklart för väljarna. Det uppfattas också som att alla kandidater som finns på namnvalsedlarna är anmälda. Av det som nu sagts framgår att systemet måste ändras och bli mer lättillgängligt och ”väljarvänligt”. Som framgår av föregående avsnitt bör systemet enligt regeringens mening utformas enligt det förslag som Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslog i betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). Detta system kan i korthet beskrivas på följande sätt.

Registrering av partibeteckning skall alltså vara frivillig. Om ett parti väljer att registrera partibeteckningen skall detta ske enligt samma förutsättningar som enligt dagens regler. Med en sådan ordning krävs inga grundlagsändringar, vilket innebär att systemet kan användas redan vid 1998 års val. Reglerna om registrering av partibeteckning leder till att en beteckning som registreras för ett parti för valet till riksdagen också är registrerad för samtliga kommunala val i landet. På motsvarande sätt blir en partibeteckning för ett parti som registreras för val till landstingsfullmäktige också gällande för samtliga val till kommunfullmäktige i de kommuner som ligger inom landstinget.

Enligt det föreslagna systemet måste samtliga kandidater för ett parti anmälas i alla de val som partiet ställer upp i för att skydd skall uppstå. Andra namn än de anmälda beaktas inte för ett sådant parti. Skulle partiet inte både ha registrerat partibeteckning och anmält kandidater i ett val finns inget skydd för beteckningen i det valet. Den fria nomineringsrätten gäller för dessa fall fullt ut och tillskrivna kandidater skall sålunda räknas.

Regeringen förslag medför att två parallella system kommer att finnas. Ett system innebär att partierna kan välja att skydda sin beteckning. För dessa fall inskränks den fria nomineringsrätten. Det andra systemet är däremot fritt vad gäller nomineringsrätten. Detta gäller för de partier som inte registrerat partibeteckning och anmält kandidater. För dessa partier gäller att väljarna fritt kan skriva till kandidater vid valet. Det är också möjligt att bilda ett parti genom att på valdagen skriva till en beteckning på en blank valsedel. Detta innebär att möjligheten enligt det nuvarande systemet att kort före ett val gå fram med en ny partibildning utan att anmälningsförfarandet iakttagits behålls.

Regeringens förslag: Strykningar av namn på valsedlar skall inte beaktas vid sammanräkningen. Inte heller skall tillskrivna namn för de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater beaktas vid sammanräkningen.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslog i delbetänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) en ordning som överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har i huvudsak ställt sig positiva till Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag eller lämnat det utan erinran. De samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Umeå avstyrker eller ställer sig tveksamma till förslaget. Detta grundar sig på överväganden kring den fria nomineringsrätten.

Skälen för regeringens förslag: Utgångspunkten för det valsystem som skall införas till de allmänna valen år 1998 är att det skall vara ett partival. Det personvalsmoment som knutits till det ursprungliga systemet innebär att väljarna ges en reell möjlighet att påverka valet av de personer som skall sitta i de beslutande församlingarna. Behovet av möjligheten till negativa yttringar, så som t.ex. strykningar, kan under dessa förhållanden ifrågasättas. Den personvalsreform som nu skall införas bygger i stället på en syn som innebär att väljarna i en positiv handling skall ange vem de helst vill se bli vald. Den föreslagna modellen är sådan att den på ett enkelt och positivt sätt anger hur kontakterna mellan väljare och kandidater kan utvecklas och förbättras.

Det har under remissförfarandet hävdats att det i möjligheten till strykningar ligger en psykologisk effekt. Väljarna kan genom strykningar visa sitt ogillande med viss kandidat. Emellertid bör denna effekt ställas mot hur strykningarna påverkar valresultatet. Det har aldrig i ett riksdagsval hänt att namnordningen förändrats på grund av strykningar. Det hänger samman med att det i princip krävs att mer än femtio procent av väljarna enar sig bakom en och samma strykning för att strykningen skall kunna få genomslag. Det synes sålunda som om hittillsvarande system endast gett ett sken av väljarinflytande.

Möjligheten att skriva till ett namn har endast i mycket speciella fall haft någon reell betydelse när det gäller att bestämma namnordningen inom ett parti. Om tillskrivna namn inte skulle beaktas, påverkar det inte i någon egentlig mening ett personvalssystem. Skulle en ordning med förhandsanmälda kandidater införas är detta förhållande än mer uppenbart. Möjligheten att skriva till namn måste dock anpassas till det system för anmälan av kandidater som införs.

Regeringen finner mot bakgrund av det anförda att möjligheten att skriva till nya kandidater på valsedlarna samt möjligheten att stryka kandidater från namnvalsedlar kan förändras. Detta bör bl.a. ske på så sätt att tillskrivna namn inte beaktas vid sammanräkningen. Emellertid bör denna förändring begränsas till att gälla valsedlar för de partier som

registrerat partibeteckning och anmält kandidater. För partier som inte anmält kandidater är det en fördel om kandidater kan skrivas till. På så sätt undviker man nämligen att det uppstår tomma stolar för partier som inte etablerat sig och anmält kandidater.

Strykningarna av kandidatnamn är en negativ väljaryttring. Med införandet av den föreslagna modellen för personröstning ges väljarna möjlighet att på ett positivt sätt ange sina preferenser för en viss kandidat. Behovet av möjligheten till strykning av kandidatnamn bortfaller i stort. Strykningar bör därför enligt regeringens mening inte beaktas på valsedlar för något parti.

Innebörden av den nu skisserade ordningen blir att principen om den fria nomineringsrätten inskränks men inte på ett sådant sätt att det lär få några reella följder för valresultatet. I gengäld uppnår man att sammanräkningsförfarandet förenklas väsentligt samt att ett snabbt och säkert valresultat kan garanteras. Det skall också framhållas att de föreslagna förändringarna innebär att rösten alltid tillgodoräknas partiet och att de av partiet nominerade och anmälda kandidaterna alltid räknas.

De regler som nu föreslås ger sammantagna med att kandidater för partier med registrerad partibeteckning skall anmälas, alltså goda förutsättningar för korrekt och snabb sammanräkning av röster. För de partier som får mandat, vilka i allt väsentligt endast torde utgöras av partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater, skall sammanräkningar för att utse ledamöter och ersättare vidtas. I och med att strykningar och tillskrivna namn inte beaktas för parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater kommer sammanräkningen att förenklas. Kandidaterna har preliminärt granskats redan vid anmälan och kan på grundval av beställningarna av valsedlar läggas in i det för valen framtagna ADB-stödet. Mindre arbete krävs för bedömning av valsedlar och säkerheten ökar. På så sätt kan förutses att sammanräkningsförfarandet kan underlättas så att tiderna för sammanräkningen inte överskrids.

En fråga som aktualiseras i detta sammanhang är hur tillskrivna och strukna kandidater skall behandlas av valmyndigheterna. Strykningar kan ge partierna vissa möjligheter att fånga upp signaler om att vissa kandidater är mindre populära. Det är dock inte nödvändigt att räkna strykningar för att sammanräkna valresultatet och de skall inte heller ingå i sammanräkningen av valet. Däremot har valmyndigheterna en allmän serviceskyldighet. Vid valet till Europaparlamentet fick Kristdemokraterna inte minst fyra procent av rösterna i landet. Personrösterna för partiets kandidater räknades här först sedan valet sammanräknats endast på det sätt som var omedelbart relevant för den slutliga mandatfördelningen. Detta förfarande har Justitieombudsmannen inte funnit anledning att kritisera (JO dnr 3589-1995). Motsvarande förfaringssätt kan tillämpas för det fall det skulle föreligga ett intresse av att få strykningarna redovisade. Det bör således vara möjligt att efter den egentliga sammanräkningen av omedelbar betydelse för mandatfördelningen också kontrollera om strykningar av viss omfattning förekommer. De föreslagna reglerna utesluter inte en sådan ordning.

8.1 Kortare tid mellan kvalifikationsdag och valdag

Regeringens förslag: Kvalifikationsdagen för rösträtt bestäms till 30 dagar före valdagen. Tiden för förtidsröstning på posten kortas från 24 dagar till 18 dagar före valdagen. Systemet med en alltid gällande röstlängd ersätts med ett system där röstlängden bara tas fram då det skall hållas ett val eller en omröstning.

1993 års vallagskommittés förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslaget. Skattemyndigheten i Stockholms län anser dock att kvalifikationsdagen bör bestämmas till 45 dagar före valet. Även andra skattemyndigheter samt några länsstyrelser uttrycker oro för att tidsramarna blir för korta. Några skattemyndigheter framhåller vikten av att tillförlitlig teknisk utrustning finns att tillgå och av en väl fungerande organisation. Samhällsvetenskapliga institutionen vid Umeå universitet är kritisk till inskränkningen av tiden för förtidsröstningen på posten.

Skälen för regeringens förslag

Kvalifikationsdagen

I den nu gällande vallagen är det, som redan framgått, förhållandena den 1 juli som bestämmer om en person med rösträtt också skall vara berättigad att delta i ett kommande val. Detta innebär att vid ordinarie val är det således folkbokföringsuppgifterna mer än två månader före valdagen som bildar utgångspunkten. Det har sedan länge ansetts som viktigt att man vid utformningen av röstlängdsförfarandet strävar efter att så många som möjligt av dem som på valdagen faktiskt uppfyller kraven för rösträtt också skall vara upptagna i röstlängden och därmed få delta i valet. Detta är också regeringens utgångspunkt. Av olika skäl – röstlängderna måste framställas, allmänheten skall ges tillfälle att granska längderna osv. – måste dock längderna bygga på förhållanden som var kända viss tid före valdagen. Den tid som för närvarande löper från kvalifikationsdagen den 1 juli till valdagen, mer än två månader, är oacceptabelt lång.

Det är framför allt lokaldemokratiska skäl som talar för att kvalifikationsdagen bör läggas betydligt närmare valdagen än nu. Detta hänger samman med att de väljare som flyttar under sommarmånaderna så långt det är möjligt skall kunna få rösträtt i sin nya kommun.

Kvalifikationsdagen bör således bestämmas på ett sådant sätt att uppgifterna i den röstlängd som kommer till användning är så aktuella som möjligt.

Med denna utgångspunkt måste också det nuvarande systemet med en fast, alltid given, bestämd kvalifikationsdag, ifrågasättas. Dagens tidsbestämning med den 1 juli som utgångspunkt är avpassad för de ordinarie val som hålls i september och för valen till kyrkofullmäktige m.m. som hittills hållits i oktober.

Däremot innebär det nuvarande systemet att om t.ex. extra val hålls under våren, kommer uppgifterna i röstlängden att spegla förhållanden relativt långt tillbaka i tiden. Till detta kommer att det skall hållas val till Europaparlamentet i juni månad vart femte år, nästa gång år 1999. Med den nuvarande fasta giltighetstiden för röstlängderna skulle detta betyda att uppgifterna i röstlängden vid val till Europaparlamentet kommer att vara närmare ett år gamla.

I stället för en röstlängd med fast giltighetstid anser regeringen att det bör införas ett system där röstlängden bara tas fram när det skall hållas val, folkomröstning eller annan omröstning. En sådan röstlängd bör tas fram inför ordinarie val till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige liksom om det utlyses extra val eller omval till riksdagen eller vid omval till landstings- eller kommunfullmäktige. Röstlängderna skall också tas fram vid val till Europaparlamentet, inför rådgivande folkomröstning i hela landet och vid folkomröstning i grundlagsfråga. Röstlängd och röstkort för ett visst landsting eller en kommun bör också kunna tas fram inför lokala folkomröstningar. Även vid det kommande valet till kyrkofullmäktige eller direktvalda kyrkoråd under hösten 1997 bör en röstlängd tas fram enligt det nu föreslagna systemet.

1993 års vallagskommittés förslag med en kvalifikationsdag som inte är bestämd till ett visst datum utan i stället knuten till en viss period före valdagen, skapar förutsättningar för detta.

Med den utgångspunkt som ovan angetts, nämligen att tiden mellan kvalifikationsdagen och valdagen bör sättas så kort som det är möjligt, samtidigt som det fortfarande finns en möjlighet att granska röstlängderna och att administrera röstlängderna, bör kvalifikationsdagen kunna bestämmas till 30 dagar före valdagen.

Regeringen föreslår således att kvalifikationsdagen bestäms till 30 dagar före valdagen vid ordinarie val till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige. Motsvarande bör också gälla vid extra val eller folkomröstningar som inte sker i samband med ordinarie val samt vid val till Europaparlamentet.

Förtidsröstningen på posten

Enligt nuvarande reglering börjar poströstningen 24 dagar före valdagen. Röstning på posten kräver att väljaren har ett röstkort. Med det nya systemet med en kvalifikationsdag 30 dagar före valdagen går det inte att, vid ordinarie val, garantera att alla väljare kan få sina röstkort innan förtidsröstningen på posten börjar. Det är emellertid väsentligt att väljarna när poströstningen startar också har fått sina röstkort. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Umeå universitet har i sitt remissvar uttalat kritik mot en sådan inskränkning. Fakultetsnämnden pekar på att poströstningens generösa bestämmelser i hög utsträckning

bidragit till att upprätthålla ett internationellt sett högt valdeltagande i vårt land.

Ett stort antal väljare väljer att poströsta. Omkring 35 procent av väljarna har under de senaste ordinarie valen valt denna form av röstning. Poströstningen har tveklöst utvecklats till en form för röstning som har en kraftig inverkan på valdeltagandet. Sett ur ett mer principiellt perspektiv vore det i och för sig att föredra om dessa väljare kunde och ville rösta på valdagen. Inte minst för att valrörelsen är som mest intensiv de sista veckorna före valdagen borde så många väljare som möjligt få chansen att ta del av innehållet i den politiska debatt som förs strax före valet, innan de röstar. Som redan konstaterats har dock möjligheten att rösta i förtid genom poströstning stor betydelse i det svenska valsystemet. Särskilt i glesbygder är det en service som är av stor vikt. Poströstningen utgör därför ett angeläget komplement till röstningen i vallokal när det gäller att uppnå ett högt valdeltagande. Regeringen överväger därför inte några mer grundläggande ingrepp i förtidsröstningen. Samtidigt är det av betydelse i sammanhanget att konstatera att det bara är ett fåtal av dessa väljare som röstar under de första dagarna i poströstningsperioden. Av det totala antalet poströstande är det endast omkring 2–3 procent som röstar under de inledande dagarna.

För framställning av röstkort visar Riksskatteverkets rapport *Nytt system för framställning av röstlängder och röstkort* att det är möjligt att framställa en försändelse med röstkort och informationsfolder på tre till fyra dagar. I den tiden ingår inläsning av data, framställning av försändelser, sortering samt avlämning för postbefordran. Kostnaderna för att skicka försändelserna som A-post beräknas uppgå till ungefär 17 miljoner kronor. Kostnaden för B-post uppgår till ungefär 15 miljoner kronor. Riksskatteverket har mot denna bakgrund föreslagit att förtidsröstningen på posten kortas ytterligare 2–3 dagar i förhållande till kommitténs förslag. Genom att skjuta på tidpunkten skulle det utan vidare gå att använda B-post och en besparing på ca 2 miljoner kronor skulle således kunna ske.

Vid en avvägning av det välmotiverade intresset av att låta kretsen av de som får rösta bestämmas genom en kvalifikationsdag som ligger så nära valdagen som möjligt och intresset av en tidig poströstning, menar regeringen att det kan övervägas att korta ned tiden för förtidsröstningen på posten. En sådan inskränkning torde kunna antas få endast en marginell betydelse för väljarna. Det finns inte heller något underlag för ett påstående att de relativt få väljare som hittills röstat de första dagarna, skulle sakna möjlighet att delta i kommande val trots att förtidsröstningen påbörjas något senare. Mot den bakgrunden menar regeringen att tiden för poströstning bör kunna förkortas några dagar. Poströstningen föreslås därför börja tidigast 18 dagar före valdagen. Självklart kommer det vara av stor vikt att Riksskatteverket som central valmyndighet i god tid informerar väljarna om förändringen.

Rättelse av den allmänna röstlängden sker genom att väljaren kontrollerar uppgifterna när han eller hon får röstkortet. Det är rimligt att utgå från att väljarna bör ha minst två veckor på sig att begära rättelse. Samtidigt bör det finnas utrymme för att skriva ut röstlängden efter att alla rättelser har förts in. Med dessa utgångspunkter bör sista dagen för att begära rättelse av röstlängden bestämmas till sex dagar före valdagen, dvs. sista måndagen före valdagen. Härefter kan röstlängden skrivas ut och distribueras till valnämnderna under veckan före valet.

Som redan framhållits är det av yttersta vikt att, med en kvalifikationsdag som bestäms till tiden 30 dagar före valdagen, det finns en väl fungerande valadministrativ organisation och god teknisk utrustning. Ett antal remissinstanser inom valadministrationen har uttryckt farhågor för att tiden inte kommer att räcka till. 1993 års vallagskommittés tidsplan och de slutsatser som Riksskatteverket dragit i sin rapport *Nytt system för framställning av röstlängder och röstkort* visar emellertid att det är möjligt, med tillräckligt goda säkerhetsmarginaler, att framställa röstlängder och röstkort inom 30-dagarsfristen. Riksskatteverket har därvid redogjort för en lösning där röstlängder framställs med central utskrift och efterbehandling. Med hjälp av ett fastställt distributionssystem skickas sedan längderna ut till de lokala skattekontoren. Med beaktande av bl.a. säkerhetsmarginaler skulle längderna vara skattekontoren tillhanda under onsdagen, fyra dagar före valdagen. Efter kontroll på lokalkontoren bör valnämnderna kunna få röstlängderna på torsdagen, tre dagar före valdagen. Detta kan jämföras med sex dagar före valdagen år 1994.

Som 1993 års vallagskommitté visat skulle under ett år då ordinarie val skall hållas och valdagen är den 15 september tidsschemat se ut på följande sätt. Schemat är justerat med hänsyn till den här föreslagna ordningen för utsändande av röstkortet.

- Kvalifikationsdag 16 augusti
- Röstkortet sänds ut 20–22 augusti
- Förtidsröstningen på posten börjar 28 augusti
- Sista dag för rättelse 9 september

När samtliga rättelser förts in i röstlängden distribueras den till valnämnderna.

Riksskatteverkets förslag till rutiner och systemlösningar förutsätter ändringar i lagstiftningen om folkbokförings- och aviseringsregistren, vilket regeringen återkommer till i avsnitt 8.3.

Regeringens förslag: Den särskilda röstlängden för utlandssvenskar tas bort. Utlandssvenskarna tas upp i samma röstlängd som övriga väljare och då i de valdistrikt som utlandssvenskarna tillhörde när de utvandrade. Utlandssvenskarna får ett röstkort genom att anmäla sin adress i utlandet. Den som flyttar utomlands står kvar i röstlängd i minst tio år och skall kunna förlänga den tiden genom att anmäla sin önskan att bli upptagen i röstlängd. En avgiven röst likställs med en anmälan.

1993 års vallagskommittés förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna är med undantag från ett mindre antal genomgående positivt inställda till förslaget. Två remissinstanser avstyrker förslaget; Skattemyndigheten i Kristianstads län och länsstyrelsen i Gotlands län. Skattemyndigheten i Gotlands län anser att frågan bör bli föremål för ytterligare översyn. Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller behovet av bred information om förslaget genomförs. Skattemyndigheten i Stockholms län menar att inte varje adressändring som görs borde kunna leda till en registrering i röstlängd. Först om utlandssvensken uttryckligen anger att anmälan avser röstlängd skall villkoret vara uppfyllt, enligt skattemyndigheten. Riksskatteverket har i sitt remissvar angett att verket delar skattemyndighetens uppfattning att en formlös anmälan om adressändring inte kan utgöra begäran om förlängning av den tid som en utlandssvensk får stå i röstlängden. Föreningen Svenskar i Världen föreslår att valförfarandet ytterligare förenklas och att det för riksdagsval bör inrättas en egen valkrets för alla svenska medborgare som bor i utlandet.

Skälen för regeringens förslag: Ett system där det inte alltid finns en gällande röstlängd och där kvalifikationsdagen är flytande påverkar också framställningen av röstlängden för de väljare som i dag tas upp i den särskilda röstlängden, dvs. utlandssvenskarna. Nuvarande system utgår från att dessa väljare särskilt måste ansöka om att bli upptagna i den särskilda röstlängden för att kunna utöva sin rösträtt.

Med en flytande kvalifikationsdag finns det dock en stor risk, framför allt vid extra val, att flera väljare skulle förbise att det skall hållas ett val och att de därför missar att ansöka om att tas upp i röstlängden. Ett system med ansökningsförfarande innebär dessutom en relativt omfattande administration hos den centrala valmyndigheten.

Regeringens uppfattning är att systemet för röstlängdsframställning för utlandssvenskarna så långt som möjligt bör överensstämja med vad som gäller för svenskar boende i Sverige. Det kan på goda grunder hävdas att det är en rättvisefråga att skapa ett system där inte en väljare bosatt utomlands skall ha sämre förutsättningar att rösta än en väljare bosatt inom landet. Regeringens slutsats är således att utlandssvenskarna bör tas upp i röstlängd på motsvarande sätt som personer som är

folkbokförda i Sverige. Även i ett system där utlandssvenskarna med automatik blir upptagna i röstlängden kommer det dock att krävas en viss aktivitet från dessa väljare. Detta hänger samman med att utlandssvenskarna måste kunna få sina röstkort för att kunna kontrollera röstlängdens innehåll. För att det skall vara möjligt krävs det därför att utlandssvensken anmäler sin adress i utlandet.

Enligt 1993 års vallagskommittés förslag skulle en sådan adressändring kunna ske formlost när som helst under året. Den som vill vara säker på att ett röstkort skall sändas till honom eller henne skall naturligtvis anmäla sin adress vid utflyttningen men också anmäla ändrad adress under utlandsvistelsen. Den som inte anmält adress kan inte få något röstkort men står ändå upptagen i röstlängden. Några remissinstanser inom skatteförvaltningen har menat att det borde ställas krav på utlandssvensken att vid en sådan adressändring uttryckligen ange att saken gäller ändring i röstlängd. Vissa skattemyndigheter har nämligen ett stort antal uppgifter från utlandssvenskar att hantera. Enligt regeringens uppfattning är det, när ett nytt röstlängdssystem införs, av central vikt att detta görs så enkelt och begripligt som möjligt för samtliga väljare. Förslaget att ta bort det nuvarande systemet med en särskild röstlängd är ett stort steg i riktning mot en ökad jämlikhet vid röstningsförfarandet mellan svenskar boende utom och inom landet. I detta sammanhang är det självklart angeläget att det nya systemet blir så lätt som möjligt att använda sig av för väljarna. Skulle det sättas upp ett krav på att en adressändring uttryckligen måste anges vara kopplad till röstlängden, finns det en uppenbar risk att flera utlandssvenskar skulle gå miste om ett röstkort som de annars skulle vara berättigade till. En sådan situation vill regeringen söka hindra att uppstå. Starka skäl talar således för att låta en adressändring som görs hos skattemyndigheten också komma utlandssvensken till godo i röstlängdssammanhang. Regeringen anser alltså att en anmälan om ändrad adress skall anses även som en anmälan att tas upp i röstlängd. Det bör dock krävas att anmälan är skriftlig och ges in till skattemyndigheten.

En annan fråga är hur uppgifterna i röstlängden skall kunna hållas aktuella så att inte den som avlidit eller den som förlorat sitt svenska medborgarskap står kvar i längden under lång tid. Enligt 1993 års vallagskommittés uppfattning är rapporteringen av dödsfall utomlands god men ett automatiskt system för röstlängd skulle ändå innebära att ett visst antal avlidna personer kommer att stå kvar i röstlängden en tid. Det finns risk för att andra personer försöker rösta i den avlidnes ställe. Antalet torde inte bli särskilt omfattande, enligt kommitténs uppfattning. Regeringen delar den uppfattningen. Ett annat problem med att hålla uppgifterna i röstlängden så aktuella som möjligt är att personer kan förlora sitt svenska medborgarskap. Frågan om förlust av svenskt medborgarskap kommer upp om en utlandssvensk söker nytt pass vid en svensk ambassad eller ett svenskt konsulat.

För att motverka nu nämnda problem föreslog 1993 års vallagskommitté att väljaren skall gallras ut ur röstlängden efter tio år. Genom kravet på att väljaren skall legitimera sig eller ha två vittnen som intygar vem väljaren är motverkas också risken för att röstning sker

i den avlidnes ställe. Visserligen kommer det med det nya systemet förekomma ett visst antal felaktigheter främst beroende på att rapporter om dödsfall inte kommer svenska myndigheter tillhanda, men regeringens uppfattning är att dessa fel i sammanhanget får en underordnad betydelse sett i förhållande till de fördelar som görs i fråga om förbättrade möjligheter för utlandssvenskarna att utnyttja sin rösträtt i Sverige. Denna uppfattning delas också av flertalet remissinstanser som uttalat sig i frågan.

Regeringen föreslår således att utlandssvenskar skall tas upp i röstlängd automatiskt mot bakgrund av de uppgifter som finns i folkbokföringssystemet. Vad som nu sagts skall gälla i tio år efter utflyttningen. För den som under denna period på nytt anmäler att de vill finnas i röstlängden skall en ny tioårsperiod börja löpa.

När nu ett helt nytt röstlängdssystem införs vid nästa ordinarie val kommer självklart behovet av information att vara synnerligen påtagligt. Som framgår under avsnitt 4.4 fäster regeringen också stor vikt vid att en omfattande och väl förberedd informationsinsats sker inför valen år 1998. Det säger sig emellertid självt att oavsett dessa insatser kommer ett antal väljare inte kunna nås av denna information. Eftersom det nya systemet främst syftar till att så många utlandssvenskar som möjligt skall kunna rösta är det angeläget att reglerna utformas på ett sådant sätt att ränfeförluster för denna grupp av väljare undviks. Regeringen föreslår därför att det tillskapas regler med syfte att fånga upp så många som möjligt av dessa väljare.

När röstlängderna nu skall framställas för första gången finns det emellertid en risk för att dessa blir ohanterliga och alltför omfattande om samtliga som någon gång varit folkbokförda i landet under den senaste tioårsperioden skall noteras med automatik. I likhet med 1993 års vallagskommitté finner regeringen att en tidsgräns bör sättas upp. Tidsgränsen skall vara avgörande för vilka utlandssvenskar som skall tas upp i den automatiska röstlängden när den framställs för att tas i bruk under de inledande valen efter lagens ikraftträdande. Regeringen menar att denna gräns bör bestämmas till den tidpunkt då det nya folkbokföringssystemet togs i bruk, dvs. den 1 juli 1991. Om denna fråga se vidare under författningskommentaren till övergångsbestämmelserna.

I den nu gällande särskilda röstlängden kan det finnas ett antal svenskar som inte varit folkbokförda i landet efter den 1 juli 1991. Dessa har genom att ansöka om att bli upptagna i särskild röstlängd, deklarerat sitt intresse att delta i val i Sverige. Det vore olyckligt om dessa vid en övergång till ett nytt system, riskerade att inte få rösta. För att säkerställa denna grupps möjlighet att rösta i kommande val föreslår regeringen att uppgifter om namn och adress över dessa väljare skall få föras över till de lokala folkbokföringsregistren. Av övergångsbestämmelserna och författningskommentaren till dessa framgår närmare hur detta är avsett att fungera.

Riksskatteverket har i sin rapport *Nytt system för framställning av röstlängder och röstkort* pekat på att det bland dem som utvandrat före 1991 finns personer som inte ansökt om att tas upp i röstlängd men som

röstat i samtliga val under hela sin utlandsvistelse och trots att de avlämnat giltiga röster. Det skulle inte heller med de föreslagna reglerna vara tillräckligt att rösta vid valen för att behålla sin rösträtt. Riksskatteverket föreslår att en avgiven röst skulle jämföras med en anmälan om adress. Härigenom skulle en sådan person vid kommande val finnas i röstlängden. 1993 års vallagskommitté ansåg för sin del inte att en sådan vidsträckt möjlighet borde införas men anförde att det torde finnas anledning i vart fall under de första kommande valen, att betrakta en avgiven röst, liksom en anmälan om adress, som en begäran om rättelse av röstlängden om denna begäran kommer in senast sista dagen för rättelse, dvs. måndagen före valdagen. Något författningsförslag i frågan lämnades dock inte av kommittén.

Enligt regeringens uppfattning bör som nyss nämnts, reglerna vara utformade så att – så långt det är rimligt – så många utlandssvenskar som möjligt kan utöva sin rösträtt. Ett ytterligare sätt att tillmötesgå detta önskemål är att föreskriva att den som avger en röst utan att vara upptagen i röstlängden får anses ha gjort en anmälan om att finnas i röstlängden. Sker detta senare än trettio dagar före valdagen, dvs. efter kvalifikationsdagen, är personen i fråga visserligen inte berättigad att rösta i det stundande valet men den avgivna rösten innebär att väljaren för de tio kommande åren kommer att tas upp i röstlängd.

Däremot anser regeringen inte att 1993 års vallagskommittés idé om att en sent avgiven röst skulle betraktas som en begäran om rättelse av röstlängden bör leda till lagstiftning. Skälen för detta är dels att förfarandet strider mot den grundläggade regeln om att förhållanden som inträffat efter kvalifikationsdagen inte får läggas till grund för rättelse, dels skulle en sådan regel ställa helt andra krav på utlandsmyndigheternas redovisning av röster till Riksskatteverket. Utlandsmyndigheterna skulle vara tvungna att skicka utlandsrösterna till Riksskatteverket i ett tidigare skede än för närvarande. Det är inte ovanligt att utlandsrösterna kommer till verket först under lördagen före valdagen. En annan ordning skulle förutsätta att röstningen vid utlandsmyndigheterna avslutades tidigare än i dag. Det är enligt regeringens mening inte eftersträvärt.

8.3 Registerlagstiftning

Regeringens förslag: En särskild registerlag föreslås för röstlängds- och röstkortsframställningen. I lagen ges regler till skydd för den personliga integriteten i datalagens (1973:289) mening. Uppgift om att en svensk medborgare som är bosatt utomlands anmält att han eller hon vill finnas med i röstlängden skall få registreras i de lokala folkbokföringsregistren samt i aviseringsregistret. Vidare skall uppgift om orsak till avregistrering från folkbokföringen samt uppgift om icke-territoriell församling få användas som sökbegrepp i aviseringsregistret.

1993 års vallagskommittés förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslaget.

Datainspektionen har dock ifrågasatt behovet av att dels ha ett centralt aviseringsregister, dels ett röstlängdsregister. Datainspektionen har vidare anført att de uppgifter som behövs i det register som skall ligga till grund för framställningen av röstlängder och röstkort typiskt sett inte är av särskilt integritetskänslig karaktär. Statistiska centralbyrån har framhållit vikten av att röstlängdsregistret ges en sådan utformning att uppgiftslämnandet till den officiella valstatistiken sker på ett sådant sätt att Statistiska centralbyrån automatiskt och omedelbart får tillgång till material som behövs för statistikproduktionen före och efter valen. Riksskatteverket har ifrågasatt om verket skall anses vara registeransvarigt för samtliga röstlängdsregister. Länsstyrelsen i Västmanlands län menar att registeransvaret för röstlängdsregistret bör läggas på länsstyrelserna. Riksarkivet har tillstyrkt regeln om att gallring av personuppgifter i röstlängdsregister skall ske en månad efter det att val eller omröstning vunnit laga kraft. Svenska kyrkans centralstyrelse har angett att för att fastställa vem som har rösträtt i en icke-territoriell församling behöver det finnas uppgift om såväl tillhörigheten till Svenska kyrkan som om medlemskapet i den icke-territoriella församlingen.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att det skall vara möjligt att korta tiden mellan kvalifikationsdagen och valdagen är att så många relevanta uppgifter som möjligt finns samlade i ett register. Registret måste föras med stöd av ADB och kommer att utgöra ett personregister i datalagens (1973:289) mening. Genom att huvuddragen för registreringen läggs fast i en särskild registerlag tillgodoses väl behovet av skydd för den enskildes personliga integritet. I registerlagen ges bestämmelser om registerändamål, registerinnehåll, direktåtkomst, uppgiftslämnande, sökmöjligheter och gallringsregler. Uppgifterna till röstlängdsregistret kommer i allt väsentligt att inhämtas från aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister.

Enligt den ändring av vallagen som trädde i kraft den 1 januari 1994 sker rättelse av den allmänna röstlängden genom att väljaren kontrollerar uppgifterna i den allmänna röstlängden på så sätt att han eller hon tar del av uppgifterna på röstkortet och att rättelser förs in i röstlängden efter hand. I frågan om vilken myndighet som skulle handlägga rättelser beslöts att ansvaret för rättelser borde ligga hos skattemyndigheten. I propositionen (prop. 1993/94:21) anförde regeringen emellertid att den nya ordningen inte på något sätt innebar ett slutligt ställningstagande vare sig i fråga om ansvaret för röstlängdsframställningen eller ansvaret för de regionala uppgifterna i valorganisationen i övrigt. Enligt regeringen kunde ett sådant ställningstagande inte tas förrän Vallagsutredningen lämnat sitt slutbetänkande och det blivit klart hur den framtida regionala förvaltningen och förvaltningsmyndigheternas ledningsformer kommer att se ut.

1993 års vallagskommitté har föreslagit att skattemyndigheten ges ansvaret för rättelser av röstlängden och också att denna myndighet får ett registeransvar för röstlängdsregistret. Endast ett fåtal remissinstanser har motsatt sig denna lösning. Regeringen för sin del finner inte någon anledning att i detta skede, också mot bakgrund av den kritik Vallagsutredningens förslag rörande den regionala valadministrationen fått, avvika från den nu gällande ordningen med skattemyndigheten som ansvarig för rättelse av röstlängden. Under dessa förhållanden är det också naturligt att skattemyndigheten ges ett registeransvar för röstlängdsregistret i länet.

Vid sidan av uppgifter om tillhörighet i Svenska kyrkan kommer röstlängdsregistret inte att innehålla känsliga uppgifter i datalagens mening. Däremot kommer vissa uppgifter i röstlängdsregistret att vara sådana som i folkbokföringen omfattas av sekretess. Vad som här avses är personuppgifter om sådana personer som har skyddade personuppgifter och som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 15 § första stycket 1 sekretesslagen (1980:100). Enligt kommitténs uppfattning kommer det sekretesskydd som finns inom folkbokföringen att gälla även för uppgifterna i röstlängdsregistret. Däremot påtalade kommittén att när röstlängderna skrivits ut och sänts till valnämnderna i kommunerna, fanns inte längre någon sekretessgrund. Följden skulle således kunna bli att skyddsvärda uppgifter gjordes offentliga när de kommit in till valnämnderna. Kommittén föreslog dock inte någon särreglering med anledning av denna fråga, och hänvisade till dels praktiska skäl mot en sådan särlösning, dels till det förhållandet att det endast blir under en kort tid som röstlängderna finns allmänt tillgängliga.

Riksskatteverket har ifrågasatt kommitténs tolkning av gällande rätt såvitt avser påståendet att folkbokföringssekretessen enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen också kommer att gälla för röstlängdsregistret hos skattemyndigheten utan ett särskilt förordnande från regeringen. Datainspektionen har anfört att den anser att uppgifter om skyddad adress inte alls bör förekomma i röstlängderna.

Av 7 kap. 15 § 1 sekretesslagen följer att om det av särskild anledning kan antas att en person eller någon honom närstående lider men om uppgift om t.ex. en hemadress röjs, får uppgiften inte lämnas ut. Om en sådan skyddad adressuppgift inom folkbokföringen lämnas över till en kommun på grund av en i författning reglerad förpliktelse, i form av en röstlängd, saknas sekretesskydd hos kommunen.

Regeringen delar Riksskatteverkets uppfattning att det är tveksamt om röstlängdsregistren kan anses utgöra befolkningsregister såsom det har avsetts i 7 kap. 15 § sekretesslagen. Tillämpningen av bestämmelsen talar för att med befolkningsregister avses i första hand register över totalbefolkningen. Däremot är det uppenbart att röstlängdsregistren innefattar en betydande del av befolkningen. Regeringen avser därför att i förordning föreskriva om sekretess för röstlängdsregistren. Härigenom kommer folkbokföringssekretessen att gälla för uppgifterna i röstlängderna även vid skattemyndigheten. När längderna överlämnas till valnämnden finns ej motsvarande skydd. Som 1993 års vallagskommitté

funnit talar dock övervägande skäl mot att införa särskilda regler med anledning av detta. Det kan i sammanhanget noteras att röstlängden hos valnämnden saknar adressuppgift och endast är tillgänglig där under kort tid.

Prop. 1996/97:70

Aviseringsregistret

1993 års vallagskommitté hade inget förslag i denna del eftersom aviseringsregister inte fanns när kommittén lade fram sitt betänkande (SOU 1994:30). Kommittén utgick dock från att ett sådant register skulle införas. Riksskatteverkets rapport *Nytt system för framställning av röstlängder och röstkort* överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot de resonemang som 1993 års vallagskommitté förde utöver vad som framgår ovan under underavsnittet röstlängdsregister.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 8.2 föreslås att svenska medborgare som är bosatta utomlands automatiskt skall tas med i röstlängden om de utvandrat under de senaste tio åren före valdagen. Även de som inte varit folkbokförda i landet någon gång under de senaste tio åren skall tas upp i röstlängden om de anmält att de vill finnas i röstlängden. En anmälan om ändrad adress skall också ses som en anmälan om att finnas i röstlängden. Administrationen av anmälningarna kommer att handhas av skatteförvaltningen.

Vid framställningen av röstlängderna skall uppgifterna i aviseringsregistret på kvalifikationsdagen ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. De uppgifter som tas in i aviseringsregistret hämtas från de lokala folkbokföringsregistren. För att det föreslagna systemet med röstlängdsregister skall fungera måste därför en anmälan från utlandssvenskar om att de vill finnas i röstlängden registreras såväl i de lokala folkbokföringsregistren som i aviseringsregistret. Regeringen föreslår därför att uppgift om att en sådan anmälan gjorts får tas in i de lokala folkbokföringsregistren och i aviseringsregistret.

I aviseringsregistret får enligt nuvarande regler uppgift om avregistrering från folkbokföringen inte användas som sökbegrepp. För att aviseringsregistret skall kunna användas vid framställning av röstlängdsregistret måste det vara möjligt att söka fram de svenska medborgare som är bosatta utomlands och således avregistrerats från folkbokföringen som utvandrade. Regeringen föreslår därför att uppgift om avregistrering från folkbokföringen skall få användas som sökbegrepp i aviseringsregistret.

Röstlängder kommer att framställas även för de kyrkliga valen. Personer som är medlemmar i en icke-territoriell församling har rätt att rösta i en sådan församling. För att kunna framställa röstlängder även för de icke-territoriella församlingarna måste uppgift om medlemskap i en sådan församling kunna sökas fram. Regeringen föreslår därför att även uppgift om icke-territoriell församling skall få användas som sökbegrepp i aviseringsregistret.

9.1 Särskilt röstmottagningsställe

Regeringens förslag: Riksskatteverket får bestämma att den röstmottagning som sker på vårdinrättningar eller andra institutioner före valdagen skall kunna anordnas inte bara av Posten Aktiebolag utan också av annan, t.ex. kommunens valnämnd. Detta skall gälla även för den röstmottagning som kan anordnas på valdagen.

1993 års vallagskommittés förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran.

Bakgrund: Första gången poströstning ägde rum var vid 1942 års kommunalval. Till en början fick endast den som av särskilda skäl var förhindrad att rösta i vallokalen rösta på posten. Möjligheterna att poströsta vidgades inför 1970 års val. Formellt förutsätts i lagen att väljare skall rösta på valdagen i den vallokal där väljaren är upptagen i röstlängd. Om väljaren finner sig vara förhindrad att rösta på valdagen i sin vallokal får han rösta på postkontor.

Institutionsröstningen genomförs av tradition under söndagen före valdagen på tillfälliga postkontor som inrättats vid olika typer av institutioner. Röstmottagning anordnades vid de tre senaste valen vid sjukvårdsinrättningar, ålderdomshem, servicehus, kriminalvårds-anstalter, häkten, hem för vård eller boende samt andra vård-inrättningar. Totala antalet röstande vid dess inrättningar har uppgått till kring 40 000 eller knappt en procent av samtliga röster.

Sedan Postverket ombildats till Posten Aktiebolag är det Riksskatteverket som bestämmer vid vilka postkontor som röstning skall genomföras. Vid val till riksdagen och vid ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige måste finnas minst ett postkontor för röstning i varje kommun.

Tillfälliga postkontor för röstmottagning kan inrättas både när det gäller institutionsröstningen och tillfälligt postkontor som inrättas under valdagen. Beslut om detta fattas av Riksskatteverket efter samråd med Posten Aktiebolag. När det gäller tidpunkten för röstningen vid denna typ av postkontor så skall Posten Aktiebolag bestämma detta efter samråd med valnämnden och när det gäller institutionsröstningen, med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning. Motsvarande samråd skall ske när det gäller röstningens genomförande på en institution. Institutionsröstningen får inte genomföras tidigare än sju dagar före valdagen.

Skälen för regeringens förslag: Genom den ändring av vallagen som beslutats på grund av Postens bolagisering har Riksskatteverket blivit central valmyndighet också för förtidsröstningen inom landet. Detta ansvar låg tidigare helt hos Posten. Med Riksskatteverket som centralt

ansvarig för institutionsröstningen framstår det inte som naturligt att myndigheten skall vara hänvisad till att enbart använda sig av Posten Aktiebolag när det gäller annan röstmottagning än den som sker i Posten Aktiebolags ordinarie lokaler.

Vid valen år 1994 genomfördes försök där vissa kommuner ansvarade för institutionsröstningen. Försöksverksamhet tillkom efter förslag av Vallagsutredningen, som ansåg att det fanns anledning att ifrågasätta om inte institutionsröstningen borde överföras till kommunerna. Enligt Riksskatteverkets rapport *Försöksverksamhet vid de allmänna valen 1994* slog försöken väl ut. Den försöksverksamhet med institutionsröstning som förkom år 1994 genomfördes i Borlänge, Enköping, Gävle, Mora och Ljungby. Vid valet år 1995 övertogs institutionsröstningen av valnämnderna i Huddinge, Enköping, Håbo, Borlänge, Gagnef och Mora. Inte från någon valnämnd meddelades några svårigheter. En synpunkt som framförts är att institutionsröstningen borde ske även på valdagen och inte endast som nu söndagen före valdagen. För detta fordras dock inte någon ny författningsreglering.

En andra försöksverksamhet vid 1994 års val rörde röstmottagningsställe på annat ställe än den ordinarie vallokalen, s.k. ambulerande röstmottagningsställe. Försöksverksamheten kom att ske i Piteå, Skellefteå och Valdemarsviks kommuner. I dessa kommuner genomfördes särskilda röstmottagningsställena i stora valdistrikt på så sätt att de under dagen förflyttade sig mellan olika delar av distriktet. Vid 1995 års val till Europaparlamentet har ytterligare kommuner använt sig av den möjligheten. Det är enligt rapporten från Riksskatteverket möjligt att göra vissa besparingar utan att väsentligen försämra servicen för glesbygdsområdena.

Mot denna bakgrund anser regeringen att den ordning som hittills tillämpats i form av försöksverksamhet skall införas. Detta bör ske så att det i den nya lagen införs ett särskilt kapitel om inrättande av särskilda röstmottagningsställena för vilka den centrala valmyndigheten ansvarar.

Genom att ansvaret för den särskilda röstmottagningen övertagits av Riksskatteverket får verket möjlighet att bestämma vem som skall utföra röstmottagningen på en viss institution. Inledningsvis kan det framstå som naturligt att denna uppgift lämnas till Posten Aktiebolag; företaget har under lång tid utan anmärkning skött denna uppgift. Men det kan i vissa fall framstå som ändamålsenligt att kommunen tar detta ansvar. Kommunen skulle t.ex. kunna samordna denna röstning med röstningen på valdagen. Motsvarande resonemang kan föras när det gäller röstmottagningsställena på valdagen.

Vid vilka vårdinrättningar som röstning skall genomföras bör bestämmas av Riksskatteverket efter samråd med valnämnden och vårdinrättningen och den centrala förvaltning under vilken den sorterar. Valnämnden bör i sin tur samråda med socialförvaltningen i kommunen. I fråga om tidpunkten för röstmottagningen bör samråd ske med vårdinrättningen. Såväl valnämnderna som länsstyrelserna bör höras i frågan om var det skall inrättas ett särskilt röstmottagningsställe på valdagen.

Själva röstmottagningen bör genomföras på sätt som skedde vid försöksverksamheten. I stort skall det svara mot vad som gäller vid poströstning. Detta innebär att antalet röstmottagare kan bestämmas av Riksskatteverket eller den myndighet som Riksskatteverket bestämmer.

9.2 Utlandsröstning, brevröstning och fartygsröstning

Regeringens förslag: Utlandsröstning skall enligt den nya vallagen ske på samma sätt som i dag från utlandsmyndigheterna. Brevröstning skall kunna ske förutom från Tyskland och Schweiz, också från fartyg i utrikes fart. De särskilda bestämmelserna om fartygsröstning skall upphöra. Brevröstningen förenklas i vissa avseenden.

1993 års vallagskommitté föreslog att brevröstning från Tyskland endast skulle förekomma vid extra val till riksdagen och folkomröstning. I övrigt stämmer kommitténs förslag överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslaget att inte utvidga brevröstningen till att bli generell för utlandsröstning. Samma inställning har remissinstanserna till att brevröstning skall kunna ske från fartyg i utrikes fart. Föreningen Svenskar i Världen förordar dock att brevröstningen görs generell eftersom det är besvärligt, tidsödande och dyrbart för många att ta sig till en röstningslokal. Utrikesdepartementet anser att brevröstning även i fortsättningen skall vara möjlig från Tyskland eftersom röstmottagning är tillåten endast från utlandsmyndigheter med utsänd personal, dvs. endast från Bonn, Berlin och Hamburg. En del remissinstanser däribland Länsstyrelsen i Norrbottens län, Solna kommun samt Svenska kommunförbundet, är tveksamma till att slopa kravet på att röstkortet skall bifogas försändelsen vid brevröstning.

Bakgrund: Det vanligaste sättet att ordna möjlighet att rösta för väljare som vistas utomlands är att anordna röstmottagning på svenska beskickningar och konsulat. Regler om sådan röstmottagning finns i 10 kap. 7–11 §§ den nuvarande vallagen. Röstning sker hos de svenska utlandsmyndigheter som Riksskatteverket bestämmer efter samråd med Utrikesdepartementet. Röstmottagare är chefen för utlandsmyndigheten eller den som han bestämmer. Särskild röstmottagning kan således komma ifråga på svenska byggarbetsplatser, på avlägsna eller isolerade orter, orter med större turistkoncentration, kurorter, orter där svenska FN-bataljoner är stationerade etc. Förfarandet vid röstning vid svenska utlandsmyndigheter är i huvudsak detsamma som vid poströstning. Det krävs emellertid inte att väljaren har något röstkort.

I 10 kap. 12–16 §§ i den nuvarande vallagen finns bestämmelser om röstning på fartyg. Där föreskrivs bl.a. att röstning kan anordnas på svenska fartyg i utrikes fart. Riksskatteverket bestämmer inför varje val på vilka fartyg röstning skall äga rum. Rätt att rösta ombord har den

som tillhör besättningen eller annan personal på fartyget eller är passagerare. Förfarandet vid röstning på fartyg är i huvudsak detsamma som vid poströstning och röstning vid svenska utlandsmyndigheter.

Ett tredje sätt att rösta utomlands är att brevrösta. Sedan 1956 års val har någon röstmottagning inte kunnat genomföras hos de svenska utlandsmyndigheterna i Schweiz och sedan 1979 års val inte heller i Tyskland. Sedan Tyskland accepterat att utländska medborgare deltar i val i sina hemländer genom att sända sina valsedlar till hemlandet med posten, s.k. brevröstning, beslöt riksdagen inför 1982 års val att som en försöksverksamhet införa brevröstning för de väljare som vistades i Tyskland. Sedan Schweiz accepterat brevröstning beslöt riksdagen inför 1991 års ordinarie val brevröstning skulle vara möjlig inte bara från Tyskland utan också från Schweiz. Röstning vid svenska utlandsmyndigheter i Schweiz tillåts fortfarande inte. Tyskland har numera förklarat sig kunna tillåta röstmottagning vid svenska utlandsmyndigheter. En förutsättning för ett sådant tillstånd är att man från svensk sida ansöker om detta minst sex månader före valet.

Skälen för regeringens förslag: En utgångspunkt för Vallagsutredningen och senare också 1993 års vallagskommitté var att underlätta för utlandssvenskarna att använda sig av den rösträtt som de är tillerkända om de någon gång varit bosatta här i landet. Som framgår av skälen för regeringens förslag till det nya förenklade röstlängdsförfarandet bör utlandsröstningen genom utlandsmyndigheterna finnas kvar i sin nuvarande utformning. Här skall vissa ytterligare frågor om förenkling av utlandsröstning beröras.

Brevröstningens omfattning

En fråga är om utlandsröstningen bör underlättas genom att brevröstningen utvidgas till att omfatta all utlandsröstning. Mot en sådan utvidgning talar det faktum att brevröstning strider mot vårt valförfarandes grundläggande principer när det gäller möjligheten att garantera väljarens valhemlighet men också när det gäller valförfarandets tillförlitlighet och säkerhet. När det gäller tillförlitligheten kan brevröstningen ifrågasättas framför allt på grund av att en hög andel brevröster underkänns, och när det gäller säkerheten så måste man räkna med att en generell möjlighet att brevrösta skulle innebära en ökad risk för att röster försvinner i postgången.

Enligt regeringens mening bör man inte göra något avsteg från det normala röstningsförfarandet för att kunna tillgodose ett relativt litet antal röstande utan att mycket starka skäl talar för det. Sådana skäl kan t.ex. vara att väljaren inte annars kan rösta eller att det medför mycket stora praktiska, ekonomiska eller administrativa resurser. Regeringen vill därför i princip inte ställa sig bakom en utvidgning av möjligheterna att brevrösta till länder där ordinär röstning är möjlig.

Sådana praktiska och administrativa skäl som nämnts finns, enligt regeringens uppfattning, när det gäller fartygsröstningen. Regeringen föreslår därför att fartygsröstningen ersätts med en möjlighet att brevrösta. De personer som får rösta på detta sätt är de ombordanställda

eller andra personer som befinner sig på fartyg i fjärrfart utanför Östersjön eller Nordsjön och som inte kan rösta på posten i Sverige eller vid röstmottagning som anordnas av svensk utlandsmyndighet.

Brevröstning tilläts jämte röstning vid utlandsmyndigheterna i Tyskland under de allmänna nationella valen år 1994 och valet till Europaparlamentet år 1995. Det har inte framkommit att det uppstod några praktiska problem vid dessa val. Eftersom det finns många svenskar i Tyskland som skulle kunna få det svårt att ta sig till en utlandsmyndighet anser regeringen att brevröstning i Tyskland skall tillåtas också inför nästa mandatperiod.

Eftersom röstmottagning alltjämt inte tillåts på schweiziskt territorium bör brevröstning också kunna ske från Schweiz i kommande val.

Röstkort behövs inte vid brevröstning

Eftersom det skall vara möjligt för alla dem som befinner sig på fartyg i fjärrfart att brevrösta kan man inte upprätthålla kravet på att väljaren skall bifoga sitt röstkort vid brevröstningen. Lika med kommittén anser regeringen att kravet på att två vittnen intygar att väljaren själv skrivit på försändelsen och att han eller hon gjort det av fri vilja med tillräcklig grad av säkerhet kan anses säkerställa väljarens identitet. Kravet på att röstkortet skall bifogas brevrösten kan därför avskaffas.

Poststämpeln skall alltjämt vara utgångspunkten för bedömningen av huruvida någon får brevrösta

Eftersom brevröstning är ett sätt att rösta som innebär ett undantag från det normala sättet att rösta måste valmyndigheterna kunna kontrollera att villkoren för detta undantag är uppfyllt. En enkel kontroll kan ske genom datumet på poststämpeln. Kravet på poststämpel bör således gälla för brevröstning från Tyskland och Schweiz. I fall där brevröstning sker på fartyg bör det krävas att brevrösten bekräftas av fartygets befälhavare genom att fartygets namn sätts ut på omslaget. Detta kan ske med fartygets stämpel. På så sätt blir det enkelt att kontrollera att rösten ställts i ordning på ett fartyg. Kommittén har framfört att det torde bli svårt att kontrollera om rösten ställts i ordning på ett fartyg som går i Nordsjön eller Östersjön. Risken att sådan röstning sker får minimeras genom informationsinsatser.

Valprövningsnämnden har i ett par avgöranden (se t.ex. VPN 1991:14) underkänt valsedelsförsändelser som sänts med kurirpost från Tyskland med hänvisning till att det saknades poststämpel på försändelsen. Varje kuvert som sänds med kurirbefordran numreras och förtecknas i en kurirförteckning. Denna förteckning sänds i original tillsammans med posten till Utrikesdepartementet. På kuverten finns ingen stämpel eller officiell anteckning som visar att de sänts med kurirpost. Det nummer som kuvertet har skrivs dit för hand. Om en brevröst som sänts på detta sätt kommer till valnämnden för granskning i detta skick kan valnämnden inte säkerställa att väljaren tillhör den kategori som får brevrösta.

Lika med kommittén finner regeringen att det inte är rimligt att ålägga valnämnden att särskilt utreda om rösten ställts i ordning i rätt land eller i rätt tid i dessa fall. Regeringen föreslår därför inte någon särskild bestämmelse för dessa fall. Som skedde vid förra valet får problemet i stället lösas genom särskild information till utlandsmyndigheterna om de formella kraven för brevröstning.

Brevrösterna skall sändas till Riksskatteverket som vidarebefordrar dem till valnämnden

Enligt nuvarande bestämmelser skall väljaren sända sin brevröst med post direkt till valnämnden i den kommun där han finns upptagen i röstlängden. Om kravet på röstkort tas bort kan inte väljaren säkert se vilket valdistrikt som han tillhör och till vilken kommun rösten skall sändas. Som kommittén har föreslagit bör därför brevrösterna, liksom andra utlandsröster, i stället sändas till Riksskatteverket och distribueras därifrån till respektive valnämnd. De farhågor som vissa remissinstanser givit uttryck för att slopandet av röstkortet skulle medföra merarbete för valförrättarna torde med detta förslag kunna undanröjas.

Reglerna om brevröstning införs i en särskild lag

Reglerna om brevröstning bör såsom nu samlas i en särskild lag. Denna bör vara fristående från vallagen eftersom den även i fortsättningen kommer att vara tidsbegränsad. Uppföljning av frågan om brevröstning bör lämpligen ske efter varje riksdagsval.

9.3 Ångerröstningen begränsas inte

Regeringens bedömning: Möjligheten för väljarna att ångerrösta bör inte inskränkas.

1993 års vallagskommitté föreslog att ångerröstningen skulle begränsas till kl. 17.00 på valdagen.

Remissinstanserna: Remissutfallet är mycket splittrat, även inom valadministrationen. Många är för en begränsning medan andra anser det tveksamt att begränsa möjligheten att rösta i vallokalen på valdagen. Ett par länsstyrelser ser farhågor för tilltron till systemet om väljare som efter kl. 17 kommer till vallokalen och där finner valförrättare i färd med att stoppa valkuvert i urnorna. Valprovsningsnämnden ifrågasätter om fördelarna med att begränsa ångerröstningen uppväger nackdelarna. Nämnden förutsåg också praktiska problem med överklaganden som följd. Riksskatteverket, vars principiella hållning är att ångerröstningen helt skall tas bort, är för den inskränkning som kommittén föreslog.

Vid remissförfarandet över Nomineringsrätts- och valkretskommitténs andra betänkande (SOU 1996:66) framförde en länsstyrelse att ångerröstningen skulle tas bort.

Skälen för regeringens förslag: Det finns många olika sätt att förtidsrösta. Man kan t.ex. poströsta, rösta på utlandsmyndighet, institutionsrösta eller brevrösta. Att väljarna förtidsröstat på något av dessa sätt hindrar inte att de röstar i vallokalen på valdagen. I så fall gäller den röst som lämnats i vallokalen. Väljare som förtidsröstat eller som poströstat på valdagen har alltså möjlighet att ändra sitt val genom att rösta även i vallokalen.

Att väljarna på detta sätt har möjlighet att ångerrösta får bl.a. den konsekvensen att poströsterna som skickas ut till vallokalerna för preliminär räkning inte kan läggas ner i valurnorna förrän man med säkerhet vet att väljaren inte kommer att rösta i vallokalen, dvs. först när vallokalen stängts för röstning. Under valdagen kan poströsterna förhandsgranskas i vallokalen om det inte stör den pågående röstningen där.

Möjligheten att förhandsgranska poströsterna innebär att valförrättarna, om de hunnit förhandsgranska samtliga poströster, kan lägga ner de preliminärt godkända rösterna i valurnan så snart röstningen avslutats i vallokalen. Har de inte förhandsgranskats under valdagen får denna granskning ske efter det att röstningen avslutats. Först när samtliga röster i valet lagts ner i valurnan får denna öppnas och valkuverten tas ur och den preliminära rösträkningen inledas. Ångerröstningen och den administrativa omgång som den medför kan beräknas försena den preliminära sammanräkningen i vallokalen med mellan 30 och 60 minuter. Det kan därför ifrågasättas om inte ångerröstningen bör begränsas.

1993 års vallagskommitté stannade för att ångerröstningen skulle begränsas till kl. 17.00 på valdagen. Förtidsrösterna kunde efter granskning få läggas i valurnorna för att räkningen av röster skulle vidta omedelbart när vallokalen stängs. Nomineringsrätts- och valkretskommittén lämnade inget eget förslag, men framhöll ändå vikten av att sammanräkningen kunde ske snabbt och påpekade att reglerna med personröstning krävde att sammanräkningen skulle göras så enkel och snabb som möjligt.

En utgångspunkt vid bedömningen av om ångerröstningen skall begränsas är att valförfarandet måste göras så enkelt som möjligt. Förtroendet för systemet måste kunna upprätthållas och systemet vara så utformat att risken för överklaganden minimeras. Förslaget att begränsa ångerröstningen medför i och för sig en möjlighet till att förkorta tiden för sammanräkningen. Emellertid är det tveksamt om fördelarna med en begränsning leder till några egentliga tidsvinster. I stället kan en sådan ordning förväntas öka förvirringen kring röstningen och risken för misstag är påtaglig. Behovet av en snabbare sammanräkning är inte av sådan styrka att det uppväger de nackdelar som en begränsning av förtidsröstningen innebär. Det kan av principiella skäl inte heller komma i fråga att slopa möjligheten att rösta på valdagen. Regeringen anser

därför att det i den nya vallagen inte bör införas någon begränsning av rätten att ångerrösta. Prop. 1996/97:70

En möjlighet att påskynda den preliminära sammanräkningen får genomföras på annat sätt. Reglerna om kontroll av förtidsrösterna bör kunna utformas så att granskningen skall ske under valdagen. Givetvis måste beaktas att röstningen skall kunna genomföras. Det bör emellertid i de allra flesta fall vara möjligt att ha granskningen färdig då röstningen avslutas. Tidsförlusten motsvarar då den tid det tar att lägga i valkuverten i valurnorna. Förslaget har därför utformats för att understryka vikten av att granskning av förtidsröster sker under valdagen.

9.4 Namnvalsedlar på posten

Regeringens förslag: Förbudet mot namnvalsedlar på posten tas bort.

Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna är övervägande positiva till förslaget. Posten Aktiebolag har pekat på risken för att utrymmesbrist kan uppstå på postkontoren.

Skälen för regeringens förslag: Som redan framgått är en huvudprincip i det svenska valsystemet att röstning skall äga rum i vallokalen på valdagen. Emellertid har möjligheter öppnats för röstning utanför vallokalen och det vanligaste sättet är poströstning. Röstningen pågår från några veckor före valdagen fram till och med valdagen. Poströstningen sker under de tider som posten är öppen och går i stort till som röstning i vallokal.

Omfattningen av röstning på posten har stadigt ökat sedan möjligheten infördes år 1942. De senare åren har dock en stabil tendens kunnat iakttas där andelen poströster de senaste åren för riksdagsvalen uppgått till runt 35 procent av totala antalet röster i valet. Vid valet till Europaparlamentet var andelen poströster 23 procent. Enligt Riksskatteverkets uppskattningar ökade andelen namnvalsedlar av poströsterna i förhållande till det närmast föregående riksdagsvalet. Vid valet till Europaparlamentet använde ca 50 procent av väljarna namnvalsedlar medan motsvarande siffra var 39 procent i riksdagsvalet år 1994. Det är alltså en betydande andel av de väljare som avger sina röster på posten som använder namnvalsedlar.

Mot bakgrund av den redovisade statistiken är det av vikt att förutsättningarna till personröstning på posten så långt som möjligt motsvarar vad som gäller för röstning i vallokal. Personröstning försvåras i hög grad för dem som poströstar av förbudet mot namnvalsedlar på posten. En sådan ordning är mindre lämplig med tanke på att det nu föreslås ett system med ökat inslag av personröstning.

Regeringen föreslår därför att regeln som hindrar utläggning av namnvalsedlar på postkontor inte tas in i den nya vallagen. Det skall således vara möjligt för partierna att lägga ut namnvalsedlar också på postkontoren. Det skall å andra sidan inte föranleda någon skyldighet för röstmottagaren att lägga ut namnvalsedlar för partierna.

Det får förutsättas att det kan inrättas sådana platser i vallokalerna som gör att god ordning kan upprätthållas även med utlagda namnvalsedlar. Det får liksom i dag ankomma på Riksskatteverket att tillsammans med Posten Aktiebolag komma fram till vilka postkontor som är lämpliga för röstning med hänsyn till de nu föreslagna reglerna.

9.5 Inga partisymboler på valsedlarna

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon möjlighet att också trycka partisymbolerna på valsedlarna.

Kommittéförslag: 1993 års vallagskommitté (SOU 1993:40) diskuterade möjligheten att trycka partisymboler på valsedlarna men avstod från att lägga fram förslag med sådant innehåll. Också Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1995:143) avstod från att lägga fram förslag i denna del. Kommittéerna ansåg inte att fördelarna uppvägs av nackdelarna som kunde förutses av en ordning där partisymboler trycks på valsedlarna.

Remissinstanserna har i stort instämt i de båda kommittéernas bedömning att det inte är befogat att införa partisymboler på valsedlarna.

Skälen för regeringens bedömning: Det har länge förekommit att partier framfört sina budskap under en viss symbol. Partierna vill på det sättet profilera sig visuellt. Exempel på sådana symboler är Moderaternas stiliserade M, Socialdemokraternas ros, Centerpartiets fyrklöver, Folkpartiets blåklint, Kristdemokraternas vitsippa, Vänsterpartiets stiliserade V med infälld nejlika, Miljöpartiets maskros och Ny demokratis ansikte. Symbolerna har blivit allmänt kända.

Den nuvarande vallagens 6 kap. om valsedlar innehåller inte några bestämmelser som tar sikte på just symboler på valsedlar. Däremot finns regler som anger vad som händer om en valsedel inte är utformad på det sätt vallagen föreskriver.

De skäl som framförts för att införa en ordning som underlättar möjligheterna för partierna att gå fram med partiskiljande symboler på valsedlarna är att det skulle underlätta för nya grupper av väljare som tillkommit på senare tid såsom tidigare omyndigförklarade personer som inte tidigare hade rösträtt och vissa invandrargrupper som kan ha svårt att tillgodogöra sig texten på valsedeln.

Det finns emellertid skäl som talar mot att tillåta partisymboler på valsedlarna. Det förfaller mindre lämpligt att samtidigt med personvalets införande i det svenska valsystemet också införa regler som framhäver partierna. Ett andra mycket starkt skäl är att valhemligheten lättare kan

avslöjas med färgglada symboler på valsedlarna. Förutom dessa principiella invändningar kan också anföras vissa tekniska. En sådan är att valsedeln, med utrymme för personmarkering, inte är av sådant format att den också kan ta upp en symbol som är stor nog att skiljas från andra. Dessutom måste eventuellt ny maskinell utrustning införskaffas för tryckning. Slutligen kan det uppkomma svårigheter vid sammanräkningen om också en bedömning av valsedlarnas giltighet med hänsyn till partisymbolen skall göras.

Mot bakgrund av dessa invändningar mot att tillåta symboler på valsedlarna fann både 1993 års vallagskommitté och Nomineringsrätts- och valkretskommittén att värdet av införandet av möjligheten till symboler inte uppvägde de nackdelar som kunde förutses. Regeringen instämmer i den bedömningen. Det föreslås därför inga regler för att underlätta möjligheten att trycka partisymboler på valsedlarna.

9.6 Identitetskontroll vid röstning i vallokal

Regeringens bedömning: Det bör inte intas något obligatoriskt krav på legitimation för att få rösta i vallokal.

1993 års vallagskommitté avstod från att lägga fram något förslag om obligatoriskt krav på legitimation i vallokal.

Remissinstanserna har genomgående ställt sig bakom kommitténs ställningstagande. Riksskatteverket, liksom några andra instanser, har emellertid anført att identitetskontrollen bör vara densamma i vallokal som i andra röstningslokaler.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 8 kap. 3 § i den nu gällande vallagen bör väljaren vid personlig röstning i vallokalen medföra sitt röstkort. Av röstkortet framgår om väljaren kommit till rätt vallokal och i vilka val han eller hon får rösta. Väljaren visar upp sitt röstkort och får då ett valkuvert för varje val han eller hon får delta i. När han har ställt i ordning sina valkuvert skall han överlämna dessa till den valförrättare som är ordförande. Om ordföranden begär det skall väljaren uppge sitt fullständiga namn, födelsetid och hemvist inom valdistriktet. Utgångspunkten är att man skall godta de uppgifter som väljaren lämnar. Dessa uppgifter kan i viss utsträckning kontrolleras mot uppgifterna i röstlängden.

I den information om valförrättningen som Riksskatteverket lämnat sägs, att om väljaren inte har röstkort så bör han tillfrågas om fullständigt namn och personnummer. Dessa uppgifter bör röstmottagaren kontrollera mot uppgifterna i röstlängden. Enligt Riksskatteverkets information bör, om osäkerhet råder om identiteten, väljaren kunna visa legitimation.

Till skillnad mot vad som gäller för röstning i vallokal gäller för röstning på postkontor, hos utlandsmyndigheter och på fartyg att väljare som inte är känd för röstmottagaren skall visa legitimation. Kan väljaren inte göra detta får han inte rösta.

Att bereda sig eller annan tillfälle att rösta genom att uppträda under falskt namn eller att rösta i flera valdistrikt kan enligt 17 kap. 8 § brottsbalken vara straffbart som otillbörligt verkande vid röstning.

Som framgått skiljer sig reglerna beträffande legitimationskravet beroende på i vilken röstningslokal väljaren röstar. Ett skäl att införa ett generellt legitimationskrav är att reglerna bör vara desamma oavsett var väljaren utövar sin rösträtt. Vidare skulle ett legitimationskrav motverka missbruk.

Som kommittén funnit är ett starkt skäl mot att införa ett generellt legitimationskrav, att det kan medföra att väljare som blivit nekade att rösta på grund av att de inte kunnat visa legitimation inte röstar över huvud taget. Vidare kan personer som saknar legitimation gå miste om möjligheten att rösta.

De problem som kan uppstå på grund av att det saknas ett generellt legitimationskrav har inte visat sig vara sådana att det enligt regeringens bedömning är befogat att nu föreskriva om krav på legitimation vid all röstning. Regeringen menar därför att dagens förfarande skall gälla också enligt den nya vallagen. Om en väljare inte kan legitimera sig eller på annat sätt göra sannolikt att han är den han utger sig för att vara får valförrättaren vägra att ta emot hans röst. Detta bör vara tillräckligt för att komma till rätta med problem som må finnas kring personer som söker utnyttja någon annans rösträtt.

10 Särskilda frågor vid kommunala val

10.1 Rösträtt och valbarhet i kommunala val

Regeringens förslag: Den som inte är svensk medborgare men som är medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) eller som är medborgare i Island eller Norge skall ha samma rätt som en svensk medborgare att rösta och vara valbar i de allmänna valen till landstings- och kommunfullmäktige.

Maastrichtfördraget och rådets direktiv 94/80/EG: Genom Maastrichtfördraget infördes i Romfördraget bestämmelser om ett unionsmedborgarskap för alla medlemsstaters medborgare. Genom detta kom medborgarna att tillerkännas ett antal rättigheter. Unionsmedborgarskapet har till syfte att underlätta unionsmedborgares integration i värdlandet.

I artikel 8b.1 i Romfördraget infördes en bestämmelse om rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som bor i ett land inom Europeiska unionen där de inte är medborgare. I artikeln föreskrivs också att rådet före den 31 december 1994 enhälligt skall utfärda närmare bestämmelser i frågan. Sådana närmare bestämmelser finns intagna i rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för

unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (se *bilaga 7*).

Syftet med artikel 8b.1 i Romfördraget är enligt ingressen till direktivet att säkerställa att alla unionsmedborgare, vare sig de är medborgare i den medlemsstat där de är bosatta eller inte, kan utöva sin rösträtt och sin valbarhet vid kommunala val i den staten på lika villkor. Regeln är ett exempel på tillämpningen av principen om jämlikhet mellan och lika behandling av en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater och en naturlig följd av den rätt att röra sig fritt och uppehålla sig som föreskrivs i artikel 8a i Romfördraget.

Direktivet omfattar allmänna och direkta val till kommunfullmäktige (artikel 2) och riktar sig till medlemsstaterna (artikel 16). Den som är unionsmedborgare enligt artikel 8.1 andra stycket Romfördraget och inte är medborgare i bosättningsstaten, men som på referensdagen ändå uppfyller de villkor för rösträtt och valbarhet som enligt den statens lagstiftning gäller för de egna medborgarna, skall ha rösträtt och vara valbar vid kommunala val i bosättningsstaten i enlighet med direktivet (artikel 3). Med referensdag menas den eller de dagar då unionsmedborgare enligt bosättningsstatens lagstiftning skall uppfylla villkoren för rösträtt och valbarhet i den staten (artikel 2). Medlemsstaterna skall anta de lagar och författningar som är nödvändiga för att följa direktivet före den 1 januari 1996 (artikel 14). Direktivet har trätt i kraft (artikel 15). I en bilaga till direktivet bestäms närmare vilka de grundläggande lokala förvaltningsenheterna är i varje medlemsstat. För Sveriges del omfattas kommuner och landsting (se direktiv 96/30/EG av den 13 maj 1996 om ändring i direktivet 94/80/EG om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare, *bilaga 7*).

Skälen för regeringens förslag: I 4 kap. 2 § kommunallagen (1991:900) anges att den som är folkbokförd i kommunen och har fyllt 18 år senast på valdagen har rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige. Den som inte är svensk medborgare har rösträtt bara om han varit folkbokförd i Sverige den 1 november de tre åren närmast före valåret (den s. k. treårsregeln). Av 4 kap. 3 och 5 §§ följer att rösträttsreglerna för val till kommunfullmäktige också är styrande för valet till landstingsfullmäktige och för valbarheten i dessa val.

Fram till år 1976 hade endast svenska medborgare rätt att rösta och vara valbara i kommunala val. Icke svenska medborgare gavs denna rätt år 1976 och de nya reglerna tillämpades första gången vid 1976 års val (prop. 1975/76:23). De nya reglerna innehöll den treårsregel som gäller än i dag. I förarbetena sägs att det var motiverat att införa en viss kvalifikationstid för icke svenska medborgare med avseende på rätten att rösta och vara valbar i de kommunala valen. Tre år ansågs vara en väl avvägd tid. Man ansåg nämligen att det borde skapas rimliga garantier för att den utländske väljaren skulle ha vissa icke alltför obetydliga kunskaper i svenska språket, känna till och ha förståelse för svenska förhållanden och ha ett naturligt personligt intresse inte bara för de

alldeles aktuella förhållandena utan också för de mera långsiktiga kommunala angelägenheterna (a. prop. s. 93 f.). Prop. 1996/97:70

Reglerna om rösträtt och valbarhet i kommunallagen anpassas till rådsdirektivet

Sverige har som medlem i Europeiska unionen en skyldighet att genomföra rådets direktiv i svensk rätt. Rådets direktiv 94/80/EG har aktualiserat behovet av att se över och ändra tillämpningsområdet för treårsregeln i 4 kap. 2 § kommunallagen såvitt avser unionsmedborgare som är bosatta i Sverige och som i övrigt uppfyller villkoren för rösträtt och valbarhet.

Treårsregeln modifieras så att sådana medborgare får samma rätt som svenska medborgare att rösta och vara valbara i svenska kommunala val.

Den vidgade rösträtten och valbarheten bör även omfatta de nordiska medborgare som inte är unionsmedborgare men som är bosatta i Sverige

Sveriges skyldigheter gentemot Europeiska unionen omfattar endast att ge unionsmedborgarna samma rätt som svenska medborgare att rösta och vara valbara i kommunala val.

Ett genomförande av direktivet i svensk rätt ändrar inte bestämmelserna om att de medborgare i Island och Norge som är bosatta i Sverige även fortsättningsvis skulle omfattas av treårsregeln. Nordiska medborgare skulle således komma att behandlas olika beroende på om de är unionsmedborgare eller inte.

Danmark har i samband med genomförandet av direktivet i dansk lag beslutat att även medborgare i Island och Norge skall ha rätt att rösta och vara valbara i danska kommunalval på samma villkor som gäller för övriga nordiska medborgare som på grund av sitt unionsmedborgarskap omfattas av direktivet. En motsvarande bestämmelse finns i Finland. Island och Norge tillämpar en treårsregel för andra än de egna medborgarna. I Island är det dessutom så att inga andra än nordiska medborgare har rätt att rösta i kommunala val. I Norge förberedes införandet av en regel där nordiska medborgare får rösträtt från bosättningstiden.

Mot bakgrund av att Danmark och Finland har givit nordiska medborgare rätt att rösta och vara valbara i kommunala val på samma villkor som de egna medborgarna och att Norge har för avsikt att införa sådana regler samt att det inom Norden finns en gemensam bas vad gäller språk och samhällsstruktur anser regeringen att det är rimligt att även Sverige inför en motsvarande rätt.

Vad gäller övriga i Sverige bosatta personer bör enligt regeringens bedömning treårsregeln ligga fast. Treårsperioden bör dock lämpligen räknas från valdagen i stället för från den 1 november tre år närmast före valdagen.

10.2 Mandattiden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun

Regeringens bedömning: Särregleringen beträffande mandatperioden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun bör inte ändras nu.

Kommittéförslag: Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslog i sitt andra betänkande *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) att den särreglering som finns i 5 kap. 5 § kommunallagen beträffande mandattiden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun skulle upphävas.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag föranledde tre positiva yttranden bland remissinstanserna, däribland Länsstyrelsen i Stockholms län. Stockholms kommun motsätter sig dock att kommitténs förslag genomförs. Kommunen har pekat på att behovet av särreglering alltså kvarstår. Förankringsprocessen i budgetarbetet i kommunen kräver de extra veckor som särregleringen ger. I annat fall kan budgeten inte beslutas inom den tid som kommunallagen förutsätter, vilket får effekter på skattesatserna. Att överskrida tidsramen för budgetprocessen, vilket i och för sig är möjligt enligt kommunallagen, medför att det skulle bli huvudregel för Stockholms kommun att budgeten inte fastställdes i tid och att skattesatserna fick justeras efter årsskiftet. Sådana åtgärder får enligt kommunen inte byggas in i budgethanteringen. Kommunen driver en stor del av sin verksamhet i företagsform vilket också försvårar budgetprocessen. Kommunen påbörjade dessutom den 1 januari 1996 införandet av en ny organisation med nya stadsdelsnämnder. Detta faktum – vilket inte var känt för kommittén – fördröjer budgetprocessen för kommunen.

Skälen för regeringens bedömning: Särregleringen i 5 kap. 5 § tredje stycket kommunallagen beträffande kommunfullmäktige i Stockholms kommun innebär att sammanräkningen för kommunen skall vara klar den 15 oktober valåret i stället för den 1 november som gäller för övriga kommuner. Särregleringen går långt tillbaka i tiden och grundar sig på att Stockholm som landets huvudstad och största stad erbjuder särskilda problem vad gäller organisation m.m. Stockholms kommun har i remissvaret med skärpa vänt sig mot kommitténs uttalande om att effekterna av att särregleringen upphävdes inte skulle bli särskilt omfattande. Vad kommunen anfört i denna del visar också att det uppstår effekter som för närvarande är svåröverblickbara. Enligt regeringens mening ger kommitténs överväganden inte tillräckligt underlag för att, mot vad kommunen anfört, gå vidare med ett förslag om att upphäva särregleringen beträffande mandatperioden. Något förslag med sådant innehåll bör därför inte läggas fram nu.

De problem som kan uppkomma vid den slutliga sammanräkningen beträffande valet till Stockholms kommun får, i den mån det bedöms nödvändigt, mötas med ökade resurser vid sammanräkningen.

Prop. 1996/97:70

10.3 Ersättersystemet vid val till kommunfullmäktige

Regeringens förslag: Det lägsta antalet ersättare för en ledamot i fullmäktige skall ökas från en till två. För partier som har fått ett eller två mandat skall därför alltid utses två ersättare. För att undvika att en ledamot blir utan ersättare från den egna listan införs vissa särbestämmelser.

Kommittéförslag: 1993 års vallagskommittés förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslagen. Riksskatteverket har dock påpekat att förslaget måste utformas så att det täcker den situationen där två ledamöter från olika listor bara fått en ersättare.

Skälen för regeringens förslag

Antalet ersättare

Enligt 14 kap. 18 a § i den nuvarande vallagen bestämmer kommunfullmäktige hur många ersättare som skall finnas för ledamöterna i fullmäktige. Antalet skall utgöra viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti får i kommunen. Det av fullmäktige bestämda antalet ligger till grund för tillämpningen av bestämmelserna om hur ersättarna utses. Ersättare utses genom ett successivt sammanräkningsförfarande. För varje ledamot inom samtliga valkretsar i kommunen görs *en* sammanräkning inom det parti för vilket ledamoten blivit vald. Till ersättare utses den kandidat som står först på flest av de valsedlar som bidragit till att ledamoten blivit vald. Varje valsedel gäller därvid som en hel röst. Systemet är alltså listtroget. Om det efter dessa sammanräkningar visar sig att antalet ersättare som utsetts understiger den av fullmäktige bestämda andelen och samma ersättare utsetts för *tre* eller flera ledamöter görs för dessa ledamöter ytterligare sammanräkning för att utse ersättare. Är antalet ersättare fortfarande inte tillräckligt och har samma ersättare utsetts till fem eller flera ledamöter görs för dessa ytterligare sammanräkning för att utse ersättare. Förfarandet upprepas för de ledamöter vilkas ersättare utsetts för sju eller flera, nio eller flera osv. till dess att tillräckligt många ersättare har utsetts. Kan någon ersättare för en viss ledamot inte utses på detta sätt utses inte någon ersättare. Dessa regler framgår av 14 kap. 19 § den nuvarande vallagen.

Om ett parti har vunnit *ett* mandat utses alltid en ersättare. Har partiet vunnit *två* mandat kan, beroende på omständigheterna, en eller två personer komma att utses till ersättare. Om partiet vunnit *tre* mandat, och den andel ersättare som fullmäktige bestämt är hälften, kommer det att utses minst två och högst tre ersättare. För ett parti som vunnit *fyra* mandat blir motsvarande antal ersättare två respektive fyra. Ett parti som fått *fem* eller *sex* mandat kommer att få minst tre ersättare och högst fem respektive sex ersättare. En förutsättning för att antalet ersättare skall bli fler än vad fullmäktige bestämt är att partiet gått fram med flera listor.

De angivna reglerna medför en sårbarhet för partier med endast en ersättare. Denna sårbarhet blir tydlig framför allt vad gäller närvaron vid kommunfullmäktiges sammanträden. Det finns en viss risk för att majoritetsförhållandet i kommunfullmäktige skulle kunna komma att förskjutas om ett parti helt saknade representation vid omröstningar. Små partier som har en eller två platser i fullmäktige och därmed ofta endast en ersättare riskerar att bli utan representation vid förfall från ledamoten. Problemet blir särskilt synbart för partier i vågmästarställning. De olägenheter som nu nämnts kan undanröjas på så sätt att fler ersättare utses. Regeringen föreslår att kommitténs förslag genomförs. Antalet ersättare för ledamot i kommunfullmäktige skall således minimeras till två. Härigenom uppnås effekten att för partier som har fått ett eller två mandat utses alltid två ersättare.

Ersättare när ledamöter eller ersättare avgår samt frågan om ledamot utan ersättare från den egna listan

Om en ledamot i kommunfullmäktige avgår i förtid skall den ersättare som står i tur att inträda kallas in för tjänstgöring. Finns det ingen ersättare att kalla in skall länsstyrelsen göra en ny sammanräkning för att utse efterträdare. Då skall man tillämpa de bestämmelser i 14 kap. 19 § i den nuvarande vallagen som beskrivits tidigare. Om en ersättare tas i anspråk på detta sätt eller avgår av annan anledning är huvudregeln att en ny ersättare skall utses. Från den regeln gäller dock ett viktigt undantag, vilket är en följd av att ett parti kan ha fått fler ersättare än vad fullmäktige bestämt. En ny ersättare skall nämligen utses endast om avgången medför att antalet ersättare kommer att understiga den av fullmäktige bestämda andelen ersättare. Denna begränsningsregel infördes i 14 kap. 23 § i den nuvarande vallagen år 1985. Det hade nämligen visat sig att bestämmelserna utan begränsningsregel kunde leda till att antalet ersättare ökade under mandatperioden genom att en avgången ersättare ersattes med flera personer. Detta trots att det återstående antalet ersättare varit tillräckligt. Sådana effekter kunde exempelvis uppstå om ett parti gått fram med flera olika listor med delvis samma namn.

1993 års vallagskommitté behandlade frågan om antalet ersättare skall vara konstant i kommunfullmäktige. Kommittén menade dock att det förefaller ogörligt att uppnå en ordning som garanterar att ersättarantalet

är konstant under mandatperioden utan att samtidigt göra betydande ingrepp i systemet. Regeringen delar den uppfattningen.

I och med införandet av ett ökat personval har förutsättningarna för utseende av ersättare förändrats något. Ersättare utses enligt förslaget i första hand på grundval av sitt personliga röstetal för ett parti. Listtroheten frångås i vissa fall. Detta kan antas leda till att antalet ersättare stabiliseras. Detsamma gäller den ordning som kommittén förespråkade för det fall ersättare utses från den valsedel som mest bidragit till att ledamoten tog plats. Dessa regler medför att en ledamot som inte utses på personliga röster alltid skall få en ersättare om det finns ytterligare namn på den egna listan. En följd av det sagda, menade 1993 års vallagskommitté, blir att något fler personer än nu kommer att tas i anspråk som ersättare. Det är tveksamt om så blir fallet när ersättarna i första hand skall utses bland de kandidater som fått personliga röster över spärren. Regeringen föreslår den ordning som kommittén föreslagit för det fall ersättare inte kan utses på sina personliga röstetal utan utses från den valsedel som mest bidragit till att ledamoten tog plats. Sådana regler föreslås i 18 kap. 66 § förslaget.

10.4 Utjämningsmandat och småpartispärr föreslås inte för val till kommunfullmäktige

Regeringens bedömning: Det bör inte införas utjämningsmandat för val till kommunfullmäktige. Inte heller föreslås införande av någon småpartispärr.

Kommittéförslag: 1993 års vallagskommitté lämnade inget förslag till utjämningsmandat eller småpartispärr för val till kommunfullmäktige.

Remissinstanserna: De flesta instanser delar kommitténs bedömning. Vissa remissinstanser, däribland Umeå kommun, menade att utredningsarbetet borde fortsätta.

Skälen för regeringens bedömning: Kommittén har utförligt behandlat frågan om utjämningsmandat vid val till kommunfullmäktige. Som kommittén påpekar ger en återblick på de senaste decenniernas författningsarbete på valområdet vid handen att frågan om ökad proportionalitet vid valen till kommunfullmäktige ännu inte har fått en helt tillfredsställande lösning, såvitt gäller de valkretsindelade kommunerna. Detta torde delvis bero på den från tid till annan skiftande inställningen till huruvida en reform i syfte att öka proportionaliteten också bör förenas med en småpartispärr. Anledningen till att det varit svårt att uppnå enighet torde främst vara att önskemålet om ökad proportionalitet egentligen är oförenligt med kravet på att partier med små röstetal skall uteslutas från möjligheten att bli representerade i fullmäktige. En småpartispärr leder ju alltid till ett mindre proportionellt resultat än om någon spärr inte funnits.

Kommittén kunde inte enas i frågan och detta hade sin orsak i olika synsätt på behovet av att komplettera ett kommunproportionellt system med en småpartispärr och delade meningar om angelägenheten i att ha likartade system för val till landstings- och kommunfullmäktige. Kommittén valde därför att avstå från att lägga fram ett förslag. Regeringen anser på grund av det anförda att det inte nu skall införas några regler om utjämningsmandat eller småpartispärr i den nya vallagen.

11 Sammanräkningsförfarandet

11.1 Den preliminära sammanräkningen

Regeringens bedömning: Särskilda regler för den preliminära rösträkningen bör inte införas. De nuvarande reglerna lämnar visst utrymme att laga efter läglighet vid den preliminära sammanräkningen av personrösterna.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1996:66) avstod från att lämna förslag till ytterligare reglering av den preliminära rösträkningen.

Remissinstanserna har inte haft några erinringar i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Personvalskommittén behandlade inte rösträkningen något närmare i sitt betänkande *Ökat personval* (SOU 1993:21) och föreslog inga särskilda regler i ämnet. Det inflöt heller inga regler vare sig i lagen om försök i vissa kommuner där väljarna skall kunna avge en särskild personröst eller i lagen om val till Europaparlamentet.

Det har i Sverige blivit en sed att redan under valnatten fastställa ett preliminärt resultat med mandatfördelning mellan partierna. Det har också spekulerats i vilka kandidater som kommer att besätta mandaten. Detta har kunnat ske på grundval av de kandidatlistor som partierna går fram med i valet.

Vid kommunvalsförsöket räknades rösterna – även personrösterna – av valförrättarna ute i valdistrikten. Resultatet var varierande. Som Nomineringsrätts- och valkretskommittén anförat visar erfarenheterna från försöksvalen inte på något som talar för att en sådan preliminär räkning skulle underlätta att snabbare få fram det slutliga resultatet.

Riksskatteverket fastställde vid 1994 års allmänna val ett preliminärt resultat för riksdagsvalet kl. 00.22, för kommunfullmäktigvalen kl. 01.35 och för landstingsfullmäktigvalen kl. 02.22. Det framstår som klart att det inte är möjligt att efter dessa tidpunkter starta en manuell räkning av personröster så att ett preliminärt resultat också för personfördelningen skulle föreligga på måndagen efter valet.

Varken Personvalskommitténs förslag till modifieringar på grund av personvalsinslaget eller de lagar som tillämpats vid de genomförda valen med personröstning ålägger valnämnderna att räkna personröster vid den preliminära rösträkningen. Regeringen finner inte skäl att föreslå att det i den nya vallagen skall införas särskilda regler för den preliminära rösträkningen vad gäller personröster. Frånvaron av sådana regler hindrar givetvis inte att röster sorteras eller på annat sätt behandlas redan i vallokalen för att underlätta den slutliga sammanräkningen.

11.2 Den slutliga sammanräkningen och grunden för Riksskatteverkets mandatfördelning

Regeringens förslag: Lagregleringen av sammanräkningsförfarandet anpassas till det i dag använda förfarandet där Riksskatteverket vid riksdagsvalet fördelar mandat mellan partierna, bestämmer ordningen mellan kandidatnamnen samt utser ledamöter och ersättare. Detta sker på grundval av de resultat från sammanräkningarna som länsstyrelserna lägger in i det för valmyndigheterna gemensamma ADB-systemet.

Kommittéförslag m.m.: Vallagsutredningens förslag i betänkandet *VAL Organisation Teknik Ekonomi* (SOU 1992:108) rörande ordningen vid den slutliga sammanräkningen grundade sig på en förstudie av Riksskatteverket. Förfarandet har prövats vid försöksverksamhet bl.a. vid 1994 års val. Ordningen vid försöksvalen motsvarar regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrade sig i frågan ställde sig positiva till Vallagsutredningens förslag till en försöksverksamhet med undantag från vissa bestämmelser i 14 kap. vallagen.

Skälen för regeringens förslag: Den slutliga sammanräkningen för riksdagsvalen enligt den nu gällande vallagen går till på följande sätt. Länsstyrelsen granskar och räknar valsedlarna. Tanken är sedan att länsstyrelsen på grundval av uppskattningar av antalet mandat i valkretsen skall ordna det antal namn som är nödvändigt för att ledamöter och ersättare skall kunna utses. Vid riksdagsval är det dock numer Riksskatteverket som utser ledamöter och ersättare. Sedan en längre tid har ADB-stöd använts för förfarandet.

Vallagsutredningen föreslog att det vid 1994 års val skulle genomföras ett försök där regeringen lämnades möjlighet att medge undantag från vissa regler om sammanräkning. Genom lagen (1993:1403) om försöksverksamhet vid de allmänna valen år 1994 gavs regeringen möjlighet att medge sådana undantag. Regeringen beslutade om sådant medgivande, som endast rörde länsstyrelsernas och Riksskatteverkets arbete. Försöket innebar att alla bearbetningar för att ta fram valresultatet påbörjades av Riksskatteverket när länsstyrelserna var klara med sammanräkningen. Namnordningen bestämdes inte av länsstyrelserna utan av Riksskatteverket med stöd av den databearbetning

som verket genomförde. Samtliga länsstyrelser och Riksskatteverket har dock tillgång till samma material genom det gemensamma datanätet.

Prop. 1996/97:70

Försöksverksamheten slog väl ut. Reglerna i den nya vallagen bör därför enligt regeringens mening utformas i enlighet med försöken i denna del. Det innebär att länsstyrelserna skall ansvara för granskning och räkning av röster vid riksdagsvalet. Sedan detta är avslutat godkänns sammanräkningen i ett särskilt formulär i det för valmyndigheterna gemensamma datorsystemet. Härigenom kan resultatet inte längre påverkas av länsstyrelserna. Riksskatteverket kan härafter starta sin bearbetning för att ordna namnen och utse ledamöter eller företrädare och ersättare. Det sagda leder till att det inte längre är länsstyrelsernas skriftliga protokoll som utgör grunden för mandatfördelningen, vilket också påskyndar förfarandet.

11.3 Förvaring av valsedelsmaterial

Regeringens förslag: Reglerna om förvaring av valsedelsmaterial förtydligas. Härigenom görs klart att omslag skall få öppnas för utvärdering och uppföljning av val även sedan sammanräkningen avslutats.

Kommittéförslag saknas i denna fråga.

Bakgrund: I den nuvarande vallagen finns bestämmelser om hur valsedlarna skall förvaras sedan rösträkningen avslutats. Av 14 kap. 8 § i den nuvarande vallagen framgår bl.a. att valsedlarna sedan sammanräkningen avslutats skall läggas i omslag. De godkända och de ogiltiga valsedlarna läggs var för sig. De ogiltiga valsedlarna och godkända valsedlar där det förekommer strykningar eller tillägg skall förvaras till utgången av den tid som valet gäller för. Övriga valsedlar skall förvaras till dess valet vunnit laga kraft. För kommunalvalen gäller motsvarande bestämmelser enligt 14 kap. 20 § där det sägs att valsedlarna skall läggas in i omslag, de godkända för sig och de ogiltiga för sig. Omslagen skall förseglas och valsedlarna förvaras till utgången av den tid valet gäller.

I valet till Europaparlamentet tillämpades personröstningsförfarandet. För partier som inte nådde upp till fyra procent av rösterna skedde en räkning av personrösterna i efterhand för att undersöka utfallet. Detta skedde som ett led i utvärderingen av valet. Justitieombudsmannen fick i anledning härav en anmälan (dnr 3589-1995) gällande bristande sammanräkning av de personliga röstetalen för partier som inte fått fyra procent av rösterna i landet. Justitieombudsmannen fann inte anledning till kritik såvitt gäller den slutliga röstsammanräkningen. Däremot uppmärksammades ”vissa oklarheter och spänningar i förhållandet mellan själva valförfarandet och önskemål om specialredovisning av vissa röster.” Ärendet överlämnades med anledning härav för kännedom till Justitiedepartementet (dnr Ju96/1791).

Synpunkter i frågan har under hand inhämtats från bl.a. Prop. 1996/97:70 Riksskatteverket.

Skälen för regeringens förslag: Reglerna om förvaring av valsedelsmaterial har tillämpats på lite olika sätt av valmyndigheterna. Vissa har uppfattat reglerna så att det är möjligt att öppna omslagen även av andra anledningar än förnyad sammanräkning. Detta har grundats på stadgandet i 14 kap. 2 § där det sägs att om det vid en sådan förrättning framkommer att valsedlarna inte förvarats på föreskrivet sätt skall de förklaras för ogiltiga, om det inte kan antas att obehörig åtgärd ej vidtagits med dem. Emellertid har stadgandet även tolkats i motsatt riktning vilket innebär att omslagen inte får brytas utan att det är fråga om en ny förrättning.

För att klargöra att det är tillåtet att öppna omslagen för utvärdering och efterhandskontroll av uppgifter som inte är av omedelbar betydelse för mandatfördelningen föreslår regeringen att reglerna utformas så att det klart framgår att det finns en sådan möjlighet. Detta sker lämpligen genom en uppräkningslagtext för vilka ändamål en öppning av omslagen får ske.

11.4 Användning av optisk läsning vid sammanräkningen

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några regler om att optisk läsning skall användas vid sammanräkning av valen.

Kommittéförslag m.m.: Frågan om optisk läsning behandlades av Vallagsutredningen i betänkandet *VAL Organisation Teknik Ekonomi* (SOU 1992:108) som förespråkade användning av optisk läsning. Riksskatteverket har på regeringens uppdrag utfört en undersökning om möjligheterna att använda optisk läsning. Resultatet presenteras i rapporten *Optisk läsning av valsedlar*. Sammanfattningsvis är verkets slutsats att tiden inte är mogen för ett införande av ett system med optisk läsning av valsedlar. Tekniken har inte tidigare använts för val, den är tekniskt komplicerad och dessutom kostsam. Sammanräkning med stöd av optisk läsning gör det visserligen snabbare att få fram ett preliminärt resultat men priset är högt. Av rapporten framgår att en fördyring på 14,7 miljoner kronor i sådant fall måste accepteras. Allvarigare ändå är att Riksskatteverket klargör att optisk läsning är så komplex att en viss risk föreligger för att det slutliga resultatet äventyras eller försenas. Dessutom säger verket att optisk läsning innebär att en lägre nivå på detaljrikedom och precision i det slutliga resultatet måste accepteras. Slutsatsen enligt rapporten är att sammanräkningen även vid 1998 års val bör ske utan optisk läsning. Riksskatteverket konstaterar att sammanräkningen kan ske i huvudsak utan fördröjning i tid genom en förbättring av ADB-stödet. Genom införandet av ett statistiksystem kommer det gå att presentera ett preliminärt ”prognos”-resultat avseende invalda kandidater för riksdagsvalet på måndag kväll, för

kommunfullmäktigvalen för några kommuner sent första veckan, för övriga i början på andra veckan samt för landstingsfullmäktigvalen sent andra veckan.

Skälen för regeringens bedömning: Ett alternativ med optisk läsning av valsedlar till valen år 1998 är inte genomförbart vare sig i fråga om säkerhet eller i fråga om kostnadsnivå. Ett bibehållande av ett sammanräkningssystem utan optisk läsning förutsätter emellertid att man genomför de förslag som lagts fram i betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) i syfte att underlätta sammanräkningsförfarandet. Som framgår av propositionens innehåll föreslår regeringen sådana förenklingar i valsystemet som möjliggör ett godtagbart sammanräkningsförfarande. Något förslag om införande av optisk läsning för valsedlar bör alltså inte läggas fram för närvarande.

12 Överklagande av val

12.1 Valprovsningsnämndens sammansättning

Regeringens förslag: Det införs ändrade regler för Valprovsningsnämndens sammansättning. Detta innebär att en nämnd som utsetts för en period prövar överklaganden av alla de överklaganden beträffande val som förrättas under nämndens valperiod. Liksom i dag skall dock den gamla nämnden pröva överklaganden som rör ordinarie riksdagsval och andra val som förrättas samtidigt med sådant val.

Kommittéförslag saknas i denna fråga. Den har kommit upp under konstitutionsutskottets behandling av lagen om val till Europaparlamentet (bet. 1994/95:KU40). De problem som reglerna medför genom att ledamöterna i den gamla nämnden måste inkallas för att pröva ett val under den nya nämndens valperiod föranledde två motioner. I dessa efterfrågades en ändring med innebörd att reglerna skulle utformas så att en nämnd som utsetts av den sittande riksdagen skulle kunna pröva överklaganden (mot. 1994/95:K708 och 1994/95:K715). Konstitutionsutskottet uttalade i likhet med motionärerna att de nuvarande reglerna om Valprovsningsnämndens sammansättning medför onödiga komplikationer såvitt angår andra val än riksdagsval och folkomröstningar. Utskottet uttalade också att regeringen inom ramen för det pågående arbetet med en ny vallag borde se över reglerna och lägga fram ett förslag i enlighet med motionerna. Vad utskottet uttalat i det ärendet överensstämmer med regeringens förslag.

Synpunkter i denna fråga har under hand inhämtats från bl.a. Valprovsningsnämnden och Riksskatteverket.

Skälen för regeringens förslag: Val till riksdagen får enligt 3 kap. 11 § regeringsformen överklagas hos en valprovsningsnämnd. Nämnden består av en ordförande, som skall vara eller ha varit ordinarie domare

och som inte får tillhöra riksdagen, samt sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie val för tiden till dess nytt val av nämnden äger rum.

Av bestämmelsen om Valprövningsnämndens valperiod följer att överklagande över riksdagsval prövas av den nämnd som har utsetts av den gamla riksdagen. Sammansättningen av Valprövningsnämnden vid prövning av överklagande av beslut om utgången av ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige framgår av 15 kap. 4 § sista stycket i den nuvarande vallagen. Nämnden skall vid prövning av dessa val ha den sammansättning som den hade vid valet. Det är alltså samma nämnd som prövar de samtidiga allmänna nationella valen. Denna nämnd har utsetts av den gamla riksdagen.

Valprövningsnämnden prövar också bl.a. överklaganden av beslut om utseende av ledamöter och ersättare i kyrkofullmäktige. För prövning av kyrkoval finns inte någon föreskrift om nämndens sammansättning. Vidare prövar nämnden överklaganden av omröstningar enligt folkomröstningslagen (1979:369). Enligt 16 § den lagen skall överklaganden prövas av nämnden i den sammansättning den hade vid tiden för omröstningen. Det är alltså den sittande nämnden som prövar dessa omröstningar. Vid valet till Europaparlamentet år 1995 tillämpades reglerna om överklagande av riksdagsval. Någon särskild regel om Valprövningsnämndens sammansättning gavs således inte för valet till Europaparlamentet. Det innebär att det var den nämnd som utsetts av den gamla riksdagen för valperioden 1991–1994, som skulle pröva överklaganden av fastställande av valet till Europaparlamentet år 1995.

Regeringen föreslår med anledning av vad konstitutionsutskottet anfört att sammansättningen av Valprövningsnämnden skall utformas mer ändamålsenligt. Regeringens förslag innebär att ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val av landstings- och kommunfullmäktige, liksom i dag, skall prövas av en nämnd som utsetts av den tidigare riksdagen. För övriga val skall nämndens prövning kunna ske i en sammansättning som utsetts av den sittande riksdagen, dvs. den nämnd som är aktuell vid det valet.

Reglerna skall gälla generellt för samtliga val och omröstningar som skall prövas av nämnden. Särregleringen i 16 § folkomröstningslagen är därför obehövlig och kan upphävas.

12.2 För tidigt ingivna överklaganden

Regeringens förslag: Även för tidigt ingivna överklaganden skall prövas materiellt av Valprövningsnämnden. Överklagandetiden löper från dagen efter valdagen fram till tio dagar efter det att valet avslutats.

Kommittéförslag: 1993 års vallagskommittés förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslaget. Valprövningsnämnden har yttrat att det kan vara önskvärt med en enhetlig reglering av förfarandet vid överklagande. Valproceduren är enligt nämnden dock så speciell att den nu föreslagna särskilda ordningen för överklaganden av val torde kunna godtas och tillstyrker därför förslagen i denna del. Endast Länsstyrelsen i Västernorrlands län ställer sig tveksam till förslaget. Länsstyrelsen menar att det inte är logiskt att tillåta överklagande av ett beslut som inte meddelats och att det i praktiken inte torde innebära några större olägenheter att avvakta beslut om valutgången.

Bakgrund: Rätten till överklagande i vallagen är en typ av överklagande av förvaltningsbeslut, som dock har reglerats på ett sådant sätt att det ligger nära till hands att jämföra med överklagande av kommunala beslut. Således kan de betecknas som rättsprövning vilket innebär att endast beslutets laglighet, och inte dess lämplighet, kan prövas. Vidare är prövningen av överklagandet till sin art kassatorisk, vilket innebär att nämnden normalt inte ersätter det överklagade beslutet med ett eget. Skulle nämnden finna att det har förekommit något sådant fel som nämns i 15 kap. 7 § i den nuvarande vallagen i samband med valet och felet dessutom kan antas ha inverkat på valutgången, skall nämnden upphäva valet i den omfattning som behövs och förordna om omval i valkrets. Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd skall nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att förordna om sådan rättelse. Valprövningsnämnden kan förordna om omval också i vissa andra situationer, som det saknas anledning att gå närmare in på i detta sammanhang.

Ett överklagande måste göras i rätt tid för att kunna prövas. Bestämmelser om överklagandetider finns i 15 kap 4 § i den nuvarande vallagen. Där anges att skrivelsen med överklagandet skall vara beslutsmyndigheten, dvs. Riksskatteverket vid riksdagsval och val till Europaparlamentet och länsstyrelsen vid övriga val, tillhanda inom tio dagar efter det att val eller förrättning för utseende av ledamöter, företrädare och ersättare avslutades. Riksdagsvalet och valet till Europaparlamentet avslutas genom att Riksskatteverket kungör valresultatet i Post- och Inrikes Tidningar. De kommunala valen och kyrkovalen avslutas genom att protokollet över förrättningen läses upp. Det är Valprövningsnämnden som avgör om ett överklagande har kommit in i rätt tid eller ej.

Skulle överklagandet ha kommit in *för sent* avvisas det och någon prövning i sak sker alltså inte. Från denna regel gäller ett undantag. Skulle skrivelsen med överklagandet ha getts in i rätt tid direkt till nämnden avvisas klagandens talan inte även om skrivelsen därefter anländer för sent till beslutsmyndigheten. Avgörande är alltså när beslutsmyndigheten alternativt nämnden tar emot överklagandet.

På motsvarande sätt kan en skrivelse med överklagande komma in *för tidigt*. Det är nämligen inte helt ovanligt att en person som anser att det begåtts ett eller annat fel i samband med valet ger in en överklagandeskrift efter valdagen men innan något formellt beslut

rörande valutgången har fattats. Kommer skriften in till beslutsmyndigheten eller Valprövningsnämnden före det att beslutet meddelats prövas inte överklagandet. Situationen är inte reglerad i lag men enligt fast praxis i Valprövningsnämnden, som bygger på allmänna förvaltningsprocessrättsliga principer, lämnas det utan åtgärd. Det brukar motiveras med att överklagandet inte kan uppfattas som ett överklagande av något beslut varigenom valutgången fastställts. Om klaganden vill ha saken prövad måste han eller hon på nytt ge in skriften med överklagandet sedan beslutet väl har fattats.

Skälen för regeringens förslag: Liksom 1993 års vallagskommitté anser regeringen att dagens ordning där överklaganden inte prövas om de kommit in för tidigt medför ett mindre tillfredsställande resultat i vissa situationer. Det är därför befogat att anlägga ett mindre formalistiskt synsätt. Då får det godtas att egenartade situationer uppstår som innebär att överklaganden tillåts innan beslutet som överklagandet riktar sig mot har fattats. Emellertid skall detta ses mot bakgrund av att överklagande av val också riktar sig mot fel som begåtts vid genomförandet av valet. Vidare är överklagandet i första hand inte en klagan i egen sak. Det rör sig mer om någon form av medborgartalan som skall borga för en riktig rättstillämpning vid valen.

Med hänsyn till det anförda föreslår regeringen att det för överklaganden av val bör införas en annan reglering än vad som är den gängse vid överklagande av förvaltningsbeslut eller domstolsavgöranden. Regleringen bör som kommittén anför begränsas till överklagande av val och beslut som kan överklagas endast i samband härmed. Den bör dock omfatta samtliga val som regleras av vallagens regler.

De föreslagna har utformats enligt kommitténs förslag och innebär i korthet att en skrift om överklagande av valet, som kommit in dagen efter valet skall uppfattas som ett överklagande trots att inget beslut föreligger. Regleringen kommer att beröras närmare i författningskommentaren till 19 kap.

12.3 Underrättelse till partier om utseende av nya ledamöter, nya företrädare och ersättare

Regeringens förslag: Partier skall underrättas om vissa beslut som gäller utseende av nya ledamöter, nya företrädare och ersättare under valperioden.

Kommittéförslag: 1993 års vallagskommittés förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Ett parti har rätt att överklaga ett val som det deltagit i. Partier har dessutom rätt att överklaga beslut om utseende av nya ledamöter, nya företrädare och ersättare. Dessa senare

beslut kungörs i Post- och Inrikes Tidningar såvitt gäller riksdagsvalet och valet till Europaparlamentet. Beslut som rör utseende av efterträdare och ersättare i de kommunala valen offentliggörs genom att protokollet från förrättningen läses upp. Det finns inte, vare sig i fråga om riksdagsvalet, valet till Europaparlamentet eller de kommunala valen, någon skyldighet att i förväg kungöra förrättningen. Den som blivit utsedd vid en sådan förrättning skall underrättas om beslutet. Underrättelse skall också tillställas, såvitt avser riksdagsvalet, Valprövningsnämnden och riksdagens talman och vid valet till Europaparlamentet också Europaparlamentet. I fråga om kommunala val skall, förutom den som blivit utsedd, också vederbörande kommun underrättas. Någon skyldighet att underrätta det aktuella partiet finns inte i något fall.

I 21 § förvaltningslagen finns en bestämmelse enligt vilken sökande, klagande eller annan part skall underrättas om beslut. Det får dock anses vara oklart huruvida ett parti som har rätt att överklaga ett val också har ställning av part i den mening som avses i nämnda lagrum. Enligt 1993 års vallagskommittés mening talar övervägande skäl för att så inte är fallet.

Kommittén har redogjort för och Justitieombudsmannen påpekat (se JO dnr 4426-1992) att partiernas möjlighet att faktiskt utnyttja sin rätt att överklaga beslut om utseende av ersättare när ledamot och ersättare avgår under valperioden framstår som begränsade bl.a. mot bakgrund av den korta överklagandetiden och det förhållandet att någon skyldighet att underrätta berörd partiorganisation om sådana beslut inte finns stadgad i vallagen.

Regeringen anser att förutsättningarna för ett parti att utnyttja möjligheten att överklaga beslut om utseende av efterträdare och ersättare bör förbättras. Ett parti som berörs av ett sådant beslut bör därför underrättas om beslutet. I en ny vallag bör därför införas en regel enligt vilken ett parti som berörs av det ifrågavarande beslutet om möjligt skall underrättas därom. Det närmare sättet för underrättelsen bör få avgöras av beslutsmyndigheten.

13 Ändrad valdag och förlängd valperiod vid kyrkliga val

13.1 Ändrad valdag

Regeringens förslag: Tredje söndagen i september skall vara valdag vid val i hela riket av kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd.

Kommittéförslag saknas i denna fråga. Ärendet har initierats av skrivelser från Svenska kyrkan.

Bakgrund: Svenska kyrkans församlingar ansvarar för kyrkans verksamhet på lokalplanet. Församlingar kan bilda kyrkliga samfälligheter för vården av gemensamma angelägenheter.

I en församling utövas beslutanderätten av kyrkofullmäktige eller, om församlingen har mindre än 500 röstberättigade kyrkotillhöriga, på kyrkostämman. Beslutande organ i en kyrklig samfällighet är församlingsdelegerade eller – om samfälligheten är total – kyrkofullmäktige. I vissa fall kan beslutanderätten i en församling, som ingår i en total kyrklig samfällighet, få utövas av ett direktvalt kyrkoråd.

I varje stift finns en stiftssamfällighet som består av samtliga församlingar i stiftet. Stiftssamfällighetens beslutanderätt utövas av stiftsfullmäktige. De väljs av elektorer, som i sin tur väljs i varje församling av det nyvalda kyrkofullmäktige eller kyrkorådet.

Föreskrifter om val av kyrkofullmäktige och av direktvalda kyrkoråd finns i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval, m.m. I 3 § finns bestämmelser om valdagens förläggning. Valdag vid ordinarie val av kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd är tredje söndagen i oktober. Enligt nuvarande bestämmelser äger nästa val rum den 19 oktober 1997.

Kyrkomötet har anhallit (kskr. 1995:4, 1KL 1995:9) om en sådan lagändring att kyrkofullmäktigvalen fr.o.m. 1997 års val äger rum tredje söndagen i september i stället för oktober.

Skälen för regeringens förslag: Ett kyrkofullmäktigval i slutet av oktober månad innebär ett mycket pressat tidsschema för att hinna med de val av stiftsfullmäktige, församlingsdelegerade, kyrkoråd m.fl., som måste göras innan den nya valperioden börjar löpa den 1 januari. Det gäller framför allt beträffande elektorsvalen för val av stiftsfullmäktige.

Det definitiva resultatet av kyrkofullmäktigvalen år 1994 var klart först 29 dagar efter valet, alltså den 14 november. Enligt föreskrifter i kyrkolagen (1992:300) skall val av elektorer för stiftsfullmäktigval äga rum redan före utgången av november månad. Elektorerna skall sedan välja stiftsfullmäktige före utgången av december. En flyttning av valdagen från oktober till september skulle innebära en lättnad i de olägenheter som den snävt tilltagna tidsperioden förorsakar. Riksskatteverket som lämnat synpunkter under hand har inte haft något att invända mot förslaget. Regeringen föreslår därför att valdagen flyttas till tredje söndagen i september.

13.2 Förlängd valperiod

Regeringens förslag: Val i hela riket till kyrkofullmäktige och andra kyrkliga organ skall förrättas vart fjärde år.

Kommittéförslag saknas i denna fråga. Ärendet har initierats av skrivelser från Svenska kyrkan.

Bakgrund: Föreskrifter om valperiodens längd vid kyrkliga val finns i kyrkolagen (1992:300). Valperioden är tre år.

En treårig mandatperiod gäller för följande val:

- kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd,
- ordförande och vice ordförande i kyrkostämman,
- församlingsdelegerade,
- kyrkoråd,
- kyrkvårdar,
- revisorer,
- ledamot i vissa domkapitel,
- kyrkomötet och
- stiftsfullmäktige.

Kyrkomötet har anhållit (kskr. 1995:4, 1KL 1995:9) om en sådan lagändring att mandatperioden för kyrkofullmäktige och andra berörda kyrkliga organ blir fyra år fr.o.m. 1997 års val.

Svenska kyrkans centralstyrelse har i en skrivelse den 24 juni 1996 fäst regeringens uppmärksamhet på vikten av att kyrkomötets begäran om förlängning av valperioden tillgodoses. I en till skrivelsen fogad promemoria redogörs inledningsvis bl.a. för det inomkyrkliga utredningsarbetet beträffande kyrkliga val efter relationsändringen. Därefter framhålls följande. Beslut om hur valen skall genomföras och ansvarsfördelningen för deras genomförande kan inte fattas förrän av 1999 års kyrkomöte. Det kommer att finnas behov av omfattande och intensiv satsning på information och utbildning med sikte inte minst på förtroendevalda och anställda inom kyrkan. Det är också sannolikt att kyrkomötets beslut behöver följas upp med beslut om tillämpningsföreskrifter och med utarbetande av delvis nya administrativa rutiner. Det bedöms därför som mindre lämpligt att redan första året med den nya stat-kyrkarelationen genomföra kyrkliga val med delvis nya förutsättningar.

Skälen för regeringens förslag: Mandatperioden för riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige förlängdes från tre till fyra år fr.o.m. år 1995. Motsvarande förlängning gjordes inte beträffande de kyrkliga valen. År 1970 hade däremot valperioden för både kyrkliga och borgerliga val förkortats från fyra till tre år.

Riksdagen har efter förslag av regeringen (prop 1995/96:80, bet. 1995/96:KU 12, rskr. 1995/96:84) fattat ett principbeslut om ändrade relationer mellan staten och Svenska kyrkan fr.o.m. år 2000. Nästa kyrkofullmäktigval äger rum år 1997. Valet därefter kommer att hållas samma år som relationsändringen träder i kraft om nuvarande regler behålls.

Det historiska beslutet om de nya relationerna mellan staten och Svenska kyrkan innebär stora förändringar för kyrkans vidkommande. Kyrkan behöver därför få tid för bl.a. nödvändig information och utbildning beträffande relationsändringen och det nya valsystemet. Att hålla ett ordinarie val redan år 2000 skulle därför vara förenat med betydande praktiska olägenheter och kunna få negativa effekter på den demokratiska beslutsprocessen inom kyrkan. Ett kyrkoval år 2001 är alltså att föredra med hänsyn både till önskemålet att underlätta genomförandet av stat-kyrkareformen och till kravet på att den kyrkliga demokratin skall fungera väl. Riksskatteverket som lämnat synpunkter

under hand har inte haft något att invända mot förslaget. Kyrkomötets begäran bör därför bifallas. Prop. 1996/97:70

14 Kostnader och ikraftträdande

Det som tidigare antagits skulle komma att påverka kostnaderna för de framtida valen i förhållande till tidigare val är framför allt det nya inslaget av personröstning, det därmed sammanhängande anmälningsskiftet för kandidater, det nya röstlängdsförfarandet samt den omfattande informationsinsatsen som inledningsvis blir nödvändig.

De totala kostnaderna för de allmänna valen år 1994 (bortsett från folkomröstningen) uppgick till ca 175,4 miljoner kronor. Regeringen beräknade i budgetpropositionen (prop. 1996/97:1 utg. omr. 1 anslag C 3) valanslaget för innevarande budgetår till 48 miljoner kronor. Beloppet avser bl.a. kostnader för 1997 års kyrkoval som endast beträffande röstlängderna kommer att påverkas av de här föreslagna nyheterna i valsystemet. För år 1998, då allmänna val första gången skall hållas med det nya systemet, beräknas utgifterna enligt budgetpropositionen uppgå till 205 miljoner kronor och för år 1999, då val till Europaparlamentet skall hållas nästa gång, till 120 miljoner kronor.

Personvalsinslaget kunde i den form det hade i Personvalskommitténs betänkande förutses bidra till ökade kostnader. Dessa föranleddes framför allt av kostnader för personal vid den slutliga sammanräkningen. Genom Riksskatteverkets beräkningar kommer emellertid kostnaderna för sammanräkningen vid 1998 års val, med personval, att stanna vid ca 20 miljoner kronor. Detta motsvarar i stort sammanräkningskostnaden för 1994 års val. Anledningen till att kostnaderna kan hållas på denna nivå är att valsystemet enligt regeringens förslag förutom personvalet också innebär en förenkling av sammanräkningen i och med att flertalet kandidater kommer att anmälas slutligt redan före valet samt att tillskrivna namn och strykningar i princip inte behöver beaktas vid sammanräkningen.

Det har tidigare antytts att anmälningsskiftet kan komma att leda till en ökad hantering av kandidatnamn före valet. Emellertid förekommer redan i dag en omfattande hantering vid beställning av valsedlar. Eftersom anmälningsskiftet sammankopplats med beställningsrutinen kommer den ökade hanteringen endast att bli marginell och bestå av samtycke från ett större antal kandidater än tidigare. Några kostnadsökningar för staten kan således inte förutses.

Det nya röstlängds- och röstkortsförfarandet beräknas medföra kostnader om totalt ca 18 miljoner kronor. Av dessa avser ca 1 miljon kronor utvecklingskostnader. Vissa av dessa kostnader utgör redan förbrukade medel i samband med utprovning av ett lämpligt system inför förändringarna. Den i övrigt största posten är portokostnaden om ca 16 miljoner kronor som faller ut oavsett vilket system som används för framställning av röstlängd och röstkort. I samband med behandlingen av det nya röstlängdsförfarandet (se avsnitt 8.1) har omtalats att en

besparing om ca 2 miljoner kronor föreslås för det fall poströstningen begränsas i enlighet med förslaget. Det kan alltså inte förutses några särskilda kostnadsökningar på grund av det nya röstlängdsförfarandet.

Av kostnaderna för 1998 års allmänna val, där de flesta kostnader med anledning av det nya systemet kan förväntas uppstå, har redan omtalats att 10 miljoner kronor avser den informationsinsats som måste till i samband med införandet av det nya valsystemet för att det skall få ett bra genomslag (se avsnitt 4.4).

Sammanfattningsvis kan konstateras att förslagen i propositionen angående ett nytt valsystem – bortsett från engångsinsatsen på information vid 1998 års val – inte kommer att föranleda några ökade kostnader utöver vad som skulle förekommit också med det hittills gällande systemet. Kostnaderna ryms således inom de ramar som redan budgeterats för anslaget.

De författningsförslag som framförs i denna proposition föreslås träda i kraft den 1 juni 1997. Det finns då utrymme för partierna att inleda nomineringsarbetet med sikte mot de nya reglerna vid 1998 års val. De kyrkofullmäktigval som skall hållas år 1997 är de sista som staten svarar för. För dessa val föreslås en ändring som innebär att valdagen förläggs till september. Tiden från ikraftträdandet bör ändå räcka till. Detta beror på att det hittills tillämpade valsystemet skall gälla i de valen; endast det nya röstlängdssystemet i det föreslagna systemet blir tillämpligt vid dessa val.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till vallag

I det följande anges för varje lagrum i den föreslagna vallagen var dess motsvarighet finns i den nuvarande lagen. I de fall den föreslagna lagen inte har någon motsvarighet anges detta särskilt. Detsamma gäller i de fall då den föreslagna bestämmelsen innebär en ändring i sak.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Första stycket motsvarar huvudsakligen 1 kap. 1 § i den nuvarande lagen. Vad som tillkommit är ett klarläggande att vallagen även gäller för Sveriges val till Europaparlamentet.

Andra stycket saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen. Det anger principerna för det ökade personvalsinslaget i det svenska valsystemet (se avsnitt 6 och 6.1). Redan i lagens inledning bör principerna för vad det är väljarna röstar på framhållas. Röstning sker således i första hand på parti. Detta innebär att partiernas rangordning vid nomineringen blir avgörande för kandidatordningen. Det lämnas emellertid i den nya vallagen också en möjlighet för väljarna att – utöver det personval som partirösten medför – avge en särskild personröst. Det är således fråga om ett ökat inslag av personröstning. I 3 kap. 1 § första stycket regeringsformen finns ett motsvarande stadgande som uttryckligen endast gäller riksdagsvalen. Förevarande stycke klargör att det ökade personvalsinslaget gäller i samtliga allmänna val.

Vem har rösträtt?

2 §

Paragrafen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Stadgandet utgör endast en erinran om vad som har slagits fast i grundlag.

3 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Vad som i paragrafen anges om rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige innebär en erinran om vad som gäller enligt kommunallagen (1991:900).

Av direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare, följer att unionsmedborgare som inte är svenska medborgare skall ha rätt att rösta vid kommunala val på samma villkor som svenska medborgare. Samma regler gäller för medborgare i Island och Norge.

I tredje stycket används uttrycket "andra utlänningar" efter mönster av den nuvarande vallagen för att ange vilka som utöver de som räknas upp i första och andra stycket har rösträtt i kommunala val. Uttrycket täcker också statslösa personer.

De nuvarande reglerna om kvalifikationsdag för utlänningar, som är den 1 november tre år före valåret, grundar sig på de tekniska förutsättningar som fanns vid mantalsskrivning i det tidigare folkbokföringssystemet. Med det nuvarande systemet kan kvalifikationsdagen bestämmas till tre år före valdagen. Förslagen är utarbetade i enlighet härmed.

4 §

Bestämmelsen har sin motsvarighet i 5 § lagen (1995:374) om val till Europaparlamentet. Den anger vilka personer som har rätt att rösta i det svenska valet till Europaparlamentet. Genom bestämmelsen tillämpas artikel 4.1 rådets direktiv 93/109/EG av den 6 december 1993 om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare, vilken föreskriver att ingen får rösta mer än en gång i samma val.

Av 7 kap. 5 § framgår att unionsmedborgare som vill utöva sin rösträtt har att göra en anmälan om det och att därvid försäkra att vissa för rösträtten relevanta omständigheter är uppfyllda, bland dem att han eller hon inte avser att rösta i en annan medlemsstat. I 7 kap. 12 § föreskrivs att skattemyndigheten skall rätta röstlängden om myndigheten får uppgift om att den som finns upptagen i röstlängd här har röstat i samma val till Europaparlamentet i en annan stat.

5 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den innebär en erinran av vad som anges i 3 kap. 2 § andra stycket regeringsformen och 4 kap. 4 § kommunallagen. Det görs i lagen ingen uppdelning mellan de som har rösträtt och de som är röstberättigade. En person som har rösträtt måste emellertid vara upptagen i röstlängd för att vara berättigad att utöva sin rösträtt.

Vem är valbar?

6 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den utgör en erinran om vad som är grundlagsreglerat.

7 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen men motsvaras av 4 kap. 5 och 6 §§ kommunallagen.

Av bestämmelsen och regleringen i kommunallagen kan utläsas att valbarheten således inte är knuten till förhållandena den dag röstlängden upprättades. Även den som blivit folkbokförd i kommunen efter det att

röstlängden upprättades är valbar om han eller hon i övrigt uppfyller rösträttsvillkoren. Prop. 1996/97:70

8 §

Motsvarar 7 § lagen om val till Europaparlamentet.

I *första stycket*, första meningen, anges som huvudregel att, liksom vid ordinarie val här i landet, den som har rösträtt (jfr 4 §) också är valbar. Det innebär att eftersom en unionsmedborgare som röstar i ett val till Europaparlamentet i en stat inte också i samma val kan rösta i en annan stat, är han eller hon inte heller valbar i den andra staten. I andra meningen görs för unionsmedborgare det undantaget att den som förlorat sin valbarhet i hemlandet inte är valbar. Detta utgör en tillämpning av artikel 10.2 direktivet 93/109/EG.

I *andra stycket* föreskrivs, för såväl svenska medborgare som för unionsmedborgare, att den som innehar vissa särskilt uppräknade ämbeten eller uppdrag inte är valbar som företrädare i Europaparlamentet. I den delen är bestämmelsen en tillämpning av bindande föreskrifter i artikel 6 valrättsakten (fogad till rådets beslut 76/787/EKSG, EEG, Euroatom av den 20 september 1976 om allmänna direkta val till Europaparlamentet).

Prövningen av en persons valbarhet får, liksom i riksdagsvalen, företas av den centrala valmyndigheten då myndigheten enligt 18 kap. har att utse svenska företrädare i Europaparlamentet. Till ledning för sin prövning har myndigheten då bl.a. de uppgifter som lämnats i försäkran enligt 5 kap. 16 §. Av 19 kap. 10 § framgår att Europaparlamentet också skall pröva företrädarnas behörighet innan dessa tillträder.

När skall val hållas?

9 §

Motsvarar del av 1 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Ordinarie val

10 §

Första stycket motsvarar del av 1 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen. Uttrycket "val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige" ersatts med uttrycket "ordinarie val". Denna terminologi används fortsättningsvis.

Andra stycket utgör en erinran om vad som följer av 3 kap. 3 § regeringsformen och 5 kap. 5 § kommunallagen.

Extra val

11 §

Motsvarar del av 1 kap. 3 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Att valdag alltid är en söndag framgår av 9 §. Bestämmelsen innefattar också en erinran om vad som gäller enligt 3 kap. 4 § och 6 kap. 3 § regeringsformen.

12 §

Motsvarar del av 1 kap. 3 § andra stycket och tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Uttrycket "val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som inte omfattar hela riket" har ersatts med termen "omval". Denna terminologi används fortsättningsvis.

Att valdag alltid är en söndag framgår av 9 §.

Val till Europaparlamentet

13 §

Enligt artikel 3.1 valrättsakten skall företrädarna i Europaparlamentet väljas för en period av fem år. Nästa val äger rum år 1999.

Enligt valrättsakten kan medlemsstaterna i viss utsträckning välja valdag. Enligt artikel 9.1 i valrättsakten skall emellertid valet förrättas under en och samma tidsperiod, nämligen från torsdag morgon till närmast följande söndag. För det första direktvalet av ledamöter till Europaparlamentet år 1979 valde rådet en viss tidsperiod i juni månad. Sedan den tidpunkten fastställts gäller den enligt artikel 10 även för senare valtillfällen. Att valdag för svensk del alltid är en söndag framgår av 9 §.

När indelning i landsting eller kommuner ändras

14 §

Motsvarar 1 kap. 4 § i den nuvarande vallagen.

Valmyndigheter

15 §

Första stycket motsvarar 1 kap. 2 § i den nuvarande vallagen. Riksskatteverket är central valmyndighet, se förordning (1985:953) om central valmyndighet.

Andra stycket motsvarar i stort 7 kap. 4 § i den nuvarande vallagen och ålägger Riksskatteverket att på lämpligt sätt informera väljarna om valet i olika hänseenden. Särskilt skall framhållas att sådan information bör – med anledning av det nya systemet om kortare tider för att framställa röstlängder – lämnas om tidpunkter för när röstkort kommer att sändas ut och när rättning av röstlängd kan göras. Vidare bör givetvis information ges om tidpunkten och sättet för röstning. Stadgandet innebär ingen utökad informationsskyldighet för Riksskatteverket i förhållande till dagens regler.

16 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen men innebär ett klagande av vad som faktiskt gäller.

17 §

Motsvarar 3 kap. 1 § och 2 § första stycket i den nuvarande vallagen. Stadgandet att valnämnden skall vara lokal valmyndighet innebär ett klargörande av vad som faktiskt gäller vid genomförande av val.

Kommunens skyldighet att svara för kostnaderna avser sådana åtgärder som det uttryckligen åligger kommunen att svara för enligt lagen. I de fall uppgifter delegeras till kommunen med stöd av föreskrifter i lagen, jfr t.ex. 12 kap. 3 § förslaget, svarar uppdragsgivaren för kostnaderna.

18 §

Motsvarar 3 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Närmare bestämmelser om den kommunala indelningen finns i lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting.

Valprövningsnämnden

19 §

Bestämmelsen utgör i huvudsak en erinran om vad som gäller enligt 3 kap. 11 § regeringsformen. Stadgandet har tagits in i detta kapitel för att i ett tidigt skede presentera Valprövningsnämnden.

2 kap. Valkretsar

1 §

Bestämmelserna i *första stycket* saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen och har tillkommit i klargörande syfte, se 3 kap. 6 § regeringsformen.

Andra stycket motsvaras av 1 § andra stycket lagen om val till Europaparlamentet. Till skillnad mot vad som enligt 3 kap. 6 § första stycket regeringsformen gäller vid riksdagsval, skall landet inte vara indelat i valkretsar. Mandaten skall vid val till Europaparlamentet fördelas proportionellt med hänsyn till valresultatet i landet som helhet.

Val till riksdagen

2 §

Motsvarar 2 kap. 1 § i den nuvarande vallagen, som dock inte innehåller ett motsvarande namngivande av samtliga valkretsar. Utformningen av uppräknningen har skett i överensstämmelse med hur valkretsarna allmänt återges i den offentliga valstatistiken.

3 §

Motsvarar del av 2 kap. 5 § och 6 § första stycket i den nuvarande vallagen. Frågan om vem som är valbar är inte knuten till någon särskild valkrets inom landstinget, jfr kommentaren till 1 kap. 7 §.

4 §

Motsvarar del av 2 kap. 6 § första och andra styckena i den nuvarande vallagen.

5 §

Motsvarar 2 kap. 6 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Val till kommunfullmäktige

6 §

Första stycket saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen.

Andra stycket motsvaras av 2 kap. 9 § första stycket i den nuvarande vallagen. Frågan om vem som är valbar är inte knuten till någon särskild valkrets inom kommunen, jfr kommentaren till 1 kap. 7 §.

Vid beräkningen av antalet personer som uppfyller rösträttskraven enligt 1 kap. 3 § den 1 juli året före valåret, skall enligt bestämmelserna uppgifterna hämtas från aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister.

7 §

Motsvarar 2 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Beslut om valkretsindelning

8 §

Motsvarar del av 2 kap. 7 § första och tredje styckena i den nuvarande vallagen.

9 §

Motsvarar del av 2 kap. 11 § första och tredje styckena i den nuvarande vallagen.

Tid för beslut om indelning i valkretsar

10 §

Motsvarar 2 kap. 7 § andra stycket samt 11 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

11 §

Motsvarar del av 2 kap. 13 § i den nuvarande vallagen.

12 §

Första stycket motsvaras av del av 2 kap. 7 § första stycket och 11 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Andra stycket motsvaras av del av 2 kap. 7 § tredje stycket och 11 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

3 kap. Valkretsmandat*Mandaten i riksdagen*

1 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen och har tillkommit i klargörande syfte. Första stycket utgör en erinran om innehållet i 3 kap. 1 § andra stycket och 3 kap. 6 § regeringsformen.

2 §

Motsvarar 2 kap. 2 § första stycket och 3 § i den nuvarande vallagen. Jämför också vad som sägs om beräkning av det antal personer som uppfyller villkoren för rösträtt i kommentaren till 2 kap. 6 §.

3 §

Motsvarar 2 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Mandaten i landstingsfullmäktige

4 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen och har tillkommit i klargörande syfte.

5 §

Motsvarar 2 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen. En hänvisning till bestämmelserna om hur mandaten fördelas på valkretsar har också gjorts.

6 §

Motsvarar del av 2 kap. 8 § andra och tredje styckena i den nuvarande vallagen. Jämför också vad som sägs om beräkning av det antal personer som uppfyller villkoren för rösträtt i kommentaren till 2 kap. 6 §.

Mandaten i kommunfullmäktige

7 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den har tillkommit i klargörande syfte. I 5 kap. 1 § kommunallagen används dock inte termen mandat utan där sägs att fullmäktige bestämmer hur många ledamöter fullmäktige skall ha.

8 §

Motsvarar del av 2 kap. 12 § första stycket och 10 § i den nuvarande vallagen. Jämför också vad som sägs om beräkning av det antal personer som uppfyller villkoren för rösträtt i kommentaren till 2 kap. 6 §.

9 §

Motsvarar del av 2 kap. 12 § första stycket i den nuvarande vallagen.

När skall fördelningen mellan valkretsarna av de fasta mandatens beslutas?

10 §

Motsvarar del av 2 kap. 2 § första stycket, 8 § andra stycket och 12 § första stycket i den nuvarande vallagen.

11 §

Motsvarar del av 2 kap. 13 § i den nuvarande vallagen.

Överklagande

12 §

Motsvarar 2 kap. 4 §, 8 § fjärde stycket och 12 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

4 kap. Valdistrikt och valförrättare

Valdistrikt

1 §

Motsvarar delvis 3 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen. Bestämmelsen har i klargörande syfte kompletterats med uppgift om vad ett valdistrikt har för funktion.

2 §

Motsvarar del av 3 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen.

3 §

Motsvarar del 3 kap. 3 § andra och tredje styckena i den nuvarande vallagen.

En nyhet är att bestämmelsen medger att länsstyrelsen efter samråd med valnämnd beslutar om större valdistrikt än sådana som omfattar 1 800 röstberättigade. Motsvarande möjlighet tillämpades försöksvis vid 1994 års allmänna val (SFS 1993:1403), varvid beslutanderätten dock tillkom centrala valmyndigheten. Samma möjlighet som den nu föreslagna tillämpades vid valet till Europaparlamentet (9 § andra stycket lagen om val till Europaparlamentet).

Tid för beslut om indelning i valdistrikt

4 och 5 §§

Motsvarar 3 kap. 3 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen.

Kungörelse skall alltid ske i viss ordning av beslut om indelning i valdistrikt.

Valförrättare

6 §

Motsvarar 3 kap. 4 § i den nuvarande vallagen. Antalet valförrättare är i förslaget oförändrat i förhållande till nuvarande regler.

7 §

Motsvarar 3 kap. 5 § i den nuvarande vallagen.

Överklagande

8 §

Motsvarar 3 kap. 6 § i den nuvarande vallagen.

5 kap. Registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater

Kapitlet motsvarar i stora drag 5 kap. i den nuvarande vallagen. Kapitlet innehåller fakultativa regler om skydd för partibeteckning. För att ett parti enligt nu gällande regler skall få skydd krävs att det registrerar en partibeteckning och anmäler minst fyra kandidater. I propositionen föreslås ett fakultativt system där *samtliga kandidater* anmäls. Regleringen bygger på nuvarande ordning med anmälan av kandidater och beställning av valsedlar och innebär i stora drag följande (se avsnitt 7.1).

Ett parti kan, men måste inte, registrera en partibeteckning. Om partiet registrerar en beteckning skall det också anmäla samtliga kandidater som det avser att ställa upp med i valet. För ett parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater kan inte väljarna nominera egna kandidater fritt. Om ett parti registrerar partibeteckning men inte anmäler kandidater till något val finns, liksom i dag, möjlighet att ändå fritt nominera kandidater. Regleringen innebär således liksom i dag två parallella sätt för hur kandidater förs fram i valet.

Bakgrunden till regleringen är i första hand att uppnå ordning beträffande kandidaterna vid införandet av det ökade personvalet. De partier som registrerat partibeteckning ges möjlighet till ökat skydd mot manipulationer med beteckningarna i valen genom att missbruk i form av piratlistor inte blir möjligt. Ur sammanräkningssynpunkt vinner man att kandidater för praktiskt taget alla partier som kan förväntas ta plats i den valda församlingen är kända på förhand. Sammanställt med förslaget att inte beakta strykningar och tillskrivna namn framhävs personvalsmomentet väsentligt i förhållande till vad som annars skulle gällt.

1 §

Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i vallagen. Syftet är att inledningsvis slå fast de grundläggande förutsättningarna för skydd av partibeteckning. För att skydd skall inträda krävs både registrering av partibeteckningen och anmälan av kandidater.

2 §

Första stycket har ingen direkt motsvarighet i den nuvarande vallagen. Syftet är att försöka klargöra vari skyddet består. Detta framgår i första hand av reglerna om obefintliga namn i 18 kap. 11 § första stycket 2–3 vartill hänvisas i andra stycket. Förevarande stycke har därför ingen egentlig självständig rättsföljd utan skall tjäna som en upplysning om vari skyddet för partibeteckningen består.

Andra stycket utgör en hänvisning till andra lagrum där valsedlar med registrerad partibeteckning berörs och motsvaras av 5 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Ansökan om registrering

3 §

Bestämmelsen motsvarar del av 5 kap. 1 § första stycket i den nuvarande vallagen. Den anger att ansökan om registrering av partibeteckning skall göras hos centrala valmyndigheten, dvs. Riksskatteverket. Dessutom lämnas en påminnelse om att vissa förutsättningar som anges i de följande paragraferna skall vara uppfyllda för att en ansökan om registrering av partibeteckning skall godtas. I vallagen saknas anvisningar om förfarandet enligt detta kapitel. Det är förvaltningslagen (1986:223) som reglerar handläggningen.

4 §

I paragrafen anges vad ansökan skall innehålla och motsvarar 5 kap. 2 § första stycket i den nuvarande vallagen.

I andra och tredje meningarna föreskrivs att det i den skriftliga ansökan skall anges vilket val ansökan avser. Detta har betydelse för omfattningen av skyddet vid val, vilket lämnas föreskrifter om i 8 §.

I sista meningen tas en regel in med innebörd att ansökan skall vara åtföljd av förklaringar enligt 7 § från de som stöder ansökan om registrering av partibeteckning. Vidare anges att förklaringarna kan ersättas av intyg om att förklaringarna visats upp för notarius publicus. Närmare föreskrifter om hur många som skall biträda en ansökan finns i 6 § 3–5.

5 §

Bestämmelsen motsvarar reglerna i 5 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Bestämmelser innehåller tidsfrister inom vilken ansökan om registrering skall vara inlämnad för att skydd skall uppnås. Liksom i dag gäller vid ordinarie val sista februari och vid annat

nationellt val inom en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats. För valet till Europaparlamentet har samma tid som för övriga ordinarie val behållits. Detta bygger emellertid på förutsättningen att dessa val i fortsättningen hålls i juni.

Villkor för registrering

6 §

Reglerna i *första stycket* motsvarar 5 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen. Stycket anger de närmare förutsättningar som gäller för registrering. Den praxis som hittills utformats är avsedd att tillämpas även fortsättningsvis. Kravet på att de som stöder en ansökan om registrering skall vara medlemmar har ändrats till att avse de som har rösträtt. Detta stämmer med hur reglerna tillämpas i dag. Att kräva att en medlemsförteckning skall förevisas anses inte förenligt med traditionen i Sverige där partierna lämnats utan insyn från statsmakten.

I punkten 5 har en ny regel intagits som anger hur villkoren för registrering i valet till Europaparlamentet är utformade vad gäller det dokumenterade stödet bland de som har rösträtt. Dessa svarar mot reglerna för riksdagsval.

Det *sista stycket* har ingen motsvarighet i vallagen och är tillagt för att lättare hitta undantaget från kravet i första stycket 6.

7 §

Motsvarar 5 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Personnummer och folkbokföringsort skall anges för att det skall vara möjligt att kontrollera kravet på stöd från de som har rösträtt.

För vilka val registreringen gäller

8 §

Reglerna i paragrafen anger för vilka val registreringen gäller och motsvarar 5 kap. 4 § första stycket i den nuvarande vallagen. Registrering i val till riksdagen gäller för alla kommunala val och valet till Europaparlamentet. Registrering för val i landstingsfullmäktige gäller för val i kommuner inom landstinget. Reglerna har i första hand betydelse vid de undantag som regleras i nästa paragraf men framför allt för de fall där den fria nomineringsrätten skall gälla på grund av att inga kandidater anmälts enligt 5 kap. 13 §.

9 §

Reglerna motsvarar 5 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen. För att undvika att en partibeteckning blir låst endast för det fall ett lokalt eller ett regionalt parti fått beteckningen registrerad öppnas i paragrafen en möjlighet att ändå registrera partibeteckningen i ett annat val. Detta kan dock endast ske om det parti som först registrerat beteckningen medger registrering för annat parti.

10 §

Första stycket motsvarar 5 kap. 5 § i den nuvarande vallagen och anger att ett parti som fått sin beteckning registrerad skall ha ett ombud anmält. Anmäls inget ombud inom en månad kan beteckningen avregistreras enligt 11 §.

Enligt *andra stycket* lämnas viss befogenhet till ombuden. Bestämmelsen motsvarar del av 5 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Ombuden har också befogenheter som går utöver vad som framgår av förevarande paragraf. Detta framgår av t.ex. 14 och 17 §§.

Ombudens funktion är viktig för anmälningsförfarandet. I praktiken är det dessa som svarar för partiet i frågor som berörs i kapitlet och som beställer valsedlar. Ansökan om registrering kan i och för sig endast göras av ett parti. I praxis har det tolkats på så sätt att endast partier som är juridiska personer kan få sin partibeteckning registrerad (VPN 1990:1). Härav följer att endast behöriga företrädare för den juridiska personen kan ansöka om registrering. Sedan registreringen fullgjorts och ombud utsetts är det dessa som svarar för kontakterna med valmyndigheterna. För att förhindra missbruk är det viktigt att det endast är ombuden som för partiets talan. Se vidare 14 §.

När avregistreras partibeteckningar?

11 §

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 5 kap. 6 § i den nuvarande vallagen.

Kungörelse av registrering och avregistrering

12 §

Paragrafen motsvarar 5 kap. 7 § i den nuvarande vallagen.

Anmälan av kandidater

13 §

I paragrafen föreskrivs var anmälan av samtliga kandidater skall göras. Den motsvarar del av 5 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Det förutsätts att Riksskatteverket liksom i dag ges möjlighet och sedan meddelar närmare föreskrifter om förfarandet. I det nya systemet där i princip alla kandidater skall anmälas kommer länsstyrelsen att ta emot och handlägga anmälningarna. När kandidaterna godkänts läggs namnen in på det för valmyndigheterna gemensamma ADB-systemet. Kandidatregistret kommer sedan att utgöra grunden för beställning av valsedlar och senare också röstsammanräkningen.

Bestämmelserna motsvarar vissa regler i 5 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Anmälan av kandidater skall göras av ombudet eller en person som ombudet utsett. I praktiken går det till så att partiet anmäler ett ombud som i sin tur utser personer på regional och kommunal nivå som ansvarar för anmälan av kandidater inom partiet. Regeln fångar upp denna funktionsfördelning. Inga andra personer än de nämnda kan göra anmälningar av kandidater. Detta för att säkra att ingen manipulerar med s.k. piratlistor.

Andra meningen innebär att skriftligt godkännande från samtliga kandidater krävs. Redan i dag tillämpar de etablerade partierna ett förfarande där samtliga kandidater samtycker till nomineringen. Något nämnvärt merarbete kommer därför inte föreskriften att innebära för partierna. Det förutsätts att Riksskatteverket, liksom i dag, informerar partierna och tar fram formulär som gör anmälningsförfarandet enklare. Anmälan av kandidater kan också samordnas med beställning av valsedlar enligt 6 kap.

Det kan mot bakgrund av att alla kandidater skall anmälas för partier som registrerat partibeteckning tyckas överflödigt att den föreslagna regeln i 6 kap. 6 §, om ovilliga kandidaters rätt att anmäla att de inte kandiderar på visst sätt, står kvar. Även om anmälningarna hittills inte varit många bör regeln finnas kvar eftersom den kan komma att tillämpas när kandidater nomineras fritt av partier som inte registrerar partibeteckning.

15 §

Motsvarar 5 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Föreskriften om minsta och högsta antal anmälda kandidater slopas. I stället föreslås regler om att alla kandidater skall vara anmälda för ett parti som registrerat beteckning. Härigenom uppstår en möjlighet att redan före valet veta vilka kandidater som skall delta för de partier som registrerat partibeteckning. Det kan inte heller uppstå någon tvekan om vilka kandidater som är anmälda på sätt som kan ske enligt de nuvarande reglerna. De allra flesta partier har registrerat partibeteckning. Anmälan av kandidater kommer därför att ske av i huvudsak alla kandidater inför valet. Sammanräkningsförfarandet underlättas under sådana förhållanden väsentligt.

Om ett parti anmäler för få kandidater kan det uppstå tomma stolar. Detta förekommer redan i dag. Partierna är dock angelägna om att det finns kandidater som kan besätta de mandat som tilldelats partiet. När det gäller begränsningar av antalet kandidater utgörs dessa i första hand av det antal kandidater som kan förekomma på en valsedel, i dag 65 namn. Det finns emellertid inget hinder mot att ett parti går fram med två namnvalsedlar i ett val. Personvalsinslaget kan dock sägas göra ett sådant förfarande mindre ändamålsenligt ur väljarsynpunkt.

För riksdagsval skall kandidaterna anmälas valkretsvis. Något krav på bostadssamband med valkretsen finns dock inte. För de kommunala valen gäller att kandidaterna vid val till landstingsfullmäktige skall vara folkbokförda i kommun i landstinget och för val till kommunfullmäktige

i kommunen. För valet till Europaparlamentet gäller inga särskilda krav eftersom landet inte är indelat i valkretsar vid det valet. Prop. 1996/97:70

Försäkran av unionsmedborgare som önskar kandidera

16 §

Reglerna är hämtade från 19 § lagen om val till Europaparlamentet. De är tillämpningar av artiklarna 4.2, 10.1 och 10.2 av direktivet 93/109/EG. De anger att unionsmedborgare som vill kandidera måste lämna försäkran om att kandidaten endast kandiderar i det svenska valet till Europaparlamentet och intyg om viss uppgift från sin hemstat angående valbarheten. Om unionsmedborgare lämnar uppgifter i försäkran som är oriktiga kan det föranleda straffansvar för osant intygande enligt 15 kap. 11 § första stycket brottsbalken.

Är inte föreskrifterna uppfyllda enligt paragrafen är kandidaten inte valbar. Givetvis gäller övriga krav i 1 kap. angående valbarheten vid sidan om de i förevarande paragrafen uppställda. Valbarhetsprövningen kan preliminärt vidta vid anmälan av kandidater eller då försäkran lämnas. Slutlig prövning kan dock inte göras förrän vid den slutliga sammanräkningen. Viss möjlighet har lämnats att på ett tidigare stadium bortse från namnet om föreskrifterna i förevarande paragraf inte är uppfyllda. Detta framgår av 18 §.

Bristfällig anmälan av kandidater

17 §

Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 9 § första stycket i den nuvarande vallagen. Den ger vissa anvisningar om handläggningen av anmälan av kandidater. Paragrafen gäller enligt sin ordalydelse endast för anmälan av kandidater eller försäkran från kandidater men motsvarande principer tillämpas vid registrering av partibeteckning.

Förutom allmänna förvaltningsrättsliga principer föreskrivs i förevarande paragraf vissa särskilda kommunikationsfrågor. En ofullständighet skall enligt paragrafen föranleda valmyndigheten att genast underrätta den som anmält kandidaterna eller lämnat en försäkran. Detta kan ske på olika sätt beroende på vari bristerna i anmälan består. Enligt paragrafen skall underrättelsen innehålla en tid inom vilken anmälan eller försäkran skall ha ändrats eller kompletterats.

Sedan tiden för föreläggandet gått ut skall anmälan eller försäkran prövas av Riksskatteverket. Som påpekats vid remissförfarandet kan en underrättelse om komplettering eller ändring föranleda att anmälan eller försäkran återkallas. Under sådana förhållanden förefaller det inte nödvändigt att prövning av Riksskatteverket sker. I detta sammanhang bör emellertid framhållas vikten av att återkallelsen är otvetydig.

18 §

Paragrafen motsvarar 5 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen. I första stycket anges påföljderna till föreskriften i 14 § om att

kandidaten måste ge tillstånd till kandidaturen. Saknas sådant tillstånd skall namnet anses obefintligt. Prop. 1996/97:70

I *andra stycket* föreslås en ny bestämmelse som saknar motsvarighet i gällande rätt. Den innebär att valmyndigheten ges möjlighet att bortse från kandidat som inte kan lämna intyg enligt 16 §. Bestämmelsen är en tillämpning av artikel 6.2 direktivet 93/109/EG. Kandidat som inte uppvisar intyg skall vägras att kandidera. Skulle en kandidat som inte lämna intyg enligt 16 § anmälas som kandidat av något parti skall kandidatnamnet anses vara obefintligt i anmälan.

I förslaget ges utöver föreskrifterna i denna paragraf ingen regel om prövning av valbarhet m.m. i samband med anmälningsförfarandet. Liksom i dag provas valbarheten först vid röstsammanräkningen enligt reglerna om obefintliga namn i 18 kap. 11 § första stycket 1 förslaget. En preliminär prövning kan dock företas vid förberedelsen av valet. Det är dock inte meningen att valbarheten skall hänföras till annan tidpunkt än valdagen. Skulle det visa sig att en anmäld kandidat inte är valbar bör kontakt tas med partiet för att utreda frågan. Det kan förutsättas att frågan löses vid en sådan kontakt. Annars får man luta sig mot reglerna om obefintliga namn.

Frågor kan också uppkomma om en kandidat vid anmälan inte kan identifieras. Avsikten är att otydligheter av den här karaktären skall lösas genom kontakter mellan valmyndigheten och partiombudet. Några uttryckliga regler i förevarande paragraf är inte nödvändiga förutom vad gäller medgivande till kandidatur och intyget om att valbarheten inte gått förlorad.

Tidpunkt för anmälan av kandidater

19 §

Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 8 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Den dag som Riksskatteverket bestämmer grundar sig på att valsedlar med kandidatnamn skall kunna tryckas och distribueras i god tid före valet. Dessa regler kan kvarstå oförändrade i förslaget till en ny vallag. Oftast bestämmer Riksskatteverket tiden till slutet av april månad valåret. Se vidare 6 kap. 14 §. Av 13 § framgår till vem anmälan skall göras.

Listor över partier som anmält kandidater

20 §

Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 10 § i den nuvarande vallagen.

Avsikten är att länsstyrelserna skall vara de myndigheter som tar emot anmälan. Anmälningarna läggs därefter in i ett kandidatregister på ett ADB-medium. Detta register är åtkomligt för samtliga valmyndigheter. Regeln i den nuvarande vallagen om att Riksskatteverket skall distribuera namnlistorna till länsstyrelserna är därför överflödig och kan slopas.

Förslaget i övrigt utgår från att listor upprättas över de partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Det medför att det för

varje valkrets finns listor som anger vilka partier som uppfyller angivna krav. Enligt den föreslagna 9 kap. 11 § skall sådana listor och annat valmaterial finnas i vallokal. Dessa regler innebär att valmyndigheterna måste se till att distribuera det material som lagen anger. Samtliga regler om distribution av valmaterial i den nu behandlade paragrafen är därför överflödiga och kan utgå. För klarhetens skull görs emellertid en hänvisning till 9 kap. 11 §.

Överklagande

21 §

Paragrafen motsvarar 5 kap. 11 § i den nuvarande vallagen.

6 kap. Valsedlar

Kapitlet behandlar frågor med anknytning till valsedlarna och motsvarar i stort 6 kap. i den nuvarande vallagen. Genomgående har i kapitlet beteckningen "blanketter för valsedlar" tagits bort och ersatts med det enklare uttrycket "valsedlar".

Valsedlars utformning och innehåll

1 §

Paragrafen motsvarar 6 kap. 1 § i den nuvarande vallagen.

2 §

Första stycket motsvarar 6 kap. 2 § första stycket i den nuvarande vallagen. Föreskrifterna anger hur en valsedel skall se ut. Trots den kategoriska formuleringen finns ingen bestämmelse som medför att valsedel som inte stämmer med föreskrifterna skall kasseras. Jfr föreslagna 18 kap. 9–10 §§.

Andra stycket motsvarar 6 kap. 7 § andra stycket vallagen. De särskilda beteckningarna som avses är listtypbeteckning, dvs. en kod som anger hur valsedeln ser ut i fråga om namn och partibeteckning. Vidare anges vissa beteckningar i 3 §. Där finns valbeteckning, dvs. vilket av riksdagsvalet, valet till landstingsfullmäktige eller valet till kommunfullmäktige som valsedeln gäller för. Slutligen finns också valkrets-beteckning, som anger vilken valkrets det är fråga om. Dessa beteckningar sätts ut för att underlätta sammanräkningen. Valsedelns giltighet påverkas inte heller av dessa beteckningar.

3 §

Bestämmelserna motsvarar 6 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Nytt i paragrafen är den sista strecksatsen där det föreskrivs att det på valsedlarna bör lämnas en upplysning om ett parti registrerat partibeteckning och anmält kandidater. Detta kan t.ex. ske genom att valsedeln för ett sådant parti förses med en uppgift ovanför kandidatnamnen som

anger att kandidaterna är anmälda. Föreskriften behövs för att väljarna skall veta att tillskrifter och strykningar av kandidatnamn på en sådan valsedel inte beaktas. På valsedlar där ingen upplysning lämnas beaktas tillskrivna namn men inte strykningar av namn. Detta framgår av reglerna i 5 § och 18 kap. 11 §.

Upplysningar om vilka partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater finns att hämta från de listor över partier som registrerat beteckning och anmält kandidater som skall upprättas enligt 5 kap. 20 §.

4 §

Första stycket motsvarar 6 kap. 2 § tredje stycket den nuvarande vallagen. Bestämmelsen har flyttats hit för att i denna paragraf samla regler om valsedlar som upptar kandidatnamn.

Andra stycket är nytt och behandlar vissa uppgifter på namnvalsedlar. Genom stycket förs Personvalskommitténs förslag in om att det skall finnas en ruta för att väljarna skall kunna markera personrösten. Lagtexten har utformats så att den korresponderar med formuleringen i 3 kap. 1 § regeringsformen om att det avges en särskild personröst. Däremot finns inte föreskriften om en särskild rad för tillskrivna namn med eftersom en särskild reglering beträffande dessa fall föreslås vilket framgår av 5 §.

Sista stycket motsvarar 6 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen. Där sägs att kandidatnamnen skall nummerordnas under varandra. I 6 kap. 3 § andra stycket i den nuvarande vallagen sägs att kandidatnamnen gäller för både ledamotsval och, i den mån de inte tas i anspråk för ledamotsval, val av ersättare. Det har inte ansetts nödvändigt att ta upp några motsvarande regler i detta avsnitt, då det av 18 kap. angående den slutliga sammanräkningen framgår att ledamöterna utses före ersättarna och att dessa utses från namnvalsedlarna.

5 §

Bestämmelserna i paragrafen är nya. Den föreslagna regelns *första stycke* utgår från reglerna i 18 kap. där det föreskrivs att namn som inte är anmälda eller som skrivs till på en valsedel för parti som registrerat partibeteckning och anmält kandidater inte beaktas. Detta innebär att skyddet för partibeteckningarna stärks avsevärt. Dessutom underlättas sammanräkningen. Genom föreskrifterna i 3 § om att det skall framgå om partibeteckningen är registrerad och kandidater anmälda, får väljarna kännedom om de har möjlighet att skriva till namn.

Reglerna i denna paragraf och reglerna i 18 kap. 11 § innebär för partier som registrerat partibeteckning och anmält kandidater att de partimarkerade valsedlarna endast kan räknas som en röst på partiet. På ifyllningsvalsedlarna beaktas endast den tillskrivna partibeteckningen. På namnvalsedlarna slutligen räknas endast de anmälda kandidaterna.

Här skall reglerna i 5 kap. 8 § förslaget uppmärksammas. Om ett parti registrerar sin partibeteckning för riksdagsval gäller den för alla landets kommunala val. Det samma är fallet för kommuner inom ett landsting om partibeteckningen registreras för landstingsval. För att skydd skall

uppstå måste därutöver kandidater anmälas i kommunerna i samtliga val där den registrerade beteckningen gäller. Det händer i dag att partier inte anmäler kandidater trots att de registrerat partibeteckning. Om så skulle bli fallet även sedan förslaget om anmälan om kandidater genomförs finns risk för att tomma stolar skall uppstå om inte tillskrivna namn tillåts i vissa fall trots att partiet registrerat partibeteckning. För att undvika detta har förslaget formulerats så att skydd uppstår endast för det fall partiet både registrerat partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 §.

På valsedlar som inte upptar parti som registrerat beteckning och anmält kandidater är det enligt förslaget möjligt att skriva till namn som beaktas vid sammanräkningen. Detta motsvarar den nuvarande ordningen med fri nomineringsrätt. Ett tillskrivet namn kommer dessutom att betraktas som en personröst på namnet. Skulle flera namn vara tillskrivna skall väljaren anses ha avgett en personröst för det första namnet.

I *andra stycket* har intagits en hänvisning till reglerna i 18 kap. 11 § tredje stycket. Reglerna innebär att strykningar av namn inte längre skall beaktas. Skulle ett eller flera namn ändå vara strukna bortses från strykningarna vid sammanräkningen. Förevarande stycke ger väljarna upplysning om detta.

Eftersom alla kandidater skall anmälas, om anmälan över huvud taget sker, saknas behov av att i en ny vallag ta in reglerna i 6 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande vallagen – som 1993 års vallagskommitté förslag skulle upptas i förevarande paragraf – om att valsedel skall som första två namn uppta anmälda kandidater.

När någon inte samtyckt till att vara kandidat

6 §

Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 7 a § i den nuvarande vallagen.

Reglerna innebär att en kandidat kan offentligt påpeka att kandidaten inte står bakom den valsedel där han tagits upp. Tillämpningsområdet för regeln blir mycket snävt eftersom alla kandidater som anmälts skall lämna sitt medgivande enligt 5 kap. 14 §. Det kan dock förekomma att personer tas upp som kandidater för partier som inte registrerar partibeteckning. Regeln bör därför finnas kvar i den nya vallagen. Föreskriften om att valsedeln skall bifogas anmälan har dock slopats eftersom valmyndigheten ändå har tillgång till valsedlarna.

7 §

Första stycket motsvarar del av 6 kap. 4 § första stycket i den nuvarande vallagen och av detta framgår att Riksskatteverket skall tillhandahålla valsedlar till partierna.

Andra stycket är nytt och anger att effektivering av beställningar kan vägras. Beslut om detta får fattas av den myndighet som tar emot beställningen. Regeln, som efterfrågats vid remissförfarandet, införs för att förhindra missbruk av partiernas anmälningar av kandidater. Regeln innebär att reglerna om anmälan av kandidater enligt 5 kap. och beställning av valsedlar knyts samman. I dag fungerar systemet så att vem som helst kan beställa valsedlar med vilket utseende som helst. Detta innebär att en person utanför ett parti kan beställa valsedlar för det partiet och ange vilka kandidater som helst på valsedeln. Enda begränsningen har varit att beställaren skall betala valsedlarna i förskott. För att förhindra att valsedlar som tillhandahålls av Riksskatteverket gäller för annat än det parti som beställt dem införs en regel som innebär att endast ombud eller personer som ombuden utpekat, kan beställa valsedlar för partier som skyddat sin partibeteckning enligt 5 kap. Regeln stoppar effektivt missbruket med s.k. piratlistor från personer som utnyttjar etablerade partiers beteckning. De innebär vidare att s.k. spränglistor från partiernas minoriter inte längre blir möjliga. Endast av partiet godtagna s.k. särlistor kommer att levereras.

Förevarande regel har i viss mån samma tillämpningsområde som 12 §. Detta är t.ex. fallet om ett parti har rätt till gratis valsedlar enligt vad som sägs i 8–10 §§ och har skyddat sin beteckning.

8 och 9 §§

Paragraferna motsvarar del av 6 kap. 4 § första stycket och 5 § första stycket vallagen. I paragraferna har intagits föreskrifterna om vilka partier som har rätt till gratis valsedlar. Endast språkliga justeringar har gjorts.

10 §

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande rätt och reglerar rätten till valsedlarna i val till Europaparlamentet. Reglerna har utformats efter mönster av reglerna om val till riksdagen. Anknytningen till riksdagsvalet gäller emellertid inte längre vilket var fallet vid valet till Europaparlamentet år 1995. I den nya vallagen har röstandelen för fria valsedlar anknytits till valen till Europaparlamentet; för nästa val gäller det val som hölls år 1995.

11 §

Motsvarar 6 kap. 5 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

12 §

Bestämmelsen, som motsvarar 6 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen, innebär att Riksskatteverket inte levererar valsedlar utan att kostnaden är täckt.

13 §

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 6 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. De behandlar när och hur återbetalning av förskott skall ske till partier som vid valet fått röster så det uppfyller kraven i 8–10 §§.

14 §

Paragrafen anger att tryckning av partibeteckning och kandidatnamn samt valkrets- och valbeteckning sker utan kostnad. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 7 § första stycket i den nuvarande vallagen.

När skall valsedlar beställas?

15 §

Paragrafen motsvarar 6 kap. 8 § i den nuvarande vallagen. Den anger att Riksskatteverket skall bestämma en sista dag då valsedlar skall beställas för att de skall kunna levereras i god tid före valet. Valsedlar levereras också om beställningen kommer in senare men bara om leverans kan ske före valdagen.

16 §

Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 10 § andra stycket i den nuvarande vallagen. I praktiken kommer, liksom i dag, hanteringen av valsedelsbeställningarna att ske vid länsstyrelserna. Därför har den nuvarande vallagens föreskrift också tagits in i förslaget. Hanteringen av anmälningar av kandidater enligt 5 kap. 13 § och beställning av valsedlar kommer således att ske i ett sammanhang och på ett ställe.

Överklagande

17 §

Bestämmelsen om överklagande motsvarar 6 kap. 10 § första stycket i den nuvarande vallagen.

7 kap. Röslängder och röstkort

Bestämmelserna i detta kapitel grundas på det nya röslängdssystemet. De bestämmelser i 4 och 7 kap. i den nuvarande vallagen som inte anges nedan har utgått som en följd av det nya systemet.

1–3 §

Ersätter del av bestämmelserna om röstlängd i 4 kap. 2 §, 11 § andra stycket och 12–14 §§ i den nuvarande vallagen.

Av 1 § andra stycket framgår att om en anmälan görs skall väljaren tas upp i röstlängd. Något krav på att anmälan måste åtföljas av en adressuppgift finns inte, men endast den som uppger adress kan få röstkort, se vidare 7 §. Av andra stycket framgår vidare att endast den som varit folkbokförd någon gång under de senaste tio åren med automatik tas upp i röstlängden. Som framgår av avsnitt 8.2 bör vid ikraftträdandet av denna lag emellertid gränsen bestämmas till den tidpunkt då det nya folkbokföringssystemet togs i bruk, dvs. den 1 juli 1991. Se också kommentaren till övergångsbestämmelserna.

1 § tredje stycket har tillkommit för att undvika rättsförluster för utlandssvenskarna. En avgiven röst skall alltså jämföras med en anmälan om att få finnas i röstlängd. Innebörden av en sådan avgiven röst är att rösten visserligen underkänns vid det stundande valet, eftersom personen i fråga inte finns upptagen i röstlängden trettio dagar före valet, (jfr 4 §) men personen kommer att finnas i röstlängden för de kommande tio åren.

I 3 § används uttrycket ”andra utlänningar” efter mönster av den nuvarande vallagen för att ange vilka som utöver dem som räknas upp i första och andra stycket har rösträtt i kommunala val. Uttrycket täcker också statslösa personer.

Vilka uppgifter en röstlängd grundar sig på

4 §

Ersätter 4 kap. 1 § och del av 2 §, 11 § och 12 § i den nuvarande vallagen.

Som framgår av avsnitt 8.3 föreslås tillskapandet av särskild lag om röstlängdsregister. Registret kommer att bestå av uppgifter som i huvudsak hämtas från aviseringsregistret. Uppgifter om valdistrikt hämtas dock från fastighetstaxeringsregistret. Vidare framgår av avsnitt 8.1 att det nya röstlängdssystemet skall användas både vid val och omröstningar. Ur röstlängdsregistret framställs röstlängderna.

Särskilt om röstlängd vid val till Europaparlamentet

5 §

Motsvarar 11 § lagen (1995:374) om val till Europaparlamentet. Bestämmelserna i denna paragraf gör det möjligt för unionsmedborgare som är bosatta i Sverige att rösta här i landet.

I första stycket anges att den unionsmedborgare som är bosatt här och som önskar utöva sin rösträtt har att göra anmälan (jfr artikel 8.1 i direktivet 93/109/EG) om att han eller hon önskar bli upptagen i röstlängd. Skattemyndigheten tillhandahåller blanketter för anmälan.

I *andra stycket* anges att den som gör en sådan anmälan som avses i första stycket i en skriftlig försäkran skall lämna vissa för hans eller hennes rätt att rösta relevanta uppgifter (jfr artikel 9.2 i direktivet). Om unionsmedborgare lämnar uppgifter i försäkran som är oriktiga kan det föranleda straffansvar för osant intygande enligt 15 kap. 11 § första stycket brottsbalken.

I *tredje stycket* föreskrivs att det skall fattas ett beslut i anledning av ansökan. Detta sker genom att röstlängden upprättas. Underrättelse om sådant beslut skall sändas till valmyndigheten i den stat där den som avses med beslutet är medborgare. Skattemyndighetens beslut att ta upp den som gjort anmälan i röstlängd grundas således *dels* på uppgifterna i anmälan och i försäkran, *dels* på en kontroll av att den som gjort anmälan var folkbokförd här i landet trettio dagar före valdagen.

Enligt artikel 7 direktivet har bosättningsstaten rätt att kontrollera att unionsmedborgare inte har förlorat rösträtten i sin hemstat. Det är från svenska synpunkter främmande att frånta någon hans rösträtt. Någon sådan kontroll som direktivet ger möjlighet till bör därför inte företas från svensk sida. Om en uppgift av den innebörden ändå lämnas bör den lämnas utan avseende.

Skyldigheten att underrätta hemstaten följer av artikel 13 direktivet som föreskriver att bosättningsstaten skall, i tillräckligt god tid före valet, förse hemstaten med information om medborgare i denna som finns upptagna i röstlängden. Vidare föreskrivs att hemstaten skall, i enlighet med sin nationella lagstiftning, vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att dess medborgare inte röstar mer än en gång.

I vilken röstlängd skall de som har rösträtt finnas?

6 §

Motsvarar del av 4 kap. 2 § och 14 § i den nuvarande vallagen.

Det är bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) om rätt folkbokföringsort som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängden. En förutsättning är dock att registrering av ändrad folkbokföringsort hunnit ske eftersom det är det faktiska innehållet i aviseringsregistret på kvalifikationsdagen som skall ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna. Aviseringsregistret innehåller inte uppgifter om valdistrikt. Uppgifter om valdistrikt hämtas från registret för fastighetstaxering.

Röstkort

7 §

Motsvarar 7 kap. 1 § och 2 § första och tredje styckena i den nuvarande vallagen. Jfr kommentaren till 1 § andra stycket.

8 §

Ersätter 7 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. I avsnitt 8.1 har tidsschemat för det nya röstlängdssystemet vid ett ordinarie val beskrivits.

Motsvarar 7 kap. 3 § första och andra styckena i den nuvarande vallagen. Någon uttrycklig motsvarighet till tredje och fjärde styckena finns inte eftersom systemet med gällande röstlängd tas bort och kvalifikationsdagen endast är 30 dagar före valdagen. Eftersom röstlängdsregistret upprättas genom ett uttag ur aviseringsregistret på kvalifikationsdagen finns det inte någon röstlängd att framställa röstkort mot före den dagen. Kravet på att den som vill ha ett duplettröstkort skall uppge sitt hemvist i den ort där han är uppförd i röstlängd, eller i den ort där han senast var folkbokförd har tagits bort som överflödigt. I det nya systemet räcker det med personnummer och namn.

Anmälan om adress

10 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den är en följd av reglerna om utlandssvenskarna i det föreslagna röstlängdssystemet. Anmälan skall göras till en skattemyndighet, inte till Riksskatteverket. Det krävs inte att anmälaren särskilt uppger att anmälan avser en önskan att bli införd i röstlängd.

Blanketter för anmälan bör finnas hos skattemyndigheten, Riksskatteverket och samtliga utlandsmyndigheter oavsett vilka av dessa som också kommer att utgöra röstmottagningsmyndigheter.

Rättelse av uppgifter i en röstlängd

11 §

Ersätter 4 kap. 4 § i den nuvarande vallagen. Det är bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) om rätt folkbokföringsort som skall ligga till grund för bedömningen om uppgifterna i röstlängden skall rättas. Vid framställningen av röstlängderna skall det faktiska innehållet i aviseringsregistret på kvalifikationsdagen ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna (jfr kommentaren till 6 §). Detta innebär att en flyttning som gjorts mer än 30 dagar före valdagen, men inte hunnit registreras på kvalifikationsdagen inte kan beaktas.

Bestämmelsen om rättelse kompletterar den allmänna regeln om rättelse av skrivfel och liknande som följer av 26 § förvaltningslagen (1986:223). Som framgår av kommentaren under 1 § tredje stycket leder en anmälan om adress eller avgiven röst från någon som inte tagits upp i röstlängden inte till att röstlängden skall rättas, om uppgiften lämnas mindre än trettio dagar före valdagen.

12 §

Ersätter 15 § i lagen om val till Europaparlamentet. En särreglering torde vara nödvändig eftersom direktivet anger att medlemsstaterna är skyldiga att motverka att någon röstar två gånger i samma val till Europaparlamentet. Det kan dock antas att bestämmelsen i praktiken inte kommer att tillämpas särskilt ofta. Detta hänger samman med *dels* det förhållandet att röstning sker med endast någon eller några dagars

mellanrum i de olika medlemsstaterna, *dels* med att staterna mer sällan för register på personnivå över vilka av de som varit upptagna i röstlängden som också faktiskt röstat. Det förhållande att sista dag för rättelse enligt 11 § gått till ända påverkar givetvis inte rättelse enligt förevarande paragraf.

13 §

Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den ger en förklaring till hur hanteringen av röstlängderna skall gå till, se 9 kap. 9 § där det uttryckligen sägs att röstlängderna skall finnas i respektive vallokal.

Överklagande

14 §

Motsvarar 4 kap. 6 § i den nuvarande vallagen.

8 kap. Kuvert

1 §

Första stycket har ingen direkt motsvarighet i vallagen, men innebär ingen saklig ändring. Valkuvert används för att lägga ner valsekeln i vid alla former av röstning. Ytterkuvert för budröstning används som namnet anger vid budröstning – men också vid röstning genom lantbrevbärare – för att stoppa ned valkuvert i. Fönsterkuvert används vid röstning utanför vallokal för att stoppa ned valkuvert och ytterkuvert för budröstning i.

Andra stycket motsvarar 8 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen. Riksskatteverket distribuerar valkuvert vid valen.

2 §

Motsvarar 8 kap. 8 § andra stycket i den nuvarande vallagen. I dag har kuvertet en urstansning på mitten av ena långsidan.

3 §

Bestämmelserna motsvarar delvis 8 kap. 9 § första och andra styckena i den nuvarande vallagen. De behandlar var valkuverten skall finnas. Ändringarna är en följd av 1993 års vallagskommittés förslag att särskilda röstmottagningsställen inom landet skall ersätta de tillfälligt inrättade postkontoren för röstmottagning på bl.a. institutioner samt av att fartygsröstningen ersätts med brevröstning.

4 §

Första stycket motsvarar 8 kap. 9 § tredje stycket i den nuvarande vallagen, och anger partiernas rätt till gratis valkuvert och ytterkuvert för budröstning.

I *andra stycket* regleras partiernas rätt till kuvert i valet till Europaparlamentet som i dag finns i 23 § lagen om val till Europaparlamentet. Prop. 1996/97:70

9 kap. Allmänt om röstning

Röstmottagning och röstning

1 §

Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i dag. Principen om offentlighet vid val finns dock i 8 kap. 10 § första stycket första meningen i den nuvarande vallagen. Den nya bestämmelsen innebär inte någon skillnad i förhållande till vad som gäller i dag.

2 §

Första stycket motsvarar del av 8 kap. 4 § i den nuvarande vallagen. I bestämmelsen har införts föreskrifter som talar om hur röstningen går till med ett ökat personvalsinslag. Tidigare när valet i första hand var ett partival räckte det att tala om att en valsedel skulle läggas in i ett kuvert. Den nya bestämmelsen har utformats så att det framgår att väljarna skall välja en valsedel med partibeteckning som motsvarar det parti de tänker rösta på samt att de har möjlighet att göra en särskild personmarkering för den kandidat de vill se vald. Genom detta har väljarna avgett sin röst.

Andra stycket motsvarar 8 kap. 14 § i den nuvarande vallagen som reglerar funktionshindrades möjligheter att få hjälp vid röstningen.

Röstningslokaler

3 §

Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i vallagen. Se dock 8 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. Den har tagits med för att visa vid vilka olika ställen det kan förekomma röstning.

4 §

Bestämmelsen motsvarar del av 9 kap. 6 § i den nuvarande vallagen.

5 §

Första stycket motsvarar del av 8 kap. 1 § första stycket i den nuvarande vallagen och anger var väljarna skall rösta. Ändringarna är en följd av förslaget att särskilda röstmottagningsställen inom landet skall ersätta de tillfälligt inrättade postkontoren samt av att fartygsröstningen ersätts med brevröstning. Väljare som inte kan rösta i sin vallokal kan inte rösta i annan vallokal. Däremot kan sådana väljare enligt den föreslagna texten rösta i annan röstningslokal än vallokal.

Andra och tredje stycket anger i vilka fall undantag medges från huvudregeln i första stycket.

6 §

I paragrafen finns bestämmelser om röstkort som enligt föreskriften bör finnas med vid röstning i vallokal och vid utlandsmyndighet. Vid övriga röstmottagningsställen måste röstkortet vara med för att väljaren skall kunna utöva sin rösträtt. Bestämmelserna motsvarar 8 kap. 3 § i den nuvarande vallagen, med de ändringar som följer av vad som sagts under 5 §.

Valhemligheten

7 §

Motsvarar del av 8 kap. 10 § första stycket andra meningen i den nuvarande vallagen. Föreskrifter om väljarens valhemlighet finns också i 3 kap. 1 § regeringsformen. Där sägs att riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.

Utrustning i röstningslokal

8–10 §

Bestämmelsen i 8 § motsvarar innehållet i 8 kap. 4 § sista meningen i den nuvarande vallagen och utsäger det självklara att det skall finnas en valurna för varje val.

Bestämmelsen i 9 § om att det skall finnas röstlängd i vallokalen motsvarar innehållet 4 kap. 20 § och 9 kap. 3 § sista stycket sista meningen i den nuvarande vallagen.

Bestämmelsen i 10 § om att det i röstningslokalerna skall finnas ett exemplar av vallagen motsvarar 8 kap. 12 § första stycket i den nuvarande vallagen.

11 §

Motsvarar 8 kap. 12 § andra stycket i den nuvarande vallagen, med de ändringar som följer av vad som sagts under 5 §.

Vidare har vissa följdändringar vidtagits på grund av det ökade personvalsinslaget och det därav föranledda anmälningförfarandet. Av 5 kap. 20 § förslaget framgår att de listor som upprättas avser de partier som anmält kandidater. Detta är också den information som väljarna behöver ha reda på för att kunna göra sin personmarkering. Andra ändringar på dessa partiers valsedlar beaktas inte.

12 §

Motsvarar 6 kap. 9 § första stycket, del av 9 kap. 6 §, 10 kap. 5 a och 7 a §§ i den nuvarande vallagen.

I *första stycket* första meningen anges den i dag gällande regeln att valsedlar skall finnas i anslutning till röstningslokaler.

I andra meningen har regeln om att det är möjligt att anordna en sådan plats i röstningslokalen om den inte kan anordnas i anslutning till röstningslokalen gjorts generell.

Vidare sägs i stycket att visst material skall finnas tillgängligt på sådan plats. Detta är partimarkerade valsedlar för partier som fått mer än en procent av rösterna vid något av de två föregående riksdags- respektive europaparlamentsvalen och blanka valsedlar. Med blanka valsedlar menas valsedlar utan någon partibeteckning eller kandidatnamn, s.k. ifyllningsvalsedlar.

Av *andra stycket* framgår att det är valförrättarna och röstmottagarna som skall se till att dessa valsedlar finns på den anvisade platsen.

Tredje stycket anger sedan att partierna skall ha möjlighet att lägga ut sina valsedlar, dvs. sådana valsedlar som inte hålls till handa av valmyndigheterna, på den plats som anordnats. I dag görs i princip en skillnad mellan den plats som finns för de blanka och de partimarkerade valsedlarna samt för den plats som finns för andra valsedlar. Det är emellertid rimligt att valsedlarna finns tillgängliga för väljarna på samma plats. Valförrättarna eller röstmottagarna har ansvar för tillgängligheten endast vad avser blanka valsedlar samt partimarkerade valsedlar för partier som fått mer än en procent av rösterna vid något av de två föregående angivna valen. Därutöver har valförrättarna eller röstmottagarna enligt grunderna för 14–16 §§ förslaget ett allmänt ansvar för ordningen i vallokalen och därtill anslutande utrymmen. Det medför att dessa även svarar för ordningen bland samtliga valsedlar som läggs ut (jfr VPN 1985:35). Detta behövs inte utsägas direkt i lagtext.

I tredje stycket sista meningen anges att namnvalsedlar inte får läggas ut i vissa röstningslokaler. I förhållande till den nuvarande vallagen har en saklig ändring skett i det att namnvalsedlar får läggas ut på postkontoren (se avsnitt 9.4). Förslaget innebär inte någon skyldighet för valmyndigheterna eller posten att lägga ut namnvalsedlar även på postkontoren. Däremot öppnas en möjlighet för partierna att få ut sina namnvalsedlar. Det kan förutses att det i praktiken kommer att finnas, förutom partimarkerade och blanka valsedlar, namnvalsedlar för partier från den egna valkretsen.

13 §

Motsvarar delvis 8 kap. 9 § i den nuvarande vallagen. Att kuvert enligt den föreslagna bestämmelsen skall finnas också i vallokal innebär ingen saklig skillnad mot vad som gäller i dag.

Ordning i röstningslokalen

14 §

Första stycket motsvarar 8 kap. 11 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Ordningen vid val och i röstningslokal regleras givetvis också av bestämmelserna i brottsbalken; se t.ex. 17 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken.

15 och 16 §§

Motsvarar 8 kap. 11 § första och andra stycket i den nuvarande vallagen. Den lägger ansvaret för ordningen i röstningslokalen och utrymmen intill på valförrättaren och röstmottagaren. Vid sådan

oordning som medför att röstning inte kan fortsätta lämnas möjlighet att avbryta röstningen. Prop. 1996/97:70

Valförrättning och röstmottagning skall dokumenteras

17 §

Motsvarar delvis 8 kap. 13 § i den nuvarande vallagen. Förslaget innebär att också blanketterna för de anteckningar som skall föras i andra röstningslokaler än vallokaler skall fastställas av Riksskatteverket.

10 kap. Röstning i vallokal

Reglerna i kapitlet är till stora delar klara och enkla. Lagtexten behöver endast mera sällan kommenteras. Detta gäller för samtliga kapitel vilka behandlar röstningsförfarandet.

När får röstning pågå i en vallokal?

1 §

Att röstning som huvudregel pågår mellan kl. 8 och 20 motsvarar 9 kap. 1 § i den nuvarande vallagen.

2 §

Paragrafen motsvarar 9 kap. 2 § i den nuvarande vallagen. För att uppfylla offentligheten vid röstningen och rösträkningen och därigenom motverka valfusk föreskrivs liksom i dag att valurnorna skall visas upp innan röstningen påbörjas.

3 §

Första stycket motsvarar 8 kap. 10 § andra stycket i den nuvarande vallagen och anger att de väljare som kommit in i vallokal eller anslutande område skall lämnas tillfälle att rösta.

I *andra stycket* har intagits regeln om avslutning av röstning i vallokal. Den har på grund av samhörigheten med regeln i första stycket tagits in här och motsvarar 9 kap. 5 § i den nuvarande vallagen.

Hur röstning i vallokal går till

4 §

Motsvarar del av 8 kap. 1 § och 9 kap. 3 § i den nuvarande vallagen.

Föreskriften om att väljarna skall hänvisas till ledig valskärm och rösta där innebär inte att valförrättarna kan vägra att ta emot ett valkuvert från en väljare som vill stoppa sina valsedlar i valkuvert ute i vallokalen och, trots uppmaning från valförrättarna, inte vill rösta avskilt bakom valskärmen. I vissa fall kan möjligen väljarens beteende när valhemligheten frivilligt kränks uppfattas som agitation. Den allmänna skyldigheten för valförrättarna att hålla ordning i vallokalen och hindra agitation i vallokalen medför att väljaren kan komma att behöva avvisas.

Detta torde dock bli fallet endast i mycket uppenbara fall. Detta medför dock inte att det finns skäl att senare inte ta emot rösten från väljaren. Prop. 1996/97:70

5 §

Motsvarar del av 9 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. För att kunna pricka av personen i röstlängden har förrättarna rätt att begära att väljaren skall uppge namn och födelsetid. Någon skyldighet för väljarna att identifiera sig i vallokalen föreskrivs inte, jfr avsnitt 9.6.

6 §

Motsvarar del av 9 kap. 3 § tredje stycket och 4 § i den nuvarande vallagen

Paragrafen behandlar de inledande kontroller valförrättarna skall utföra. I den nya vallagen anges dessa fullständigt för samtliga ställen där röstning kan äga rum. Att kontrollskyldigheten uttryckligen anges omfatta också att ett valkuvert uppenbart innehåller *en* valsedel innebär inte någon saklig ändring, eftersom ett kuvert som inte uppfyller dessa krav inte får tas emot enligt nuvarande 9 kap. 4 §. Valkuvert skall således liksom i dag inte tas emot om det innehåller fler än en valsedel eller innehåller annat än en valsedel. Granskningen om valkuvert innehåller fler än en valsedel behöver dock inte drivas för långt eftersom det finns regler i 18 kap. 10 § förslaget för hur dessa fall skall regleras. Ändringen är systematiskt motiverad.

7 §

Paragrafen behandlar fall där valkuvert inte skall tas emot.

Första stycket motsvarar del av 9 kap. 4 § i den nuvarande vallagen och har i övrigt ingen direkt motsvarighet i den nuvarande vallagen, men innebär inte någon ändring av hur nuvarande regler skall tillämpas. Den innebär ett angivande vad som skall ske om föreskrifterna i 6 § förslaget inte är uppfyllda.

Andra stycket motsvarar del av 9 kap. 4 § i den nuvarande vallagen.

8 §

Uppfylls de krav som framgår av de båda föregående paragraferna skall rösterna tas emot av valförrättarna och läggas i valurnan. Det bör således ankomma på valförrättaren att stoppa ner kuverten i valurnan. Detta motsvarar vad som gäller i dag enligt delar av 9 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

När en röst skall lämnas genom bud

9–11 §§

Bestämmelsen i 9 § hänvisar till 14 kap. om budröstning och motsvarar 8 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

De båda övriga paragraferna motsvarar del av 11 kap. 7 § första stycket vallagen.

Någon uttrycklig skyldighet att kontrollera att valkuvert inte är tomt och att det innehåller en valsedel finns inte i dag. Av nuvarande 11 kap.

9 § följer emellertid att kuvert som inte uppfyller dessa krav inte får tas emot. Ändringen är därför systematiskt motiverad men innebär inte någon faktisk förändring i förhållande till vad som gäller nu. Se också kommentaren till 6 §.

Den nuvarande skyldigheten att kontrollera att försändelsen är i föreskrivet skick har ersatts med ett uttryckligt angivande av vilka kontrollåtgärder som valförrättaren skall vidta. Dessa åtgärder framgår av en jämförelse mellan 11 kap. 7 § och 11 kap. 3, 4, 6 a och 9 §§ i den nuvarande vallagen.

Uttrycket ytterkuvert för budröst ersätter den nuvarande benämningen valsedelsförsändelse. Den terminologin används fortsättningsvis.

Den kontroll som valförrättarna kan göra beträffande budet och vittnena vad gäller släktskap, ålder, m.m. är att ställa en fråga till budet. Denne är den enda personen som varit närvarande när ytterkuvertet ställdes i ordning. Uppgifterna skall godtas om de inte framstår som helt osannolika eller strider mot vad som är allmänt känt.

12 §

Paragrafen motsvarar del av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

13 §

Att godkända valkuvert skall läggas i urna motsvarar vad som gäller enligt delar av 11 kap. 7 § första stycket i den nuvarande vallagen.

14 §

Motsvarar del av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

15 §

Motsvarar 11 kap. 7 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Valskjutsar

16 §

Liksom i dag bör valnämnden ordna valskjutsar i vissa fall. Detta motsvarar 9 kap. 7 § i den nuvarande vallagen. För att lösa de problem som långa avstånd medför kan eventuellt ett särskilt röstmottagningsställe enligt 12 kap. också komma i fråga.

11 kap. Röstning på postkontor.

På vilka postkontor skall röstning anordnas?

1 §

Motsvarar del av 10 kap. 1 § första stycket i den nuvarande vallagen. Liksom i dag skall det efter överläggningar mellan Riksskatteverket och Posten Aktiebolag bestämmas vilka postkontor som skall vara röstmottagningsställen.

2 §

Motsvarar 10 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande vallagen, med den ändringen att tidsfristen för poströstning vid ordinarie val kortats till 18 dagar.

När skall postkontor hålla öppet för röstning?

3 och 4 §§

Paragraferna motsvarar 10 kap. 2 § första stycket i den nuvarande vallagen och föreskriver vissa hållpunkter för öppethållande.

Vem utser röstmottagare på postkontor?

5 §

Motsvarar 10 kap. 3 § i den nuvarande vallagen.

Möjlighet att rösta efter utsatt tid

6 §

Motsvarar 8 kap. 10 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Den anger att väljare skall få avsluta sin röstning för det fall de finns inne i eller på plats intill postkontoret.

Hur röstning på postkontor går till

7 §

Motsvarar del av 8 kap. 5 § och 10 kap. 4 § första–tredje styckena i den nuvarande vallagen. Att väljarna skall visa upp sitt röstkort innan de stoppar in sina valsedlar i kuvert kan vara lämpligt för att undvika diskussioner om väljaren får rösta utan det när valkuverten skall tas emot. Jfr också 9 kap. 2 §.

8 §

Bestämmelsen om legitimering som villkor för att få utnyttja sin rösträtt på postkontor motsvarar 10 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen. Sedvanlig legitimation på postkontor får anses uppfylla kravet.

9 §

Väljare som röstar på postkontor måste rösta samtidigt i samtliga val vilket motsvarar bestämmelsen i 8 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

10 §

I paragrafen behandlas vilka kontrollåtgärder röstmottagaren skall vidta innan valkuvertet tas emot. Reglerna motsvarar del av 10 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Någon uttrycklig skyldighet att kontrollera att valkuvert innehåller en valsedel finns inte i dag. Av nuvarande 10 kap. 5 § följer emellertid att ett kuvert som är tomt eller inte uppenbart innehåller en valsedel inte får tas emot. Ändringen är därför systematiskt motiverad men innebär inte någon faktisk förändring i förhållande till vad som gäller nu. Se motsvarande regler i 10 kap. 6 och 11 §§.

Det finns i dag inte heller någon uttrycklig skyldighet att kontrollera att väljaren har rösträtt. En sådan föreskrift bör därför tas in i lagen vilket skett i det föreslagna *första stycket*. Detta innebär naturligtvis inte någon saklig förändring.

11 §

Motsvarar 10 kap. 5 § i den nuvarande vallagen. Den anger att ett valkuvert inte får tas emot om inte kraven i 10 § är uppfyllda samt vissa kompletterande regler för särskilda fall. Se motsvarande regel i 10 kap. 7 § förslaget.

12 §

Motsvarar del av 8 kap. 5 § och 10 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

Föreskriften att röstmottagaren skall lägga röstkortet närmast fönsterkuvertets fönster saknar motsvarighet i förslaget. Någon saklig ändring är inte avsedd. Avsikten är bara att lagen inte skall tyngas av den typen av självklara detaljföreskrifter.

När en röst lämnas genom bud eller lantbrevbärare

13–15 §§

13 § motsvarar 8 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

De båda andra paragraferna motsvarar del av 11 kap. 8 § första stycket vallagen och behandlar kontrollåtgärder av ytterkuvert för röstning genom bud eller lantbrevbärare.

En uttrycklig skyldighet att kontrollera att väljaren har rösträtt enligt röstkortet har tagits in i första stycket i 14 och 15 §§. Detta innebär naturligtvis inte någon saklig förändring.

Den nuvarande skyldigheten att kontrollera att försändelsen är i föreskrivet skick har ersatts med ett uttryckligt angivande av vilka kontrollåtgärder som röstmottagaren skall vidta. Dessa åtgärder vid budröstning framgår i dag av en jämförelse mellan 11 kap. 8 § och 11 kap. 3 och 6 a §§ och för röstning genom lantbrevbärare av 11 kap. 8 § och 11 kap. 5 och 6 a §§ i den nuvarande vallagen.

16 §

Motsvarar 11 kap. 8 § tredje stycket första meningen i den nuvarande vallagen och behandlar legitimationskrav för bud och lantbrevbärare.

17 §

Motsvarar del av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen och innebär att om inte kraven i 14–16 §§ är uppfyllda får inte ytterkuvertet tas emot.

18 §

Bestämmelsen motsvarar del av 11 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen.

19 §

Om inte ytterkuvert tas emot skall de återlämnas till budet eller lantbrevbäraren. Lantbrevbäraren skall också återlämna det till väljaren. Detta motsvarar delar av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

20 och 21 §§

Motsvarar del av 10 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

12 kap. Röstning vid särskilt röstmottagningsställe

Bestämmelserna i detta kapitel motsvarar i huvudsak de regler som enligt den nuvarande vallagen gäller röstning vid tillfälligt inrättade postkontor. Det centrala myndighetsansvaret för poströstningen inklusive ansvaret för institutionsröstningen och röstning på tillfälliga postkontor har i samband med bolagiseringen av postverksamheten i Sverige övertagits av Riksskatteverket. Genom bestämmelserna i kapitlet får Riksskatteverket bestämma att röstmottagning skall kunna ske vid institutioner på s.k. särskilda röstmottagningsställena eller på särskilda lokaler utanför vallokalen, s.k. ambulerande röstmottagningsställena. På detta sätt blir Riksskatteverket fritt att på det mest kostnadseffektiva sättet anordna röstning utanför vallokalen före och under valdagen. Regleringen lämnar fritt om röstmottagningen skall handhas av valnämnden, Posten Aktiebolag eller annan. Se också avsnitt 9.1.

Var kan särskild röstmottagning anordnas?

1 §

Motsvarar del av 10 kap. 1 § första stycket och 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Bestämmelsen motsvarar vad som brukar benämnas institutionsröstning.

2 §

Motsvarar del av 10 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Bestämmelserna innebär att röstmottagning kan anordnas på bästa lämpliga sätt utanför vallokal eller sådan vårdinrättning eller vårdanstalt som sägs i 1 §. Detta kan ske genom t.ex. sådan verksamhet som innebär att valnämnden inom ett valdistrikt upprättar ett särskilt röstmottagningsställe för väljare som har långt till röstningslokalen.

Detta mottagningsställe kan också vara ambulerande i den meningen att det kan befinna sig på olika ställen vid olika tidpunkter. Prop. 1996/97:70

3 §

Bestämmelsen som inte har någon motsvarighet i den nuvarande vallagen har behandlats i avsnitt 9.1. Den innebär att den centrala valmyndigheten får delegera beslutanderätten om särskild röstmottagning till någon annan. Detta avses främst att ske till valnämnden.

4 §

Motsvarar del av 10 kap. 2 § andra och tredje styckena i den nuvarande vallagen såvitt gäller samråd med valnämnd och vårdinrättning eller anstalt. Föreskriften att samråd skall ske med länsstyrelsen innan ett särskilt röstmottagningsställe enligt 2 § inrättas på valdagen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen och är motiverad av att länsstyrelsen som regional valmyndighet bör ha möjligheter att lämna synpunkter på var det skall anordnas en sådan röstmottagning. Denna fråga kan ha betydelse för kommunens valdistriktsindelning eftersom det kan vara möjligt att inrätta ett särskilt röstmottagningsställe för t.ex. de väljare i ett valdistrikt som får långt till vallokalen efter en ändrad indelning.

Om den centrala valmyndigheten delegerar uppgiften att bestämma var särskild röstmottagning skall anordnas, så skall den myndighet som fått denna delegation ha motsvarande samråd med valnämnden, länsstyrelsen respektive vårdinrättningarnas huvudmän med den naturliga begränsning som följer av om valnämnden eller länsstyrelsen själv skall besluta i frågan.

När får särskild röstmottagning anordnas?

5 §

Bestämmelsen reglerar när särskild röstmottagning kan anordnas.

Första stycket motsvarar del av 10 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Röstmottagning kan ske från söndagen före valdagen.

Andra stycket motsvarar del av 10 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Ambulerande röstmottagningsställen har krav om att vara öppna under vissa tider. I stycket har det intagits en ny regel om begränsad öppethållandetid. Regeln innebär att öppethållandet kan begränsas till för- eller eftermiddag. Fortfarande gäller dock att lokalen bör vara öppen både på för- och eftermiddagen. Den nya regeln har tagits med för att underlätta för ambulerande röstmottagningsställen som inte behöver återvända till det ursprungliga röstningsstället på eftermiddagen.

6 §

Motsvarar 10 kap. 3 § och del av 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen, med de ändringar som följer av att den centrala valmyndigheten får delegera uppgiften att utse röstmottagare till valnämnden eller någon annan.

Möjlighet att rösta efter utsatt tid

7 §

Motsvarar 8 kap. 10 § andra stycket i den nuvarande vallagen och motsvarar vad som gäller vid röstning i samtliga lokaler för röstning.

Hur särskild röstmottagning går till

8–13 §§

Reglerna om hur särskild röstmottagning går till har utformats efter samma mönster som reglerna om röstning på postkontor enligt 11 kap. 7–12 §§ vartill det hänvisas för ytterligare kommentarer.

När en röst skall lämnas genom bud

14–19 §§

Reglerna om röstning genom bud har utformats efter samma mönster som reglerna om röstning på postkontor enligt 11 kap. 13 och 14 §§ samt 16–19 §§ vartill det hänvisas för kommentarer.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

20 och 21 §§

Motsvarar del av 10 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

13 kap. Röstning hos utlandsmyndighet

Röstning kan anordnas hos utlandsmyndighet

1 §

En bestämmelse om hur röstning kan anordnas inleder kapitlet. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 7 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Under vilken period får man rösta hos utlandsmyndigheter?

2 §

Bestämmelsen om röstningsperioden motsvarar till sin utformning 10 kap. 7 § andra och tredje styckena i den nuvarande vallagen. Röstkort kan inte vara hos väljarna förrän 18 dagar före valdagen. Eftersom

röstkort inte är nödvändigt vid utlandsröstning har tiden för röstning emellertid inte kortats. Röstning vid utlandsmyndigheter får således liksom i dag börja tidigast tjugofjärde dagen före valdagen.

3 §

Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 7 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen.

Vem är röstmottagare hos en utlandsmyndighet?

4 §

Paragrafen motsvarar vad som gäller enligt 10 kap. 7 § femte stycket i den nuvarande vallagen.

Möjlighet att rösta hos utlandsmyndigheten efter utsatt tid

5 §

Motsvarar 8 kap. 10 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Möjlighet att rösta hos utlandsmyndigheten sedan tiden för röstning gått ut har reglerats som för röstning i vallokal, på postkontor och särskilda röstmottagningsställen.

Hur röstning hos en utlandsmyndighet går till

Reglerna i 6–11 §§ om hur röstning går till hos utlandsmyndighet har utformats efter samma mönster som reglerna om röstning på postkontor enligt 11 kap. 7–12 §§ och röstning vid särskilt röstmottagningsställe enligt 12 kap. 8–13 §§. Den skillnaden finns dock att väljarna inte behöver ha med sig röstkortet vid röstningen. Här nedan kommer endast att anges vilken bestämmelse i den nuvarande vallagen som motsvarar förslagets samt vissa avvikelser från de nämnda reglerna. I övrigt hänvisas till kommentarerna till motsvarande regler i de angivna paragraferna.

6 §

Motsvarar 10 kap. 8 § första och andra styckena samt del av tredje stycket i den nuvarande vallagen.

7 §

Motsvarar 10 kap. 8 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen.

8 §

Motsvarar 8 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

9 §

Till skillnad från vad som är fallet för övriga slag av röstning finns i vallagen inte någon uttrycklig bestämmelse om vad röstmottagare hos en utlandsmyndighet skall kontrollera. Detta framgår i stället indirekt av 10 kap. 9 § i den nuvarande vallagen, där det anges i vilka fall valkuvert

inte får tas emot. Den föreslagna bestämmelsen har således ingen direkt motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den har utformats i överensstämmelse med hur motsvarande regler för röstning i vallokal, på postkontor och vid särskilt röstmottagningsställe konstruerats. De skillnader som finns motiveras av att det inte krävs att väljarna vid röstning hos en utlandsmyndighet har sina röstkort med när de röstar. Jämför de föreslagna 10 kap. 6 §, 11 kap. 10 § och 12 kap. 11 §.

10 §

Motsvarar 10 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

11 §

Motsvarar del av 10 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande vallagen

När en röst skall lämnas genom bud

Reglerna i 12–17 §§ om röstning genom bud har utformats efter samma mönster som reglerna om röstning på postkontor enligt 11 kap. 13 och 14 samt 16–19 §§ samt röstning vid särskilt röstmottagningsställe enligt 12 kap. 14–19 §§. För ytterligare kommentarer kan hänvisas till de angivna paragraferna.

12 §

Motsvarar 8 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

13 §

Den nuvarande skyldigheten att kontrollera att en valsedelsförsändelse är i föreskrivet skick har ersatts med en lista på vad röstmottagaren skall kontrollera. Dessa åtgärder framgår i dag av en jämförelse mellan 11 kap. 8 § och 11 kap. 3 och 6 a §§ i den nuvarande vallagen. Motsvarande uppräkningslista har gjorts för röstning i andra röstningslokaler, se 10 kap. 10 §, 11 kap. 14 § och 12 kap. 15 § förslaget. Skyldigheten för valförrättarna och röstmottagarna att kontrollera är i dessa regler mer omfattande med hänsyn till att kontrollen av om väljaren har rösträtt kan göras mot röstlängden eller mot väljarens röstkort. Som nämnts föreskrivs för utlandsröstning inget krav för väljarna att ha med sitt röstkort när de röstar.

14 §

Motsvarar 11 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

15 §

Motsvarar del av 11 kap. 8 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

16 §

Motsvarar del av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

17 §

Motsvarar del av 11 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Motsvarar del av 11 kap. 9 § i den nuvarande vallagen.

Vad röstmottagaren skall göra med fönsterkuverten

Motsvarar del av 10 kap. 8 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Motsvarar 10 kap. 10 § i den nuvarande vallagen.

När utlandsrösterna kommer till den centrala valmyndigheten

Första stycket motsvarar 10 kap. 11 § i den nuvarande vallagen med de ändringar som följer av att den särskilda röstlängden tas bort. Även utlandsrösterna skall således sändas till valnämnden.

Andra stycket saknar motsvarighet i den gällande vallagen. Kuvert som inte kan skickas till någon valnämnd på grund av att man inte finner väljaren i röstlängden skall behållas av Riksskatteverket. Något skäl att bevara dessa kuvert efter det att valet vunnit laga kraft finns inte.

14 kap. Röstning genom bud eller lantbrevbärare

Förutsättningar för röstning genom bud eller lantbrevbärare

Bestämmelsen har ingen direkt motsvarighet i vallagen. Jämför dock 11 kap. 3 och 5 §§ vallagen. Ordet "valsefelsförsändelse" har ersatts med uttrycket "ytterkuvert för budröst".

Budröstning

Motsvarar del av 11 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen, med den ändringen att kraven för att få anlita bud skärpts i så måtto att den som vill budrösta skall vara förhindrad inte bara från att infinna sig i sin vallokal eller annan röstningslokal, utan också sakna möjlighet att poströsta. Ändringen torde inte ha någon större praktisk betydelse, men kan vara ägnad att understryka principen att budröstning bara skall användas i de fall då väljaren inte kan rösta personligen i en röstningslokal.

3 §

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av vem som kan vara bud. Den motsvarar del av 11 kap. 3 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Hur röstning genom bud går till

4 och 5 §§

Motsvarar del av 11 kap. 3 § andra stycket och 6 a § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Den anger hur budröstningen går till och utgör utgångspunkten för den kontroll som röstmottagarna och valförrättarna har att göra enligt 10–13 kap.

Var skall budet lämna rösten?

6 §

Motsvarar del av 11 kap. 4 § i den nuvarande vallagen och klargör att budröstning kan förekomma vid samtliga röstningslokaler.

Röstning genom lantbrevbärare

7 §

Bestämmelserna motsvarar 11 kap. 5 § första stycket och 6 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen. De föreskriver vissa möjligheter att begränsa omfattningen av röstning genom lantbrevbärare.

Hur röstning genom lantbrevbärare går till

8 §

Motsvarar 11 kap. 5 § andra stycket och 6 a § tredje stycket i den nuvarande vallagen. I paragrafen föreskrivs hur röstning genom lantbrevbärare skall gå till.

9 §

Motsvarar 11 kap. 5 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. I bestämmelsen används uttrycket ”ta hand om” väljarens ytterkuvert. Detta har valts för att lantbrevbäraren inte är röstmottagare enligt lagens mening. För röstmottagarna används i stället uttrycket ”ta emot” vilket skall leda tankarna just till röstmottagningen. Av reglerna om att lantbrevbärarens omhändertagande av ytterkuvert inte är röstmottagning följer att detta inte heller är offentligt enligt 9 kap. 1 §.

Var skall lantbrevbäraren lämna rösten?

10 §

Motsvarar 11 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. När lantbrevbäraren lämnar ytterkuverten till röstmottagaren sker detta av praktiska skäl inte på samma sätt som när ett bud eller en väljare lämnar sin röst på

postkontoret. Lantbrevbäraren överlämnar ofta omhändertagna röster till röstmottagaren bakom disken. Detta kan också ske när postkontoret är stängt för allmänheten. Detta undantag från offentlighet vid röstmottagning är betingat av praktiska skäl.

Prop. 1996/97:70

När får ytterkuvert för budröst göras i ordning?

11 §

Motsvarar 11 kap. 6 a § första och andra styckena i den nuvarande vallagen. Tidsfristen för budröstning inför ordinarie val kortas inte. Detta på grund av att budröstning vid utlandsröstning alltjämt skall förekomma och utlandsröstning tillåts från 24 dagen före valdagen.

15 kap. Den fortsatta behandlingen av inkomna fönsterkuvert

Vad valnämnden skall göra med inkomna fönsterkuvert

1 §

Bestämmelsen motsvarar del av 12 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. Den anger att valnämnden skall ta emot och sortera fönsterkuverten så att dessa kan vara valdistrikten till handa när röstningen börjar.

2 §

Motsvarar del av 12 kap. 2 § i den nuvarande vallagen. I paragrafen föreskrivs att fönsterkuvert som kommer till valnämnden under valdagen skall sändas till vallokalen om de kan beräknas komma dit innan röstningen avslutas.

3 §

Motsvarar del av 12 kap. 2 § i den nuvarande vallagen. Fönsterkuvert som inte kan beräknas vara i vallokalen innan röstningen avslutas skall behållas av valnämnden och granskas vid den s.k. onsdagsräkningen enligt 17 kap.

4 §

Att fönsterkuvert skall förvaras på betryggande sätt motsvarar vad som gäller enligt 12 kap. 1 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

5 §

Bestämmelsen motsvarar 12 kap. 3 § i den nuvarande vallagen. Blanketter för protokoll som skall föras av valnämnden fastställs liksom i dag av Riksskatteverket.

6 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § första stycket i den nuvarande vallagen. Som framgått av tidigare paragrafer skall fönsterkuverten sändas till valdistrikten. Valförrättarna skall anteckna hur många som kommer till distriktet och förvara dem under valdagen. Granskning av dessa skall vidtas i den omfattning röstningen tillåter, vilket framgår av de närmast följande paragraferna.

7 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Den bestämmelsen är i första hand en hänvisning till diverse olika regler i den nuvarande vallagen i främst delar av 13 kap. 3 och 4 §§. I överensstämmelse med hur reglerna för valförrättarna och röstmottagarna i övrigt utformats, har i förslaget uttryckligen angivits vilka kontrollåtgärder som skall vidtas.

8 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Reglerna om kontroll är i stort desamma som gäller enligt 14 kap. 4 § i förslaget. Vid kontroll av budröster enligt förslaget i förevarande paragraf gäller i stort detsamma som enligt 11 kap. 14 §, 12 kap. 15 § och 13 kap. 13 §. Till skillnad från vad som gäller enligt dessa bestämmelser skall valförrättaren vid sin granskning av budröster inte kontrollera att budet eller vittnet uppfyller de krav som ställs i 14 kap. 3 § respektive 4 § tredje stycket. Detta hänger samman med att budet inte finns närvarande vid denna granskning och alltså inte kan svara på eventuella frågor som kan ställas av valförrättaren respektive röstmottagaren när budrösten lämnas.

Se också kommentaren till 11 kap. 14 §, 12 kap. 15 § och 13 kap. 13 §.

9 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

Reglerna för röstning genom lantbrevbärare finns i 14 kap. Kontrollerna enligt förevarande paragraf motsvarar vad som gäller enligt 14 kap. 8 §.

Jämför också vad som sagts under 8 § och kommentaren till 11 kap. 15 §.

10 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § tredje stycket jämfört med 13 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. De fortsatta kontrollerna motsvarar vad som skall göras enligt 10–13 kap.

11 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Det har uttryckligen angivits att markering skall ske i röstlängden. Detta överensstämmer med hur nuvarande 12 kap. 4 § jämförd med 13 kap. 4 § tillämpas i dag. Härvid tillämpas det systemet att valförrättarna vid den preliminära granskningen i vallokalen, och vid den granskning som sker efter att vallokalen stängts för röstning, markerar i röstlängden med ett "P" att väljaren poströstat eller förtidsröstat hos utlandsmyndighet eller på ett fartyg. Motsvarande skall gälla vid förtidsröstning enligt förslaget.

12 §

Motsvarar del av 12 kap. 4 § i den nuvarande vallagen. Valkuvert som uppfyller kraven skall givetvis läggas i urnan. Föreskrifter ges också för de kuvert som inte uppfyller kraven.

13 §

Motsvarar 13 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen och behandlar förvaring av visst material.

14 §

Motsvarar 12 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Förtidsröster som kommer till vallokalen sedan röstningen avslutats skall återsändas.

Ångerröstning

15 och 16 §§

Motsvarar 12 kap. 5 § i den nuvarande vallagen. Ångerröstning är således inte begränsad i förhållande till vad som i dag gäller. Se avsnitt 9.3.

16 kap. Preliminär rösträkning i vallokalen

1 §

Motsvarar del av 13 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. Föreskriften att riksdagsvalet skall räknas först har flyttats till den föreslagna 2 §.

2 §

Motsvarar 13 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. Föreskriften att riksdagsvalet skall räknas först har hämtats från 13 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. I punkten 3 avses de ogiltighetsgrunder som föreslås i 18 kap. 10 §. Dessutom tas ordet blank med för att detta i flera sammanhang efterfrågas. Någon saklig skillnad mot de nuvarande reglerna avses inte.

3 §

I paragrafen anges när rösträkningen i vallokalen avslutas vilket sker när protokollet skrivs under. Detta motsvarar del av 13 kap. 7 § första stycket i den nuvarande vallagen.

4 §

Motsvarar del av 13 kap. 7 § andra stycket och 8 § första stycket i den nuvarande vallagen. Föreskriften om att material om det sänds med post skall anordnas som värdepost har tagits bort. Riksskatteverket meddelar närmare föreskrifter om hur valmaterialet skall vidarebefordras mellan valförrättarna och valnämnden. Skulle det vara nödvändigt att befordra materialet med post skall naturligtvis det sätt användas som ger bästa garantierna för att försändelsen kommer fram.

5 §

Motsvarar del av 13 kap. 8 § andra stycket i den nuvarande vallagen och säger att visst material skall behållas av valnämnden. Se också kommentaren till 4 §.

17 kap. Valnämndens sammanträde för preliminär rösträkning

Valnämndens förberedelser för rösträkningen

1 och 2 §§

Motsvarar del av 13 kap. 9 § första stycket i den nuvarande vallagen. Det anges också uttryckligen att valnämnden vid den s.k. onsdagsräkningen skall granska inkomna brevröster. Detta stämmer också med det faktiska förfaringssättet i dag.

När det gäller valnämndens granskning av de fönsterkuvert som valförrättarna inte kunnat godkänna vid sin granskning och därför lagt in i ett omslag så innebär den en överprövning av den bedömning som valförrättarna gjort. Om valförrättarna vid sin granskning öppnat fönsterkuvert eller ett ytterkuvert för budröst så skall detta självfallet inte leda till att valnämnden av det skälet underkänner rösten. Någon uttrycklig bestämmelse om detta har inte ansetts nödvändig.

Det saknas föreskrifter om att valnämnden skall kungöra att räkning skall vidta. Kungörelse för detta är alltså inte nödvändigt.

3–7 §§

Motsvarar 13 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Valnämnden har att göra samma granskning av de röster de räknar som valförrättarna gjort i vallokalen. Reglerna i 15 kap. 7–12 §§ upprepas således här för fullständighetens skull.

8 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen. Granskning av brevrösterna skall göras efter att fönsterkuverten enligt

1 § har granskats. Detta motsvarar vad som gäller enligt den nuvarande brevröstningslagen (1993:1404). Prop. 1996/97:70

Den preliminära rösträkningen

9 §

Motsvarar 13 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. Att riksdagsvalet räknas först motsvarar 13 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. Förslaget överensstämmer med vad som gäller för rösträkningen i vallokalen. Se kommentaren till 16 kap. 2 §.

10 §

Motsvarar 13 kap. 10 § i den nuvarande vallagen. Den behandlar vad som skall göras med fönsterkuvert som kommer till valnämnden under rösträkningen efter det att valurnorna tömts.

11 §

Motsvarar i stort 13 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen. Paragrafen behandlar visst material som valnämnden skall förvara.

12 och 13 §§

Motsvarar 13 kap. 11 § i den nuvarande vallagen. Paragraferna tar upp protokollföring och avslutningen vid den preliminära rösträkningen hos valnämnden. Föreskriften om att material om det sänds med post skall anordnas som värdepost har tagits bort. Se kommentaren till 16 kap. 4 §.

18 kap. Slutlig sammanräkning och mandatfördelning

Allmänna bestämmelser

1 §

Första meningen av paragrafen motsvarar del av nuvarande 14 kap. 1 § första stycket vallagen. Andra meningen har ingen direkt motsvarighet i dagens vallag.

I paragrafen anges att länsstyrelsen är den myndighet som svarar för den slutliga sammanräkningen och vad sammanräkningen skall användas till.

2 §

Första styckets regler är hämtade från 14 kap. 3 § första stycket, 9 § första stycket, 10 § första stycket och 11 § första stycket i den nuvarande vallagen. Stycket drar upp fördelningen av arbetsuppgifter mellan den centrala valmyndigheten och länsstyrelserna. Det nya i förhållande till dagens regler är förfarandet vid sammanräkning av riksdagsval. Förfarandet beskrivs i avsnitt 11.2. Reglerna om sammanräkningen har utformats så att det ansluter till det i dag gällande faktiska förfarandet. Lagtexten har justerats och gjorts så generell att den

skall kunna inrymma vissa uppgifter för länsstyrelserna utöver själva sammanräkningen. Prop. 1996/97:70

Andra stycket motsvarar 14 kap. 3 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Regeln anger att länsstyrelsen svarar för mandatfördelning och utseende av ledamöter och ersättare i landstings- och kommunfullmäktigval. Ändringen i förhållande till nu gällande lydelse är endast redaktionell.

3 §

Motsvarar 14 kap. 2 § första stycket i den nuvarande vallagen. Paragrafen anger sammanfattande länsstyrelsens uppgifter vid den slutliga sammanräkningen. Det har uttryckligen angetts att också namnen på valsedlarna skall prövas. Detta stämmer med hur reglerna tillämpas i dag. Godkännande av namn kommer dock att bli ännu viktigare i ett system med personvalsinslag och anmälningsförfarande för kandidater. Viss del av arbetet har dock redan gjorts i och med att kandidater anmälades.

Närmare om förfarandet hos länsstyrelsen

4 §

Paragrafen motsvarar delvis innehållet i 14 kap. 1 § första stycket första meningen i den nuvarande vallagen. Om reglerna om offentlighet vid sammanräkningen åsidosätts kan det efter överklagande förordnas om omval. I andra meningen har lagts till att riksdagsvalet skall räknas först vid de samtidiga valen. Detta motsvarar hur sammanräkningen faktiskt går till i dag.

5 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 1 § andra stycket första meningen i den nuvarande vallagen. Regeln som ger länsstyrelsen möjlighet att kräva in valmaterial finns för att den slutliga sammanräkningen skall grundas på ett riktigt och fullständigt material.

6 §

Paragrafen motsvarar del av 14 kap. 1 § första stycket andra och tredje meningen i den nuvarande vallagen. Reglerna ålägger länsstyrelserna viss skyldighet att offentliggöra när sammanräkningen skall äga rum. De behövs för att sprida kännedom om när sammanräkningen skall ske och därmed säkerställa offentlighet kring sammanräkningen.

7 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 3 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Regeln i första meningen om att sammanräkningen skall ske utan dröjsmål är till för att erinra om de tider som gäller för sammanräkningen och vikten av att den sker snarast så att ett slutligt resultat kan tas fram så fort som möjligt efter valet. Reglerna i övrigt är till för att säkerställa ett riktigt valresultat (se vidare 9 §).

8 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 2 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Protokollen som förs enligt reglerna skall tjäna som underlag för bedömningen huruvida sammanräkningen gjorts på ett riktigt sätt. Formulär för protokoll finns i dag inlagda i det för valmyndigheterna gemensamma ADB-systemet. Se vidare avsnitt 11.2 och kommentaren till 2 §.

Ogiltighetsgrunder

9 §

Motsvarar innehållet i 14 kap. 2 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Den förvaring av valsedlar som åsyftas i paragrafen är dels valnämndens förvaring av valsedlarna, dels förvaring av valsedlar hos länsstyrelsen under och efter den slutliga sammanräkningen. Att valsedlar skall förvaras säkert är grundläggande för att kunna garantera ett rättvisande resultat.

10 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 4 § i den nuvarande vallagen. Den behandlar ogiltighet av valsedel och vissa fall när namn på en valsedel skall anses obefintliga.

Första stycket överensstämmer med dagens lydelse. Med hänsyn till den stadgade praxis som utbildats kring lagrummet kan lagtexten stå kvar enligt den tidigare lydelsen. Utgångspunkten för bedömningen i praxis enligt punkten 2 är att endast valsedlar som märkts avsiktligt och som är ägnade att avslöja väljarnas identitet och därmed kränka valhemligheten, skall förklaras ogiltiga.

Den föreslagna ändringen i *andra stycket* följer helt Personvalskommitténs förslag i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21). Utgångspunkten i stycket är att två valsedlar i samma valkuvert skall medföra att båda anses ogiltiga. Om valsedlarna skulle ha samma partibeteckning skall rösten tillfalla partiet. Om kandidatnamnen inte är desamma på valsedlarna skall man bortse från samtliga kandidatnamn. Detta innebär också att namnen skall anses obefintliga även om kandidatlistorna i huvudsak är olika men personrösterna avgetts för ett gemensamt namn. Detsamma skall gälla även för det fall namnen är desamma på valsedlarna men personmarkeringarna inte stämmer överens mellan valsedlarna. Så torde såväl fall där markering gjorts för olika kandidater på olika valsedlar som fall där markering endast finns på en av flera valsedlar vara att behandla. Underförstått framgår att valsedlarna godtas som giltig röst i befintligt skick endast om de är identiska både vad gäller partibeteckning och kandidatnamn samt personmarkeringen är gjord för samma kandidat.

Personvalskommittén föreslog att paragrafen skulle utökas med ett tredje stycke med ytterligare regler angående huruvida namn skall anses obefintliga. I förslaget hänförs dessa till 11 § som är den paragraf som huvudsakligen behandlar detta. De särskilda regler om obefintliga namn som finns i andra stycket förevarande paragraf rör endast särskilda

Obefintliga namn

11 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 5 § i den nuvarande vallagen. Den behandlar huruvida namn på en valsedel skall anses obefintliga. Den föreslås disponerad på ett nytt sätt så att det tydligare framgår hur många namn som skall anses obefintliga. I första stycket är det fråga om ett eller flera namn som skall anses obefintliga medan det i andra stycket är alla namn på valsedeln som skall anses obefintliga. Ett nytt tredje stycke behandlar vad som händer om namn stryks.

Första stycket 1 avser kandidatens valbarhet vid valet och kandidatens identitet. Punkten motsvarar dagens regel.

I första stycket 2 föreslås att tillskrivna namn inte skall beaktas på en valsedel för ett parti som registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater enligt 5 kap. 13 §. Sådana namn skall således anses obefintliga enligt punkt 2. Denna regel inskräpper att tillskrivna namn inte beaktas vid sammanräkningen. Det sätt som personröstning sker på enligt det nya systemet är att väljarna genom en markering på valsedeln avger en särskild personröst. Andra förändringar av valsedeln beaktas inte. För andra partier, dvs. sådana som inte skyddat sin partibeteckning, kan kandidater skrivas till på valsedeln. Dessa tillskrivna namn behandlas dessutom som personröster enligt 6 kap. 3 § förslaget.

I första stycket 3 behandlas det fall att en lista tryckts upp med kandidater som inte nominerats från partiet. Vid sammanräkningen skall bortses från de namnen. Regeln har efterfrågats under remissbehandlingen av betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66). Den förhindrar att valkupper genomförs. För att förhindra sådant missbruk som dessutom förlänger den slutliga sammanräkningen bör den nu diskuterade regeln införas. Regeln berör inte det fallet att någon obehörig person beställt valsedlar med icke anmällda namn. Detta fall tas upp i 6 kap. förslaget. Där framgår att en sådan beställning från någon obehörig inte kommer att levereras. För den som trycker upp valsedlar vilka tar upp ett etablerat partis beteckning samt, utöver anmällda kandidatnamn, tar upp inte anmällda namn i syfte att användas i valet kan straffansvar för otillbörligt verkande vid val bli aktuellt enligt 17 kap. 8 § brottsbalken. De nu nämnda reglerna hindrar effektivt missbruk av den fria nomineringsrätten.

Andra stycket punkterna 1, 2 och 3 är hämtade från Personvalskommitténs förslag beträffande 14 kap. 4 § vallagen i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21) medan punkt 4 motsvarar dagens första stycke 2. Den nuvarande punkten 3 i första stycket om att valsedel måste toppas av två av partiet anmällda kandidater behövs inte enligt förslaget eftersom alla kandidater skall vara anmällda.

Andra stycket 1 avser att hindra partier från att trycka valsedlar utan särskilt utrymme för personröstning, i form av en ruta, vilket skulle motverka möjligheterna till personröstning. Systemet medger endast att

en särskild personröst avges. Om flera personröster avges kan det inte avgöras vilken som gäller. I sådant fall skall därför enligt andra stycket 2 alla namnen anses obefintliga. Detsamma torde bli fallet om en markering finns för en kandidat och det på samma valsedel finns ett tillskrivet namn som skall räknas som en personröst enligt 6 kap. 5 §. Rösten räknas dock i båda fallen partiet till godo. Personmarkeringar som gjorts maskinellt tillåts inte enligt punkt 3 i förslaget. Om markeringar gjorts på maskinell väg skall namnen på valsedeln anses obefintliga. Rösten räknas dock partiet till godo. Syftet med regeln är att motverka organiserade valkupper. Tolkningen av ordet maskinellt kan ställa till vissa tillämpningsproblem. Personvals-kommittén avsåg dock i första hand valsedlar som lagts i en maskin som producerat markeringen. Med tanke på utvecklingen inom tryckeribranschen kan det uppstå situationer där det är svårt att avgöra hur markeringen gjorts. Andra typer av massproducerade markeringar vilka sker för hand faller inte in under stadgandet (se SOU 1993:21 avsnitt 6.6.7).

Tredje stycket är nytt och anger att strykningar inte längre skall beaktas (se avsnitt 7.2). En upplysning till väljarna finns i 6 kap. 5 § förslaget. Om strykningar ändå sker på en valsedel skall valmyndigheten bortse från strykningen. Namnlistan i dess ursprungliga utformning gäller alltså trots strykningen. Om endast tillskrivna namn finns på valsedeln, där detta är möjligt enligt reglerna, och det översta av dessa strukits är det dock naturligt att bortse från både namn och strykning. Någon särskild regel för detta speciella fall är inte nödvändig.

Valets avslutning

Riksdagsvalet och valet till Europaparlamentet

12 §

Reglerna motsvarar i viss mån 14 kap. 8 § i den nuvarande vallagen. Den nya ordningen för sammanräkning av riksdagsval har berörts i avsnitt 11.2 och ovan under 2 §. Utformningen av lagtexten skall ansluta till den nya arbetsfördelningen. Länsstyrelsen granskar och räknar rösterna. När detta är klart ges ett godkännande av sammanräkningen i ett formulär som därefter inte kan ändras. Därefter kan Riksskatteverket fördela mandat, ordna namn samt utse ledamöter eller företrädare och ersättare.

Det har under remissbehandlingen påpekats att uppläsningen av protokollet är otidsenlig. En viss justering har därför gjorts i det att det enligt förslaget inte är nödvändigt att läsa upp protokollet som avslutning på valet. Det är tillräckligt att protokollet läggs fram för granskning av den som vill ta del av det. Detta markerar att sammanräkningen är slut. Det skall inte längre vara protokollet som utgör grunden för utseende av ledamöter och ersättare (se t.ex. 18 §). Eftersom Riksskatteverket inte längre använder protokollet som underlag för mandatfördelningen behöver protokollet i original inte översändas till verket. Arkivering av protokollet sker hos länsstyrelsen.

13 §

Reglerna motsvarar till viss del 14 kap. 8 § första stycket i den nuvarande vallagen.

Valsedlarna skall, enligt dagens vallag, som avslutning på sammanräkningen av riksdagsvalet, läggas i omslag varvid de godkända läggs för sig och de ogiltiga för sig. De ogiltiga och de valsedlar där det förekommer strykningar eller tillägg skall för riksdagsvalets del förvaras under valperioden medan de övriga valsedlarna skall förvaras tills valet vinner laga kraft. Eftersom strykningar och tillägg inte beaktas vid sammanräkningen enligt förslaget skulle det vara möjligt att slopa regeln om bevarande av valsedlar med sådana anteckningar på. Emellertid kan det finnas ett intresse att granska sådana valsedlar även sedan valet vunnit laga kraft, t.ex. partier som vill undersöka hur deras nominering slagit ut genom att granska om strykningar förekommit, varför förvaringsplikten för sådana valsedlar står kvar. Föreskrifter om detta har intagits i *första stycket*.

Namnordningen grundas i den föreslagna nya vallagen på de särskilda personmarkeringarna. Valsedlar med sådan markering skall därför förvaras på det föreskrivna sättet.

I *andra stycket* har införts en ny regel vari det tillåts att omslagen med valsedlar öppnas. Reglerna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 11.3). Där framgår att det uppstått tvekan huruvida det är möjligt att öppna omslagen för andra fall än de då ny sammanräkning skall verkställas. Eftersom det finns ett behov av att öppna omslagen också i vissa andra fall, som t.ex. utvärdering eller kontrollräkning utan direkt relevans för mandatfördelningen (se också under 11 §), införs en regel om detta.

14 §

Paragrafen motsvarar del av 14 kap. 12 § i den nuvarande vallagen. I reglerna som behandlar avslutningen av mandatfördelningen hos Riksskatteverket har endast språkliga justeringar gjorts. Det kan anmärkas att förfarandet hos Riksskatteverket inte är offentligt som den preliminära och slutliga sammanräkningen hos övriga valmyndigheter.

Val till landstings- och kommunfullmäktige

15 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 20 § del av första stycket och andra stycket i den nuvarande vallagen. I reglerna som behandlar avslutningen av mandatfördelningen vid länsstyrelsen har redaktionella och språkliga förändringar gjorts. Som anförts under 12 § är det inte längre nödvändigt att läsa upp protokollet utan det är tillräckligt att det läggs fram för granskning.

Föreskrifterna i paragrafen gäller också för sammanräkning enligt 61–66 §§. Även en sådan sammanräkning skall således avslutas genom att protokollet läggs fram för granskning.

16 §

Paragrafen motsvarar del av 14 kap. 20 § första stycket i den nuvarande vallagen. Den behandlar länsstyrelsens förvaring av valsedlarna i landstings- och kommunfullmäktigval. Reglernas tillämpningsområde har gjorts trängre i det att inte alla valsedlar skall förvaras hela valperioden. I ett annat avseende har tillämpningsområdet vidgats eftersom valsedlar med personröster skall sparas. Reglerna motsvarar vad som föreslås gälla för riksdagsval. Detta innebär att det är valsedlar där strykning, tillägg eller särskild personröst avgivits som skall förvaras hela valperioden. Vad gäller paragrafens utformning i övrigt hänvisas till vad som anförs under 13 §.

Föreskrifterna i paragrafen gäller också efter en sammanräkning enligt 58–69 §§. Efter sammanräkningen skall således valsedlarna läggas in i omslaget igen. Någon upprepning av detta i anslutning till de nämnda reglerna, vilket sker i 14 kap. 24 § i den nuvarande vallagen, är inte nödvändig.

17 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 21 § i den nuvarande vallagen. Den anger att länsstyrelsen skall anmäla om mindre än hälften av det bestämda antalet ledamöter har blivit utsett i något kommunalt val. Valprövningsnämnden skall då förordna om omval enligt 19 kap. 21 § förslaget.

Hur fördelningen av mandaten mellan partierna görs

Riksdagsvalet

Systemet med fördelningen av mandat mellan partierna regleras i de följande paragraferna. Först fördelas de fasta mandaten valkretsvis på grundval av resultatet i valkretsen. Därefter fördelas alla utjämningsmandaten med utgångspunkt i rösternas fördelning mellan partierna i hela valet. Om ett parti fått fler mandat än vad det skulle få vid en strikt proportionell fördelning eller om ett parti tagit mandat i en valkrets på grund av att det fått minst 12 procent av rösterna i valkretsen skall utjämningsmandaten fördelas utan att partiet och de mandat partiet fått beaktas. Slutligen fördelas partiernas utjämningsmandat mellan valkretsarna.

18 §

Reglerna i *första stycket* motsvarar 14 kap. 9 § första stycket i den nuvarande vallagen. Grunden för Riksskatteverkets mandatfördelning har dock ändrats. I dag gäller att det är länsstyrelsernas protokoll som utgör grunden för mandatfördelningen. Som påpekas i avsnitt 11.2 och ovan under 2 § läggs emellertid resultatet från sammanräkningen in i ett formulär i ett för valmyndigheterna gemensamt ADB-system. Detta formulär tas senare ut som protokoll vilket framgår av 8 §. Om Riksskatteverket kan använda uppgifterna i formuläret vinner man tid i sammanräkningsförfarandet. Genom att uppgifterna i formuläret

godkänns av länsstyrelsen kan de inte ändras. Uppgifterna kan härigenom utgöra grund för mandatfördelningen. Paragrafen har därför utformats för att det anförda systemet skall kunna tillämpas.

Andra stycket anger vilka partier som skall delta i mandatfördelningen, dvs. den s.k. småpartispärren vid riksdagsvalet. Reglerna finns ursprungligen i 3 kap. 7 § regeringsformen.

19 §

Paragrafen som drar upp principerna för fördelningen av de fasta valkretsmandaten mellan partierna motsvarar 3 kap. 8 § första stycket regeringsformen och 14 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Endast språkliga justeringar har gjorts.

20 §

Reglerna i paragrafen behandlar fördelningen av utjämningsmandat och motsvarar vad som redan gäller enligt 3 kap. 8 § andra stycket regeringsformen.

21 §

För att samla samtliga regler som rör riksdagsvalet på ett ställe har regler motsvarande 3 kap. 8 § regeringsformen tagits in i den nya vallagen.

22 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 9 § femte stycket i den nuvarande vallagen. Bestämmelsen behandlar s.k. överskjutande mandat. Det är regler för hur mandat kan flyttas mellan valkretsar för det fall ett parti fått fler mandat än vad det finns kandidater i valkretsen. Ändringarna i förslaget är endast språkliga.

23 §

I paragrafen omtalas att lotten avgör om lika tal uppstår vid mandatfördelningen. Detta är det normala vid lika tal enligt vallagen. Bestämmelsen motsvarar 14 kap. 9 § sjätte stycket i den nuvarande vallagen.

Val till landstingsfullmäktige

24 §

Reglerna i paragrafen motsvarar 14 kap. 15 a § i den nuvarande vallagen. De behandlar de grundläggande reglerna om fördelning av mandat mellan partierna i landstingsfullmäktige med småpartispärren. Mandatfördelningen för val till landstingsfullmäktige följer i stort mandatfördelningen i riksdagsvalet.

25 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 15 b § första stycket i den nu gällande vallagen. De fasta valkretsmandaten fördelas på motsvarande sätt som vid riksdagsval.

26 §

Reglerna i paragrafen behandlar hur ett proportionellt resultat i landstinget skall uppnås. De motsvarar 14 kap. 15 b § andra stycket i den nuvarande vallagen.

27 §

Reglerna i paragrafen, som behandlar en avvikelse från ett proportionellt resultat i landstinget, motsvarar 14 kap. 15 b § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

28 §

Reglerna i paragrafen behandlar hur ett mandat kan flyttas till en annan valkrets inom samma landsting om kandidater för något parti skulle saknas i en valkrets. De motsvarar 14 kap. 15 b § femte stycket i den nuvarande vallagen.

29 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 15 b § sjätte stycket i den nuvarande vallagen och innebär att lotten skall avgöra vid lika tal vid beräkningarna. Detta gäller för samtliga val som styrs av vallagen.

Val till kommunfullmäktige

30 §

Reglerna i paragrafen motsvarar 14 kap. 15 d § första stycket i den nuvarande vallagen. Paragrafen behandlar mandatfördelningen mellan partier vid kommunfullmäktigval. Fördelningen av mandat mellan partierna går i stort till som i riksdagsval och val till landstingsfullmäktige. På en punkt skiljer sig dock systemet. Som anförts i avsnitt 10.4 införs inte utjämningsmandat i val till kommunfullmäktige. Fördelningen av mandat sker därför endast valkretsvis för den valkretsindelade kommunen.

31 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 15 d § tredje stycket i den nuvarande vallagen och innehåller regler om hur det förhållandet att ett parti fått fler mandat än det har kandidater i kommun skall hanteras, s.k. överskjutande mandat. Är kommunen valkretsindelad flyttas de överskjutande mandaten till en annan valkrets på samma sätt som utjämningsmandaten. Utgör kommunen en valkrets är mandatet obesatt.

32 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 15 d § fjärde stycket i den nuvarande vallagen. Också vid val till kommunfullmäktige avgör lotten vid lika tal, se ovan 23 och 29 §§.

33 §

Bestämmelsen är hämtad från 30 § lagen om val till Europaparlamentet. Den motsvarar i stort vad som gäller för riksdagsvalet. Eftersom det är fråga om endast 22 mandat med hela landet som valkrets kan länsstyrelserna inte genomföra någon fördelning av mandat.

34 §

Bestämmelsen är hämtad från 33 § lagen om val till Europaparlamentet. Av regeln framgår att småpartispärren utformats på samma sätt för val till Europaparlamentet som i riksdagsvalet.

35 §

Bestämmelsen är hämtad från 32 § lagen om val till Europaparlamentet. Även vid valet till Europaparlamentet tillämpas en proportionell metod vid fördelning av mandat. Denna är, liksom vid övriga val när fördelning av mandat mellan partierna görs, den jämkade uddatalsmetoden.

36 §

Bestämmelsen motsvarar inte direkt något stadgande i lagen om val till Europaparlamentet men gäller ändå enligt hänvisningar till den nuvarande vallagen. Även vid val till Europaparlamentet gäller att lotten avgör vid lika tal.

Hur ledamöterna och företrädarna utses

Riksdagsvalet

37 §

Första stycket har ingen direkt motsvarighet i den nuvarande vallagen. Det är hämtat från 3 kap. 9 § regeringsformen.

Andra stycket motsvarar 14 kap. 10 § i den nuvarande vallagen. Som behandlats i 2 § har sammanräkningsförfarandet förändrats genom införandet av en för valmyndigheterna gemensam databas. Detta innebär som anförts i kommentaren till 18 § att mandatfördelningen mellan och inom partierna kan grundas på de i datorsystemet inlagda uppgifterna som framgår av formuläret för protokoll i stället för på länsstyrelsernas protokoll. Detta förkortar tiden för sammanräkningen. Andra stycket har anpassats till det nya systemet.

Ordningen bestäms enligt 38–40 §§. Här anges två olika sätt att utse ledamöter. Enligt 38 § skall ledamöterna i första hand utses efter storleken på kandidaternas personliga röstetal. Kan inte sådant tal fastställas för kandidater till ett antal motsvarande antalet mandat som partiet fått skall ledamöterna enligt 39 § utses efter storleken på kandidaternas jämförelsetal uträknat enligt heltalsmetoden. Hur beräkningen av personligt röstetal och jämförelsetal enligt

38 §

Paragrafen innebär en anvisning om att det i förslaget i första hand är de särskilda personrösterna som avgör vilken kandidat som blir utsedd till ledamot. Förslaget bygger helt på Personvalskommitténs i betänkandet *Ökat personval* (SOU 1993:21) presenterade modifierade danska modell (se kapitel 6).

Första stycket anger att det i första hand är det personliga röstetalet som är avgörande. Det personliga röstetalet räknas fram enligt 20 kap. 3 § förslaget. Den enkla utgångspunkten är att de särskilda personmarkeringarna på valsedeln räknas samman. Endast särskilda personröster för ett och samma parti beaktas vilket framgår av förevarande paragraf.

För att balansera väljarinflytandet har en spärri införts (se avsnitt 6.2). Spärri nivån framgår av första stycket och är satt till åtta procent av rösterna för partiet i valkretsen. Utgångspunkten för beräkning av spärrien är här som annars i valsammanhang att endast partiets giltiga röster beaktas. Det behövs ingen särskild föreskrift om detta. Ett personligt röstetal fastställs endast för kandidater som kommit över spärrien.

Spärrien måste beräknas inom varje parti för sig. Om ett parti fått 25 821 röster i en valkrets är spärrien i absoluta tal 2 065,68. Eftersom inga delade personröster kan ges enligt den modifierade danska modellen blir spärrien i absoluta tal, efter en avrundning uppåt, 2 066 särskilda personröster, vilket utgör minst åtta procent av rösterna.

Om lika röstetal uppstår skall som annars inom valrätten lotten avgöra ordningen vilket intagits en bestämmelse om i andra stycket.

Framräkning av personligt röstetal behandlas också under 20 kap. 3 §.

39 §

Första stycket motsvarar delar av 14 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. I förevarande paragraf har föreskrifter givits om vilken beräkningsmetod som skall tillämpas för det fall inte tillräckligt antal ledamöter kan utses enligt 38 §. Detta kan bli fallet i två situationer. Den ena är att inga kandidater får särskilda personröster till ett antal som motsvarar spärrien. Den andra är när några kandidater visserligen kommit över spärrien men inte så många som partiet vunnit mandat i valkretsen. I sådan fall skall den sedan lång tid använda heltalsmetoden (också kallad den d'Hondt-Phragméniska metoden vid sin fulla tillämpning) tillämpas för att beräkna ett jämförelsetal för kandidaterna. Ledamöter utses sedan efter storleken på jämförelsetalen. Dessa uträknas enligt 20 kap. 4 § förslaget. För det fall kandidater utsetts på grundval av sina personliga röstetal uppkommer fråga hur dessa skall påverka beräkningen av jämförelsetalen. Personvalskommittén stannade för att helt bortse från dem vilket innebär att nästa namn på valsedeln får ett reducerat röstetal vid beräkningen enligt den nämnda paragrafen. Också Nomineringsrätts- och valkretskommittén behandlade frågan och lämnade exempel på

tillämpningen av regeln (SOU 1996:66 avsnitt 4.6.2). Förevarande regel har utformats i enlighet med de överväganden som de nämnda kommittéerna företog (se avsnitt 6.3).

Andra stycket motsvarar 14 kap. 6 § sista stycket i den nuvarande vallagen. Om lika jämförelsetal uppstår skall lotten avgöra ordningen.

Som framgår finns det vid en sammanställning av 38 och 39 §§ två olika metoder för att utse ledamöter. Detta är fallet också när ersättare skall utses. Detta gör systemet mer komplext från sammanräkningssynpunkt men genom de av Nomineringsrätts- och valkretskommittén föreslagna förenklingarna, som inarbetats i förslaget till ny vallag, kommer det ändå som helhet att förenklas.

Dubbelvalsavveckling vid riksdagsvalet

40 §

Reglerna motsvarar utan personvalsinslag 14 kap. 10 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. I paragrafen behandlas den s.k. dubbelvalsavvecklingen vid riksdagsval. Paragrafen, som utformats i enlighet med Personvalskommitténs förslag i *Ökat personval* (SOU 1993:21), behandlar tre olika frågor som i förslaget delats upp i var sitt stycke.

I *första stycket* anges vilket av flera mandat som en ledamot skall tillträda för det fall han blivit vald i flera än en valkrets. Samma reglering ges för det fall en ledamot blivit vald för flera partier. Teoretiskt kan det också hända att en ledamot blir vald i flera valkretsar för olika partier samtidigt. Förslaget löser hithörande problem genom att ledamoten skall tillträda det mandat där väljarstödet är starkast. Bestämmelsen utgår, i enlighet med utgångspunkten att personvalsinslaget skall stärkas, från att ett mandat som erövrats med personligt röstetal skall tillträdas före ett som erövrats på grundval av kandidatens jämförelsetal uträknat enligt den i dag tillämpade heltalsmetoden. Om en kandidat erövrat ett mandat i t.ex. Kalmar län på grundval av sina personliga röster där, skall det tillträdas före ett mandat som erövrats i Jönköpings län på grundval av jämförelsetalet.

Vid en jämförelse mellan de personliga röstetalen enligt första stycket skall inte det absoluta röstetalet vara avgörande. Ett sådant förfarande kan nämligen innebära att en mindre valkrets missgynnas. I stället skall det relativa personliga röstvärdet användas. Detta beräknas genom att en ledamots personliga röstetal i valkretsen divideras med partiets totala röstetal i valkretsen. Kandidat A ställer upp för Y-partiet och får 3 000 personliga röster i N-läns valkrets. Y-partiet får 30 000 röster i den valkretsen. I A-läns valkrets får Y-partiet 180 000 röster. Kandidat A får här 15 000 personliga röster. A skall utses till ledamot och frågan är vilket mandat som skall tillträdas. A får som relativt röstvärde i N-läns valkrets 0,1 och i A-län 0,08. A skall tillträda mandatet i N-läns valkrets eftersom andelen av partiets röstvärde är störst för A i den valkretsen. Skulle det absoluta röstvärdet läggas till grund för bedömningen om störst väljarstöd uppkommer ett annat resultat.

Andra stycket behandlar vem som skall efterträda den kandidat som lämnat ett mandat obesatt enligt vad som ovan sagts. Detta regleras

genom en hänvisning till reglerna om utseende av ersättare i 52 §. Detta kommer att behandlas vid det nämnda lagrummet.

I *tredje stycket* lämnas föreskrifter för det fall en ledamot enligt första stycket blivit utsedd så att två eller fler mandat blivit obesatta. Föreskriften gäller oavsett om ledamoten utsetts i samma valkrets eller i olika valkretsar. Fråga uppstår då i vilken ordning mandaten skall besättas. Detta avgörs i första hand av de relativa personliga röstetalen för mandaten. Om ledamoten A:son, vid avveckling enligt första stycket, tillträtt sitt mandat genom beräkning av ett personligt röstetal, skall annan ledamot tillsättas på ett mandat som A:son fått genom beräkning av ett jämförelsetal, först sedan samtliga lediga mandat tillsatts där A:son utsetts på personliga röster.

Det kan här vara fråga om t.ex. att en kandidat erövrar tre mandat för ett parti (X). Kandidaten tillträder då ett av dessa och för de två mandat som inte tillträtts måste nya ledamöter utses. Om samma ledamot också utsetts till ledamot på två mandat för ett annat parti (Y) skall kandidaten i och för sig tillträda det mandat där väljarstödet är störst, oavsett för vilket parti kandidaten valts. Däremot blir det i det nämnda fallet inte fråga om att tillämpa första stycket för att bestämma i vilken ordning de fyra obesatta mandaten skall tillsättas. Till skillnad från första stycket tillämpas förevarande stycke endast inom ett parti. För parti X tillsätts således de båda obesatta mandat i den ordning som väljarstödet anger. På samma sätt tillsätts Y-partiets båda obesatta mandat efter hur väljarstödet är för dessa båda mandaten. Tillämpningen av paragrafen där en kandidat valts för två partier är ovanlig. Den kan förutses bli än mindre använd enligt förslagets ordning med förhandsanmälda kandidater för de partier som registrerat partibeteckning.

De beskrivna reglerna skall tillämpas också för det fall två eller flera kandidater inom samma parti lämnat mandat obesatta på grund av inval i mer än en valkrets.

Val till landstingsfullmäktige

41 §

Första stycket motsvarar 14 kap. 15 c § första meningen i den nuvarande vallagen. Den anger endast att en ledamot skall utses för varje mandat som partiet får samt att detta skall ske enligt en viss ordning mellan kandidaterna.

Andra stycket saknar motsvarighet i den nu gällande vallagen. I stycket föreskrivs att det personliga röstetalet i första hand är avgörande för vilken kandidat som tar mandatet. Regeln har utformats i överensstämmelse med regeln för riksdagsval i 38 §. Ledning för tillämpningen kan då hämtas från vad som anförts i kommentaren till den paragrafen.

Spärren vid val till landstingsfullmäktige är dock utformad på ett annorlunda sätt i två avseenden. Spärren är utformad dels så att nivån är lägre än för riksdagsval, dels finns en spärre i absoluta tal. Nivån på spärren kunde enligt Personvalskommittén inte sättas endast till viss andel av rösterna för kommunalvalen. För att förhindra mycket små

grupper att avgöra namnordningen är det nödvändigt att för de kommunala valen också ha en spärren i absoluta tal. För valen till landstingsfullmäktige sattes denna till 100 särskilda personröster.

I *tredje stycket* har intagits en lottningsregel. Om lika röstetal uppstår skall som annars inom valrätten lotten avgöra ordningen.

42 §

Första stycket motsvarar 14 kap. 15 § i den nuvarande vallagen. Den har utformats i överensstämmelse med vad som gäller enligt valet till riksdagen enligt 39 §. Jämförelsetal enligt heltalsmetoden skall räknas ut endast om kandidaterna inte fått personröster eller inte tillräckligt många kandidater fått personröster som överstiger spärren.

Andra stycket motsvarar 14 kap. 15 b § sista stycket i den nuvarande vallagen och anger att lotten skall avgöra vid lika jämförelsetal.

Dubbelvalsavveckling vid val till landstingsfullmäktige

43 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 16 § i den nuvarande vallagen. Dubbelvalsavvecklingen vid val till landstingsfullmäktige har utformats på ett sätt som överensstämmer med reglerna för riksdagsval. Vad som sägs i kommentaren till 40 § gäller därför också vid tillämpning av denna paragraf.

Val till kommunfullmäktige

44 §

Första stycket motsvarar 14 kap. 15 d § andra stycket första meningen i den nuvarande vallagen.

Andra stycket saknar motsvarighet i den nu gällande vallagen och är en följd av det ökade personvalsinslaget. I stycket föreskrivs att det personliga röstetalet i första hand är avgörande för vilken kandidat som tar mandatet. Regeln har utformats i överensstämmelse med regeln för riksdagsval i 38 § och val till landstingsfullmäktige i 41 §. Ledning för tillämpningen kan då hämtas från vad som anförts i kommentaren till dessa paragrafer.

Spärren vid val till kommunfullmäktige är liksom motsvarande regel för val till landstingsfullmäktige utformad på ett annorlunda sätt i förhållande till riksdagsvalet dels vad gäller nivån på spärren, dels i det att det finns en spärren i absoluta tal om 50 särskilda personröster.

I *tredje stycket* har intagits en lottningsregel. Om lika röstetal uppstår skall lotten avgöra ordningen.

45 §

Första stycket motsvarar 14 kap. 15 d § andra stycket andra meningen jämfört med 15 § i den nuvarande vallagen. Den har utformats i överensstämmelse med vad som gäller valet till riksdagen enligt 39 § och till landstingsfullmäktige enligt 42 §. Jämförelsetal enligt

heltalsmetoden skall räknas ut endast om kandidaterna inte fått personröster eller inte tillräckligt många kandidater fått personröster som överstiger spärren.

Andra stycket motsvarar 14 kap. 15 d § sista stycket i den nuvarande vallagen och anger att lotten skall avgöra vid lika jämförelsetal.

Dubbelvalsavveckling vid val till kommunfullmäktige

46 §

Paragrafen motsvarar 14 kap. 16 § i den nuvarande vallagen. Dubbelvalsavvecklingen vid val till kommunfullmäktige har utformats på ett sätt som överensstämmer med reglerna för riksdagsval och landstingsval. Vad som sägs under 40 och 43 §§ gäller därför också vid tillämpning av denna paragraf. Det skall uppmärksammas att det inte är den ordning av ersättare till kommunfullmäktige vilken det stadgas om i 55 § som direkt tillämpas vid dubbelvalsavvecklingen i valet till kommunfullmäktige. Genom hänvisningen till 20 kap. 5 § i förevarande paragraf tillämpas dock samma grunder för ersättarordningen som för dubbelvalsavvecklingen. Vid såväl valet till riksdagen som valet till landstingsfullmäktige tillämpas 20 kap. 5 § vid beräkningen av såväl ersättarordning som dubbelvalsavveckling. Att de ersättarregler som gäller för val till kommunfullmäktige enligt 20 kap. 7 § inte tillämpas direkt beror på de särregler beträffande antalet ersättare som gäller för detta val. Förutom det ökade inslaget av personval innebär utformningen ingen saklig förändring i förhållande till den i dag gällande ordningen.

Val till Europaparlamentet

47 §

Bestämmelserna motsvarar 34 § i lagen om val till Europaparlamentet. Den bygger på samma principer som gäller för utseende av ledamöter till riksdagen. Vad som sagts beträffande detta gäller i tillämpliga delar för valet till Europaparlamentet. Riksskatteverket skall således ordna och utse kandidaterna. Sammanräkningen genomförs av länsstyrelserna och resultatet läggs in på formulär enligt 8 §.

48 och 49 §§

Paragraferna motsvarar delar av 35 § i lagen om val till Europaparlamentet. Beräkningsgrunderna är även för valet till Europaparlamentet intagna i 20 kap. Regleringen bygger helt på reglerna om utseende av ledamöter vid valet till riksdagen. Vad som sagts angående detta behöver inte upprepas här. Enda skillnaden är att spärren vid val till Europaparlamentet är satt till fem procent av rösterna eftersom hela landet utgör en valkrets.

50 §

Bestämmelserna motsvarar vissa av bestämmelserna 36 § i lagen om val till Europaparlamentet. De har utformats enligt samma mönster som reglerna om val till riksdagen. Vid val till Europaparlamentet saknas dock valkretsindelning varför det endast kan bli dubbelval för två eller flera partier. I övrigt kan hänvisas till vad som anförs beträffande dubbelvalsavveckling vid riksdagsval.

Hur ersättare skall utses

Riksdagsvalet

51 §

Reglerna motsvarar 14 kap. 11 § första och del av andra stycket i den nuvarande vallagen. Enligt paragrafen är det Riksskatteverket som utser ersättare. Som berörts i 2 § är den tidigare uppdelningen av arbetsuppgifter mellan Riksskatteverket och länsstyrelserna vid utseende av ersättare och namnordnande av ersättare inte längre aktuell. Hur ersättare skall namnordnas framgår av 52 § som i sin tur hänvisar till 20 kap. 5 §.

De i *andra stycket* intagna stadgandet om ersättare för det fall inte huvudregeln i första stycket kan tillämpas får sitt materiella innehåll genom en hänvisningen till 20 kap. 6 §.

52 §

Motsvarar delar av 14 kap. 7 § i den nuvarande vallagen. Ändringen hänför sig till den nya arbetsfördelningen mellan valmyndigheterna som behandlats under 2 §. Hur ersättarordningen beräknas behandlas närmare i 20 kap. 5 §.

Val till landstingsfullmäktige

53 och 54 §§

Motsvarar 14 kap. 18 § i den nuvarande vallagen. Reglernas utformning överensstämmer med vad som gäller för riksdagsvalet. Vad som sagts där gäller i tillämpliga delar också för landstingsvalet.

Val till kommunfullmäktige

55 §

Vissa delar av paragrafen motsvarar 14 kap. 18 a § i den nuvarande lagen. Hänvisningen till kommunallagen (1991:900) är en följd av att reglerna om antalet ersättare som kommunfullmäktige skall bestämma flyttats till kommunallagen. Detta framgår av förslaget till lag om ändring i kommunallagen. Resterande regler utgör hänvisningar till de materiella reglerna i 20 kap. om beräkningsgrunder där de materiella reglerna för ersättarordningen behandlas.

56 och 57 §§

Bestämmelserna motsvarar 37 § lagen om val till Europaparlamentet. Ersättare utses enligt samma principer som vid riksdagsval. Vad som sagts beträffande detta behöver inte upprepas här.

När ledamöter, företrädare och ersättare avgår under valperioden

Riksdagsvalet

58 §

Reglerna motsvarar 14 kap. 13 § första stycket i den nuvarande vallagen.

59 §

Motsvarar 14 kap. 13 § andra stycket i den nuvarande vallagen.

60 §

Motsvarar 14 kap. 14 § i den nuvarande vallagen.

Val till landstingsfullmäktige

61 §

Reglerna motsvarar 14 kap. 22 § första stycket vallagen.

62 §

Motsvarar 14 kap. 22 § andra och tredje styckena i den nuvarande vallagen.

63 §

Motsvarar 14 kap. 23 § i den nuvarande vallagen till den del lagrummet behandlar landstingsfullmäktige.

Val till kommunfullmäktige

64 §

Motsvarar 14 kap. 22 § första stycket vallagen.

65 §

Motsvarar 14 kap. 22 § andra och tredje styckena vallagen.

66 §

Motsvarar 14 kap. 23 § i den nuvarande vallagen med den ändring som 1993 års vallagskommitté föreslog (SOU 1994:30), att det i en viss situation blir möjligt att utse ersättare också i de fall det kvarvarande antalet ersättare uppgår till minst det antal fullmäktige bestämt. Den situation som avses är att en ledamot saknar en "egen" ersättare eller,

mer egentligt, en ersättare som vid sammanräkningen utsetts just för henne eller honom. Prop. 1996/97:70

Det nya personvalsinslaget i valsystemet kan mot den skisserade bakgrunden inte sägas medföra några komplikationer. Ersättarsystemet med personvalsgenomslag innebär nämligen att listtroheten frångås i vissa situationer.

För det fall en tidigare ersättare utsetts till ny ledamot har länsstyrelsen redan kännedom om att ersättare skall utses. Länsstyrelsen behöver då givetvis inte avvakta anmälan från kommunen för att påbörja sammanräkningen för att utse ny ersättare.

Val till Europaparlamentet

67–69 §§

Paragraferna motsvarar 39 § lagen om val till Europaparlamentet. De bygger på samma principer som riksdagsvalet med de modifieringar som valet till Europaparlamentet kräver.

Ledighet för företrädare i Europaparlamentet

70 §

Reglerna i paragrafen motsvarar 42 a § i lagen om val till Europaparlamentet. De innebär att de svenska företrädarna i Europaparlamentet skall ha samma rätt som riksdagens ledamöter att fullgöra sitt uppdrag utan hinder av tjänsteuppgift. Motsvarande regler för riksdagsledamöter finns i riksdagsordningen. Förevarande stadgande saknar systematisk samhörighet med reglerna i den nya vallagen men har tagits in här eftersom tjänstgöringsregler för företrädare inte finns någon annanstans i svensk rätt.

19 kap. Överklagande av val och utfärdande av bevis om vem som valts

I kapitlet regleras överklagande av val. Dessutom regleras överklagande av sammanräkning för utseende av nya ledamöter, nya företrädare eller ersättare enligt 18 kap. 58–69 §§. Slutligen gäller kapitlet för överklagande av beslut som kan överklagas endast i samband med överklagande av val, dvs. överklagande av beslut om rättelse av röstlängd.

1 §

Bestämmelsen motsvarar 15 kap. 4 § första stycket i den nuvarande vallagen. Den myndighet som skall pröva överklagandet, den s.k. prövningsmyndigheten, är Valprövningsnämnden.

Vem får överklaga?

2 §

Motsvarar 15 kap. 4 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Den anger kretsen av klagoberättigade.

Hur man överklagar

3 §

Enligt allmänna regler uppställs tre formella krav på överklagande av förvaltningsbeslut. Överklagandet skall vara skriftligt, det överklagade beslutet skall anges samt skälen för överklagandet skall anges i skrivelsen om överklagandet. Dessa bestämmelser framgår av 23 § första stycket förvaltningslagen (1986:223) och upprepas inte i den nya vallagen.

Första stycket första meningen av förevarande paragraf motsvarar del av 15 kap. 4 § tredje stycket första meningen i den nuvarande vallagen. I bestämmelsen anges att skrivelsen med överklagandet skall ges in till den myndighet som beslutat, den s.k. beslutsmyndigheten. Med beslutsmyndighet avses Riksskatteverket såvitt avser val till riksdagen och val till Europaparlamentet samt länsstyrelsen såvitt avser val till landstings- och kommunfullmäktige.

Första stycket andra meningen motsvarar resterande del av 15 kap. 4 § tredje stycket första meningen i den nuvarande vallagen. I bestämmelsen behandlas tiden för överklagande av val och beslut som får överklagas endast i samband därmed. Vad som är nytt i bestämmelsen är att det lämnas en möjlighet att överklaga valet innan det blivit formellt fastställt. Se avsnitt 12.2.

I förslaget anges både klagotidens startpunkt och slutpunkt vilket innebär att vallagen vid överklagande av val arbetar med en annan överklagandetid än vad som annars gäller inom förvaltningsrätten. Ett förslag med detta innehåll är lätt att förstå. Reglerna om besvärsrättens omfattning, överklagandeskrift och Valprövningsnämndens besvärsprovning m.m. blir automatiskt tillämpliga.

Såvitt gäller inlagans utformning är att märka att klaganden enligt 23 § förvaltningslagen skall ange vilket beslut som överklagas och vilken ändring som begärs. Då inlagan avges före det att valutgången fastställts formellt kan man naturligtvis inte uppställa något krav på preciserade uppgifter i dessa avseenden. I de allra flesta fall torde det dock vara möjligt att utläsa vad klaganden avser.

Som nämnts tidigare bör första dag för att ge in överklaganden vara dagen efter valdagen. Överklaganden som kommer in dessförinnan har

således inte kommit in inom överklagandetiden. Dagens praxis beträffande sådana överklaganden är inte avsedd att ändras. Prop. 1996/97:70

Den föreslagna regeln får också som följd att beslut om rättelse av röstlängd kan överklagas tidigare än i dag.

4 §

Paragrafen motsvarar del av 15 kap. 4 § tredje stycket vallagen. I stycket tas en regel upp som motsvarar vad som gäller inom övrig förvaltningsprocessrätt. Om ett överklagande inom den överklagandetid som nämns i 3 § lämnas in till prövningsmyndigheten i stället för till beslutsmyndigheten skall överklagandet prövas även om det inte kommer till beslutsmyndigheten inom den angivna tiden.

5 §

Paragrafen motsvarar del av 15 kap. 4 § tredje stycket i den nuvarande vallagen. Till skillnad från vad som gäller inom den allmänna förvaltningsprocessrätten skall prövningsmyndigheten, dvs. Valprövningsnämnden, pröva om överklagande av val kommit in i rätt tid.

Klagandens rätt att få del av uppgifter

6 §

I bestämmelsen anges det självklara att den som avser att överklaga har rätt att få utdrag ur protokollet eller annan handling över sammanräkningen. Den motsvarar 15 kap. 5 § i den nuvarande vallagen.

Kungörande

7 och 8 §§

Paragraferna motsvarar del av 15 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen. I dessa föreskrivs att överklagande skall kungöras och vad som skall iakttas i samband med kommunikation i samband med ett överklagande. Förklaringar kommer i stort sett aldrig in efter kungörandet. Reglerna bör dock stå kvar med hänsyn till att ett överklagande av ett val kan ses som en form av medborgartalan.

Beslutsmyndighetens yttrande

9 §

Paragraferna motsvarar del av 15 kap. 4 § fjärde stycket i den nuvarande vallagen och behandlar vissa frågor som anknyter till beslutsmyndighetens yttrande över överklagandet.

Övriga bestämmelser om överklagandet

10 §

I *första* och *andra* stycket paragrafen, som motsvarar 3 kap. 11 § regeringsformen och del av 15 kap. 8 § i den nuvarande vallagen, regleras vad som händer med de utsedda ledamöterna och ersättarna när

ett val överklagas. Det följer av reglerna att beslutet om att utse en ledamot eller ersättare inte påverkas av överklagandet och att ledamöterna och ersättarna skall utöva sina uppdrag.

I *fjärde stycket* föreskrivs följaktligen att inhibitionsreglerna i 29 § förvaltningslagen inte är tillämpliga.

Tredje stycket är hämtat från 42 § lagen om val till Europaparlamentet. För valet till Europaparlamentet gäller enligt artikel 11 valrättsakten att Europaparlamentet prövar företrädarnas behörighet. Detta innebär att de företrädare som valts i det valet tillträder först sedan Riksskatteverket utsett dem och utfärdat bevis för dem samt Europaparlamentet prövat deras behörighet. Ett överklagande kan således inte påverka deras ställning så länge de inte tillträtt. Om det vid ett överklagande skulle förordnas om ny sammanräkning så att mandatfördelningen förändras kan det hända att en tidigare utsedd företrädare inte blir utsedd vid den nya mandatfördelningen. Det finns då en företrädare utsedd. Ingen av företrädarna har dock tillträtt eftersom Europaparlamentet inte prövat behörigheten. Det kan inte bli fråga om inhibition i något av dessa fall vilket också framgår av *fjärde stycket*.

Bevis

11 och 12 §§

Paragraferna motsvarar 15 kap. 1 § i den nuvarande vallagen. Bevis skall utfärdas för ledamöter, företrädare och ersättare vid val till riksdagen och Europaparlamentet. Bevisen har på senare år utformats på ett sådant sätt att de numera utgör ett slags diplom. Framställningen av bevisen tar vid riksdagsval cirka två dagar i anspråk vilket förskjuter sammanräkningen. Eftersom reglerna om granskning av bevis också finns i 1 kap. 5 § riksdagsordningen och inte kan modifieras till 1998 års val har reglerna i vallagen överförts i den nya vallagen.

13 och 14 §§

Motsvarar 15 kap. 2 § i den nuvarande vallagen. De behandlar utfärdande av bevis för val till landstings- och kommunfullmäktige.

Partier skall underrättas om vissa beslut

15 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den har tillkommit för att partierna skall få bättre möjligheter än i dag att utnyttja sin möjlighet att överklaga beslut om utseende av efterträdare och ersättare (se avsnitt 12.3). Bestämmelsen omfattar också beslut som mynnar ut i att det av något skäl inte varit möjligt att utse någon efterträdare eller ersättare.

Med hänsyn bl.a. till att det inte finns någon skyldighet för ett parti att anmäla sitt deltagande i förväg kan undantagsvis situationer uppkomma där det inte är möjligt att identifiera en företrädare för det aktuella partiet. I sådana fall kan underrättelseskyldigheten givetvis inte fullgöras. Lagtexten har utformats med beaktande av detta.

16 §

Första stycket behandlar Valprovsningsnämndens sammansättning och motsvarar till viss del 15 kap. 4 § femte stycket i den nuvarande vallagen (se avsnitt 12.1). Nytt i meningen är att också sammansättningen av nämnden vid ordinarie val till riksdagen uttryckligen reglerats. I dag följer detta av valperioden för nämnden som den anges i 3 kap. 11 § regeringsformen och 1 kap. 19 § förslaget. I andra meningen av förevarande stycke sägs att annat val än ordinarie val till riksdagen samt landstings- och kommunfullmäktige prövas i den sammansättning som nämnden hade vid det valet.

Det likartade uttryckssättet i första och andra meningen skall förstås mot bakgrund av Valprovsningsnämndens valperiod. Innebörden av reglerna är att nämnden prövar överklagande över ett ordinarie val till riksdagen och till ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige enligt den sammansättning som den tidigare riksdagen bestämt. Efter det ordinarie valet till riksdagen utses en ny nämnd så snart valet vunnit laga kraft. Det sker när samtliga överklaganden över valet prövats.

Den nya nämnden skall verka till dess nytt val till nämnden hållits. Alla överklaganden av val som hålls sedan ny nämnd valts kan prövas i den nya sammansättningen. Detta innebär att t.ex. samtliga omval till riksdag samt landstings- och kommunfullmäktige, extra val till riksdagen och omval vid sådant val, val till Europaparlamentet, val till Sametinget samt folkomröstningar enligt folkomröstningslagen (1979:369) kan prövas av Valprovsningsnämnden i den sammansättning som nämnden hade vid tiden för genomförandet av det val som prövas. Reglerna om aktuell sammansättning kan tillämpas också vid de kyrkliga valen.

17 §

Bestämmelsen motsvarar 15 kap. 6 § i den nuvarande vallagen. Den behandlar Valprovsningsnämndens möjlighet att begära bevisupptagning i ärenden om överklagande av val.

18–21 §§

Paragraferna motsvarar 15 kap. 7 § i den nuvarande vallagen. De behandlar omfattningen av Valprovsningsnämndens prövning.

Valprovsningsnämndens granskning av bevis

22 §

Motsvarar 15 kap. 3 § i den nuvarande vallagen samt 41 § lagen om val till Europaparlamentet. Det har ifrågasatts om granskningen inte kan avse Riksskatteverkets protokoll i stället för de bevis som utfärdas eftersom framställningen av bevisen tar två dagar i anspråk och förlänger sammanräkningstiden. Regler om granskning av bevis finns emellertid också i 1 kap. 5 § riksdagsordningen varför reglerna om granskning av bevis oförändrade nu bör överföras till den nya vallagen.

Motsvarar 15 kap. 9 § andra stycket i den nuvarande vallagen. De särskilda sammansättningsreglerna i vissa fall har också gjorts tillämpliga på val till Europaparlamentet.

20 kap. Beräkningsgrunder

I kapitlet har de regler som mera direkt kan sägas beröra valmatematiken samlats. Dessa regler är ofta invecklade till sin utformning eftersom de med ord uttrycker något som egentligen är en matematisk formel. Dessa regler, som i förslaget benämns beräkningsgrunder, har samlats på ett ställe i förevarande kapitel.

Den jämkade uddatalsmetoden

1 §

Paragrafen motsvarar delar av 14 kap. 9 § andra och tredje styckena, 15 b § första och fjärde styckena samt 15 d § första stycket i den nuvarande vallagen. I regeln anges den jämkade uddatalsmetoden. Denna metod används enligt paragrafen för fördelning av både fasta mandat och utjämningsmandat mellan partier. Enligt 2 § används den också vid fördelning av utjämningsmandat ut på valkretsarna inom ett parti vid val till riksdagen och val till landstingsfullmäktige.

Metoden är en variant av en annan vars upphovsman var fransmannen Sainte-Laguë. I korthet beräknas jämförelsetalet genom att partiets röstetal divideras med uddatalen. I sin rena variant divideras röstetalet för partiet vid den första beräkningen med uddatalet 1. När metoden infördes i Sverige till valet år 1952 var det för att få en mer proportionell fördelningsmetod. För att undvika partisplittring gjordes en inbyggd spärr genom att den första divisorn jämkades till 1,4. Tillsammans med valkretsvis mandatfördelning utgör jämkningen en viss spärr mot småpartier. Detta övervinns vid riksdagsval och val till landstingsfullmäktige med utjämningsmandat.

Fördelningen av utjämningsmandat och överskjutande mandat

2 §

Motsvarar del av 14 kap. 9 § fjärde–femte styckena, 15 b § fjärde–femte styckena samt 15 d § tredje stycket i den nuvarande vallagen.

I *första stycket* anges paragrafens tillämpningsområde. Detta är att fördela utjämningsmandaten ut på valkretsarna vid riksdagsval och val till landstingsfullmäktige samt att fördela överskjutande mandat inom ett parti.

Andra stycket talar om hur den fördelningen går till. Huvudsakligen används den jämkade uddatalsmetoden enligt 1 §. För det fall ett parti i en valkrets inte har fått något fast valkretsmandat skall jämförelsetalet vara detsamma som röstetalet, dvs. ojämkat. Det är således fråga om den rena varianten av uddatalsmetoden. Denna regel infördes för att gynna

mindre valkretsar som annars hade svårt att hävda sig i fördelningen av mandat ut på valkretsarna. Prop. 1996/97:70

Personligt röstetal

3 §

Paragrafen saknar motsvarighet i den nuvarande vallagen (se kapitel 6). I paragrafen anges hur det personliga röstetalet skall räknas fram enligt det nya personvalssystemet. Reglerna kan möjligen anses vara mera av sammanräkningskaraktär än beräkningskaraktär. De har i alla fall ansetts böra placeras i förevarande kapitel bland andra regler som tillämpas vid sammanräkningar vid olika val. Uttrycket "personligt röstetal" avser att fånga två förhållanden: dels att kandidaten fått personröster över spärren, dels att kandidaten fått dessa för ett och samma parti.

För att få fram ett personligt röstetal skall följande förfarande iakttas. Sammanräkningar sker för varje parti eftersom personrösterna för en kandidat bara läggs samman i den mån de avgivits för kandidaten under samma partibeteckning. Särskilda personröster för samma kandidat som förekommer på partiets olika namnvalsedlar läggs dock ihop. Detta innebär att man sorterar valsedlarna efter hur personmarkeringarna är fördelade. Därefter kontrolleras vilka kandidater som kommit över spärren. För de kandidater som kommit över spärren fastställs ett personligt röstetal. Detta motsvarar antalet röster en kandidat fått. Kandidater för vilka det fastställts ett personligt röstetal utses sedan en efter en alltefter storleken på deras personliga röstetal. Skulle det finnas ytterligare mandat att tillsätta för partiet får valsedlarna sorteras på nytt för framräkning av jämförelsetal enligt nästa paragraf.

Heltalsmetoden

4 §

Motsvarar de delar av 14 kap. 6 och 15 §§ i den nuvarande vallagen som behandlar utseende av ledamöter enligt heltalsmetoden. Reglerna är kända sedan länge inom den svenska valrätten. De grundar sig ursprungligen på d'Hondts metod som i Sverige kallas heltalsmetoden.

Heltalsmetoden innebär i korthet att kandidatnamnen inom varje parti först ordnas i grupper om valsedlar med samma kandidat som första namn. Det sammanlagda antalet valsedlar för kandidaten ger ett röstetal. Röstetalet divideras med heltalen 1, 2, 3, 4 osv. varvid ett jämförelsetal framkommer. Ledamöter utses därefter efter storleken på jämförelsetalen. Metoden fungerar som den beskrivits då ingen kandidat är gemensam för olika typer av namnvalsedlar. Benämningen heltalsmetoden är däremot missvisande då det finns gemensamma kandidater för olika typer av namnvalsedlar. En modifikation infördes därför som kallades den Phragméniska metoden för att få till stånd en rättvisande röstreduktionen även vid dessa fall. I dessa fall används således en d'Hondt-Phragménisk metod. I dagligt tal används emellertid regelmässigt benämningen heltalsmetoden.

Det nya i beräkningen grundar sig på införandet av personvalsinslaget. Enligt förslaget skall ledamöter utses antingen bland de kandidater som kommit över spärren eller bland kandidater som inte fått så många röster att de kommit över spärren varvid heltalsmetoden tillämpas vilket innebär att ett jämförelsetal beräknas för kandidaterna (se Personvalskommitténs exempel i SOU 1993:21).

Vid den övergång mellan de två olika metoder som används för att utse ledamöter uppkommer frågan vilket jämförelsetal som skall gälla för den första kandidat som skall utses efter en som utsetts på sina personliga röster. Två lösningar är här möjliga. Den ena är att helt bortse från tidigare på personröster utsedda kandidater, varvid första lediga kandidat får hela valsedelsgruppens röstetal. Den andra är att reducera röstetalet på sätt som sker om hänsyn tas till de på personrösterna utsedda kandidaterna och därmed sänka jämförelsetalet för den första lediga kandidaten. Efter omfattande behandling föreslog Personvalskommittén att man helt skulle bortse från de på personröster redan utsedda kandidaterna och för övriga kandidater grunda jämförelsetalet på röstetalet för listan. Nomineringsrätts- och valkretskommittén (SOU 1996:66) kom till samma resultat och remissinstanserna har inte haft några erinringar mot att utforma reglerna på detta sätt.

Förslaget har således utformats så att ett oreducerat röstvärde skall ligga till grund för den första sammanräkningen enligt heltalsmetoden (se avsnitt 6.3). Detta har markerats genom att det i lagtexten införts en passus om att man bortser från namn som redan utsetts.

Särskild ordning för att utse ersättare och för avveckling av dubbelval

5 §

Paragrafen motsvarar delar av 14 kap. 7, 16 och 18 §§ i den nuvarande vallagen i den mån de behandlar på vilket sätt ersättare skall utses.

Första stycket anger tillämpningsområdet för paragrafen. Genom uppdelningen av regler om mandatfördelning mellan 18 och 20 kap. förekommer, liksom i den nuvarande vallagen, en del hänvisningar till paragrafer där en sak behandlas med giltighet för flera fall. I 18 kap. 40, 43 och 50 §§ behandlas dubbelvalsavveckling vid val till riksdagen, Europaparlamentet och landstingsfullmäktige. Dessa regler hänvisar i sin tur till 52, 54 och 57 §§ där det anges att en särskild ersättarordning skall göras enligt förevarande paragraf. På så sätt knyts ersättarregler och dubbelvalsavvecklingen ihop beträffande de nämnda valen. För val till kommunfullmäktige är systematiken annorlunda beroende på att ersättarreglerna för dessa val är speciella vad gäller antalet ersättare, se nedan 7 §. I reglerna om dubbelvalsavveckling vid dessa val i 18 kap. 46 § hänvisas direkt till förevarande paragraf utan omvägen över de kommunala ersättarreglerna i 18 kap. 55 §. Sammantaget innebär reglerna i första stycket att reglerna i andra och tredje stycket skall tillämpas dels när särskild ersättarordning skall fastställas i val till riksdagen, Europaparlamentet och landstingsfullmäktige, dels när dubbelvalsavveckling skall ske och detta oavsett vilket val det är fråga om.

Andra stycket anger hur kandidaterna skall ordnas. Reglerna har utformats efter Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag (SOU 1996:66). Ändringarna innebär att personrösterna slår igenom fullt ut även på ersättarsidan i den mån en kandidat får sådana över spärren. Detta leder i sin tur till att det listtrogna systemet får stå tillbaka för väljarinflytandet så länge det finns kandidater som fått personröster över spärren. Detta är dock inte någon betydande förskjutning i synsättet. Ur enkelhetssynpunkt är det dessutom en fördel. Namnen har redan ordnats efter sina personliga röster enligt 3 §. Namnordningen är därför redan klar vid ordnande av ersättare.

Ersättare skall enligt förslaget utses på samma sätt oavsett hur ledamoten utsetts. I praktiken kommer det dock att finnas två sätt att utse ersättare för en ledamot som utsetts på personröster. Ersättare kan för det första utses på personröster enligt förevarande paragrafs andra stycke eller, för det fall inte tillräckligt många kandidater får personröster över spärren, enligt det i dag gällande sättet med listans röstetal som utgångspunkt som anges i tredje stycket. För det fall tredje stycket tillämpas beaktas endast de valsedlar från vilka ledamoten fått personröster. Listtroheten beaktas således inte fullt ut i detta fall.

Om en ledamot utsetts efter sitt jämförelsetal kan ersättare endast utses enligt *tredje stycket* förevarande paragraf eftersom det inte kan finnas ledamöter som fått personröster över spärren. Listtroheten beaktas i dessa fall.

Särskilda regler för vissa fall av utseende av ersättare och efterträdare

6 §

Reglerna motsvarar vad som gäller för riksdagsval i 14 kap. 11 § andra stycket i den nuvarande vallagen. Nytt är att efterträdarreglerna för landstings- och kommunfullmäktigval beskrivs tydligare. Detta motsvarar hur reglerna tillämpas i dag.

Ersättare för kommunfullmäktige

7 §

Motsvarar 14 kap. 19 § andra–femte styckena i den nuvarande vallagen. Ersättersystemet med personvalsinslaget var föremål för grundliga överväganden inom både Personvalskommittén och Nomineringsrätts- och valkretskommittén. Även det kommunala ersättersystemet har utformats så att personrösterna får genomslag fullt ut.

Reglerna om utseende av ersättare är självständiga i förhållande till reglerna om dubbelvalsavvecklingen vid val till kommunfullmäktige. Emellertid bygger de på samma principer. Reglerna vid kommunfullmäktigval svarar också i allt väsentligt mot de som gäller vid övriga val. Vissa särregler gäller för antalet ersättare i kommunfullmäktigvalen.

Förslaget som helt bygger på Nomineringsrätts- och valkretskommitténs förslag (SOU 1996:66) innebär i korthet följande. För varje ledamot skall ersättare utses. Det spelar inte någon roll på

vilket sätt ledamoten utsetts. Ersättare för ledamoten skall dock i första hand utses bland de kandidater som fått personröster till ett antal som överstiger spärren. Finns inte tillräckligt antal kandidater som fått personröster över spärren utses ersättare enligt tredje stycket på röstetalet enligt de i dag gällande reglerna. Därefter kontrolleras om antalet ersättare är för lågt i förhållande till vad kommunen bestämt. Om så är fallet och förutsättningarna i fjärde stycket är uppfyllda, skall ytterligare ersättare utses. Ersättare utses återigen bland kandidater som fått personröster om någon fått sådana över spärren. Är så inte fallet utses de enligt fjärde stycket på röstetalet enligt de i dag gällande reglerna. Efter varje omgång ersättare som utses kontrolleras om antalet ersättare motsvarar vad kommunen bestämt. Är det för lågt och förutsättningarna i femte till sjätte styckena är uppfyllda skall ytterligare ersättare utses. Detta pågår till dess föreskrifterna om antalet ersättare uppfyllts.

Nomineringsrätts- och valkretskommittén lämnade ett utförligt exempel på ersättersystemet i det nya valsystemet med ett ökat personvalsinslag. Det exemplet skall inte återges här men det kan tilläggas att förslaget utformats i överensstämmelse med exemplet (SOU 1996:66 avsnitt 4.6.3.v).

8 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i den nuvarande vallagen. Den har tillkommit för att inte någon ledamot skall få färre än två ersättare (se avsnitt 10.3). Regeln minimerar således antalet ersättare till två i val till kommunfullmäktige. Bakgrunden till regeln är att partier som endast får en eller två mandat i fullmäktige normalt endast får en ersättare utsedd. Detta kan förskjuta majoritetsförhållandet om ett parti saknar representanter på grund av förfall. Regeln har tillkommit på förslag av 1993 års vallagskommitté (se SOU 1994:30 avsnitt 4.3). Dessa regler skall ses tillsammans med reglerna om företrädesordning i kommunallagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

1. Bestämmelsen fordrar ingen särskild kommentar.
2. För att partibeteckningar inte skall bli utan skydd i och med införandet av den nya vallagen har angetts vad som sker med de gamla registreringarna.
3. Eftersom det nya röstlängdssystemet bygger på ett principiellt anmälningförfarande för en utlandssvensk som inte varit folkbokförd i landet under de senaste tio åren, finns en risk vid övergången till det nya att en del utlandssvenskar drabbas av rättsförluster. Det gäller de som finns upptagna i den nu gällande särskilda röstlängden men som flyttat ut ur landet före 1 juli 1991. Dessa personer har genom sin anmälan till den särskilda röstlängden visat ett intresse av att få delta i val.

För att de inte skall förlora denna sin möjlighet inför valen år 1998 föreskrivs att uppgifterna i den särskilda röstlängden får föras över till lokala folkbokföringsregister. Uppgifterna i de lokala folkbok-

föringsregistren förs därefter över till aviseringsregistret. De kan sedan hämtas till röstlängdsregistret när röstlängd skall upprättas. Tidpunkten för ikraftträdandet bör utgöra utgångspunkt för tioårsperiodens början. Det kan uppkomma problem att föra över personer som finns i den särskilda röstlängden och som utvandrat före 1947. För dessa personer finns ingen personakt vilket utgör grunden för ett folkbokföringsärende. Emellertid rör detta problem såvitt känt är endast ett par personer och dessa får hanteras särskilt av de berörda myndigheterna.

Skattemyndigheten skall vara skyldig att informera de vars uppgifter på detta sätt förs in i de lokala folkbokföringsregistren.

4. Som angetts i avsnitt 8.2 bör en tidsgräns sättas upp när det gäller vilka utlandssvenskar som skall tas upp i röstlängden automatiskt när den framställs för första gången. Gränsen bestäms till den tidpunkt då det nya folkbokföringssystemet togs i bruk.

5. I den nuvarande vallagen kan en ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd göras före den 1 juli. Härutöver krävs, för att anmälan skall tas upp till prövning, att till ansökan bifogas en försäkran som skall vara avgiven samma år, dvs. inte före den 1 januari. För att säkerställa att väljare som ansöker om att bli upptagna i särskild röstlängd enligt gällande vallag kan få sin ansökan bedömd enligt det nya systemet, bör en sådan ansökan jämföras med en anmälan om att bli upptagen i röstlängd enligt 7 kap. 1 §.

15.2 Förslaget till lag om röstlängdsregister

Inledande bestämmelse

1 §

I bestämmelsen anges att det för tillhandahållande av röstlängder får inrättas och föras röstlängdsregister med stöd av ADB. Registren kommer att utgöra personregister i datalagens (1973:289) mening. De närmare skälen för inrättandet av röstlängdsregistret framgår av avsnitt 8.3. Registrans användningsområden framgår av 2 §.

Registerändamål

2 §

Ändamålsbeskrivningen är uttömmande vilket innebär att registren inte får användas i något annat syfte.

Registeransvar

3 §

Eftersom ett röstlängdsregister kommer att upprättas för varje skattemyndighets verksamhetsområde blir respektive myndighet ansvarigt enligt datalagen för registret i denna del. Riksskatteverket

kommer att ha möjlighet att förfoga över innehållet i samtliga register och är därför att anse som registeransvarigt. Prop. 1996/97:70

Registerinnehåll

4 §

Den personkrets som anges i paragrafen motsvaras av de som kan ha rösträtt vid olika val eller omröstningar som sker i Sverige.

5 §

De uppgifter som enligt denna bestämmelse får registreras i ett röstlängdsregister hämtas från aviseringsregistret enligt lagen (1995:743) om aviseringsregister.

I punkt 3 anges att medlemskap i icke-territoriell församling får registreras. Som exempel på sådana församlingar kan nämnas Finska församlingen i Stockholm.

6 §

För tydlighets skull har här angivits att också valspecifika uppgifter får finnas i registret. Uppgift om valdistrikt hämtas från fastighets-taxeringsregistret. De uppgifter som anges i denna bestämmelse utgör inte i sig personuppgifter i datalagens mening.

Även de administrativa och tekniska uppgifter som behövs för att tillgodose ändamålen med registren får föras in. Med stöd av denna bestämmelse kan sekretessmarkering, s.k. spärrmarkering, samt markeringar som behövs för driften lagras i registret.

Sökbegrepp

7 §

Enligt punkt 5 får som sökbegrepp användas unionsmedborgarskap eller inte unionsmedborgarskap. Sökning på ett visst medborgarskap inom eller utom Europeiska unionen är inte möjlig enligt denna bestämmelse.

Direktåtkomst

8 §

Att skattemyndigheterna och Riksskatteverket har direktåtkomst i den utsträckning de har registeransvar är självklart. Härutöver finns det ett behov hos skattemyndigheterna att ha tillgång till röstlängdsregister hos andra skattemyndigheter. Likaså har länsstyrelserna i sin roll som regional valmyndighet ett sådant behov. Länsstyrelsen har jour under valdagen och hjälper valnämnderna med uppgifter ur röstlängden.

9 §

I paragrafen regleras i vilka situationer utlämnande av uppgifter på ADB-medium får ske. Bestämmelsen träffar således inte utlämnande som sker i annan ordning.

10 §

I bestämmelsen regleras särskilt den del av registeransvaret som avser skyldigheten att på begäran snarast lämna den registrerade besked om de uppgifter som finns om henne eller honom i registret. Enligt paragrafen befrias Riksskatteverket från denna skyldighet.

Gallring av uppgifter

11 §

Eftersom röstlängdsregistret upprättas särskilt varje gång ett val eller en folkomröstning skall ske genom uttag ur aviseringsregistret, bör registret gallras en viss tid efter det att valet har vunnit laga kraft. Det ändamål som registret inrättats för har då upphört.

15.3 Förslaget till lag om brevröstning vissa fall

Vem får brevrösta?

1 §

Motsvarar 1 § i den tidsbegränsade lagen (1993:1404) om brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz (brevröstningslagen) med det tillägget att brevröstning också skall vara möjlig ombord på ett svenskt fartyg i utrikes fart. När det gäller röstning i Tyskland så kan den numera genomföras med ordinär röstmottagning hos de svenska utlandsmyndigheterna där när det gäller ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige. Om det utlyses extra val, omval eller folkomröstning kan, med hänsyn till att man från tysk sida kräver en ansökan om att få ta emot röster där minst sex månader i förväg, det inte anordnas någon ordinär röstmottagning. För dem som vistas i Tyskland vid ett sådant val eller omröstning bör det därför också i fortsättningen vara möjligt att brevrösta. För personer som vistas i Tyskland är det vid ordinarie val möjligt att rösta antingen vid utlandsmyndigheterna eller genom brevröstning (se avsnitt 9.2).

Hur går brevröstning till

2 §

Motsvarar del av 2 § andra stycket brevröstningslagen med det tillägget att brevröstning också skall vara möjlig från fartyg.

3 §

Motsvarar del av 2 § andra stycket brevröstningslagen, se också motiveringen till 1 och 2 §§.

4 §

Motsvarar del av 2 § andra stycket brevröstningslagen.

Hur brevrösten skall skickas

5 §

Motsvarar 2 § tredje stycket brevröstningslagen med den skillnaden att brevrösten inte skall skickas direkt till valnämnden utan skall skickas till centrala valmyndigheten som skall kontrollera var väljaren finns i röstlängden och i sin tur distribuera brevrösterna till respektive valnämnd. Föreskriften att den som vill rösta skall skriva sitt personnummer utanpå omslagskuvertet är motiverad av att centrala valmyndigheten skall kunna se i vilken kommun den brevröstande finns i röstlängd. Myndigheten skall skicka rösterna till respektive kommun.

6 §

Bestämmelsen har ingen motsvarighet i brevröstningslagen. Den reglerar vilka krav som ställs på en brevröst som görs i ordning ombord på ett fartyg. För att valnämnden vid sin granskning av brevrösterna på ett enkelt sätt skall kunna avgöra om förutsättningarna för brevröstning är uppfyllda skall omslagskuverten förses med uppgift om fartygets namn. Detta sker enklast genom att en stämpel från fartyget används. Härigenom framgår att rösten avgetts ombord på fartyget.

När brevrösten får göras i ordning

7 §

Motsvarar 2 § fjärde stycket brevröstningslagen. Någon ändring av tidsperioden när brevröstning kan ske görs inte, jämför förslaget till vallag 11 kap. 2 §. Reglerna om när röstning har kunnat ske från fartyg har överförts hit; det skall alltså kunna vara tillåtet att göra i ordning sin brevröst ombord på ett fartyg redan 55 dagar före valdagen vid ordinarie val. Detta motiveras av praktiska skäl.

8 §

Motsvarande bestämmelse finns i 2 § fjärde stycket brevröstningslagen med det tillägget som följer av att brevröstning skall vara möjlig också från fartyg.

9 §

Motsvarar del av 2 § fjärde stycket brevröstningslagen med den ändringen att brevrösterna bör vara centrala valmyndigheten till handa senast dagen efter valdagen. Ändringen motiveras av att brevrösterna skall kunna sorteras hos centrala valmyndigheten och distribueras till valnämnderna för att finnas hos dem vid deras s.k. onsdagsräkning.

10 §

Bestämmelsen är ny och motiveras av att centrala valmyndigheten skall ta emot, sortera och distribuera brevrösterna till rätt valnämnd.

Vad valnämnden skall göra med brevrösten

11 §

Motsvarar 3 § brevröstningslagen.

12–15 §§

Motsvarar de åtgärder som valnämnden skall vidta enligt 4–6 §§ brevröstningslagen med det undantaget att brevrösten inte behöver innehålla något röstkort.

Ikraftträdanderegeln

Liksom tidigare brevröstningslagar har denna lag tidsbegränsad giltighet. Detta är lämpligt för att kunna följa utvecklingen i de länder där brevröstningen sker.

15.4 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen

7.4.2

Förslaget är en ren följdändring till förslaget om ny vallag.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval, m.m.

3 §

Ändringen innebär att valdagen flyttas från oktober månad till september månad. Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 13.1.

5 och 7 §§

Ändringarna är en följd av förslaget till ny vallag.

8 §

Av andra stycket framgår att uppgifter om kyrkotillhörighet hämtas ur kyrkans eget register. Eftersom röstlängd enligt den föreslagna vallagen endast kommer att upprättas i samband med val eller omröstning är det även vid val till kyrkofullmäktige förhållandena 30 dagar före valdagen som avgör vem som har rösträtt. Uppgift om kyrkotillhörighet måste av praktiska skäl hämtas från kyrkan något före kvalifikationsdagen.

Övriga ändringar är direkta följdändringar till förslaget till ny vallag.

13 och 15 §§

Ändringarna är direkta följdändringar till förslaget till ny vallag.

17 §

Förslaget är en följd av förslaget till ny vallag. Se kommentaren till 30 §.

18, 20, 21 och 28 §§

Ändringarna följer av förslaget till ny vallag.

30 §

Ändringen är en följd av förslaget att den centrala valmyndigheten skall ansvara för röstmottagningen på institutioner. En sådan röstmottagning blir på motsvarande sätt som enligt nu gällande bestämmelser formellt möjlig.

34 §

Ändringen är en följd av det nya systemet för framställning av röstlängder som läggs fram i förslaget till ny vallag.

35–39, 41–43 och 49 §§

Ändringarna följer av förslaget till ny vallag.

50 §

Ändringarna är en följd av förslaget till ny vallag. Av 19 kap. 3 § första stycket i den föreslagna vallagen framgår att ett överklagande av val kan tas upp till prövning även om överklagandet görs innan något beslut om valets resultat fattats.

51 §

Ändringarna är direkta följdändringar till förslaget till ny vallag.

15.6 Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen

2–4 §§

Ändringarna är följdändringar till förslaget till en ny vallag.

5 och 6 §§

Ändringarna är en följd av det föreslagna systemet för framställning av röstlängd i förslaget till den nya vallagen. Röstlängd skall tas fram när val eller omröstning skall hållas. Om folkomröstning hålls samtidigt med ett annat val behöver det inte upprättas någon röstlängd enbart för omröstningen.

Röstkort skall upprättas också vid omröstning. Ändringarna i 6 § är endast följdändringar till förslaget till en ny vallag.

8 §

Ändringarna är följdändringar till förslaget till en ny vallag.

10 §

Ändringarna är följdändringar till förslaget till ny vallag. Särskilda röstmottagningsställen skall kunna inrättas också vid en omröstning. Dessutom gäller de föreslagna reglerna om brevröstning i vissa fall vid omröstningar enligt denna lag.

11, 12, 16 och 17 §§

Ändringarna är följdändringar till förslaget till ny vallag.

I 16 § andra stycket har första meningen tagits bort. De ändrade reglerna för Valprövningsnämndens sammansättning i 19 kap. 16 § förslaget till ny vallag, medför emellertid att samma ordning som tidigare kommer att tillämpas vid överklagande av utgången en omröstning. Se också avsnitt 12.2.

15.7 Förslaget till lag om ändring i lagen om Sveriges indelning i kommuner och landsting

1 kap.

24 §

Ändringen har ingen motsvarighet i den nu gällande lagen. Den har tillkommit för att ge lagstöd för att ta fram en röstlängd och framställa röstkort inför lokala folkomröstningar i indelningsfrågor.

Röstlängd och röstkort beställs hos skattemyndigheten som får ta betalt för sina kostnader. Detta motsvarar vad som gäller enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

15.8 Förslaget till lag om ändring i lagen om homosexuella sambor

Ändringarna är följdändringar till förslaget till en ny vallag.

15.9 Förslaget till lag om ändring i lagen om folkbokföringsregister

6 §

Den nya punkt 13 innebär att det i folkbokföringsregistren får ingå uppgifter om anmälningar som utlandssvenskar gjort för att bli upptagna i röstlängd.

4 kap.

2 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 10.1.

Paragrafen får med anledning av de nya bestämmelserna om rösträtt för unionsmedborgare och medborgare i Island och Norge en annan utformning. I paragrafen har kravet på folkbokföring, liksom vid övrig vallagstiftning, ändrats till de tre åren närmast före valdagen. Jfr 1 kap. 3 § förslaget till ny vallag.

Förslaget kan komma att innebära att valinformation skall framställas på flera språk. Detta framgår av artikel 10 och 11 av direktivet. För informationen svarar den centrala valmyndigheten enligt 1 kap. 15 § förslaget till ny vallag.

5 kap.

I samband med följdlagstiftningen till kommunallagen kom vissa bestämmelser om ersättare att överföras i sak oförändrade från den gamla kommunallagen till 14 kap. 18 a och 19 §§ den nuvarande vallagen. Reglerna är handlingsregler för kommunfullmäktige och saknar direkt betydelse för sammanräkningsarbete och mandatfördelningen. Reglerna bör därför föras över så att de åter tas upp i kommunallagen.

2 §

Ändringen är en följd av förslaget om ett nytt förfarande vid framställning av röstlängder i den föreslagna vallagen. Någon gällande röstlängd kommer inte att finnas enligt förslaget. Antalet personer som finns upptagna i den senast framställda röstlängden för ett ordinarie val skall ligga till grund för antalet ledamöter i fullmäktige.

4 §

I paragrafens *andra stycke* införs reglerna i 14 kap. 18 a § i den nuvarande vallagen. Reglerna har renodlats och utgör enligt förslaget endast handlingsregler för kommunfullmäktige. Det antal som kommunfullmäktige bestämmer skall vid länsstyrelsens mandatfördelning ligga till grund för hur många ersättare som skall utses vid länsstyrelsens mandatfördelning. Reglerna om mandatfördelning och utseende av ersättare finns i 18 kap. 55 § samt 20 kap. 7–8 §§ förslaget till vallag. Av dessa paragrafer följer att det för ledamot eller ledamöter för ett parti som fått endast ett eller två mandat utsetts endast en ersättare skall det göras ytterligare en sammanräkning för att utse ytterligare ersättare (se också kommentaren till de nämnda paragraferna och avsnitt 10.3).

5 §

Ändringen är en följd av den föreslagna vallagens disposition.

I paragrafen införs reglerna i 14 kap. 19 § sjätte och sjunde styckena i den nuvarande vallagen.

34 §

Ändringen har ingen motsvarighet i kommunallagen. Tillägget har kommit till för att klargöra att röstlängder och röstkort skall kunna framställas inför lokala folkomröstningar, se 2 § förslaget till lag om röstlängdsregister.

15.11 Förslaget till lag om ändring i kyrkolagen

Flertalet ändringar innebär att valperioden för kyrkofullmäktige och andra kyrkliga organ förlängs från tre till fyra år. Skälen bakom denna förändring har utvecklats i avsnitt 13.2.

De övriga ändringarna är följande.

12 kap.

2 §

Ändringen är en följd av att regeln om folkbokföring tre år den 1 november ändras i den föreslagna vallagen så att rösträtten framdeles avgörs av en obruten folkbokföring i tre år före valdagen, jämför kommentaren till 1 kap. 3 § i den föreslagna vallagen.

46 kap.

3 §

Ändringen är en följd av att Kristianstads och Malmöhus län lagts samman till Skåne län den 1 januari 1997. För att bibehålla de nuvarande geografiska gränserna för Lunds stifts valkretsar kan dessa inte längre vara kopplade till länsindelningen.

15.12 Förslaget till ändring i sametingslagen

I sametingslagen finns bestämmelser om val till Sametinget. Vissa av bestämmelserna i den lagen hänvisar till vallagen. Ändringarna i sametingslagen utgör i stort endast följdändringar beträffande de nämnda hänvisningarna och grundar sig på den ändrade dispositionen i den föreslagna vallagen. Jfr kommentaren till 1 kap. 3 § förslaget till ny vallag angående de tre åren närmast före valdagen.

15.13 Förslaget till lag om ändring i lagen
om aviseringsregister

Prop. 1996/97:70

4 §

I den nya punkt 12 klargörs att aviseringsregistret får innehålla uppgifter om anmälan som utlandssvenskar gjort för att bli upptagna i röstlängd.

7 §

Uppgifterna i punkterna 10–12 behöver skattemyndigheten kunna söka fram för att få fullgoda röstlängder.

1993 års vallagskommittés sammanfattning av betänkandet *Vallagen* (SOU 1994:30)

Inledning

Första etappen av uppdraget som huvudsakligen bestod i en översyn av valförfarandet från teknisk och administrativ synpunkt, utfördes av en särskild utredare och slutfördes genom överlämnandet av delbetänkandet *VAL Organisation Teknik Ekonomi* (SOU 1992:108). Sedan utredningen ombildats till en parlamentariskt sammansatt kommitté har det fortsatta arbetet avsett valtekniska frågor i mera egentlig mening. I uppdraget har också ingått att göra en redaktionell och språklig översyn av vallagen.

Språklig och redaktionell översyn av vallagen

En utgångspunkt för den redaktionella omarbetningen av lagen har varit att bygga upp lagen så att den i stort följer de olika momenten i valförfarandet. Detta har lett till att reglerna i den nuvarande lagen har kastats om. Vidare har en strävan varit att lagen skall vara enkel att hitta i. Detta har bl.a. medfört att underrubriker satts in i de olika kapitlen i lagtexten.

Enligt kommitténs mening bör vallagen innehålla en så gott som fullständig reglering av valförfarandet. Kommittén har därför i stort sett behållit de detaljregler som den nuvarande vallagen innehåller men också lagt till sådana grundläggande regler för valförfarandet som i dag ges i bl.a. regeringsformen och kommunallagen (1991:900). Den föreslagna lagen innehåller därför ett antal bestämmelser som till sin karaktär är hänvisningar till andra författningar. Detta har bedömts vara praktiskt och bör underlätta för läsaren. Ett syfte med att använda denna teknik är också att vallagen skall bidra till förståelse för hur valsystemet författningsmässigt är uppbyggt.

Vad gäller den språkliga översynen har ambitionen varit att anpassa lagtexten till ett modernt lagspråk. Samtliga lagrum i den nuvarande lagen är omarbetade på ett eller annat sätt.

Kommitténs förhoppning är att den föreslagna vallagen skall göra det lättare för dem som arbetar med val att tillämpa lagen. Dessutom bör den på ett helt annat sätt än den nuvarande lagen kunna vara till hjälp för var och en som vill sätta sig in i och förstå hur valsystemet är uppbyggt och fungerar.

Röstlängder

Kommittén föreslår att

- kvalifikationsdagen för rösträtt bestäms till 30 dagar före valdagen,
- systemet med att alltid ha en gällande röstlängd ersätts med ett system där röstlängden bara tas fram då det skall hållas ett val eller en omröstning,
- tiden för förtidsröstning på posten kortas från 24 dagar till 20 dagar före valdagen,
- den särskilda röstlängden, dvs. den röstlängd som utlandssvenskar tas upp i efter särskild ansökan, tas bort. Utlandssvenskarna skall med stöd av de uppgifter om utvandrade svenska medborgare som finns i folkbokföringssystemet tas upp i samma röstlängd som övriga väljare och då i det valdistrikt som de tillhörde när de utvandrade,
- ansvaret för att utlandssvensken finns med i röstlängden skall också i fortsättningen vila på den som flyttar ut ur landet; utlandssvensken skall få ett röstkort genom att anmäla sin adress i utlandet, och
- den som flyttar utomlands skall stå kvar i röstlängd i minst tio år och skall kunna förlänga den tiden genom att anmäla sin adress i utlandet.

Kommittén föreslår dessutom en registerlag för röstlängds- och röstkortsframställningen mot bakgrund av de krav på skydd av den personliga integriteten som finns för ADB-register med personuppgifter.

Utjämningsmandat och småpartispärr vid val till kommunfullmäktige

Tanken på att vid de kommunala valen ha en ordning med småpartispärr och utjämningsmandat fanns redan då det riksproportionella systemet för val till riksdagen infördes i samband med författningsreformen. Sedan ett system av det slaget börjat tillämpas för val till landstingsfullmäktige fr.o.m. valet år 1976 har det från tid till annan förts fram krav på att införa ett mer proportionellt system också för val till kommunfullmäktige. Frågan har utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning.

Det har nu gått omkring tio år sedan den senaste mer ingående analysen av frågan gjordes. Kommittén anser det därför vara befogat att presentera en sådan analys utifrån de förutsättningar som gäller i dag. Sammanfattningsvis kan sägas att det nuvarande systemet ger en relativt god proportionalitet men att det är möjligt att uppnå begränsade förbättringar vad gäller proportionaliteten för val till kommunfullmäktige. Kommittén avstår dock från att föreslå en nyordning eftersom det i kommittén inte har varit möjligt att uppnå enighet i frågan om huruvida ett kommunproportionellt valsystem bör förenas med en småpartispärr eller inte.

Det kommunala ersättersystemet

Kommittén anser att det nuvarande kommunala ersättersystemet kan skapa praktiska svårigheter för partier som är representerade i fullmäktige med endast ett eller två mandat. Därför föreslås en ändring som innebär att det lägsta antalet ersättare för en ledamot i fullmäktige ökas från en till två på det sättet att det för partier som har fått ett eller två mandat i kommunfullmäktige alltid skall utses två ersättare. Vad i övrigt gäller antalet ersättare anser kommittén att en ordning där ersättarantalet är fast fordrar mycket stora ingrepp i grundläggande delar av valsystemet utan att några större fördelar är att vinna. En sådan ordning avstyrks därför. Däremot föreslås vissa justeringar i sammanräkningsreglerna för att undvika att en ledamot blir utan ersättare i vissa situationer.

Symboler på valsedlar

Kommittén behandlar också ett förslag om att valsedlar skall försees med en symbol som visar för vilket parti valsedeln gäller. Kommitténs slutsats är att fördelarna med en sådan ordning inte uppväger de olägenheter och kostnader som kan uppstå. Kommittén ställer sig därför negativ till förslaget. Kommittén anser dock att det kan finnas anledning att ta upp frågan på nyss i samband med den översyn av den fria nomineringsrätten m.m. som för närvarande planeras.

Röstning i utlandet

Röstmottagning genom svenska utlandsmyndigheter sker i dag i stor omfattning. Enligt gällande praxis anordnas röstmottagning utomlands på platser där det finns fler än ett tiotal svenska medborgare.

En särskild form av röstning är brevröstningen. Brevröstningen har enligt särskilda bestämmelser kunnat göras från två länder vid valen år 1991, nämligen Tyskland och Schweiz. Bakgrunden till detta är att dessa länder inte tillåtit att det där anordnas ordinär röstmottagning för val i andra länder. Vid brevröstning ställer väljaren i ordning sin röst och sänder den med vanlig post direkt till resp. valnämnd.

Kommittén föreslår en viss utvidgning av brevröstningen. De väljare som befinner sig på ett fartyg i utrikes fart skall enligt förslaget kunna brevrösta.

När det gäller formföreskrifterna vid brevröstningen föreslår kommittén att kravet på att väljaren skall bifoga sitt röstkort till brevrösten tas bort. Kravet på att brevrösten skall vara försedd med poststämpel som klart visar att rösten sänts från ett land där brevröstning är tillåten skall dock finnas kvar.

Identitetskontroll i vallokal

Kommittén tar upp frågan om det skall införas ett obligatoriskt krav på att väljarna skall legitimera sig när de röstar i sin vallokal. Något sådant krav finns det för närvarande inte. Vid röstning på posten eller vid utlandsmyndighet är det däremot obligatoriskt att en väljare legitimerar sig om de inte är kända för röstmottagaren. Kommittén anser inte att motsvarande regel nu bör införas vid röstning i vallokal. Med en sådan regel skulle man kunna riskera att vissa av de väljare som saknar legitimation inte kan delta i val.

Ångerröstning

Enligt gällande bestämmelser har den som röstat på posten, eller förtidsröstat på annat sätt, alltid möjlighet att ångra sig och ändå rösta i sin vallokal. I så fall gäller den röst som lämnats i vallokalen. Denna möjlighet, som finns hela valdagen ända fram till dess vallokalen stängs, leder till valadministrativa problem och försenar det preliminära valresultatet. Kommittén föreslår därför att möjligheten att ångerrösta begränsas något. Den som förtidsröstat skall kunna ångerrösta i sin vallokal fram till kl. 17.00. Härigenom vidgas förutsättningarna för en mer flexibel och kostnadseffektiv valadministration. Dessutom kan valförfarandet bli säkrare och det preliminära valresultatet tas fram tidigare på valkvällen utan att kostnaderna för valet ökar.

Särskilda röstmottagningsställen

Det centrala myndighetsansvaret för poströstningen, inkl. ansvaret för institutionsröstningen och röstning på tillfälliga postkontor på valdagen, har i samband med Postens bolagisering förts över till Riksskatteverket (RSV). Kommittén föreslår att RSV skall kunna bestämma att den röstmottagning som sker på vårdinrättningar eller andra institutioner, söndagen före valdagen skall kunna anordnas inte bara av Posten AB utan också av någon annan t.ex. kommunens valnämnd. Motsvarande föreslås när det gäller den röstmottagning som kan anordnas på valdagen. Den lokal som inrättas för röstningen skall kallas särskilt röstmottagningsställe.

Överklagande av val

Kommittén föreslår att det, till skillnad från i dag, skall vara möjligt att pröva en skrivelse med ett överklagande som ges in innan valutgången är formellt fastställd. Vidare föreslås att partier skall underrättas om vissa beslut som gäller utseende av efterträdare och ersättare under valperioden.

Genomförande och kostnader

Flertalet av de förslag som läggs fram fordrar förberedelser bl.a. i form av utvecklande av nya ADB-rutiner, utbildning för dem som arbetar med val eller information till allmänheten. Detta gäller särskilt det nya röstlängdssystemet. Kommittén anser därför och med hänsyn till att försöksverksamhet av olika slag planeras inför 1994 års val att de framlagda förslagen bör genomföras först efter detta val.

Från kostnadssynpunkt är det framför allt förslaget om nya regler för framställning av röstkort och röstlängder som är av intresse. Vissa initialkostnader kan komma att uppstå för maskinell utrustning liksom för att utveckla ADB-system. Dessa kostnader bedöms dock kompenseras av de långsiktiga besparingar som det nya systemet leder till. Övriga förslag som läggs fram påverkar inte nämnvärt kostnaderna för valet.

Förteckning över remissinstanserna

Över 1993 års vallagskommittés betänkande *Vallagen* (SOU 1994:30) har remissyttranden avgetts av Valprovsningsnämnden, Utrikesdepartementet, Datainspektionen, Statskontoret, Statistiska Centralbyrån, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Skatte-myndigheterna i Stockholm, Jönköpings, Kristianstads, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län, Riksarkivet, Samhällsvetenskapliga fakultets-nämnden vid Umeå universitet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborg och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Svenska kyrkans centralstyrelse, Nacka kommun, Solna kommun, Stockholms kommun, Nyköpings kommun, Linköpings kommun, Jönköpings kommun, Göteborgs kommun, Mölndals kommun, Helsingborgs kommun, Halmstads kommun, Norbergs kommun, Borlänge kommun, Östersunds kommun, Umeå kommun, Övertorneå kommun, Stockholms läns landsting, Jönköpings läns landsting, Malmöhus läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Jämtlands läns landsting, Posten Aktiebolag, Pensionärernas Riksorganisation, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Föreningen för Svenskar i Världen, Sveriges Redareförening och Svenska Maskinförbundet.

Nomineringsrätts- och valkretskommitténs sammanfattning av betänkandet *Vissa valfrågor* (SOU 1995:143)

Inledning

Kommittén har i uppdrag att se över vissa valfrågor. I betänkandet behandlar vi frågor med anknytning till vallagstiftningen. Dessa är missbruket av den fria nomineringsrätten, frågan om partisymboler på valsedlar och valkretsindelning till riksdagsval. Under arbetets gång har frågor uppkommit i anslutning till den personvalsmodell som skall gälla vid de allmänna nationella valen år 1998. Tilläggsdirektiv har utfärdats som innebär att vi skall utvärdera de val där personval förekommit, dvs. försöksvalen i vissa kommuner vid 1994 års val samt Europaparlamentsvalet år 1995. Utvärderingen kommer att redovisas först i ett senare betänkande. I detta betänkande tar vi därför endast upp de tre förstnämnda frågorna.

Det har under senare år pågått en omfattande bearbetning inom vallagsområdet. För närvarande förbereds ett förslag till ny vallag inom justitiedepartementet. Vi utgår dock helt från nu gällande lagstiftning.

Det svenska valsystemet

I kapitel 2 presenterar vi grunderna för de allmänna nationella valen. Presentationen är översiktlig för att tjäna som utgångspunkt för de frågor som diskuteras längre fram i betänkandet. Särskild vikt läggs vid olika mandatfördelningsmetoder som grund för de valtekniska överväganden som görs i kapitel 5.

Den fria nomineringsrätten

I kapitel 3 behandlar vi frågor som har att göra med den fria nomineringsrätten. Det är framför allt frågor med anknytning till missbruket av den fria nomineringsrätten som behandlas. Först beskriver vi vad den fria nomineringsrätten är varefter vi går igenom vilka som använder den och i vilken omfattning. Vi konstaterar bl.a. att personer utanför ett parti tagit sig in i den valda församlingen på mandat från det partiet. Vi försöker avgränsa vad som skall anses vara missbruk av den fria nomineringsrätten vilket i första hand är förfaranden som uppenbart vilseleder väljarna eller medverkar till att valsystemet framstår som orättvist. Innan vi går över till att behandla olika förslag för att komma till rätta med missbruket presenteras olika regler med anknytning till den fria nomineringsrätten och dessas tillkomsthistoria. Andra länders reglering av nomineringsförfarandet berörs också. I samband med redo-

görelsen för tidigare förslag tar vi också upp olika möjligheter att komma till rätta med missbruket av den fria nomineringsrätten. Mot den bakgrunden presenterar vi två olika modeller för att komma till rätta med missbruket av den fria nomineringsrätten.

Vi förordar i första hand en modell som bygger på offentliga valförberedelser. Grunddragen är i korthet att partierna måste anmäla sitt deltagande i val. Dessutom måste samtliga kandidater anmälas för att de skall beaktas vid mandatfördelningen. Valsedlarna trycks i central regi. Detta förslag innebär att den fria nomineringsrätten kraftigt beskärs. Härigenom uppnår vi ett effektivt skydd mot missbruket.

Vi förordar i andra hand ett straffrättsligt ansvar för den som på ett uppenbart vilseledande sätt utnyttjar en partibeteckning. Till detta kopplas valrättsliga konsekvenser som skall förhindra att personer utan anknytning till ett parti kan ta sig in i den valda församlingen under det partiets beteckning. Modellen innebär att dagens skydd för partibeteckningar blir överflödigt varför reglerna om två anmälda kandidatnamn utmönstras och ersätts med obligatorisk anmälan om deltagande för partier. Genom förslaget uppnår man att användningen av s.k. piratlistor väsentligen försvåras och att problemen kring de mindre seriösa partibeteckningarna försvinner.

Symboler på valsedlar

I direktiven ges vi i uppdrag att överväga möjligheterna att förse valsedlarna, förutom med partibeteckning, också med symboler som visar för vilket parti valsedeln gäller. Vi presenterar inledningsvis reglerna för vad en valsedel skall innehålla varefter frågans tidigare behandling tas upp. Om symboler på valsedlarna tillåts kan vissa problem med missbruk som sammanhänger med den fria nomineringsrätten tänkas förekomma. Även om detta missbruk kan förhindras finner vi att de fördelar ett förslag som tillåter symboler på valsedlarna kan medföra inte uppväger de olägenheter som kan förutses på principiella grunder eller i form av ökade kostnader. För att lösa vissa av dessa frågor krävs ytterligare överväganden som hänger samman med frågan om valsedelns framtida utformning och röstsammanräkning med datorstöd. Symboler på valsedlarna bör enligt vår mening få en mer allsidig belysning i ett sådant sammanhang varför något förslag till förändringar för närvarande inte läggs fram i denna fråga.

Valkretsindelning vid riksdagsval

Enligt direktiven skall vi undersöka möjligheterna att dela de största riksdagsvalkretsarna. I kapitel 5 presenterar vi, efter en genomgång av den nu gällande valkretsindelningen, alternativa valkretsar för val till riksdagen. De valkretsar som behandlas är Stockholms kommun, Stockholms län, Östergötlands län och Göteborgs kommun. Tanken är att alternativen skall underlätta diskussioner om ändrad utformning av valkretsarna.

För Stockholms kommun förs ett alternativ fram med två valkretsar och tre alternativ med tre valkretsar. För Stockholms län presenteras fyra alternativa valkretsindelningar som innebär att valkretsen delas i två till fyra valkretsar. För Östergötlands län och för Göteborgs kommun presenteras två alternativa lösningar för respektive krets som innebär en delning i två alternativa valkretsar för varje lösning.

Vidare diskuteras de olika alternativens valmatematiska konsekvenser. Härvid ges för varje alternativ ett tänkt valresultat för det fall den föreslagna valkretsutformningen varit genomförd till 1994 års val. Dessutom ges utifrån 1994 års riksdagsvalsresultat en överblick av valresultatet om samtliga alternativa indelningar skulle kombineras med samtliga andra indelningar. Härutöver presenteras simulerade valresultat för de alternativa indelningarna.

Sammanfattningsvis ger de valtekniska undersökningarna vid handen att några större förändringar inte är möjliga med hänsyn till valsystemets uppbyggnad och utgångspunkter. Valsystemet utgår från en proportionell fördelning av mandaten. Skulle valkretsarnas antal öka, dvs. minska mandatmässigt, i någon större omfattning medför det att utjämningsmekanismen i systemet skulle bli otillräcklig.

Mot bakgrund av de redovisade övervägandena kunde ett förslag läggas fram också i denna del. Emellertid är det, som vi framhåller på flera ställen, angeläget att lokala synpunkter får göra sig gällande innan slutligt ställningstagande tas i fråga om ändrad utformning av en riksdagsvalkrets. De kontakter som vi haft med partiorganisationer i de berörda valkretsarna har gett vid handen att ett förslag bör anstå. Först sedan remissinstanserna i de berörda valkretsarna fått tillfälle att yttra sig kan slutligt ställningstagande ske. Vi lägger således inte fram något förslag utan redovisar endast under vilka förutsättningar en förändring av de fyra riksdagsvalkretsarna kan komma till stånd.

Genomförande och kostnader

Genomförandet medför inte några särskilda förberedelser eller insatser. De förslag som läggs fram får inga eller endast begränsade kostnadseffekter i jämförelse med dagens förhållanden.

Förteckning över remissinstanserna

Över Nomineringsrätts- och valkretskommitténs betänkande *Vissa valfrågor* (SOU 1995:143) har remissyttranden avgetts av Riksdagens ombudsmän, Valprovsningsnämnden, Svea Hovrätt, Riksåklagaren, Riksskatteverket, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Stockholm, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Uppsala, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Lund, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Umeå, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Malmöhus län, Länsstyrelsen i Kristianstads län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Upplands-Väsby kommun, Österåkers kommun, Värmdö kommun, Järfälla kommun, Ekerö kommun, Huddinge kommun, Botkyrka kommun, Salems kommun, Haninge kommun, Tyresö kommun, Täby kommun, Danderyds kommun, Stockholms kommun, Södertälje kommun, Nacka kommun, Sundbybergs kommun, Solna kommun, Lidingö kommun, Vaxholms kommun, Norrtälje kommun, Nynäshamn kommun, Ödeshögs kommun, Ydre kommun, Kinda kommun, Boxholms kommun, Finspångs kommun, Valdemarsviks kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Motala kommun, Vadstena kommun, Mjölby kommun, Vaggeryds kommun, Göteborgs kommun, Vänersborgs kommun, Östersunds kommun, Övertorneå kommun, Stockholms läns landsting, Östergötlands läns landsting, Svenska kommunförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Tidningsutgivareföreningen och Kristdemokraterna i Boxholms kommun.

Nomineringsrätts- och valkretskommitténs sammanfattning av betänkandet *Utvärderat personval* (SOU 1996:66)

Inledning

Försöksverksamheten med personval har ägt rum dels i sju kommuner vid kommunfullmäktigevalet år 1994, dels i hela landet vid valet till Europaparlamentet år 1995. Regeringen har givit oss i uppdrag att utvärdera dessa val och att föreslå åtgärder som kan underlätta personvalen. De konkreta förändringar som föreslås i anslutning till det framtida systemet är följande.

- För att hindra missbruk av den fria nomineringsrätten och för att underlätta rösträkningen vid 1998 års val föreslås en frivillig reglering av partiernas anmälan av samtliga kandidater.
- Tillskrivna namn beaktas inte på valsedlar för parti som registrerat partibeteckning och anmält samtliga kandidater. I övrigt betraktas ett tillskrivet namn som om väljaren avgett en personröst.
- Strykningar av kandidater beaktas inte vid sammanräkningen.
- Raden för tillskrivet namn som fanns vid de genomförda personvalen slopas.
- Tillåtet med namnvalsedlar på postkontoren.
- Ersättersystemet förändras så att personrösterna får genomslag också på ersättersidan.
- Den s.k. dubbelvalsavvecklingen förändras på motsvarande sätt som ersätтарыglerna.
- Särregleringen beträffande mandattiden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun slopas.

Utöver dessa förslag till förändringar diskuteras olika frågor med anknytning till personvalet utan att någon författningsreglering föreslås.

Utgångspunkter för vårt arbete

I 3 kap. 1 § första stycket regeringsformen stadgas numera följande.

”Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.”

Det är klart att de framtida svenska valen utgår från ett partival. Till detta kommer det att finnas en utökad möjlighet att personrösta. Även om regeringsformen endast rör riksdagsvalet kommer de principer som där anges också att vara styrande för de kommunala valen. Genom en överenskommelse mellan riksdagspartierna står det klart att den av Personvalskommittén föreslagna *modifierade danska modellen* kommer att tillämpas i de allmänna valen, dvs. riksdagsval, landstings- och

kommunfullmäktigval. Dessutom kommer den tills vidare att tillämpas vid val till Europaparlamentet. Vårt uppdrag är därför att föreslå åtgärder som gör personvalssystemet så ändamålsenligt som möjligt.

Enligt vår mening finns skäl att försöka utveckla och på sikt stärka personvalsinslaget. Vi har arbetat utifrån modeller som kan leda till ett enklare system och en smidigare hantering av personröstningen både för väljarna vid röstningen och för valmyndigheterna vid sammanräkningen av rösterna.

Mot bakgrund av det sagda har vi ställt regleringen i vallagen i ljuset av de genomförda valen med personvalsinslag. Vissa regler har vi funnit nödvändigt att föreslå ändringar i medan andra kan stå kvar oförändrade. I vissa frågor avstår vi från att föreslå någon reglering trots att de har betydelse för personvalsmöjligheterna. Vi pekar emellertid på behovet av andra åtgärder än lagstiftningsåtgärder. Vi skall nedan kort presentera våra förslag och diskussioner.

Information

I de val som genomförts med möjlighet att avge särskild personröst förekom inte särskilt mycket information kring det nya i valsystemet. För att systemet skall klara en övergång till en metod med ökat inslag av personröstning krävs, åtminstone under en övergångsperiod, en satsning på information kring det nya systemet. Dessutom måste partiernas valkampanjer vara inriktade på att skapa klarhet för väljarna angående de alternativ de har att välja mellan. Det är då nödvändigt med mera omfattande informationsinsatser från myndigheter och partier än vad som förekom vid de genomförda personvalen.

Frivillig reglering av partiernas anmälan av kandidater redan vid valet år 1998

Den ordning med offentliga valförberedelser som vi förordar i vårt betänkande Vissa valfrågor (SOU 1995:143) förutsätter att bl.a. alla kandidater – och inte som nu endast två – skall vara anmälda. Eftersom de förslag vi för fram där endast kan genomföras efter grundlagsändringar och därmed inte kan tillämpas förrän efter valen år 1998 har vi sett det som nödvändigt att föreslå en fakultativ (frivillig) reglering av anmälan av kandidater. Vid det kommande valen år 1998 går denna ordning att tillämpa om partierna frivilligt anmäler samtliga kandidater. Därmed skyddas också partibeteckningen för partiet.

Tillägg och strykning av kandidatnamn beaktas inte

För att förenkla sammanräkningsförfarandet föreslås att tillägg av namn respektive strykningar av namn inte skall beaktas vid röstsammanräkningen. Detta innebär ett starkt skydd för partibeteckningarna för de partier som registrerat sådana och anmält kandidater. Tillskrivna

kandidatnamn på övriga partiers valsedlar räknas på samma sätt som i dag. Ett tillskrivet namn på en sådan valsedel räknas dessutom som en personröst. Som vi ser det ges väljarna genom personröstningen en reell möjlighet att påverka kandidaturvalet. Tillskrivna namn och strykningar på valsedeln har däremot ytterligt sällan fått betydelse för kandidaturvalet.

Tillåtet med namnvalsedlar på postkontoren

För att förbättra möjligheterna till personröstning på postkontoren föreslår vi att förbudet mot namnvalsedlar på posten upphävs. Detta möjliggör för partierna att lägga ut sina namnvalsedlar också på postkontoren.

Mandatfördelningen

Utgångspunkten för mandatfördelningen inom ett parti är att personrösterna i första hand skall vara avgörande för vilken ledamot som utses. Emellertid gäller detta endast för det fall kandidaten fått personröster över en viss spärren. Nivån på den spärren var föremål för omfattande diskussioner inom Personvalskommittén (SOU 1993:21). Utvärderingen av de genomförda valen med inslag av personval visar att det finns skäl att åter överväga vilken nivå som spärren skall ha i det framtida valsystemet. Emellertid har vi inom kommittén stannat för att inte i dag föreslå någon ändring på den punkten utan en eventuell justering av spärren får anstå till dess personval genomförts i full skala.

Ersättersystemet och den s.k. dubbelvalsavvecklingen

Ersättersystemet fick enligt Personvalskommitténs förslag (SOU 1991:21) en utformning som innebar att personrösterna fick betydelse för ersättarvalet endast om listtroheten bevarades. Vi föreslår att reglerna i stället utformas så att personrösterna får genomslag fullt ut. Detta innebär att listtroheten frångås i de fall en kandidat fått personröster över spärren. Reglerna kan då också förenklas vilket är till fördel för sammanräkningsförfarandet. Dubbelvalsavvecklingen utformas på ett sätt som motsvarar ersättarreglerna.

Mandattiden för Stockholms kommun

Särregleringen av mandattiden för kommunfullmäktige i Stockholms kommun, från den 15 oktober valåret, föreslås upphävd. Det har framkommit att den tiden för sammanräkning av valet i Stockholms kommun endast med stora svårigheter kan hållas. För att underlätta sammanräkningen föreslås därför att särregleringen upphävs vilket innebär att

samtliga landets kommuner har fyraårig mandattid från den 1 november valåret.

Personvalskampanjer och valfinansiering

I Sverige finns ingen reglering av de politiska organisationernas redovisning av finansieringen av den politiska verksamheten. I avsaknad av reglering på området finns dock en tradition att partierna genom ömsesidiga överenskommelser eller ensidiga beslut redovisar sina intäkter och kostnader på riksplanet. Denna tradition fullföljdes i Solna kommun vid valet år 1994 genom ett avtal mellan partierna.

Enligt vår mening ger de utvärderingar som gjorts i dessa delar inte underlag för annan bedömning än som tidigare gjorts. Det har inte visat sig att det uppkommit några avarter i finansieringssammanhang i anledning av personvalen. Det saknas därför i dag skäl att överväga någon lagreglering men utvecklingen bör noga följas.

Poströstning vid valet till Europaparlamentet

De i betänkandet behandlade frågorna om personval gäller också för valet till Europaparlamentet. För detta val påpekar vi dessutom att valhemligheten i valet till Europaparlamentet kan vara i fara vad gäller poströstningen. Reglerna kan därför behöva utformas så att poströstningen begränsas. Det slutliga ställningstagandet blir dock beroende av det framtida valdeltagandet i dessa val.

Förteckning över remissinstanserna

Över Nomineringsrätts- och valkretskommitténs delbetänkande *Utvärderat personval* (SOU 1996:66) har remissyttranden avgetts av Riksdagens ombudsmän, Valprövningsnämnden, Svea Hovrätt, Kammarrätten i Göteborg, Riksskatteverket, Statskontoret, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Stockholm, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Uppsala, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Universitetet i Umeå, Statens invandrarverk, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Malmöhus län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Stockholms kommun, Nacka kommun, Solna kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Vaggeryds kommun, Helsingborgs kommun, Västerås kommun, Göteborgs kommun, Vänersborgs kommun, Östersunds kommun, Stockholms läns landsting, Östergötlands läns landsting, Svenska kommunförbundet, Posten AB och Sveriges Radio AB

om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR
ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 8b 1 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande¹,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande²,

med beaktande av Regionala kommitténs yttrande³, och

med beaktande av följande:

Fördraget om upprättandet av Europeiska unionen markerar en ny fas i processen med att skapa en allt fastare sammanslutning mellan de europeiska folken. En av unionens uppgifter är att på ett konsekvent och solidariskt sätt organisera förbindelserna mellan medlemsstaternas folk. I dess grundläggande mål ingår att stärka skyddet av medlemsstaternas medborgares rättigheter och intressen genom att införa ett unionsmedborgarskap.

I detta syfte införs genom avdelning II i Fördraget om upprättandet av Europeiska unionen ett unionsmedborgarskap för alla medlemsstaters medborgare, som därigenom tillerkänns ett antal rättigheter.

Den rösträtt och valbarhet vid kommunala val i den medlemsstat där man är bosatt som garanteras genom artikel 8b.1 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen är ett

exempel på tillämpningen av principen om jämlikhet mellan och lika behandling mellan en medlemsstats medborgare och en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater och en naturlig följd av den rätt att fritt röra sig och uppehålla sig som föreskrivs i artikel 8a i fördraget.

Tillämpningen av artikel 8b.1 förutsätter inte en fullständig harmonisering av medlemsstaternas valsysteem. Bestämmelsens mål är främst att upphäva de nationella krav som de flesta medlemsstater för närvarande ställer för utövandet av rösträtten och valbarheten vid val. Med hänsyn till principen om proportionalitet enligt artikel 3 b tredje stycket i fördraget, får gemenskapens lagstiftning på detta område dessutom inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målet i artikel 8b.1 i fördraget.

Syftet med artikel 8b.1 är att säkerställa att alla unionsmedborgare, vare sig de är medborgare i den medlemsstat där de är bosatta eller inte, kan utöva sin rösträtt och sin valbarhet vid kommunala val i den staten på lika villkor. De krav, bl.a. avseende bosättningsens varaktighet och bevis på denna, som tillämpas för medborgare från andra medlemsstater bör därför vara samma som de eventuella krav som tillämpas för medborgare i medlemsstaten i fråga. Det bör inte tillämpas särskilda krav för medborgare från andra medlemsstater, såvida inte olika behandling av medborgare i medlemsstaten och medborgare från andra medlemsstater berättigas av att särskilda omständigheter som gäller för de senare skiljer dem åt.

Unionsmedborgarens rösträtt och valbarhet vid kommunala val i bosättningsstaten enligt artikel 8b.1 i fördraget hindrar emellertid inte utövandet av rösträtten och valbarheten

¹ EGT nr C 323, 21.11.1994.

² Yttrandet avgivet den 14 september 1994. Ännu inte offentliggjort i EGT.

³ Yttrandet avgivet den 28 september 1994. Ännu inte offentliggjort i EGT.

vid val i hemstaten. Det är viktigt att respektera en unionsmedborgares frihet att själv bestämma om han vill delta i kommunala val i bosättningsstaten. Det är därför lämpligt att denna medborgaren själv får uttrycka sin önskan att utöva sin rösträtt i bosättningsstaten. Det kan dock föreskrivas att en sådan medborgare automatiskt skall upptas i röstlängden i de medlemsstater där röstning inte är en skyldighet.

Medlemsstaternas kommuner avspeglar olika politiska och juridiska traditioner och är organiserade enligt många olika strukturer. Begreppet "kommunala val" avser inte samma sak i alla medlemsstater. Detta direktivs användningsområde måste därför klargöras genom att definiera begreppet. Med kommunala val avses val genom allmänna direkta val till primärkommuner och deras underordnade enheter. Begreppet omfattar allmänna direkta val både till kommunfullmäktige och till kommunstyrelser.

En person kan fräntas sin rätt till valbarhet genom ett enskilt beslut fattat av myndigheterna antingen i bosättningsstaten eller i hemstaten. Med hänsyn till den politiska betydelse som en kommunal befattning medför bör medlemsstaterna vara berättigade att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en person som har frångåtts sin rätt till valbarhet i sin hemstat inte kan återfå denna rätt enbart till följd av att han är bosatt i en annan medlemsstat. Detta problem, som gäller medborgare från andra medlemsstater, är tillräckligt stort för att rättfärdiga en bestämmelse enligt vilken de medlemsstater som anser det vara nödvändigt tillåts att ta ifrån sådana kandidater rätten till valbarhet inte endast i bosättningsstaten utan också i hemstaten. Med hänsyn till principen om proportionalitet är det tillräckligt om rösträtten endast underställs reglerna för frångående av rösträtt i bosättningsstaten.

Eftersom kommunstyrelsen i primärkommuner utför uppgifter som kan innebära deltagande i officiellt maktutövande och främjande av det

allmännas bästa, bör medlemsstaterna kunna reservera dessa befattningar för sina medborgare. Medlemsstaterna bör också kunna vidta lämpliga åtgärder för det ändamålet. Åtgärderna får inte mer än vad som är nödvändigt för att uppnå det målet begränsa möjligheten för andra medlemsstaters medborgare att bli valda.

På samma sätt bör kommunstyrelseledamöters rätt att delta i val till riksdagen förbehållas landets egna medborgare.

Om en medlemsstat lagar föreskriver att det är oförenligt att inneha en kommunal befattning samtidigt med andra befattningar, bör medlemsstaterna få möjlighet att utvidga denna oförenlighet till att omfatta likvärdiga befattningar som innehas i andra medlemsstater.

Alla undantag från de allmänna bestämmelserna i detta direktiv måste i enlighet med artikel 8b.1 i fördraget vara befogade med hänsyn till speciella problem i en medlemsstat. Varje undantag måste också enligt sakens natur kunna tas upp till förnyad prövning.

Sådana särskilda problem kan uppstå i en medlemsstat där andelen unionsmedborgare som uppfyller ålderskravet för rösträtt och som är bosatta i medlemsstaten utan att vara medborgare där är betydligt högre än genomsnittet. Undantag är befogade om dessa medborgare utgör mer än 20 % av väljarkåren. Dessa undantag måste baseras på kriteriet om bosättningsvaraktighet.

Unionsmedborgarskapet har till syfte att underlätta unionsmedborgares integration i värdlandet. I detta sammanhang är det förenligt med fördragets avsikt att undvika polarisering mellan nationella och icke-nationella listor över kandidater.

Risken för polarisering gör sig särskilt gällande i en medlemsstat där antalet unionsmedborgare som uppfyller

ålderskravet för rösträtt och som bor i medlemsstaten utan att vara medborgare där överstiger 20 % av det totala antalet unionsmedborgare som uppfyller ålderskravet för rösträtt och som bor i medlemsstaten. Det är därför viktigt att medlemsstaten i fråga i enlighet med artikel 8b i fördraget kan fastställa särskilda bestämmelser vad gäller kandidatlistornas sammansättning.

Hänsyn måste tas till det faktum att i vissa medlemsstater har personer som är bosatta där, men som är medborgare i någon annan medlemsstat, rösträtt vid val till riksdagen, och vissa bestämmelser i detta direktiv kan därför mildras.

Belgien har en särställning med en egen jämvikt eftersom artiklarna 1–4 i dess grundlag föreskriver tre officiella språk och en uppdelning av dess territorium i provinser och språkgemenskaper, och till följd av detta kan en fullständig tillämpning av detta direktiv få sådana effekter i vissa kommuner att det är nödvändigt att föreskriva en möjlighet till undantag från bestämmelserna i detta direktiv för att hänsyn skall kunna tas till denna särställning och jämvikt.

Kommissionen kommer att göra en rättslig och faktisk utvärdering av tillämpningen av detta direktiv, inklusive den utveckling i valkretsen som har skett efter detta direktivs ikraftträdande. I förbindelse med detta kommer kommissionen att överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

Allmänna bestämmelser

Artikel 1

1. I detta direktiv fastställs närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unions-

medborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare.

2. Bestämmelserna i detta direktiv skall inte påverka medlemsstaternas bestämmelser om rösträtt och valbarhet för de av dess medborgare som bor utanför deras territorier eller för medborgare från tredje land som bor i de medlemsstaterna.

Artikel 2

1. I detta direktiv avses med

- a) *primärkommun*: de administrativa enheter som anges i bilagan och som i enlighet med varje medlemsstats lagar omfattar organ som har valts genom allmänna direkta val och som har befogenhet att på eget ansvar förvalta vissa lokala ärenden på lägsta nivån i den politiska och administrativa organisationen,
- b) *kommunala val*: allmänna direkta val av medlemmar till kommunalfullmäktige och, i tillämpliga fall, ordförande och styrelseledamöter för en primärkommun inom ramen för varje enskild medlemsstats lagar,
- c) *bosättningsstat*: en medlemsstat där en unionsmedborgare är bosatt men där han eller hon inte är medborgare,
- d) *hemstat*: den medlemsstat där unionsmedborgaren är medborgare,
- e) *röstlängd*: antingen ett sådant officiellt register över alla röstberättigade i en primärkommun eller dess underordnade enheter som en behörig myndighet upprättar och håller aktuellt i enlighet med bosättningsstatens vallagstiftning, eller folkbokföringen, om denna innehåller uppgifter om rösträtt,
- f) *referensdag*: den eller de dagar då unionsmedborgare enligt bosättningsstatens lagstiftning skall uppfylla villkoren för rösträtt och valbarhet i den staten,

Prop. 1996/97:70
Bilaga 7

- g) *försäkran*: en försäkran som avges under straffansvar enligt nationell rätt.

2. Medlemsstaterna skall till kommissionen anmäla om några av de lokala myndigheter som anges i bilagan på grund av ändringar i nationella lagar ersätts med en annan myndighet som uppfyller de funktioner som avses i punkt 1 a i denna artikel, eller om en myndighet avskaffas eller skapas på grund av sådana ändringar.

Inom tre månader efter det att kommissionen har mottagit en anmälan om detta samt medlemsstatens försäkran om att det inte skadar någon persons rättigheter enligt detta direktiv skall den anpassa bilagan genom att ersätta, stryka eller lägga till i den på lämpligt sätt. Den ändrade bilagan skall offentliggöras i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

Artikel 3

Den som på referensdagen

- a) är unionsmedborgare enligt artikel 8.1 andra stycket i fördraget, och
- b) inte är medborgare i bosättningsstaten men som ändå uppfyller de villkor för rösträtt och valbarhet som enligt den statens lagstiftning gäller för de egna medborgarna

skall i bosättningsstaten ha rösträtt och vara valbar vid kommunala val i bosättningsstaten i enlighet med detta direktiv.

Artikel 4

1. Om medborgare i bosättningsstaten måste ha varit bosatta på den statens territorium under en viss tid för att få rösta eller för att vara valbara, skall väljare och valbara personer enligt artikel 3 anses uppfylla det villkoret om de varit bosatta i en annan medlemsstat under den tiden.

2. Om då en medlemsstats egna medborgare enligt bosättningsstatens lagar endast har rösträtt eller är valbara i den primärkommun där de har sin huvudsakliga bostad, skall väljare och valbara personer enligt artikel 3 också underställas detta krav.

3. Punkt 1 skall inte påverka de bestämmelser i medlemsstaterna enligt vilka personer endast har rösträtt eller är valbara i en viss primärkommun endast om de har varit bosatta där under en viss minsta tid.

Inte heller skall punkt 1 påverka nationella bestämmelser som redan är i kraft den dag när detta direktiv antas, och genom vilka en person endast har rösträtt eller är valbar om att han har tillbringat en minsta tid i den valkrets i medlemsstaten som primärkommunen tillhör.

Artikel 5

1. En bosättningsstat får föreskriva att en unionsmedborgare som genom ett civilrättsligt eller straffrättsligt beslut har fråntagits sin rätt till valbarhet enligt hemstatens lagstiftning, inte skall få utöva den rätten vid kommunala val.

2. En unionsmedborgare, som i bosättningsstaten vill kandidera vid kommunala val men som inte kan visa upp den deklaration som avses i artikel 9.2 a eller det intyg som avses i artikel 9.2 b, skall vägras att kandidera.

3. Medlemsstaterna får föreskriva att endast deras egna medborgare få inneha en befattning som vald ordförande för, suppleant eller ledamot av en primärkommuns kommunstyrelse om han väljs för att inneha den befattningen under hela mandattiden.

Medlemsstaterna får också fastställa att endast deras egna medborgare få inneha tillfälliga eller interimistiska funktioner som ordförande för, suppleanter eller ledamöter av en primärkommuns kommunstyrelse.

Med hänsyn till fördraget och till allmänna rättsprinciper får medlemsstaterna vidta lämpliga, nödvändiga och proportionella åtgärder för att säkerställa att de befattningar som avses i första stycket och de funktioner som avses i andra stycket endast kan innehas och uppfyllas av deras egna medborgare.

4. Medlemsstaterna får också fastställa att en unionsmedborgare som har valts till medlem av ett representativt råd varken skall delta i utnämningen av ombud för val av en parlamentarisk församling eller i val av medlemmar till en sådan församling.

Artikel 6

1. Personer med rätt att kandidera inom ramen för artikel 3 skall underställas samma villkor rörande olämplighet som enligt bosättningsstatens lagar tillämpas för medborgare i den staten.

2. Medlemsstaterna får fastställa att innehav av en kommunal befattning i bosättningsstaten är oförenligt med innehav av en liknande befattning i en annan medlemsstat om denna är likvärdig med den befattning som anses olämplig i bosättningsstaten.

KAPITEL II

Utövande av rösträtten och rätten att kandidera

Artikel 7

1. En väljare inom ramen för artikel 3 skall utöva sin rösträtt vid kommunala val i bosättningsstaten om han har uttryckt önskan om att få rösta.

2. Om det är obligatoriskt att rösta i bosättningsstaten, skall också väljare inom ramen för artikel 3 som har förts in på röstlängden där vara tvungna att rösta.

3. Medlemsstater där det inte är obligatoriskt att rösta får föreskriva

automatisk upptagning i röstlängden av väljare inom ramen för artikel 3.

Artikel 8

1. Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att väljare enligt artikel 3 skall bli upptagna i röstlängden i tillräckligt god tid före valet.

2. För att en väljare enligt artikel 3 skall bli upptagen i röstlängden skall han framvisa samma dokument som statens egna medborgare.

Bosättningsstaten får också kräva att en väljare enligt artikel 3 visar upp en giltig identitetshandling samt en formell deklaration med uppgift om hans nationalitet och hans adress i bosättningsstaten.

3. Väljare enligt artikel 3 som har upptagits i bosättningsstatens röstlängd skall stå kvar i röstlängden på samma villkor som statens egna medborgare tills han automatiskt stryks från den därför att villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda.

Väljare som har upptagits i röstlängden på egen begäran kan också på egen begäran strykas från den.

Om de väljarna flyttar till en annan primärkommun i samma medlemsstat skall de upptas på röstlängden för det området på samma villkor som statens egna medborgare.

Artikel 9

1. När en valbar person enligt artikel 3 vill kandidera skall han framvisa samma dokument som landets egna medborgare. Bosättningsstaten får kräva att han framvisar en formell försäkran med uppgift om nationalitet och adress i bosättningsstaten.

2. Bosättningsstaten får också kräva att en person som har rätt att kandidera enligt artikel 3

a) i den formella försäkran som han framvisar i enlighet med punkt 1 när han lämnar in sin ansökan om

att få kandidera skall ange att hans valbarhet inte har frångåtts honom i hans hemstat,

- b) i fall av tvivel angående innehållet i försäkran enligt a, eller om det krävs enligt en medlemsstats lagar, före eller efter valet skall visa upp ett intyg från de behöriga administrativa myndigheterna i sin hemstat på att han inte har frångåtts sin valbarhet i hemstaten eller att de myndigheterna inte känner till att han skulle ha förlorat sin valbarhet,
- c) visar upp en giltig identitetshandling,
- d) i den formella försäkran som han visar upp anger att han inte innehar någon befattning som är oförenlig i den mening som avses i artikel 6.2,
- e) ange sin sista adress i hemstaten såvida han har haft någon.

Artikel 10

1. Bosättningsstaten skall i god tid underrätta den berörda personen om åtgärder som vidtas rörande hans ansökan om att upptas i röstlängden eller beslut som fattas rörande godkännandet av hans ansökan om att få kandidera.

2. Om en person vägras att bli upptagen i röstlängden eller har fått avslag på ansökan om att upptas i röstlängden eller om han vägrats kandidera skall den berörda personen ha samma rätt till överprövning som lagstiftningen i bosättningsstaten föreskriver för väljare och valbara personer som är medborgare i den staten.

Artikel 11

Bosättningsstaten skall i god tid och på lämpligt sätt underrätta väljare och valbara personer enligt artikel 3 om villkor och närmare bestämmelser för utövande av rösträtten och rätten att kandidera i den staten.

KAPITEL III

Undantag och övergångsbestämmelser

Artikel 12

1. Om antalet unionsmedborgare som uppfyller ålderskravet för rösträtt och som bor i en medlemsstat utan att vara medborgare där den 1 januari 1996 utgör mer än 20 % av det totala antalet unionsmedborgare som uppfyller ålderskravet för rösträtt och som är bosatta i medlemsstaten, får staten trots detta direktiv

- a) begränsa rösträtten till väljare enligt artikel 3 som har varit bosatta i medlemsstaten under en minsta tid vilken inte får överstiga den period för vilken kommunens representativa råd väljs,
- b) begränsa rätten till valbarhet till personer som är valbara enligt artikel 3 och som har varit bosatta i medlemsstaten under en minsta tid vilken inte får vara längre än två gånger så lång som den period för vilken kommunens representativa råd väljs, och
- c) vidta lämpliga åtgärder med hänsyn till kandidatlistans sammansättning för att särskiltuppmuntra integrationen av unionsmedborgare som är medborgare i en annan medlemsstat.

2. Trots bestämmelserna i detta direktiv får Belgien tillämpa bestämmelserna i punkt 1 a för ett begränsat antal lokala myndigheter och skall i så fall överlämna en förteckning över dessa minst ett år före de val av lokala myndigheter för vilka landet avser tillämpa undantaget.

3. Om lagarna i en medlemsstat den 1 januari 1996 föreskriver att en annan medlemsstats medborgare som är bosatta där har rätt att rösta vid val till statens riksdag och i det syftet får upptas i röstlängden i den staten på exakt samma villkor som dess egna röstberättigade medborgare, behöver den ifrågavarande staten trots detta direktiv inte tillämpa artiklarna 6–11 för sådana personer.

4. Senast den 31 december 1998 och därefter vart sjätte år skall kommissionen till Europaparlamentet och rådet överlämna en rapport i vilken den skall kontrollera huruvida stödet till medlemsstater som berörs av ett undantag i enlighet med artikel 8b.1 i fördraget fortfarande är berättigat och skall föreslå nödvändiga justeringar. Medlemsstater som åberopar undantag enligt punkterna 1 och 2 skall tillhandahålla kommissionen all nödvändig bakgrundsinformation.

KAPITEL IV

Slutbestämmelser

Artikel 13

Kommissionen skall till Europaparlamentet och rådet överlämna en rapport om tillämpningen av detta direktiv, inklusive uppgifter om ändringar i valkretsen som har ägt rum efter ikraftträdandet, inom ett år efter det att alla medlemsstater har hållit kommunala val organiserade på grundval av bestämmelserna i detta direktiv och skall i tillämpliga fall föreslå lämpliga justeringar.

Artikel 14

Medlemsstaterna skall anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv före den 1 januari 1996. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser skall de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

Artikel 15

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

Artikel 16

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 19 december 1994.

På rådets vägnar

K. KINKEL

Ordförande

Prop. 1996/97:70
Bilaga 7

BILAGA

Primärkommuner enligt artikel 2.1 a i detta direktiv avser följande:

I Danmark:

/(394L0080/44)*/

I Belgien:

/(394L0080/44)*/

I Tyskland:

/(394L0080/44)*/

I Grekland:

/(394L0080/44)*/

I Spanien:

/(394L0080/44)*/

I Frankrike:

/(394L0080/44)*/

På Irland:

/(394L0080/44)*/

I Italien:

/(394L0080/44)*/

I Luxemburg:

/(394L0080/44)*/

I Nederländerna:

/(394L0080/44)*/

I Portugal:

/(394L0080/44)*/

I Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland:

/(394L0080/44)*/

Yttrande om mötesprotokollet gjort av den tyska delegationen angående artikel 2.1 b

Prop. 1996/97:70
Bilaga 7

Tyskland förutsätter att definitionen i artikel 2.1 b om val av ordförande för och ledamöter av en primärkommuns kommunstyrelse också kan utvidgas till att omfatta avlägsnande från en befattning genom val ("Abwahl").

Tyskland vill uppmärksamma att enligt tysk grundlag gäller reglerna för kommunala val på motsvarande sätt för lokala församlingar när dessa ersätter en vald kommunfullmäktige.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av rådet och kommissionen angående artikel 3

Artikel 3 utesluter inte möjligheten för en medlemsstat att på ett icke-diskriminerande sätt säkerställa att en väljare enligt artikel 3 inte berövas sin rösträtt i en annan medlemsstat än bosättningsstaten om samma villkor gäller för dess egna medborgare.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av den luxemburgska delegationen angående yttrandet från rådet och kommissionen angående artikel 3

De luxemburgska myndigheterna tolkar ordet "försäkra" som liktydigt med ett uttalande som görs på heder och samvete av en väljare enligt artikel 3 när han upptas i röstlängden.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av rådet och kommissionen angående artikel 5.3 tredje stycket

De åtgärder som avses i artikel 5.3 tredje stycket får endast begränsa andra medlemsstaters medborgare att bli valda i den utstäckning som behövs för att nå de mål som fastställs i artikel 5.3 första och andra styckena.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av den franska delegationen angående artikel 5.4

Möjligheten att utesluta unionsmedborgare som är medborgare i andra medlemsstater från val av eller valbarhet till det kollegium som väljer den franska senaten i enlighet med artikel 5.4 äventyrar inte rätten att rösta eller vara valbar vid kommunala val enligt artikel 8b.1 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av rådet angående den belgiska delegationens yttrande angående artikel 12.2 tredje stycket

Rådet noterar följande yttrande gjort av den belgiska delegationen:

Prop. 1996/97:70
Bilaga 7

Yttrande om mötesprotokollet gjort av den belgiska delegationen angående artikel 12.2

Belgien förklarar att om Belgien skulle använda sig av det undantag som föreskrivs i artikel 12.2 skulle det undantaget endast tillämpas för vissa av de kommuner där antalet väljare enligt artikel 3 överstiger 20 % av alla väljare och där den belgiska regeringen ansett att den särskilda situationen berättigade ett undantag av så exceptionellt slag.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av rådet angående kommissionens yttrande angående artikel 13

Rådet noterar följande yttrande gjort av kommissionen:

Yttrande om mötesprotokollet gjort av kommissionen angående artikel 13

Kommissionen förklarar att den kommer att fästa särskild uppmärksamhet på sådana förändringar av valkretsarna som sker efter direktivets ikraftträdande och som skulle kunna leda till särskilda problem för vissa medlemsstater.

Yttrande om mötesprotokollet gjort den grekiska delegationen angående artikel 13

Med hänsyn till sitt geografiska läge fäster Grekland särskild vikt vid den rapport som kommissionen skall utarbeta i enlighet med artikel 13.

Grekland förväntar sig att kommissionen med beaktande av förändringar i medlemsstaternas valkretsar utvärderar de särskilda problem som dessa kan ställas inför efter direktivets ikraftträdande.

Yttrande om mötesprotokollet gjort av den spanska delegationen angående Gibraltar

Spanien förklarar att om Förenade kungariket inom ramen för rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare beslutar sig för att utvidga tillämpningen till att omfatta Gibraltar, kommer detta inte att påverka Spaniens inställning avseende Gibraltar.

RÅDETS DIREKTIV 96/30/EG

av den 13 maj 1996

(EGT nr L 122, 22.5.1996, s. 14, Celex 396L0030)

om ändring av direktiv 94/80/EG om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare

Prop. 1996/97:70

Bilaga 7

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR
ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om
upprättandet av Europeiska gemen-
skapen, särskilt artikel 8b.1 i detta,

med beaktande av kommissionens
förslag,

med beaktande av Europaparlamentets
yttrande¹,

med beaktande av Ekonomiska och
sociala kommitténs yttrande², och

med beaktande av följande:

I bilagan till rådets direktiv 94/80/EG av
den 19 december 1994 om närmare
bestämmelser för rösträtt och valbarhet
vid kommunala val för unions-
medborgare som är bosatta i en
medlemsstat där de inte är medborgare³,
bestäms närmare vilka de grundläggande
lokala förvaltningsenheterna i varje
medlemsstat är.

Som följd av Österrikes, Finlands och
Sveriges anslutning bör bilagan till
direktiv 94/80/EG ändras så att den
anger de grundläggande lokala
förvaltningsenheterna i dessa tre länder.

Enligt anslutningsakten för dessa länder
omfattar direktiv 94/80/EG Åland, där
de finska medborgare som inte har
hembygdsrätt och andra unions-
medborgare är underkastade villkor om
viss tids bosättning för att där kunna
rösta och vara valbara vid kommunala
val.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS
FÖLJANDE.

Artikel 1

I bilagan till direktiv 94/80/EG skall
följande stycke läggas till:

"I Österrike:

Gemeinden, Bezirke in der Stadt Wien.

I Finland:

kunta, kommun, kommun på Åland.

I Sverige:

kommuner, landsting".

Artikel 2

Detta direktiv träder i kraft samma dag
som det offentliggörs i *Europeiska
gemenskapernas officiella tidning*.

Artikel 3

Detta direktiv riktar sig till medlems-
staterna.

Utfärdat i Bryssel den 13 maj 1996.

På rådets vägnar

S. AGNELLI

Ordförande

¹ EGT nr C 65, 4.3.1996, s. 201.

² Yttrandet avgivet den 29 februari 1996. Ännu
inte offentliggjort i EGT.

³ EGT nr L 368, 30.12.1994, s. 38.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 januari 1997

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden Peterson, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Winberg, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Östros och Messing.

Föredraganden: statsrådet Pagrotsky.

Regeringen beslutar proposition 1996/97:70 Ny vallag.

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
Vallag (1997:00)	1 kap. 12 och 15 §§, 2 kap. 11 § samt 5 kap. 13 §	C476X1008(01) 393D0081 393L0109
Lag (1997:00) om röstlängdsregister	9 §	
Lag om ändring i kommunallagen (1991:900)		394L0080 396L0030
Lag om ändring i lagen (1995:743) om aviserings- register	7 §	